Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

FROM THE LIBRARY OF

ALISTAIR CAMPBELL

Rawlinson and Bosworth Professor of
Anglo-Saxon 1963–74
Member of the Fryske Akademy

PRESENTED IN ACCORDANCE
WITH HIS WISHES

1974

Vet. Fris. 23

Digitized by Google

B. H. BLACKWELL LTD.
BOOKSELLERS
50 and 51 BROAD STREET

Digitized by Google

Digitized by Google

TAALKUNDIGE
BIJDRAGEN
TOT DEN
FRIESCHEN TONGVAL.

Digitized by Google

Digitized by Google

TAALKUNDIGE BIJDRAGEN

TOT DEN

FRIESCHEN TONGVAL;

DOOR

EV. WASSENBERGH,

HOOGLEERAAR IN DE GRIEKSCHE EN NEDERDUITSCHE TAALKUNDE, ENZ. TE FRANEKER.

I. STUK.

TE FRANEKER, BIJ
D. ROMAR,
Boekverkoper aan de Voorſtraat.
1806.

Digitized by Google

TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
29 APR 1975
OF OXFORD
LIBRARY

Digitized by Google

VOORREDE.

Bij den aanblik des Vredes, en de ſchijnbare terugkeering der kalmte in de Gemoederen, welk een en ander billijk hoope geeft op de hernieuwing van den bloei der Weetenſchappen, ſcheen de geleegentheid mij niet ongeſchikt, om van dat gene, wat ik, ſedert langen tijd, betrekkelijk de *Taale* en *Oudheden* van ons FRIESLAND verzameld en bewerkt had, het bruikbaarſte af te zonderen en ter uitgave te bereiden. Gezondheid en Lust, welke de Geever alles goeds mij tot nog toe volkomen laat genieten, kunnen ras verminderen; en hier, of daar zal 'er wel iemand zijn, die 'er belang in ſtelt, dat deze Vruchten mijner *Tuſſchen-Uiren*, en, mag ik zeggen, *Uitſpanningen*, niet verlooren gaan!

Na de *Inleidingen* en *Voorberichten*, door mij voor elke BIJDRAGE geplaatst, zou het overtollig zijn, in deze Voorrede voor derzelver *Iſte* ſtuk, nog eens breed-

voerig

Digitized by Google

voerig daar van te ſpreeken. Ik zal hier alleen zeggen te hoopen, dat het IDIOTICON den Liefhebberen aanleiding geeven moge om nog veel meer *Woorden*, elders meestal verouderd, maar in Friesland in bijzonder gebruik gebleeven, te verzamelen: (het welk veel gemakkelijker zal gaan, nu het IJs eens gebrooken is) om zo het groot Gebouw van het algemeen WOORDENBOEK onzer Taale aan dezen Hoek meer en meer op te trekken.

De twéé volgende *Nummers*, uit den Zuidhoek van Friesland gehaald, zullen, bij het volſtrekt Gebrek van diergelijke Stukken, zo ik hoop, geen ongevallig Geſchenk zijn, en onze Taalkundigen in ſtaat ſtellen om beter over dezen Tongval te kunnen oordeelen.

De vierde *Bijdrage* zal eens Bouwſtoffe op kunnen leveren voor hem, die, in vervolg van tijd, zich beijveren mogt om eene nieuwe Uitgave der Werken van onzen *Frieſchen Puikdichter* te bearbeiden. Mijne Bedoelinge was daar tevens bij, om, zo veel noodig, den Inhoud mijner Latijnſche Verhandelinge van 1793 aan den Nederduitſchen Lezer kenbaar te maaken, en van al het Wee-

Digitized by Google

Weetenswaardige, dat onzen GIJSBERT betreft, een zo veel mogelijk naauwkeurig verslag te doen. Wil iemand hem, als Dichter, nog meer leeren kennen en bewonderen, die leeze en vergelijke de fraaie Redevoering „ *over* GIJSBERT JACOBS, *Frieſch Dichter*" van R. KOOPMANS, Leeraar bij de Doopsgezinden in Amſterdam, in den verleedenen Jaare uitgeſprooken en geplaatst in het *Magazijn van Wetenſchap Kunst en Smaak*, dat daar ter Stede wordt uitgegeeven. (†)

In het IIde Stuk dezer BIJDRAGEN (waarmede dezelve ook beſlooten zullen worden, om gezamentlijk één bekwaam Boekdeel uit te maken) zijn wij voorneemens te plaatzen:

1. Eene PROEVE van *Oudheid- Taal* en *Dichtkunde* op een der voornaamſte Gedichten van GIJSBERT JAP. te weeten *Nijsgierige* Jolle *in* Haitzeiem. — als voorbeeld eener *nieuwe Uitgave* van alle de Gedichten.

2. De

(†) De loffelijke pooging bij deze Redevoering was, den Frieſchen Dichter in Holland bij de Liefhebbers meer bekend te maaken. Zij munt, inzonderheid, uit door zeer gelukkige Vertaalingen in Verſen van onderſcheidene plaatzen uit het oorſpronkelijk oud Friesch van G. J.

Digitized by Google

2. De Verhandeling over de *Eigennaamen der* FRIEZEN! als *tweede* Druk, zeer aanzienelijk vermeerderd en verbeterd.

3. Meer dan MCXXX oude FRIESCHE SPREEKWOORDEN, uit twéé *Handschriften*, — Hier en daar door *Aantekeningen* opgehelderd.

4. Eenige FRIESCHE GEDICHTEN van den Uitgeever dezer Bijdragen.

Franeker den
10 *September*
1802.

Digitized by Google

I.

IDIOTICON FRISICUM.

OF

WOORDENBOEK

VAN

BIJZONDER IN FRIESLAND

GEBRUIKELIJKE WOORDEN, EN

SPREEKWIJZEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

INLEIDING.

Alle Taalen hebben dit onder zich gemeen, dat zij uit onderſcheidene, zeer verſchillende, TONGVALLEN beſtaan. Deze *Tongvallen* zijn menigvuldiger, dan men gewoonlijk denkt: dermaate, dat het verſchil van taal en ſpraak zich niet alleen in grootere Steden; maar ook in kleinere, zelfs in Dorpen, hooren laat.

De HOOFDTAAL, derhalven, is niet, die hier, of ginds geſprooken wordt. Ook is het in geenen deele de *heerſchende Tongval* bij eenig Volk. De Griekſche Taale, tog, beſtond niet alleen in het *Attisch!* en zo beſtaat het Nederduitsch niet enkel in den *heerſchenden Hollandſchen* Tongval. Neen! Onmeetelijker is de uitſteekende Rijkdom onzer Moederſpraake. Zij omvangt de geheele menigte aller Tongvallen, welke in alle Oorden en Hoeken, waar zij geſprooken wordt, plaats

Digitized by Google

vinden; en hij, die de uitgebreidſte kennis van deze Tongvallen heeft, ſchijnt ons de grootſte Taalkundige in het Nederduitsch. Ook kan 'er geen volledig *Woordenboek* daar in vervaardigd worden, ten zij eene zodanige uitgeſtrekte kennis hier toe medewerke.

Dit was het welgewikt oordeel onzer loffelijke MAATSCHAPPIJE van *Nederl. Letterkunde* te Leiden: welke, daar zij, bovenal, ten doel had het vervaardigen van *een algemeen omſchrijvend Woordenboek* der Nederlandſche Taale, dat, inzonderheid, *den geheelen Schat* daarvan bij een moest vatten, — in haare Handelingen van den Jaare 1778 bl. 8. verklaarde te hoopen „ met „ den tijd van *ieder* onzer Provintien een IDIO„ TICON te verzamelen, zoo volkomen, als het „ door de ſamenwerkende pogingen van haare „ taalkundige Leden in de bijzondere ſtreeken „ van ons Vaderland zou kunnen worden ge„ maakt!"

En in de daad; zij genoot ook het genoegen, dat aan die hoope door eenigen, hoewel weinigen, aanvankelijk wierd voldaan. Eene verzameling van *Noordhollandſche* Woorden wierd ingezonden door

A. R.

Digitized by Google

A. R. Kool. Eene andere van *Vlaamſchen* door zekeren Ongenoemden. Eene derde van Woorden *uit de Meierije* van 's Hertogenbosch door I. L. Verſter. Nog eene van Woorden uit het *Oldampt* door F. I. Halſema. Eindelijk leverde Anthonij Cornelis de Malnoë ook eenige *Frieſche Woorden* elders niet in gebruik (†); welke laatstgenoemde Verzameling, benevens de overige opgenoemde Stukken, zonder twijffel onder de Papieren der Maatſchappije te Leiden berust. Dan de geleegentheid om dezelve in te zien aan ons ontbrooken hebbende zijn wij buiten ſtaat daarvan meer te zeggen.

Overtuigd, dat dit de rechte weg was, en ook door Buitenlanders hier in voorgegaan (*), vond ik mij,

(†) Volgens de Handelingen der Maatſchappij van het Jaar 1780, bl. 4.

(*) Als in Duitschland door Andr. Zaupſer in een *Verſuch eines* Baieriſchen *und* Oberpfalziſchen IDIOTIKONS. In Engeland door Kellij en Sinclair, in Stukken tot *Schotland*, — en Marshal in een Stuk tot *Norfolk* en *York* betrekkelijk. Ook behoort hier toe *A* provincial Glosſarij, *with a Collection of local* Proverbs *and popular* Superſtitions, *bij* Francis Groſe, *Esq.* London, Hooper, 1787.

Digitized by Google

nog daarenboven, door plicht, als Medelid der Maatſchappije, genoopt, om ook het mijne bij te draagen ter vermeerderinge der Bouwſtoffen voor het bovengemeld Woordenboek, gehaald (want niets was natuurlijker) uit dat Gewest des Vaderlands, waarmede ik het best bekend ben; en het is deze Verzameling, welke ik thans gemeen maak, onder den titel van IDIOTICON FRISICUM, of *Woordenboek van* bijzonder in Friesland *gebruikelijke Woorden en Spreekwijzen;* ten einde aan anderen eene meer gereede geleegentheid te verſchaffen om het geen hier ontbreekt (en dit zal niet gering zijn!) nu verder aan te vullen, om zo, met den tijd, een volledig Idioticon van onzen Frieſchen Tongval te krijgen.

De Woorden door mij in dit IDIOTICON geplaatst zijn de zulken, welke in Friesland in de Steden, of ook wel ten platten Lande, gebruikelijk zijn bij Luiden *niet* behoorende tot den Boerenſtand, welke daarom de oude Frieſche Landtaale voor zich niet gebruiken, of zelfs daar van onkundig zijn. De Afwijkingen, naamelijk, van den *Oud-Frieſchen* Tongval gaan veel te ver, om dezelve in een Idioticon te vatten. Ook zijn daar voor andere Stukken in deze BIJDRAGEN geſchikt.

Wij

Digitized by Google

Wij willen, evenwel, hier mede niet ontkennen, het geen van alle kanten blijken zal, dat vele der van ons bij een gebrachte Woorden ook nog in het Oud Friesch en bij den Landman aanweezig zijn: daar wij zelve, wanneer 'er geen ander gezach voor handen was, ons zo dikwijls op dat van GIJSBERT JACOBS en den Opsteller van het Toneelstuk, WAATZE GRIBBERTS BRUILOFT, hebben moeten beroepen.

Dit zal men uit het verzamelde, en de vergelijkinge met KILIAAN, en andere Ouden, overtuigend kunnen zien, dat eene groote menigte Woorden, welke ook de beroemdste Taalkundigen voor verouderd en vergeeten hielden, en dikwerf als zodanigen gingen ophelderen, in dit Gewest tot heden toe aanhoudend worden gebruikt, en dat de Friezen ook hier in hun Karakter getrouw gebleeven zijn.

Ter betere Onderscheidinge van het *Idiotisch Friesch* van het gewoon *Nederduitsch*, of *Hollandsch*, heb ik mij, voornaamelijk, bediend van de Woordenboeken van Hoogstraten, Sewel en Halma. gelijk ook van dat van Weiland, zo ver het uit is.

Digitized by Google

Eindelijk heeft een en ander Woord mij aanleidinge gegeeven om hier en daar wat breeder uit te weiden. Aan die Uitweidingen heb ik, dewijl mij zulks het gevoegelijkst dacht, achter aan eene plaats gegeeven. Ik hoop, dat dezelve den Taalminnaaren niet ongevallig mogen zijn!

IDI.

Digitized by Google

IDIOTICON FRISICUM.

OF

WOORDENBOEK

VAN

Bijzonder in Friesland gebruikelijke Woorden en Spreek-wijzen.

A.

AAK is bij Hoogſtraten een ſoort van een *Schuit*. Zeijdelaar (ſpraakk. bl. 299) zegt: Aaken zijn *kleine roeijſchuiten*. Maar dit is weinig toepaſelijk op de *Keulſche Aaken*; van welke dit Woord ſteeds in gebruik blijft. Zie Sewel, Halma, Weiland. — In Friesland is AAK het geen men elders noemt *Kaar*, *Vischkaar*, *Vischhouder*, — *Vivarium*. Deze betekenis nu is ontleend van de *Schuitachtige gedaante* dier *Aaken*, of *Kaaren*. Voor een *Schip* genomen ſchijnt het eigentlijk te betekenen een *langwerpig Schip*, of *Schuit*. Zodanigen zijn, bij uitneemendheid, de *Keulſche Aaken*.

AALGEER. Dit Woord vind ik bij Hoogſtr. Sew. noch Halma. Kiliaan verklaart het: *Inſtrumentum dentibus mucronatum, quo anguillæ figuntur & capiuntur*. Weiland, eene *drietandige* Vork, waar mede men *Aal ſteekt*. — Hij voegt 'er bij: thands zegt men *Elger*. — en meer bepaalend op het w. *Aalſpeer*. „ in Utrecht *Elger*, en elders *Aalſteker* genoemd." — In Friesland

Digitized by Google

is een *Elger* (bij ouds *ielgeer*, *ielger*; van *Iel*, d. i. *aal*, *paling*) een lange Stok, aan welken vast geklonken is een plat *Yzer*, niet aan de *punt*, maar *zijdelings* verdeeld niet in *drie*, maar in eene *menigte* langere en kortere *Tanden*, (en dus zeer gelijkende naar eenen *Palmtak*) waarmede men de Aal niet *ſteekt*, maar *ſlaat*. Waar van daan dit Inſtrument doorgaans ook *Slagelger* wordt geheeten. Want onder het voortvaaren van het Schuitjen ſlaat de Visſcher aanhoudend langs het Boord in het Water; en wanneer de *Aal* loopt wordt 'er niet zelden op deze wijze eene ſchoone zode gevangen. Van dezen *Slagelger* is in Friesland onderſcheiden de *drie-* of *viertandige*, met weerhaaken voorziene en naar eene *Vork* gelijkende *Aalſteeker*.

AARD, elders, *Mout*, *Moude*, *Melkmouw*. Bij Junius in den Nomenclator: *Een Melckteijle*, *een Moude*, *een Melcknappe*. Lat. *Sinum lactis*, *alveus lactis*. — Ik heb van dit Woord, overal in Friesland gebruikelijk, elders geen ſpoor gevonden.

AARZELINGS, een Bijwoord, anders *ruggelings*, *rugwaarts*, *achterwaarts*; ook *verkeerdelijk*. Te vergeefsch zoekt men dit Bijwoord bij Hoogſtr. Sewel, Halma. Maar Kiliaan verklaart Aarſelincks, *retrogade*. Hooft gebruikte het meermaalen. Dus in *Warnar*. Mengelw. bl. 558, van het Geluk ſpreekende: *'t Liep aarzeling*, *kreeg 't de lucht in de neus van je ſtoep*. Voor *averechtsch* vindt men het bij Gijsbert Japiks bl. 8. reg. 2. en het *erslinge eijn* is het *verkeerd einde* bij denzelfden, bl. 18. r. 10. In het Hoogduitsch was ärschlings, voor *ruggewaarts*, door Andr.

Zaup-

Digitized by Google

Zaupſer in zijn Verſuch eines *Baieriſchen* und *Oberpfalziſchen Idiotikons*, opgegeeven als bijzonder *Beierſch:* dan de Recenſent van dat Stuk in de Berlijner Biblioth. 96 D. 1 St. f. 247 verklaart, dat het door geheel Duitschland nog gebruikelijk is.

Dit Bijwoord geeft ons gereede aanleiding ter ontdekking van de afkomst des woords *Aars*, waaromtrent Weiland zeer verſchillende gevoelens heeft opgegeeven. Dit deel des Lichaams wierd in het Latijn, onder anderen, beſchaafdelijk genoemd *Pars averſa.* Men liet, vervolgens, het zelfſtandig woord naar gewoonte weg, en eindelijk trok men het overblijvend *averſa* te zamen. Ter bevestiging hier van diene ons Werkw. Aarzelen, *averſari, tergiverſari.*

AEREN EMMER, of *Eeren emmer*, doorgaans kwalijk *Eerden Emmer*, betekent eenen *koperen Emmer.* Lat. *aereum mulctrale.* Dit Woord, bij de Friezen in dagelijksch gebruik, zal men in de meermaalen aangehaalde Woordenboeken niet vinden. Maar men zie Kiliaan op de Woorden *Aerenwerk, eerenwerck: aerepot, erepot*, dat hij verklaart *Aeneum poculum. Olla aenea, aerea. Aeren, eren, eeren* wordt bij hem vertaald *aes, aeris*, Gall. *erain (airain.)* Vergel. Meijers Woordenſchat in *Aaren, Aaren werk, Aaren pot.*

AKER. Kiliaan verklaart dit w. *Vas aquarium, vas aquale, ahenum aquarium.* In deze betekenis hebben het ook Sew. en Halma. — In Friesl. noemt men AKER, en BAKAKER een *koperen emmertjen*, dat bij de Regenbakken wordt gebruikt.

AKER, de vrucht van den Eiken- en andere Boomen, of Gewasſen. Daarna, wegens de gelijkenisſe, zeker Sieraad onder Kraagen,

Digitized by Google

of van Halsdoeken, enz. afhangende. In de eerſte betek. heeft het Hoogſtr. in de tweede ook Sewel en Halma. Vooral verdient Weiland over het w. *Aker* te worden vergeleeken. Zo ook de Schrijvers der Taalkundige Mengelingen III St. bl. 227. — Mij geheugt ten platten lande nog wel oude Vrouwen te hebben gezien met zulke *Akertjens* aan hunne Halsdoeken pronkende.

ALLIJKEWEL, voor *al evenwel, ten minſten.* Kil. vertolkt het *nihilominus, attamen.* — Dikwijls zegt men in Friesl. bij verkortinge *Lijkwel.*

ALS, voor *dan*, achter den vergrootenden Trap. Zie onze *eerſte* Uitweidinge hier achter.

AMELAAR, gewoonl. *Mier.* Lat. *formica.* Ik weet niet, of hier mede gemeenſchap heeft het bij Kil. voorkoomende *Aemis* Sicamb. *Formica.* — Ten zij men ſchrijven moet HEMELAAR, of HEMELER, van *Hemelen*, dat bij ouds betekende, *een verdek*, of *verhemelte maaken.* of ook *verbergen, bedekken.* Zie Kil. bl. 228, b. — beide deze betekenisſen paſſen op de *Mier.*

AMME, elders *Voedſter, Min*, is nog wel in Friesland gebruikelijk. Het woord betekende wel eer hetzelfde als *Moeder;* en hier van nog in het H-D. *Hebamme*, bij ons *Vroedmoeder.* enz. Vergel. Junius in Willeram. p. 177. Weilands Woordenb. op AM.

AMPER, v. *Zuur, bitter.* Lat. (volgens Kil.) *Acerbus, immaturus, auſterus, asper, amarus.* In dezen Sin hebben het alle onze Woordenbb. Doch bij Weiland ontbreekt het. In Friesland is het zo wel in deze, als nog eene andere betekenis gebruikelijk, voor *naauwelijks, ter naauwer-*

Digitized by Google

wernood, anders *Schraag*. Dus zegt men: *Het kan 'er* amper *door*. *Het is* amper *tien ellen lang*. Geene opheldering is mij hier van bij de onzen voorgekoomen. Maar in de TAALK. MENGELINGEN VI St. vind ik, op eene Lijst van 24 bladzz. behelzende eene Vergelijkinge tusſchen de *Laplandſche* en *N. D. Taalen*, onder anderen: AMPES, *amper*, *difficilis*.

ANDERDE, voor *andere*, of *tweede*. "*Om het* anderde *Woord*. Zo zegt men nog dagelijks in Friesland. Schoon het elders verouderd is, volgens Weil. bl. 236.

ANGEL voor *Hengel*. — ANGELVISSCHEN v. *Hengelen*. Even zo in het Eng. *to* ANGLE.

ANKEL voor *Enkel*. de Fr. uitſpraak komt nader aan het oorſpronkelijke AANKLAAUW. z. Kil.

ARK, of ERK, elders *Woord*. Lat. *Anas Mas*. Heeft hier mede eenige overeenkomst het geen men bij Kil. vindt: Aerpel, erpel, Fland. *Anas mas?*

ARMTAK, voor *Elleboog*, Lat. *cubitus*. Kil. *Armpijpe*, *armspille*.

AS, voor *Als*. komt menigmaalen eveneens geſchreeven voor bij Hooft, en elders.

AVEND, voor het elders gewoone *Avond*. de Friezen koomen hier wederom nader bij het oorſpronkelijke, d. is. *Aven*, afgaan, waar van *de avende dag*, d. i. de afgaande dag. en eindel., *de avend*. verg. Kil. w. *Avend*. Wachter Gloſſ. w. *Abend*. Kluit op Hoogſtr. Geſlachtlijst w. *Offerhande*.

B

BAAIEN voor *Baaden*. Dus ſchreef ook Paffenrode in zijne Gedichten, bl. 232. „ En

Digitized by Google

„ En ginder heeft men 't op de Koningen gelaijen,
„ Die Kromwel in het bloed zijns Konings lieten baijen."

Hij had even goed *gelaaden*, en *baaden* kunnen ſchrijven.

BAAN. Wakker *in de Baan zijn:* voor, *zich gene rust gunnen, ijverig in de weer zijn. — Zij is al weder op de baan*, voor, *Zij is reeds wederom herſteld, en over den vloer aan haare bezigheden.*

BAAZEN, elders *ijlen, ijlhoofdig zijn, doorſlaan.* Kil. Baeſen *Sax. Fris. Delirare, errare. &c.* Gijsbert Japiks Gedichten bl. 39 *Bazestu naet, Fijldebouwer!* d. i. ijlt gij niet, Veldman?

BADDEN. Wij, zij *badden*, voor *baden.*

BAGGELAAR; zwaare, harde Turf, meest van eene vierkante gedaante; in tegenſtellige van de lange ligte. Van *Baggen, Baggeren, Baggelen.*

BAKKER, of BAKKERT, een gebakken ſteenen Kloot, behoorende tot het Speeltuig van Kinderen en Jonge Maats, en grooter van ſoort, dan de *Knikkers.* Elders *Stuiter, Stuitknikker.* z. Halma.

BAL, het Hol, of binnenst Vlak van Hand, of Voet. Hier van BALLAPPEN, v. eenen ſchoen *verzoolen.*

BARG, eld. Varken, Lat. *porca, ſus.* Kil. Baerg, Barg. *Maialis, porcus castratus.* Verg. Ten Kate 1 en 11 Proeve van Geregelde Afleid. bl. 111, en 585. gevolgd door Weiland, die het verklaart: *een geſneden zwijn.* Maar in het Friesch is BARG de algemeene naam, even als *Varken* elders, en BEER is het Mannetjen,

Lat.

Digitized by Google

Lat. *Verres.* — Hier van *Bargehok* (Gijsb. Jap. Ged. bl. 11) d. i. Varkenskot. *Bargetrog.* *Bargemarg*, d. i. Varkens-bloedworst. De *Bargejaagers ſteeg*, in eene der Frieſche Steeden, en de Spr. „ Het zal nog *Bargebijten* worden; d. i. men zal van ſpeelen en ſtoeien tot gevoelige ſlagen en vechten overgaan.

BEDERF, voor *Behoef*, *behoefte*, *nooddruft*. Spr. *Ik heb mijn bederf:* d. i. zo veel ik noodig heb. Ik heb mijn genoegen, ik ben verzadigd. — Dat dit gaaf oud N-D. is leert Huidek. op Mel. Stoke III D. bl. 428. die, echter, van het ſtandhoudend gebruik in Friesland geene kennis droeg. Verg. de aant. op de *Oude Frieſche Wetten*, 1, 6. en die daar worden aangehaald.

BEENEKOUW, v. *Knekelhuis*, bij Hooft Mengelw. bl. 572 *het Knielsvat* geheeten. Uit het bij de Friezen gebruikelijke BEENEKOUW ziet men wat eene *Kouw*, *Kooi* of *Kevie* eigentlijk is; naamelijk dat, wat geſchikt is om iet anders op- of in te ſluiten.

BEER, het Mannetjen van de *Barg*, *Verres*, *porcus mas.* z. boven op Barg, en Huidek. Proeve v. T. en D. bl. 467, 1. dr.

BEEREN, of BAAREN, v. *zich gedraagen*, *voordoen*, *aanſtellen op deze*, of *gene wijze*; — *evenveel welke houdinge om te veinzen aanneemen.* Lat. *Vultu*, *gestu* & *ſermone aliquid prae ſe ferre*; gelijk Kiliaan het verklaart. Juist, zo als de Friezen het thans nog dagelijks gebruiken, komt het voor bij Matthaeus, Anal. Belg. 1 p. 499. „ Ende die Biſcop reed in mit ſijn vrinden, en„ de wert eerlijk ontfangen, en alle dat volc in „ 't gemeen *beerden* of 't hem lief waar geweest." Zie Frans Burmans Aanm. 1, bl. 34. BEET

Digitized by Google

BEET heeft in Friesl. een bijzonder gebruik in een aantal Spreekwijzen, b. v. dat is *niet een beet* aardig: voor *niet een ſier* aardig. Ik ben *niet een beet* wel. voor, ik ben *gansch niet* wel. Ik heb 'er *niet een beèt* ſin aan; voor ik heb 'er *geheel geenen* ſin aan. enz.

BEGORDEN, ook *Begorten*, v. bevruchten, bezwangeren. Sew. en Halm. geeven 'er, na Kil., deze betekenisſe van op, welke elders verouderd is. Onder de Ouden komt het voor in de vertaalde Lesſen van Petr. Mesſias I. B. IX h. bl. 31. „ Alſoo dat mijn vrouwe de Pauſinne *begort* „ wordt." — ook komt het afgeleid z. nw. *Begordinge*, aldaar voor bl. 31.

BEIERT, anders *Baiert*, het welk Meijer in den Woordenſch. zeer wel verklaart door *Chaos*, wordt in het N-D. vaak genoomen voor eene plaats, waar alles door een en onder een vermengd is. Te Leeuwarden heet de BEIER, of BEIERT het grootst vertrek in het S. Antoni Gasthuis, niet door eenen, of een paar menſchen, afzonderlijk, maar door velen, onder malkanderen vermengd, bewoond. Zij, naamelijk, welker vermogen niet toereikend is om een afgezonderd Kamertjen voor hun leven te koopen, verſchaffen zich eene plaats in den gemeenen BEIER, of BEIERT; waar van de bijgeleegene *Beierſtraat* dan ook haaren naam gekreegen heeft.

BEI v. *Beſie*. Kil. Baeye, beye. *Fland. Holl. Fris.* i. e. beſie, *acinus*. Verg. Ten Kate I D. bl. 313, b. — Hier van daan in Friesl. ROODE BEIEN, eld. *Aalbesſen*. KRUIS BEIEN, eld. *Steekelbesſen*, enz.

BEK,

Digitized by Google

BEK, *te bek*, v. te rug, rugwaarts, achterwaarts. *Baec* was in het Angelſax. *tergum*, *Rug.* z. de Aantekk. op de oude Fr. Wetten van P. Wierdſma bl. 166. en 199. en dit woord, tegenwoordig *Back* geſchreeven, houdt nog heden in het Engelsch in veele Spreekwijzen ſtand. Bij ons zijn daar van overgebleeven (behalven het Frieſche *te bek*) *Achterbaks*, d. i. achter den rug. *Bakboord*, d. i. het boord, dat de Stuurman, over het roer leunende, achter den rug heeft. z. Ten Kate. 11 D. bl. 8. — *Bakbaard*, de achterbaard, achterwaarts tegen het oor geplaatst. *Baktand*, d. i. achtertand, niet een der voorſten, maar achterwaarts in den mond geplaatst. Lat. *dens infimus*, bij Cicero. Ook behoort hier toe het oude *Bachten*, zie Kiliaan in het woord, en aldaar v. Haſelt in de Aantek. Te Middelburg vond men oudtijds twee Vrouwenkloosters, waar van het eene was der Zusters *Bacht* — dat is *achter* — *'s Gravenhove:* het ander der zwarte Zusters *Bachtenſteen*, d. i. achter 's Gravenſteen. z. A. 's Gravenſande in de Historische Aaneenſchakeling, bl. 39, en de Opheldernde Bijlaagen, § XVII.

BELOOKEN, v. *beſlooten*, *toegetrokken*, *toegeſlooten*. Lat. *clauſus*, *occluſus*. dus *Belooken Paschen*, Lat. *Pascha occluſum*, *clauſum*. De eerſte Sondag na Paschen, anders *Paasch achten*. z. Kil. en onze meermaalen aangehaalde Woordenboeken. Dus ook een *belooken mond*. van Geſtorvenen ſpreekende. Buma, Friesch Dichter, in de Boeren Bruiloft: —

Mijn Wijf, die in den grond
Ligt met haar *belooken* mond.

Het

Digitized by Google

Het tegenſtelde is *Ontlooken*. d. i. ontſlooten. Dus een versch *ontlooken* d. i. opengegaane bloem. Dat de oorſprong van het een en ander is het oude Werkw. *Luiken*, volgens Kil. *claudere*, *occludere*, *operire*, waarvan ook *Luik*, waar mede de *Schepen*, ook de *Venſters*, geſlooten worden, leert ons de Aantekenaar op de oude Frieſche Wetten bl. 84. Voeg hier bij *oogluikinge*, en de Spreekwijze: Iets *oogluikende* laaten doorgaan, d. i. met half geſlootene oogen, Lat. *oculis conniventibus*. Voorts ſchijnt *Luiken* het zelfde te zijn met het oud-Frieſche, en nog overal bij ons gebruikelijke *Loeken*, d. i. trekken. bij uitnemenheid ook in de lijn loopen. Gijsb. Jap. bl. 37 *Her doar* luwckt *op*. Haare deur *trekt* open, *ontſluit* zich. En bl. 19. *Nacht-wâdſters eag* belitſen *mey yen wolk*; Het oog der Maan' *betrokken* met een Wolk.

BEPPE, anders *Grootmoeder*; Lat. *Avia*. De Gelderſchen zeggen *Bebbe*, volgens van Haſſelt op Kil. w. *Babbaard*.

BEREEKENEN voor: het Vuur onder de asch bedekken, ten einde het niet zo ras verteere, maar tot den morgen voortduure. Gijsb. Jap. bl. 7. *Tuwzel-ſin — Yn't begin — Hâd* it fjoer beritſen. „ Dwaashoofd, houd het vuur in het begin bereekend. — Dit woord is ons in dezen ſin nergens anders voorgekoomen. Maar Sewel heeft *Inrekenen*, *vuur inrekenen*. dat hij in het Eng. verklaart *to cover* (or *wrap up*) *the fire with the ashes*. De *Kolk* of *Haardkolk*, waarin dit *bereekenen* doorgaans geſchied, heet in het Friesch de HEERDDOBBE. Voor *Haard* te zeggen *Heerd*, voor *Paard Peerd*, voor *Kaars*, *Keers*, voor *Laars*,

Laars, *Leers*, enz. behoort tot den Frieſchen Tongval. – van *Dobbe* zie bened.

BESAAUWEN, v. van ſchrik en aandoeninge verbleeken en bezwijken. Dus: *Ik beſaauwde 'er van;* ik verbleekte, mijn aangezicht verviel, ik ſtond verbaasd, ontzet. Ik bezweek 'er van. Gijsb. Jap. bl. 95. „ *Ho Friez nea moed* beſauwe; – Hoe bij den Fries noit de moed *bezweek.*

BESLAAN. Weiland zegt, dat beſlaan ook voor *Slagen*, *gelukken* in gebruik *is geweest!* Dit gebruik is nog heden het dagelijkſche in Friesland. Spreekwijzen. *Als het wol beſlaat*, d. i. uitvalt, gelukt. — *Dat kan noit goed beſlaan.* — *Dat is nog al wel beſlaagen.* enz.

BETIEN LAATEN. Zo ſpreekt men dit doorgaans uit: maar het eigenlijke is *Betijen laaten.* Kil. verklaart *Betijen*, pergere, tendere ulterius. Derhalven is *Laat my betien*, zo veel als, Laat mij mijnes weegs gaan. Laat wij met rust — met vrede. Houd op mij lastig te vallen en te plaagen. Ook, Laat mij begaan. – Dat dit weleer ook te Amſterdam goed N-D. was leert ons Bredero in het Moortje IV, 1.

— Laat mijnder me *betien:*
Ik heb wel eer een Man in zijn oogen eſien.

BIDDEN, voor *Verzoeken*, *nodigen.* Dus: *iemand te gast bidden.* Wâtze Gribberts Bruil. bl. 26. „ As y mij *te gast bidde* woen." en bl. 61. Wa ſoene wij alle-gerre *bidde?* — Soene wij uwz Boerman Binne Wopkes æck al *bidde?* – Hier van ook DOODBIDDER, elders *Aanſpreeker*, die ter Begraaffenisſe *nodigt.*

BIES, ook BIESVEINT, voor *Spotvogel*, *Grappenmaaker*, *Ondeugd*, *Boef*, *Spotboef.* Dus in

Digitized by Google

Wâtze Gribb. Bruil. bl. 36. „dij Grietmans Zoon „ dat is æck ien *bies* boppe alle *bieſen.*" Hier van BIESJEN (*bijzjen* bij Gijsb. Jap. bl. 70) en BIEZERIJE (bij denzelfden bl. 65) Ook het zamengeſtelde BIESJAGER, d. i. *Boevenjager.* Zo worden in Friesland geheeten de Gerechtsdienaars ten platten Lande, of in de Grietenijen, wier post het is, de *Boeven*, *Schooiers*, en ander verdacht Volk uit te leiden, of te verjaagen.

BIJLEN, v. *blaffen*, *basſen.* Lat. *latrare.* van *Honden.* in het H-D. *Bellen.* BILEN komt voor bij Maerlant Sp. hist. 1 D. bl. 60. alwaar de Aantekenaar, uit onkunde van den Frieſchen Tongval; zegt: „ dit woord is hier, van *Bellen*, ver- „ anderd, om het rijm, in *bilen.*" *Bijlen* naamelijk is de oude N-D. uitſpraak. Gijsb. Jap. bl. 15. Az den Koone æf Nopke *bijlle.* en bl. 80. Dear Fortwijvlinge helsch in luwd *bijllet.* — Hier van ook de Hondsnaam BIJL in Friesland gebruikelijk.

BIJTELIG, v. Bijtachtig, geneegen tot bijten. — Gijsb. Jap. in Dorilis in Cleonice II D. bl. 72. „ It Wapenhuwz, mei tuwzenen greatte *bijtlij-* „ *ge* huwnen forſioen."

BIJZITTER, Lat. *Aſſeſſor.* De Nedergerechten in de Grietenijen van Friesland beſtonden van ouds in den *Grietman* en vier *Bijzitters*, benevens den *Geheimſchrijver.*

BINDGAAREN, het gewoone dunne en fijnere *touw*, dat men gebruikt om te *binden.*

BIT, v. *Bijt*, dat 's Winters in het ijs gehakt wordt.

BLIER, v. Blijde, vrolijk van *oogen* en *gelaat.* Ik weet niet, dat 'er anders in het N-D. een woord

Digitized by Google

woord is om dit uit te drukken. Gijsb. Jap. bl. 15. „ Tetke, het wierſte mijld in *blier*." bl. 37 „ Gloerje ik *blier*, jæ loaket grijme." Gloor ik met een blij gelaat, dan kijkt zij grimmig. bl. 24. „ Lodderlaijtſend *blier fen eagen*." bl. 20 Blier-eage Meeremin. „ bl. 131 in den Lofz. van Simeon." Nu, oermidz mijn *blier eag* enz.

BLIKKEN v. *Bleeken*, en BLIKKER v. *Bleeker*. Dus ſpreekt men in Friesland ten platten lande, en in de kleine Steden, en dit is geene *bedorvene*, maar een *oude* Uitſpraak, die insgelijks nog bewaard is gebleeven in het geen men gewoonlijk zegt: Hij weet van *blikken*, noch bloozen; d. i. hij weet van *bleek*, noch rood worden. Z. Weil. Huidekop. Proeve bl. 375.

BLOEM v. *Foelij*.

BODDEN v. *arbeiden*. en BODDER, *arbeider*. Dus, een trouwe *Bodder*. Gijsb. Jap. II D. bl. 85. „ D' einnelpealle ſen uwz opleine *boddjen*." En wederom: „ Dat de *Bodders*, æf ærbeiders." —

BOEIEN v. *zwenken*, *wenden*, *keeren*, *draaien*: vooral met een Rijdtuig. Hier van OMBOEIEN, d. i. omkeeren, omdraaien. — Geheel iets anders beteekent bij de Frieſen *Toeboeien*; naamelijk, wanneer men, bij voorb. zegt: Foei (of *Fui*) wat het die jonge *hem toeboeid* (voor zich toegeboeid) d. i. *bemorst*, *morſig gemaakt*, *leelijk toegeſteld*.

BOL v. *Wittebrood*. in tegenſtelling van BROOD, d. i. *Roggenbrood*. Z. bened. BOL wordt vervolgens onderſcheiden in *Grouwe* of *Grove Bol*, *Fijne bol*, *Duitſche bol*, *Kruiske bol*, *Krente bol*, enz. Hier van daan ook *Bolkorf*, met welke de

Digitized by Google

Bollopers, of *Bolwijven* door het Land gaan, om hunne *Bollen* aan den Huisman te verkoopen.

BOLLE v. *Bul*, of *Stier*. W. Gribb. Br. bl. 36. „ do dwonger him, dat hij moast oppe BOL- „ LE ſitten gæn. Hier van *Bollepijst*, v. *Bullepees*. W. Gribb. Br. bl. 3. „ Jo ſoe 'er mij meij de *Bollepijst* uit helje." — en *Bollepraam*, een plat, wijd Vaartuig, geſchikt om *Bullen*, vervolgens ook *ander Vee*, eindelijk *evenveel wat* te vervoeren. *Bollekalf*, enz.

BONGE, voor *Blaas*. W. Gribb. bl. 43. „ ik miende oors heat, of ik ſoe de *bonge* al ſticken fallen habbe." Kil. heeft: Bunghe, i. bonghe, *tympanum*. De *Trommels* waren, derhalven, bij ouds met *blaazen* overſpannen. Men vindt het w. *bonge* in dien ſin in een oud ſtuk aangehaald bij Huidek. op M. Stoke III, bl. 82." Een groot hoep mit baſunen en mit *bonghen*. — Voorts zijn hier van in Friesland overal gebruikelijk *Kocbonge*, *Schapebonge*, *Bargebonge*, enz.

BOOG — papier, v. *Vel*.

BOONEN, v. de Koeien, het Vee op ſtal water geeven, of drenken. Hier van *Boonemmer*, een *Boonemmer* vol, d. i. Wateremmer.

BORRE, v. *Kater*. Dit woord is verwant aan *Beer*, het Mannetjen van een Varken.

BOTJE v. *vier duiten*, of *eenen halven Stuiver*. Boeij zegt in zijnen *Woordentolk*, " dat het Werkw. *Bottingen* afſtamme van BOT in het A-S. *Schatting* betekenende; waarvan ook *Boete*, en het Spreekwoord: *Botjen bij Botjen leggen*, voor

voor, ieder het zijne toekennen. doch hij vergist zich; want *Botjen bij Botjen leggen* is zo veel, als: Elk, hoofd voor hoofd, eene kleinigheid uitleggen, om daar uit de verteeringe te vinden. Voorts leiden wij dit *Botje* liever af van het H-D. *Batz*, offchoon *ein Batz* ook meer zij, dan een *Botje*. Dit, immers, hangt enkel af van de onderfcheidene en willekeurige Volksgebruiken. De grond van dit gevoelen is de uitfpraak in het oud Friesch, welke bij de Landlieden nog fteeds ſtandhoudt, *Botzen*. W. Gribb. br. beg. „ O „ touzent *Botzes!* — bl. 33." mienstu, dattit ien hoed is fen *trije-botzes?* „ daarvan ook. *ien botzert Koecke*, bl. 31. Fraai en nuttig is de in Friesland bekende Spreuk:

„ Twa *Scheisfens* is ien *ortzen*,
„ Twa *ortzens* is ien *botzen*,
„ Twa botzens is ien ſtoer,
„ Dij dat neat wit, dij wint neat uwr."

„ twee *duiten* is een *oortjen*. twee *oortjens* is een „ botjen — enz.

BRIEK, voor *Scheef, krom, geboogen.* (van *Breeken*) W. Gr. br. bl. 47. „ dat wier nammers ien „ lompen, *brijk*- hackig Boerke."

BRIET, BRIT v. *Brok Turfs. Kluit.* Kil. Brete, brette, *Sicamb.* i. britte *Frustum, ſive pars cespitis.* — en wat laager, Britte, brutte, *Holl. Sicamb.* Cespes, frustum cespitis. Junius ad Willeram. p. 105. *Brette, britte* vel *brutte* noſtratibus denotat *Fruſtum cespitis*, prorſus ut Βεῦτλα Hesychio ſunt τὰ λείψανα, *Reliquiæ*. Meijer Woordenſch. III D. Breeta, Breete, *ſtuk Turfs, kluit, kluitje.* Deze betekenis heeft het woord ongetwijffeld bij Aldegonde Bijenk. III, 2. „ Nu en

Digitized by Google

„ ist geene tijdt meer, dat men het Volck *britten* „ voor *turven* telle." aangehaald door van Hasselt op Kil. bl. 621. Men vergelijke, met Junius, t. aangeh. pl. het Eng. Brittle, *bros*, *brokkelig*, *brokkelachtig*; Lat. *fragilis*, waarvan Britlenes, *brokkelachtigheid*. Ook het Fransch *Briser*.

BRODZE, voor *Hoop*.

BRODZIG v. *Broeiig*, *drukkend warm*: van het *weder* geſprooken.

BROED v. *Broedzel*. dus: „ Het is een van het zelfde *Broed*. de Schrijver eener Reize door de Majorij van 's Hertogen Bosch, voor korten tijd uitgekoomen, bericht ons, dat dit w. aldaar even zo gebruikt wordt. Dat dit goed oud N-D. zij, leert eene plaats bij Huidek. op Melis St. III D. bl. 177. ook aangehaald bij Weiland.

BROL. Dus noemt men te Leeuwarden en Franeker eene opene Marktplaats, daar veel gewoel is, en alles door malkanderen loopt, vooral op Marktdagen: waar ook allerhande goederen ten toon worden uitgeſpreid en uitgevent. De oorſprong van dit woord ſchijnt uit *Italie* te zijn. In het Italiaansch heeft men BROLLO, zamengetrokken uit *Broglio*, en BROLLARE, uit *Brogliare*. BROGLIO is (volgens Pilati in zijne Reizen) de groote plaats te Venetie, waar de Edellieden te zamen koomen. Hier van ook in het Eng. Broil; voor *Gewoel*, *Oproer*, en in het Fransch Brouiller, *beroeren*.

BROOD, bij uitnemendheid ROGGENBROOD. gelijk *Rogge* bij uitſtek KOORN genoemd wordt. Eveneens als bij de Grieken de Son φῶς, *het Licht*, en de Leeuw θήρ, het *Dier*, wierd geheeten.

BRUI-

Digitized by Google

BRUIKEN v. *Gebruiken*, even als LIJKEN, v. *Gelijken*, enz. welke bij Hooft, en andere ouderen, ook zeer gemeen zijn.

BUIDE v. *Buil*, of *Deuk*. Dus: een *Buide* in het *Hoofd*; in den *Ketel*, in de *Kan*.

BUISE v. *Zak*, in Mans of Vrouwen klederen. Hiervan *Buisdoek*, v. Zakdoek; *Buisgat*, v. Zakgat.

BULT v. *Hoop*, d. i. *Menigte*, elders ook Boel. Dus: een heele *Bult* Ganzen; bij de *Bult*. Daar zitten een *Bult* Appels aan dien boom. enz.

BUTTER v. *Boter*.

D

DAAIEN v. *de Hitte van iets, dat men aantaſten wil, kunnen verdraagen*. De oorſprong van dit aan de Friezen bijzonder Werkw. ſchijnt mij, buiten twijffel, te zijn DAAI, zo als bij ons wordt gezegd voor *Deeg*. Even zo zegt men FAAI v. *Veeg*. W. Gribb. br. bl. 25 „ Hij „ is ſoo fet as *daij*." Hier van Koekendaai, *deeg van Koek*. ook het bijvoeglijk w. Daaiig, *deegachtig*, elders *Kleiig*. Dus is dan: „ ik „ kan het niet *daaien*," eig. ik kan het niet *deegen*, *kneeden*, of *tot deeg maaken*; maar, bijzonderlijk, ik kan het niet *aantasten*, of *behandelen*, of in den mond neemen, zonder mij te *branden*. Het is mij te *heet*. Vergelijk de Aantek. op de Oude Fr. Wett. I St. bl. 162. In Westfriesland, zo mij verzekerd is, zegt men, v. dit DAAIEN, *Doogen*.

DAANIG, v. *veel*, *zeer*. Dus: „ Het is *daani*„ *ge* mooi." Het deed mij *daanige* nij. Ik kan

Digitized by Google

niet zeggen, of dit *Daanig*, met de gewoone aflaating van het Voorvoegzel *Ge*, moet gebracht worden tot *Gedaane*, v. *Gedaante*, waar van z. Huidek. op M. St. II, 260, 261.

DEEL, v. *Grictenije*, of *District*. Z. Tegenw. Staat v. Friesl. II D. 1 St. bl. 6. Eigenl. is DEEL *judicium*, Gericht. Dus is *Menaldumadeel* het *Gericht* van *Menaldum*, of *te Menaldum zitting houdende*. enz. Zie de Aantekk. op de oude Fr. Wetten I Stuk bl. 18. en II St. bl. 319. en van Hasselt op Kil. in *Deel*, *deelen*, *oordeel*.

DEILIS; *verdeeld*, *twistig*, *krakeelende*, *twistende*. Dus: „ Zij wierden *deilis*." v. *Zij kreegen verschil*, *Zij geraakten verdeeld* en *aan het twisten*. De oorsprong is *Deilen*, voor deelen, waarvan *Verdeelen*, *Verdeeldheid*.

DEL v. *om laag*, *neder*, *beneden*, *benedenwaarts*. Z. verder onze *Hde* Uitweidinge hier achter.

DEUREN v. *durven*. Ik *deur* niet. oud Friesch, „ ik *door* neat." oulings waren ook elders in het N-D. gangbaar: *Darren*, *derren*, *dorren*.

DIEP – elders *Burgwal*. Te recht schreef Oudhof bij Hoogstr. Geslachtl. W. *diep*, „ dat dit „ bij veelen gebruikt wordt voor *een Water*, „ of *Gragt*, gelijk dus te Groningen bekend is „ het *Schuitendiep*, *het Damsterdiep*."

DIJ voor *U*. DIJNES v. *Uwes*, enz.

DIJNEN, voor *uitzetten*, *zwellen*. eld. *Dijgen*, *dijen*. maar van *Dijnen* komt DIJNINGE, het opzetten van de Zee. Gijsb. Jap. schrijft met eene *t* in het oud Fr, bl. 5 „ Gear ijten *tynt* naet „ uwt."

DIKKOP v, *Vierendeel*, dus, een *Dikkop Jenever*.

DOB-

DOBBEN, v. *graaven*, BEDOBBEN, *begraaven*. Gijsb. J. bl. 34 „ Nu ſchil ik Dij *dobbje* „ ijn ijen kuwl" en II, bl. 71. „ ijne lieacht- „ baernenne fioergloede *bedobbje*." Hier van DOBBE v. *graft*, *kuil*, *kolk*, *uitgegraavene diepte*, *afgrond*. Dus Gijsb. J. bl. 18. Oon *dobbe* ig het lieafds wuwn' mij brocht. d. i. aan den rand *des afgronds* heeft de wond der Liefde mij gebracht. — Zulke *Dobben*, of *Kolken*, worden 'er in Friesland in de Weilanden zeer veele gevonden, waar in het Welzand doorgegraaven is, ten einde het Vee bij de Somerdroogte nog altijd water vinden moge. Hier van ook HEERDDOBBE, v. *haardkolk*. z. bov. in BEREEKENEN.

DOEK, bij uitneemendheid voor *Linnen*. Hier van *Fijndoek*, *Fijndoekdraager*, *Rijdoek*, enz.

DONG, v. *Mest*, of *Mist*. Kil. Dunghe, *vetus*, *Fimus*, *letamen*, *ſtercus*. Ang. *dunghe*. Indedaad ſchijnt *Dung*, en *to Dung* in het *Eng.* niet minder gebruikelijk, dan in Friesl. DONG, DONGEN, waar van BEDONGEN, v. *bemesten*, en DONGRIJDEN, v. den Mesthoop, of *Mestvaalt* (welk laatſte woord ik mis in de Geſlachtl. van Pieterſon) uitrijden; *Koedong*, *Peerdedong*, enz.

DOORKAST. dus wierd bij mijn geheugen te Leeuwarden in het Antoni-Gasthuis geheeten dat gedeelte van het Gebouw, waar in de *Krankſinnigen* wierden bewaard. van DOOR, d. i. *Gek*, *zot*, *verſtandeloos*, *onſinnig*. Kil. Door, *Stultus*, *Stolidus*, *Socors*. (Z. ald. van Hasfelt.) Ook heeft Sew. dit woord, dat voorhenen overal hier te Lande in gebruik was, opgeteekend.

Digitized by Google

en Meijer verklaart DOORHEID, *dwaasheid.* Het H-D. is THOR, waarvan, *Thorheit, Thorisch,* enz.

DOUK, v. Devik.

DRAAGE MELK, d. i. *Afgeroomde, getapte* Melk. Gijsb. Jap. bl. 59

Heert de wrâd de reame, ô Sot!
In de *dræge* molcke God?

Wâtze Gr. Br. bl. 49 „ As de ſlijnske Katten „ de Ræme fennet Molckin te ſlickin, in rinne „ der meij te gat wt, in litteſe de *Dræge Mol-* „ *cke* hade." — Het betekent, zo ik mij niet bedrieg, eigentlijk de *lange dunne* melk. Dus is ook in het Oud Friesch *Dræg*, of *Dreeg wurk*; lang, of langduurig werk, daar veel tijd en geduld toe wordt vereischt, dat langzaam voortgaat. Bij Gijsb. J. vind ik ook, bl. 17. *ondreag*, het geen daar op den kant verklaard wordt *onſwanger*. Wil men hier aan denken, dán zou DRAAGE *Melk* zijn *Bezwangerde* Melk, te w. met het *Stremzel!* 't Is bekend, dat van zulke afgeſchepte, of afgeroomde melk de grove Kaas gemaakt wordt.

DRAAGER heet in Friesland eene *groote blaauwe Mug*, of *Vlieg*, welke des Somers aan het Vleesch door het leggen haarer eieren bederf pleegt aan te draagen. Kil. verklaart *Bedraeghen*, onder and., Sanie ſive pure contaminare. Wij merken in het voorbijgaan aan, dat dit *Bedraagen* in het oud fr. nog heden betekent *Bedriegen, bedotten.*

DRAAK v. *Vlieger*, waarmede de Kinders zich vermaaken.

DROMPEL v. *Drempel*, of *Dorpel.* in het Oud Friesch *Doorpeal*, d. is *Deurpaal.* verg. v. Has-

ſelt

Digitized by Google

ſelt op Kil. bl. 118 en de Aantekk. op de Fr. Wett. II St. bl. 336.

DUNSLAPERIG, die ligtelijk uit den Slaap gewekt wordt. Kil. Dunſlaepigh, *leviſomnus.*

DUINSCH v. *loopsch*, *tochtig:* van Koeien. Het Werkwoord is *Duinen.* Gijsb. Jap. bl. 83. „ Az „ forwijlde Kij; dij *duijnje*".

E

EA, *Ee*, vulgo IE, de *Stroom*, die van Leeuwarden naar Dokkum, en verder in zee loopt. Elders wordt dit woord AA uitgeſprooken. Z. L. Smids Schatkam. der Nederl. Oudh. in het begin. Het Y, en de YSSEL ontleenen hunne benaamingen van denzelfden oorſprong.

EAMELEN, elders *Neulen*, iemand door lastig *teemen*, en *onaangenaame redenen* verveelen, eñ *aan de ooren lellen.* Lat. *Aures alicui obtundere.* *Dus:* „ *Wat leistu te eamelen.*"

EDIK v. *Azijn.* De oude uitſpraak ETICK, bij Kil. bl. 130 en 141 voorkoomende, blijft bewaard in den oud Frieſchen Tongval. Te lande, naamelijk, zegt men *ietik.*

EENLOOPEND GEZEL: ook dit bij Kil. voorkoomende (die het verklaart *Iuvenis coelebs*, qui neque uxorem, neque prolem, neq; familiam alit, ſed ſolus quocunq; lubet vagatur) is nog in Friesland gebruikelijk, waar zodanig een Perſoon ook zeer gewoonelijk geheeten wordt een VRYGEZEL.

EERDE v. *Aarde.* } beiden koomen ook bij Kil.
EERNST v. *Ernst.* } voor.

EESTER, in de gewoone Landtaale uitgeſprooken *Ie-*

Iester. Kil. verklaart EESTER, *hortus, pomarium*. Bij de Frieſen is de *Eester*; of *Iester* een klein, bij huis geleegen, met water omringd, en door een dam afgeſlooten, vaak ook met boomen in de wallen beplant, ſtukjen Lands, waar in het Vee tegen den Melktijd wordt bij een verzameld uit de bijgeleegene uitgeſtrektere Weilanden, ten einde men het bij der hand houde, en het melken dus te ſpoediger voortga.

EG, v. *Kant, Zijde, Zoom, Wal*. Kil. verklaart het bl. 135. *Angulus, extremitas, ora*. Bij wijze van Spreekwoord zegt men dus: Het roert *eg*, noch kant, ook wel: het roert kant, noch wal. Gijsb. J. heeft dit woord veelvuldig gebruikt. dus bl. 10. „ Hetſe oon elcke *ig* joene meij." — wat zij aan wederzijden mede gaven (ten Huwelijk) bl. 63 „ Loijts (zie) oone oore *igge* hinne." bl. 98. Pſ. CXXXVII. „ oone Euphraet *ig* ſinzen." — aan den *oever* van den Euphraat gevangen. II D. bl. 63. oppe *ig* ſen Carie. enz. — Hier van heeft ook de *Noordeg* (de Noordkant) te Hinloopen den naam. z. Teg. ſtaat van Friesl. III D. 2 ſt. bl. 337. Het H-D. is *Eeke*, Het Eng. *Edge*.

EIDE v. *Egge*, en EIDEN v. *Eggen*. Gijsb. J. bl. 61. „ d' Yene pluwgget, ſiedet, *eijdt*. — Hier van ook bij denzelfden, in zijne aanſpraak aan den Lezer bl. 2. *eijdtijnjen*. Kil. heeft *Eeghde*.

EIERSCHOTEL, elders *Kaſteling*. zeker gebak, dat men des Somers bij de Aardheſien gebruikt.

EINDEN, v. *vorderen*. Dus: dat *eindt* niet een beet. dat *vordert* niets. — Men kan ſchoon zien, dat het *eindt*, d. i. dat het *vordert*.

EINZE, zekere *maat* van *Land*. of bepaaldelijk, het *twaalfde* Deel van eene *Pondemaate*. Het woord

woord komt dikwerf voor in de Oude Fr. Wetten, en is nog in dagelijksch gebruik.

EKER, v. *Akker*, Lat. *Ager*. Deze uitſpraak is de oude. Dus vind ik *Hiddes eckere*, d. i. Hiddonis ager, in de O. Fr. Wett. 1 St. bl. 137. ook houdt zij nog heden overal ſtand. Van hier de oorſprong van den naam der Stad FRANEKER, zamengeſteld uit *Fran*, *Frane*, *Frana*, ook uitgeſprooken *Fren*, (waarvan in het Oud Friesch *Frentjer*) en *Fron:* (waar van *Froondienſten* enz.) en *Eker*. Het eerstgenoemde Celtisch woord betekende eenvoudig *Heer*. z. Huidek. op Melis St. 1 D. bl. 595. Derhalven is *Fran-eker* niet anders, dan de *Heeren akker*, in tegenſtelling van *Gods akker*, zo als nog het gedeelte der Stad, bij en om het *Kerkhof* geleegen, wordt genoemd. z. Kil. in *Gods acker*. Deze afleidinge, eerst voorgedragen door Menzo Alting, is ſedert omhelsd door S. v. Idlinga, in het Staatsr. 1 D. bl. 112. *en v. Hasſelt* op Kil. bl. 772. Dat het w. *Akker* oulings gebruikt wierd om onderſcheidene Gedeelten van Steden aan te duiden, leert de *Dijlakker* te Bolsward.

ENDELDARM v. *Aarsdarm* z. Kil. Hier kan niet toegebracht worden EYNDELVAERS, om dat het een afſtamt van *Entel*, of *Endel*, door denzelfden Kil. verklaard *fimus*, *ſtercus*, en het ander v. *Einde*.

ENKT, of ENKERT, v. *Inkt*, of *Int*. verg. Kil. bl. 138. Het Fransch is *encre*.

ENTER en TWENTER, of ENTER-RIER, en TWENTER-RIER. Wel eer volúit: *Eén Winter — twéé Winter — Rier*. Kil. *Enter*, *Enterdier* Holl. Fris. *Horna bestia*, *hornum animal*. q. d.

Digitized by Google

q. d. *een Winter*, i. e. *unius hiemis*. De trappen van *Kalf* tot *Koe* zijn in Friesland deze: *Kalf*, *Hokkeling*, *Rier*, *Enterrier*, *Twenterrier*, *Koe*.

ESPEL, weleer *Eedſpel*. EED betekende van ouds, onder anderen het *Ampt*, of de *Bedieninge* der genen, die in den *Eed* waren; en *pel* is bij verkortinge voor *Paal*. ESPEL is, derhalven, een zeker bepaald gedeelte van eene Stad, waar over de magt en het Rechtsgebied van deze, of gene Overigheid zich uitſtrekt. Leeuwarden is dus van ouds verdeeld in tien *Espels*; Sneek in *Ses*; Bolsward in vier *Espels*. z. de Aanteken. van P. Wierdſma op de O. Fr. Wett. II St. bl. 336.

F

FAAI, of FAAY, v. *veeg*, Lat. *fatalis*, *morti proximus*. gelijk DAAI v. *Deeg*. z. bov. — Hier van bij Gijsb. J. Pſ. XI bl. 103. *Fuwggelfaaij*, d. i. zo men gewoonlijk zegt: *Vogelvrij*. eig. zo *veeg*, als een Vogel in het Wild, dien elk mag doodſchieten.

FALIKANT. Dit woord ontbreekt bij Hoogſtr. waarom wij meenden aan hetzelve plaats te moeten geven. Men treft het ook, dus geſchreeven, aan bij Sew. en Halma; waar van de eerſte het, als een *zelfſtandig* naamwoord, verklaart door *hapering*, en de laatstgem. het ſchijnt te houden voor *bijvoeglijk*, daar hij het opheldert door de bijgevoegde *Ontrouw*, *valsch*, *trouwloos*. — Kil. heeft FAELIEKANT, dat bij hem verklaard wordt *Angulus non aequalis*, *non quadratus*, *aut rectus*. d. i. een Hoek, die noch gelijk, noch vierkant, noch recht is. Hij leidde het, derhalven,

Digitized by Google

ven, af van *Faalen*, *feilen*, en *Kant*; en wij meenen, dat het eigenlijk wierd gezegd van Lappen *Linnen*, of *Docken*, niet *rechtkantig* zijnde; maar die, om dat ze *geeren*, niet recht, noch goed gezoomd kunnen worden. Overdrachtelijk is het, vervolgens, gebruikt van alles, wat *ſcheef*, *gebrekkig*, *onregelmaatig*, of *valsch* was. Sewel heeft de Spreekw. „ Ik heb hem meer als „ eens *falikant* bevonden." Halma geeft op, „ Iemand ergens *falikant*, of trouwloos in vin„ den." In Friesland, waar dit woord nog zeer gemeen is, zegt men: „ Zonder *falikant*." d. i. zonder *fout*, zonder *misſen*. of: „ Daar zal geen „ *falikant* aan weezen." 'er zal niets aan *feilen*, of *ontbreeken*. Er zal geen *mis* op zijn.

FANDELEN, al rond gaande verzamelen, inzamelen, vergaderen, ophaalen. De ronde doen, om het geen in Strikken, of Netten gevangen; of het geen in Nesten of Korven gelegd is, te verzamelen. In dien ſin ſpreekt Gijsb. J. bl. 80 van FOECKEN FÂNLEN: — *fuiken fandelen*; d. i. de fuiken van de gevangene visch ontledigen. Zo ook *Oorljoe fouckin te* FANDLJEN, in W. Gribb. Bruil. bl. 48. — Hier van daan ook *Eifandelen*, d. i. de ronde bij de Eende-nesten, of Eendekorven doen, om de Eieren daar uit op te haalen, of te verzamelen.

FANDELTJE, van Brandewijn, of Jenever ſpreekende: elders, *Vaan*, *Vaantje*. en zo zegt men in het oud Friesch: *ien fæntje*, ien *hæl-fæntje*, d. i. *vierendeeltje*. — VOORFANDEL, ACHTERFANDEL, van Slachtvee.

FEINT, zie VEINT.

FENNE, een Kamp, of ſtuk Lands dicht onder de

de Plaats, of Boeren wooning liggende. Lat. *Campus villae ſubiectus.* Bekend is de Leuze, welke de Friezen gebruikten in de Saxiſche tijden, om den Vreemdeling te kunnen onderkennen. „ *Fjouwer lotter' kleer' Lieap-ayen yn ien* „ Fenne- *herne, yn ien nest.*" d. i. Vier gelouterde (beproefde, in het water onderzochte) klaare Kievitseieren, op den hoek van een aan huis geleegen Kamp, in één nest. – Waar over men na kan zien Idſinga's Staatr. I D. bl. 152. en Tegenwoord. ſtaat van Friesl. II D. bl 454. Nog behoort hier toe het bij ons bekend Spreukje:

„ Minne, Minne,
„ Rin hinne,
„ Neye *Finne;*
„ Kry 'et Kealtje by'e ſtirt, in lit it rinne."

Dit Friesch woord wordt ook aangehaald bij Trotz in Jur. Agrar. II, p. 640, doch nergens, zo veel ik weet, verklaard.

FLAB, eene Geldmunt, of Geldſtuk, ter waarde van een' *Schelling.*

FLANTERIG, voor *Slap, kreukbaar.*

FLARDE, v. *Flenter, Lomp, Leur, Vodde, Prul.* – FLARDEN Lat. *Quisquiliae, particulae ruptae, ſciſſae, fractae.* De verklein. vorm is FLARDJE, of FLARTJE. Dus zegt men: *Vodden* en *Flarden.* Iets aan *flarden* ſcheuren. Een kleed, dat aan *flarden*, dat is, aan *flenteren* is. Hoogſtr. heeft dit woord noch in zijn Woordenb. noch in zijne Geſlacht L. maar men treft het aan bij Sew. en Halma. Bij de Friezen wordt het dagelijksch gehoord, ook in eenen overdrachtelijken ſin van alles, wat *voddig, prullig, ſlecht* en *verachtelijk* is.

FLIE-

FLIEBE, of FLYBE, v. *Kwijl.* — FLIEBEN, of FLYBEN, *kwijlen.*

FLINDER, voor *Witje.* Lat. *Papilio.* bij Kil. *Vlinder.* Men ſchijnt het te moeten brengen tot het oud friesch *Flean*, of *Flæn*, d. i. *vliegen*, waarvan *Flænder.*

FLINDERKNIPPEN, v. *Vliegenvangen, zich met dingen, die niets om het Lijf hebben, bezig houden.*

FLITZEBOOG, d. i. *Boog*, waarmede men *Pijlen* (oulings *flitzen*) ſchiet. Dit w. bij Kil. Sew. en Halma voorkoomende, en in Friesl. zeer gebruikelijk, vind ik niet bij Hoogſtraaten.

FNIEZEN, v. *Niezen.* Dit hebben ook Sew. en Halma. Maar bij Hoogſtr. zoekt men het vergeefsch.

FRISSELEN, v. *Vlechten.* Hoogſtr. heeft VRITZELEN, waaraan hij de betekenis geeft van *beweegen.*

G

GAAREN v. *Gaderen, vergaderen.* Dit woord vind ik alleen bij Kil. en Sew. In Friesland is het zeer gemeen, vooral van het bij een brengen van Geld en Goed. Gijsb. Jap. bl. 8. *Doz* gearren *wij it goed to gearre.* —

GAAR, in de Spreekwijze: *Ergens over gaar koomen.* d. i. overgaan om iets te doen, dat men voorlang had moeten doen, maar waar tegen men heeft aangehangen. Dus: *Ik had het al eer moeten doen, maar ik ben 'er niet* over gaar *koomen.*

GANGEN, voor *Gegaan.* bij voorb. *Ik ben* gan-

Digitized by Google

gen, v. *ik ben* gegaan. Dit is nog overgebleeven van den oorſpronkelijken tegenwoordigen Tijd, Ik *gang*, waar voor men nu zegt, Ik *ga*.

GATJEPAN, voor *Doorſlag*.

GEEF, voor *Gaaf*. ook bij Kil. bl. 184, b.

GEERS zeggen veelen in Friesland, voor *Gras*. Vergel. Kil. in GARS. Zo zegt men ook bij ons Wart voor *Wrat*. en in het oud fr. Barnen, v. *branden*. en met de r vooraan Froost, v. *Vorst*. Froostig v. *Vorſtig*. Frosken, v. *Vorſchen*. met welke uitſpraak het H-D. overeen komt. Hier van, de *Froskepolle*, buiten Leeuwarden. Zo kwam van het oude ORS het zedert gebruikelijke *Ros*. Vergl. *Born* en *Bron*, *Versch* en *Frisch*. — *Ververſchen* en *Verfriſchen* verſchillen ſlechts in ſpellinge. Vergelijk Huidek. op Melis St. 1 D. bl. 101, en 11 D. bl. 9. uit wien blijkt, dat deeze uitſpraak *Gers*, of *Gars*, zeer oud is.

GEIZIG, d. i. *Geelachtig bleek, van eene bleeke, geelachtige en ziekelijke kleur*. D. 24 April 1790 las men in de Leeuward. Cour. de volgende Bekendmaaking: „ Daar wordt een Jonge „ (dit is ook echt Friesch, voor *Jongen*) ver„ mist, wat bleek en *geizig* in het aangezicht." Kil. heeft GEIZEN, *vet*. Curare, mederi. Moet *Geizig* daar toe worden gebracht, dan betekent het iemand, wiens *ongezonde* kleur genoeg bewijst, dat hij *geneezinge* noodig heeft.

GELD, voor *ledig*, d. i. *onbevrucht*. Lat. ſterilis. Ook v. *Onvruchtbaar*, *ongeſchikt tot voortteelinge*. Lat. *Exſectus*, *Castratus*. In de eerſte betekenis zegt men in Friesland *Een* Geld *Ei*. *Een* geld *Rier*. enz. In de tweede bete-

ke-

kenis is het volmaakt *Engelsch.* Zo is *a* geld *horſe*, een Ruin.

GIEREN. v. *huilen. ſchreeuwen, ſchreijen, krijten.* Lat. *Eiulare, flere.* — W. Gribb. Br. bl. 43. *O ho* gierde *dat ærme ding den!* — O, hoe kreet dat arme ding dan.

GIJS is mij niet anders bekend, dan uit de Spreekwijze: *Iemand* in de Gijs *neemen.* welke gebruikt wordt van dartele en ſpotzieke Jongens, die zich van iemand, die 'er wat gekkelijk uitziet, of zich gekkelijk gedraagt, of dronken is, meester maaken om hem te ſollen, te ſlingeren, en allerlei ſpel met hem aan te richten. Dus zegt men: *Het is al ver genoeg met hem heen! De Jongens hebben hem al* in de Gijs *genomen.* Het oorſpronkelijk Werkw. is GIJZEN, bij Gijsb. J. *Gijzjen* (d. i. Stoeien, Speelen, Lacchen) in Nijsgier. Jolle. bl. 57. Z. onze Aantek. op dat Gedicht.

GLANDIG, voor *gloeiende, brandende.* Dus *Glandige* asſche. *Glandige* oogen. Een *glandig* hangijzer. Iemand *glandig* aankijken. In het oud fr. heet het GLEAUN. Z. Gijsb. Jap. bl. 18. elders bij hem (maar minder goed) geſchreeven *Gleon.* Z. bl. 14. Het zelfſtandig woord, hier van afgeleid, wordt nu eens bij hem geſchreeven *Gleante;* (bl. 75 van het II D.) dan weder *Gleonte.* (ald. bl. 78.) Het is onze taak hier niet, om dit Frieſche GLANDIG te gebruiken ter verdeediging van het W. *Gloeiendig*, bij Vondel en Vollenhove voorkoomende, doch voor *mismaakt* en *wanſchaapen* verklaard door Huidek. Pr. bl. 117.

GLEIJ; dit Woord wordt in Friesland voor al ge-

Digitized by Google

bruikt van de *Sonne* en *Lucht*. Zo zegt men: De Lucht is *gleij*. De Sonne ſchijnt *gleij*. En dit houdt men veeltijds voor een voorbode van verandering van Weder. Maar men zegt ook: Dat Spek is mij te *gleij*; — wanneer 'er weinig mager aan zit.

GLOPPE, een blinde Gang, Hoek, of Steeg, welke niet doorloopt. Dit w. ſchijnt mij te behooren tot *Gloepen*, *Gluipen*. waarvan GLOEPE, door Kil. onder anderen vertaald *Decipulum*.

GNIEZEN, betekent in het Friesch: *Smaadelijk lacchen*. Lat. *Subſannare*. Hier van: SPIJTGNIEZEN, *amare ſubridere*.

GNOB. doorgaans *kleine Vliegjens*. daarna ook *alderlei klein goed*.

GOPPEREN, *met grooten lust en begeerte naar iets verlangen, ergens op als watertandende hoopen*. Dit zeer nadrukkelijk Woord is gebruikt in het Lev. van Plutarch. I D. bl. 43. „ geſtaadig *gopperende* om zich in genot of aandenken aan Wellust te verlustigen." waarom wordt een zo eigenaartig woord niet algemeen in het N-D. opgenomen?

GRANZEN, al *grommende* en *grijnzende* de tanden laaten zien. van *Honden* ſpreekende.

GREEUWEN, *Stukjens vliezig Spek*, of *Vleesch*, welke men, in den Slachttijd, pleegt uittebraaden, en op Roggenbrood te eeten.

GREIDE, d. i. *Wei* — of *Weidland*. Lat. *Pascuum*. waar tegen over wordt geſteld *Bouw* — of *Bouwland*, d. i. Koornland. z. Trotz. *Jus agrar*. I. bl. 267. — Gijsb. J. bl. 24. *Komme' op* greijde' *in griente' oeijtgean*. Niets is, derhalven, meer gewoon, dan in de Leeuward. Cour.

de

Digitized by Google

de Verkoopinge van *Greidlanden* te vinden aangekondigd.

GREPPEL, voor *Grep* — of *Gruppel*, d. i. *Voor*. Lat. *Sulcus*. Hoogſtr. heeft dit niet in zijn Woordenb. maar wel in de Geſlachtl. geplaatst. Hier van de Spreekw. "Het Land *uitgreppelen*. Kil. heeft GREPPE, GRIPPE, ook GRUBBE en GRUPPE, dat hij verklaart *fovea*. Hier toe behoort ook GROPPE, zijnde in Friesland de benaaming dier Groeven, of Afleidingen in de Stallen van het Rundvee, waarin de mest en verdere ontlasting wordt opgevangen. Waarván het oud frieſche Spreekwoord: *Neste Buwr ſibſte frieoun, az 't Keal ijn' e* groppe *leit*.

GRIEMEN, voor *Morſen*, anders ook MOEZEN. Kil. heeft *Begreemen*, — *be-griemen*, *bógremelen*, het welk hij verklaart: *Denigráre*, *maculis inficere*, *maculare*. Angl. *Grime*. — In het Eng. is *to Begrime* met Roet, of zwartzel beſtrijken. Hier van GRIEMPIN bij Gijsb. Jap. in de Frieſche voorr. voor zijne Gedichten.

GRIETMAN, eig. *Rechter*, van *Grieten*, dat is, *Rechten*. Niemand verwacht ligtelijk, dat ik iets meer over dit woord zègge, dat door anderen zo breedvoerig behandeld is.

GRIJPE, *drietande Vork*. Kil. GREPE, GREEP *Fuscina*, *tridens*. — Het werkw. zelf is GRIJPEN; zo dat *Grijpe* het werktuig is, waar mede men *grijpt*, of *vat*. Sopingius leidde het, ſchijnt wel, af van het Grieksch. Κράφα, zegt hij, (op Heſychius II, 342, 24) idem est, quod ἀγρίφη, & ἀγρεῖφνα, *tridens*. Nos Belgæ vocamus *een gryep*."

GRIMMITIG, voor *Grimmig*, *norsch*. Zo bij Gijsb. J. in de Frieſche voorr. voor zijne ge-

Digitized by Google

dichten: Meije fuwlle griempin fen dij *grimmijtige* Momus.

GROEDE, elders *Lidteken*. Lat. *Cicatrix*.

GROEZIG, voor *morsſig*, misſchien eigenlijk het zelfde, als *Gruizig*, van *Gruis*. Hier van het Spreekwoord: *Groezige* Baargen groeie best!

GUSTER, voor *gister*.

H

HAFFELEN wordt gezegd van bejaarde Lieden, reeds van hunne Tanden beroofd, welke, overzulks, de Spijzen met moeite op het Tandvleesch kort maalen.

HAK, HAKKE, voor *Hiel*. Dit woord wordt wel in onze Woordenboeken gevonden. Nochthans meen ik, dat het in Holland ſchier verouderd is. In Friesland is het, daar tegen, in algemeen gebruik, zo wel als de afgeleide HAKLAP, voor *achterlap*. en HAKLAPPEN, *een' achterlap onder een' Schoen zetten*. Ook SCHIJTHAKKE, voor *Winterhiel*. Meijer, in den Woordenſchat III D. meent, dat het woord eigenlijk betekende *het uiterſte, het laatſte*. „HAKKE, zegt hij, *laatſte, uiterſte*. Hier van daan komt HAKDARM, *achterdarm*, en mogelijk ook HAKKE, *Hiele*."

HAM, of ook AM. Dit woord verklaart Kil. onder anderen: *Salicetum, Salictum, locus Salicibus conſitus*. Het heette, derhalven, ook: een plaats met *Wilgen* bezet; — een *Wilgen*- of *Rijswaard*. Zie Kil. op AM en aldaar van Haſſelt. — Ook ſchijnt het een *Biesbosch*, of *Liesveld* betekend te hebben. Hier van daan de naam van het Eiland AMELAND, eig. *Biezenland*.

Digitized by Google

land. Dit laag land, naamelijk, was wel eer aan de Kust vast, en natuurlijk met Biezen bezet. Ook behooren, zo wij meenen, hier toe de DROGEHAM, en de HAMEN, of HAMMEN te *Berlicum* en *Suawoude:* maar niet het W. HAMRIK, waarvan zie de aant. van P. Wierdsma op de o. Fr. Wett. I, 42. II, 294.

HARN, HERN, HORN. en, bij verkleininge, HARNTJE, HERNTJE, HORNTJE, voor *Hoek*, *Hoekjen.* Zamengesteld is het, onder anderen, VUURHARNE, d. i. *Stookhuisje*, *Stookhoekje*, of *Hoekjen om te vuuren.* Het woord komt voor in de oude Friesche Leuze, boven bij het w. FENNE gemeld. Ook in de Waarschuwing van den Potestaat Igo Galama tegen de Noormannen; waar *het Noorden* de GRIMME HERNE wordt geheeten, d. i. *de guure Hoek.* z. Hamcon. Fr. p. 40, en Wierdsma op de o. Fr. W. 1, 131. Gijsb. J. 5. bl. „Korts elcke *Striete-hvrne.*" Schier op alle *Hoeken* van de Straaten. en II D. bl. 66. „My yn ien *Herne* fen 't hoaf allinne habbende." W. Gribb. Br. bl. 19. Ick wyt wol, dir stracx omme *Herne.* — Ik weet wel; daar aanstonds om den *Hoek.* Hier toe behooren ook *De Horne*, te Sneek. De *try-horne* fenne, te Marsum. de naam van het Dorp *Haskerhorne*, enz. Kil. heeft HOREN, vet. sax. *Angulus.* en HORNICK, idem. waar v. Hasselt (bl. 249) uit Wagenaar aantekent, dat de *Schreiershoek* te Amst. in oude stukken *Schreijhorn* heette. — Brederode in Palmerijn bl. 8 (naar ik tel) „Krijgh ick een Venesoen yewers in een hoeck of *horren.*

HEET, of HIET VALLEN. Fr. Spreekwijze, v. *Tergen*, *Sarren*, *Kwellen*, *Plaagen*, *tot Toorn*

verwekken. Hier van *Hierfalligjen*, bij Gijsb. Jap. II, 66.

HEINEN, voor *Vangen.* Dus zegt men, iemand iets toewerpende, *Hein!* d. i. *Vang.* en: kunt gij (of *kanje*) wel *heinen)* Ook: *iemand* weeten te *heinen*, d. i. *te vangen*, in zijne zwakheid *te gemoet te koomen.*

HEISSELIJK. v. *Afzichtelijk*, *afschuwelijk.* Dit Fr. woord moet gebracht worden tot het H-D. *Hesslich*, *Häslich* — haatelijk, afschuwelijk. Lat. *Odiosus*, en wij meenen het te moeten onderscheiden van *eisselijk*, *ijsselijk*, waarvan z. Huid. in de Proeve.

HEISTEREN, v. *Over hoop haalen*, *van zijn stel brengen*, *omhaalen*, *schommelen.* Dus zegt men: Zij zijn daar braaf aan het *heisteren.* Ik moet haast eens aan het *heisteren*, d. i. met lust en ijver aan het omhaalen, en schoonmaaken; zo dat alles van zijn stel geraake. Overdrachtelijk wordt ook een *Heister*, of *Heistergat* genoemd eene Vrouw of Meisjen, die het hoogste woord wil voeren, over al voor aan weezen en over alles beschikken. Het zamengestelde: *Ontheisteren*, d. i. *van zijn stel brengen*, *onthutzen*, heeft Gijsb. Jap. II D. bl. 67, en 71.

HEIT, HEITE, doorgaans *Vader.* Dus bij Gijsb. J. bl. 15 „ *Heijte* wecket." *Vader* is wakker, W. Gr. Bruil. bl. 6. O Mem: soo as mij *Heijte* sleijn het, y soen het neat liæuwe! — O Moeder! zo als *Vader* mij geslaagen heeft, Gij zoudt het niet gelooven! Bekend is de Wiegedreun. „ Suia, nani, Poppe! *Heit* in *Mem* binn' fier fen huwz; ik kinze neat beroppe." — In de Taalk. Mengg. VI St. bl. 374 wordt gezegd, dat dit *Heit* nog

nog gebruikelijk is in de *Groninger Ommelanden*. Het is het ſteeds door geheel Friesland! Het oorſpronkelijke is *Atta*, *Aita*. *(Vader;)* een van die Woorden, welke de Natuur de Menſchen in alle Taalen heeft geleerd. z. Wachters Gloſſar. in *AEtta*. Bekend is het, dat hier van de Rechters in Drenthe, de *Etten* (eig. *Vaders)* pleegden genoemd te worden. Voorts is dit *Heit*, of *Heite* ook nog in Friesland gebruikelijk bij *vriendelijke aanſpraak* (blanda compellatio) van evenveel wien : zo als *Vaêr*, of *Vaêrtje*, elders.

HEKKELEN, eig. met eenen *Haak* uithaalen, of doorkammen, hekelen. In Friesland betekent *Hekkelen*, het *Vlag*, het *Vlotgras*, de *Sompen*, en verder alle vuiligheid met een werktuig, dat men *Hekkel* noemt, uit Grachten en Slooten op te haalen, en dezelve dus uit te zuiveren. Dat dit een werkwoord van *herhaalinge* is, bemerkt men ligtelijk. Want van *Haaken*, *Hekken*, komt *Haakelen*, *Hekkelen;* gelijk van *Kaaken*, d. i. de *kaaken* beweegen, *Kaakelen*, de Kaaken *dikwijls* beweegen. van *Beden* (dat naderhand *Bidden* wierd) *Bedelen*, *dikwijls Bidden*, van huis tot huis om een aalmoes gaan vraagen. van *Tumen*, *tuimelen*. Zie Clignett. op Maerl. II D. bl. 108.

HEMEL, voor *Schoon*, *Zindelijk*, *Knap*. Gijsb. J. ſchrijft in het oud Fr. *Himmel*, bl. 95, reg. 14. „ gnep *himmel* yn ſijn klean." — knap, *zindelijk* in zijne klederen. zo ook bl. 92. Van dit HEMEL komt het Werkw. HEMELEN, dat Kil. verklaart *Componere*, *concinnare*, *ornare*. d. i. ſchikken, net maaken, opſieren. OPHEMELEN vindt men, in de Zamenſtellinge, bij

Digitized by Google

Hooft in Warnar bl. 563. „ Schuurt de pottebank, *Hemelt* de kooken op. — en dit OPHEMELEN verklaart Ten Kate in II Pr. van geregelde Afleiding (II D. bl. 643 b) *Mundare, ornare, concinnare.* Wonder dan, dat het onze Woordenbb. niet hebben! Behalven OPHEMELEN is bij de Friezen in dagelijksch gebruik: HUISHEMELEN, het geen voor al van het *jaarlijksche Schoonmaaken* wordt gebezigd.

HENNEKLEED, elders *Doodkleed.* — HENNEN, HUNNEN zijn *Dooden.* en hier van de HUNNE BEDDEN, d. i. *Begraafplaatzen* in Drenthe, waarover zie de Oudheidkundige Brieven van J. van Lier, en de Aant. op de o. Fr. Wett. 1, 95, 96.

HET voor *Heeft.* Dit is de dagelijksche gewoone uitspraak in Friesland, waarmede die der Hollanderen, vooral in vroegere tijden, zeer over een kwam. Ten bewijze hier van zullen wij, eens voor al, hier eenige Voorbeelden bij een verzamelen, ten einde niet genoodzaakt te zijn die woorden, welke van deze soort zijn, telkens afzonderlijk te melden. *Ang* v. angstig. *Braiken,* v. Gebruiken. *Bienen,* v. Beenen. *Lienen,* v. Leenen. *Mienen* v. Meenen. *Hoeven* v. behoeven. *Looven* v. gelooven. *Keppel,* v. Koppel. *Ledder,* v. Ladder. *Leeg,* v. laag. *Veegen,* v. vaagen. *Lids,* v. Luds. *Mennig,* v. Menig. *Nij,* v. Nieuw. *Zeun,* v. Zoon. *Ien,* v. Een. *Swan,* v. Zwaan. *Sulver,* v. Zilver. *Spul,* v. Spel. *Teiken,* v. Teken. *Kijnd,* of *Kijn,* v. Kind. *Wijnd* of *Wijn,* v. Wind. *Bewijnen,* v. Bewinden, *Vijnen,* v. Vinden. Ik *Zien,* v. ik Zie. ik *Wud,* of *Wuud* (waar voor bij Hooft dikwerf ik *Wod*) voor ik Wilde. enz.

HIE-

Digitized by Google

HIEDE, elders *raw vlas*, of *Werk*. Lat. *Stupa*.

HIEM, *eigen grond*, om en aan *eigene Huisinge* geleegen. Zo zegt men van de Wachthonden, dat ze gewend zijn om niet van *het Hiem* te koomen. Hier van *Hieminge*, voor alles, wat aan het *Hiem* vast is, en *Hiemsteed*, anders *Huissteed*, d. i. eene plaats, waar het *Hiem* wel gebleeven; maar het *Huis* weg is. Overdrachtelijk zegt men in Friesland: Iets *hiem* hebben; d. i. iets over zich, iets *eigen* en in de gewoonte hebben. Het Friesch *Hiem* wierd elders uitgesprooken *Heim*. van welk w. breedvoerig gehandeld is door Wachter. verg. T. Kate I en II Proeve van geregelde afleid. Van Hasselt op Kil. 225. Steenwinkel op Maarl. II D. aantekk. bl. 101. enz.

HIEMEN, elders *Hijgen*, d. i. van vermoeidheid bezwaarlijk adem haalen.

HITTEN wordt bij de Friezen gebruikt in de Spreekwijze: Naauw te *hitten* zijn. „Hij is naauw te *hitten!* Dezelve wordt gebruikt van Menschen, die zeer naauwneemend zijn, en overzulks met de grootste behoedzaamheid moeten worden ondergaan.

HODDEBEK. Dit woord vind ik, in de Woordenboeken, alleen bij Halma, die het verklaart: *Stamelbek*, *Stamelaar*. In Friesland heb ik een *Stomp Mes* (ook wel een *Podden* — d. i. *Paddenvilder* geheeten) doorgaans een *Hoddebek* hooren noemen. Figuurlijk is het elders overgebracht op een *Stop* of *lomp Mensch*. Zo schreef Westerbaan; (vertaalende de Woorden van Terentius; uit het Blijspel de Gebroeders: v, 4, 12 *Ille ego agrestis, sævus, tristis, parcus, truculentus, tenax.*)

„ Ik

„ Ik ben den kinkel, ik den loer, den *Hoddebok*,
„ Ik ben den zuurmuil!"

J. van der Veen ſchreef HOTEBEK in zijne gedichten bl. 317. „ Want daar is onze *Hotebek*,
De Vorst van 't groot geſin,
Dats eerst een grootſche groote gek."

HOFFENEN, v. *Oeffenen*, Lat. *Exercere*. Zo in het opſchrift van Gijsb. J. gedicht op het *Paardoeffenen*, of *Paardberijden* van Sibilla van Jongſtal, „ op 't *Hoars-hoffjen* fen Jieffer S. v. J. bl. 91. Bij overgang is het ook *Kwellen*, *plaagen*, *teisteren*. bij denzelfden II D. bl. 74 „ Deucalions teame mei jinheiten *hoffenje*."

HOFKOM, v. *Boonenkruid*.

HOKSE, of HOKZE. De Buiging der Knieſchijf, het hol onder de Knieſchijf. Lat. *Poples*. van HOKKEN, HAKKEN, HURKEN. z. daarover Huidek. Pr. bl. 556. Het woord komt voor in de O. Fr. Wett. II, 371. alwaar het, naar ons inzien, niet wel verſtaan kan worden van de *Okzelen*, of de holligheden onder den arm; Lat. *Alæ*, *Axillæ*. Men vergelijke daar de Aantek. *Okzel* en *Hokze* zullen, derhalven, twee onderſcheidene Woorden zijn.

HOLDER, v. *Hommel*.

HOOPEN, v. *Menigte*, *Veel*. Dus: een *hoopen* leven maaken: 't is zo een *hoopen* beter.

HOOS, HOOZEN, v. *Kous*, *Kousſen*. Dit woord, elders verouderd, wordt bij de Friezen nog beſtendig gebruikt. Men treft het ſchier in alle oude Boeken aan. Dus in een Inventaris der Goederen van Philips van Bourgondien, bij Matthaeus Anal. 1, 213 „ twee paer nije ſwarte *Hoſen*." (volmaakt nog hedendaagsch Friesch!) Paffenrode

de in Hopm. Ulrich bl. 95. „ 'k nam mijn Wambas en mijn *hoſen* en ik liep heen." Zeidelaar leide in zijne Spraakk. bl. 323 geene groote Taalgeleerdheid aan den dag; wen hij ſchreef: Hoos, zoo noemen de Boeren een *Kous*. Naauwkeuriger ſprak 'er Ten Kate van 1, 297, a. Hoze, *ocrea, caligae.* waarvan Onthozen, *ocreas exuere.* A-S *hoſa, caligae.* vergel. hem ook 1, 318. — In het oud Fransch was het HOUZES of HEUZES, z. de Taalk. Aanmm. van Fr. Burman, 11 D. bl. 60. Ook lijdt het geen twijffel, of het H-D. *Hoſen*, ſchoon nu een *Broek* betekenende, is het zelfde woord.

HOOSDRUP. Bij Kil. leezen wij: Hoosdrup, i. Oosdrop *ſubgrunda.* en dit Latijnsch woord verklaart Junius in den Nomenclator: D' overſteck van het Dack, *den Hoosdrop.* in Friesland heet het gewoonelijk de *Oisdrup*, eigenl. *de Oosdrup.* Lat. *Stillicidium.* Zo zegt men bij ons ook *Oozen*, voor *Hoozen:* tot welk Werkw. dit *Oosdrup* behoort. z. hetzelve beneden, op de Letter O. — Zij die *Huisdrup* ſchrijven, gelijk Hoogſtr. kennen niet, of verdonkeren den oorſprong.

HORNLEGER, v. de plaats waar het *Hoornvee*, tegen den avond, naar oud gebruik, bij een verzameld, zich des nachts *legert.* Vergelijk Trotz de Jur. Agrar. 11, 310 ſeqq.

HORT. Dit woord, door Hoogſtr. overgeſlagen, maar bij Sew. voorkoomende, is, ſchoon als *verouderd* getekend, vooral breed behandeld bij Halma. Men hoort het nog dagelijksch in Friesland. Verg. Huidekoper op Melis Stoke 1, 452.

HUDDE, v. *Bewaarplaats*, vooral die *geheim* is. zo: *Appelhudde.* Zie onze Uitweidinge hier achter.

HUID,

Digitized by Google

HUID, in de Spreekwijze: iemand *op de Huid* koomen, d. i. hem ſlagen geeven.

HUIN, v. *Hoon*, en HUINEN, v. *Hoonen*. Gijsb. J. bl. 36. „ Soon! Tjogh dij oon dij *huijn* naet ſo lestlijk." en bl. 83. „O! dij de' heagſte doz ſmaedje' in *huijnje*.

HUISELING, v. de *Stop*, waarmede men een Kraan opent, of ſluit.

I

IAAR. v. *Uier*. Dit woord is zamengetrokken uit *Iadder*; gelijk *Vader* dikwijls wordt te zamen getrokken in *Vaêr*, en *Gader*, in Gaêr. Het woord *Iadder*, in onze Woordenboeken niet voorkoomende, is in Hoogſtraatens Geſlachtlijst, uit Vondel, aangevuld door Outhof.

IAMK, v. *dikwijls*, *gemeenelijk*, *veel*, *vaak*. Dit is ontleend uit het Oud Friesch.

IEMER. v. *geſtadig*, *aanhoudende*, *eeuwigduurende*. Dus b. v. Zo maar *jemer* weg. d. i. zo maar den geheelen tijd door, en zonder uitſchieden. Dat dit oud is leert Kil. die IE-MER onder anderen verklaart *Æternum*, *æterne*, *perpetuo*.

HMME, of (zo Gijsb. J. bl. 56 ſchrijft) JIEMME, v. *Gijlieden*. b. v. „ Wie het *jimme* dat feid? — wie heeft Uwlieden dat gezegd?" — Weet *jimme* daar niet van? — Dit is mijnes, en dat is *jimmes*! — dat behoort aan mij, en dat aan Uwlieden. Men heeft, doorgaans, hier in overeenkomst meenen te ontdekken met het Griekſche Υμμε, zo als men voornaamelijk in den Doriſchen Tongval zeide, voor het gewoone Υμεῖς.

IETIGEN, of IJTIGEN, eig. *Eetigen*. v. *Wettigen*,

tigen, Lat. *Legitimare*. Van het oude EE, betekenende *Wet*, z. Kil. bl. 130. — Hier van ſchijnt ons te moeten worden onderſcheiden het anders in betekenis en gebruik zo zeer overeenkoomende IEKEN, of IJKEN; Kil. bl. 261. IECKEN, IICKEN, HIJCKEN, *limitare, menſuram et pondus in vaſe deſignare: ſignum, ſive metam menſuræ iustæ indere.*

INTAST, voor het *Ingewand*, vooral *Long* en *Lever* van een Schaap, of Koe. — Behoort dit tot het Latijnsch *Intestinum?* — Het ſchijnt zo!

IOUW, voor *U*. Dus: Heb *jouw* 'er al weest? enz.

K

KAAI. Zo is men in Friesland, vooral in de kleine Steden, gewoon een *Sleutel* te noemen. Het *Eng.* is *Keij.* z. de Aant. op de o. Fr. W. 1, 90.

KAM, voor *Kwam*.

KEDDE, een klein Paard: elders *Hit*. Dan ook dit W. *Hit* ontbreekt in onze Woordenbb. In het Eng. is *Kid* een Bokje. W. Gribb. Br. bl. 52. „ 't wier mij om ous *Kedde* neat to dwaan."

KEEREN, in de Spreekwijze: Zich ergens aan *keeren*. d. i. Ergens aan *kreunen*, of *ſtooten*; zich over iets *bekommeren;* zich door iets *te rug laaten houden*. Lat. *Aliquid curare*, vel *reſpicere; aliqua re absterreri.* — Deze Spreekmanier is in Friesland zeer gewoon, en men vindtze door het Eng. en Fransch verklaard bij Sew. en Halma: maar bij Hoogſtr. ontbreektze.

KEIZEL, elders *Puin, Steengruis*. Sew. alléén heeft *Keizelgruis, Keizelſteentje*. — Bij Kil. vindt

vindt men KESEL-STEEN, en KEIJZEL-STEEN, zonder verdere verklaaringe; in een ander oud woordenb. vind ik: Keſelſteenkens, *Glarea*. Keſelachtig, *glarcoſus*. Het blijkt dus, dat ook dit elders verouderd woord in Friesland is bewaard geworden, alwaar ook de zamengeſtelde; *Keizelpraam*, *Keizel-weg*, *Keizelvoerder*, in gebruik zijn.

KEL, voor *verſchrikt*. Hier van *Kel maaken*, v. doen verſchrikken. *Kel worden*; door ſchrik *ontdaan*, en bevangen worden. W. Gr. Br. bl. 46. „Maar ouſik! ik waard gans *kel!* Ho kom y ſo forbaasd oon; Swæger?" — Eigenl. betekent *Kel worden* niet anders, dan *Kil*, d. i. *koud* worden; en dit wedervaart immers aan hun, die verſchrikken! Het gaat hun *koud* door de leden! Kil. heeft dit KEL, het welk hij aan de Friezen toekent, en verklaart *Perterritus*, *pavidus*. Ook heeft hij KELDE (nu nog in het oud Fr. *Kjelde*) en verklaart dat *Vorst*, in het Lat. *Gelu*, *frigus*. In mijn even aangeh. oud Woordenb. lees ik: Kaude, Kelde, *Frigus*, *Frigor*, *Rigor*, *Gelu*. Zij dan, die weleens tegen het Frieſche *Kel* vreemd op hoorden, en 'er ſchier *kel* van wierden, bedachten niet, dat het eenig onderſcheid beſtaat in de wisſeling van den Klinker. De A heeft men in *Kaude*, en het H-D. *Kalt*. De E in *Kel*, *Kelde*. De I in *Kil*. (*kille Schrik*, *kille Grilling* en *Killen*. „het *kilt* mij aan de tanden.) De O in *Koud*. Men vergelijke onze Uitweidinge over het W. Del.

KEUVELEN, v. *Kallen*, *kouten*, *praaten*. Halma alléén heeft KEVELEN, *babbelen*; doch in eenen anderen ſin, voor *Mâchonner*, ou *Mâcher avec difficulté quelque choſe*. KIE-

KIELE, een ligt linnen opperkleed, of overtrekzel. Kil. heeft „Kedel, Kele. bl: 284, b. welke woorden hij bl. 271, a: onder het W. Iuppe, verklaart *tunica linea*. in mijn o. Woordenb. vind ik *Keidel*. Het zamengetrokkene uit *Kedel* is Keel, het welk Sew. en Halma hebben opgetekend. Bij Hoogstr. ontbreekt het.

KIEPIG. in de Spreekwijze: Dat Hoedje staat hem, of haar, zo *kiepig*; d. i. *kruidig*, *snugger*, *snoepig*. — Het is zo een *aartig*, *kiepig* Ventje voor, *snugger*, *kregel*, in het Fransch *adroit*.

KIER, voor *Schreef*, of *Reet*, waar op eene Deur staat. Dus zegt men: De Deur wat *in het Kier* zetten. De Deur moest eens wat in het *Kier* (d. i. *een weinig open*) staan.

KIERBOEK, zeker ligt, gemakkelijk en open Rijdtuig op vier wielen.

KIF, voor *Run*, d. i. gemaalen eiken bast, welke eerst door de Looiers, en vervolgens in Friesland veelvuldig in de Tuinen wordt gebruikt.

KINNETJE, gewoonlijk KIJNTJE. Zekere Maat van *Mand*- of *Vaatwerk*. Dus is een *Kijntje*- of *Kijntjeskorf*, de helft van een *Vierendeels Korf*, en een *Kijntje boter*, de helft van een *Vierendeel* of, op zijn Friesch, *Fandel*, Boter. — Kil. heeft „Kinneken, i. Kindeken, *vasculum*. Dit is, ongetwijffeld, het zelfde Woord. Wierden dan de groote *Manden* MANNEN, en de kleinere figuurlijk KINDERS genoemd?

KLADDE, voor *Klis*, of *Klisse*. Dat de oude uitspraak de Friesche is, leert Kil. „Kladde, zegt hij, i. *klisse*, Lappa.

KLIBBE, voor *Klomp*. Zo zegt men: Een *Klibbe* Hooi. een *Klibbe* Brood. anders ook een HOMP.

Digitized by Google

KLIEMEN, v. *Morsſen.* en hier van KLIEMSCH voor *Morsſig.* De oorſprong is te zoeken in de oude uitſpraak *kleem*, v. *Leem*, Kil. „ Kleem, i. Leem, *argilla.* Kleemen i. leemen, *incrustare argilla.* Kliemen, zal dan eigenlijk heeten, *Met* Leem *omgaan*, Leem *behandelen*, *met* Leem *beſmeeren*, of *beſtrijken.*

KLIJN, waarvan *Klijnland*, *Klijngrond.* Wat hier door verſtaan moet worden leert de Schrijver van den Tegenw. Staat van Friesl. I D. bl. 56. „ De laage Veenen, zegt hij, doorgaans *Klijn-* „ *landen* genoemd, beſtaan genoegzaam uit een- „ erlei ſoort van zwartachtigen *Klijngrond*, „ welke overdekt is met eene vruchtdraagende „ aardachtige Korst." Te recht ſchreef Mr. L. Trip, in de Verhandell. van het Groninger Ge- nootſch. Pro Exc. Jur. patr. I D. bl. 43. „ Het „ Groninger *darg* moet een' Groninger Regent „ zoo bekend zijn, als het *klijn* aan een Frie- „ ſchen."

KLOEK, v. *Spaarzaam.* eig. *Vlijtig.* Lat. *industrius.* zo als Kil. het, onder anderen, verklaart.

KLOEREN, v, *Klaauwen.* Met Verachtinge! b. v. Gij zult 'er Uwe *Kloeren* afhouden! elders *Pooten.* „*Eernskloer'* is bij Gijsb. J. bl. 90. d. i. *Arendsklauw.* en" *deafijnn'kluwr*, doodvijands *klaauw*, of *vuist.* bl. 193. „ *Grijpkloeren* vindt men bij hem II D. bl. 70." — en *Deads-kloeren*, ald. bl. 75.

KLOMPSAK, of KLOMSAK, v, *ſlagen*, *klop.* Sew. heeft dit alleen, als verouderd. maar dat is het niet in Friesland.

KLONGEL, v. *Bijzit*, *Lichtekooi*, *vrouwsper- ſoon*,

TAYLOR INST. OXFORD

Digitized by Google

ſoon, dat haar Lichaam en Kuisheid veil heeft. Dit woord ontbreekt in alle onze Woordenbb. en Geſlachtlijsten van Naamwoorden.

KLONGELEN, v. *Zijnen tijd met weinig beduidende verrichtingen ſlijten. Zich met geringe en nietige bezigheden onledig houden.* Hier van: zo wat *omklongelen*, zijnen tijd *verklongelen*. Voor *Omklongelen* wordt ook wel *Omkwirten* gebruikt.

KNARRE, of KNORRE, v. *Knobbel, dikte*, b. v. van Brood, Hout, Gebeente, enz. Gijsb. Jap. bl. 15 „ 'k Onderkijpe dij ſen fore Az in Schiere-krie de *knore*." In mijn oud Woordenb. vind ik: „KNORRE, aan eenen Boom, gheſwil, een cliere, een blader. *Tuber, Tuberculus, Nodus.* zo ook de daarvan afgeleide *Knorachtig*, nodoſus. en *Onknorrich*, enodalis.

KNEPPEL, v. *Knuppel.* W. Gribb. Br. bl. 9 „ Dij oore Feijnten binne, tjien dij to reckenjen, as *kneppels*." Men vindt dezelfde ſchrijfwijze bij Hooft. Paffenrode heeft KNIPPEL, bl. 133. „ Hier uit ſieje wel, als men een hond ſlaan wil, hoe ligt dat men een *knippel* vind."

KNIBBEL. v. *Knie.*

KNIEZEN, v. *zich kwellen*, vooral uit *Nijd, Gierigheid* enz. Lat. *Animum affligere, conſumere.* Hier van *een Kniezer.* ergens over *kniezen*, of zich *verkniezen.* Dit woord ontbreekt bij Hoogſtr. Sew. en Halma hebben het, maar verſchillend geſchreeven. De eerſte heeft *Kniezen*, de tweede *Kuijzen.*

KOBBE, ook ZEE-KOBBE, v. *Zee-hen*, of *Zee-duif.* want bij Kil. wordt KOBBER verklaard *Columbus*, en KOBBE, KOPPE, *Gallina.*

Digitized by Google

KOOLTJEN, eigentlijk *Kool planten*, daarna *Warmoezenieren*; het welk men in Friesland ook *Gardenieren*, of *Gaardenieren* noemt. Hier van *Kooltjer* en *Gardenier*, voor *Warmoezenier*. en *Kooltjers*, - of *Gardeniers-Land*, dat geschikt is voor het *Warmoezenieren*.

KOOREN, v. *Walgen*, *Braaken*. Kil. KOREN, KAREN, *Fris.* vomere. t. Kate I D. bl. 299. „ KOOREN, *ad vomitum moveri, nauseare*," enz. Dus: Ik raakte 'er van aan 't *kooren*. Van het oud Hollandsch gebruik kan Bredero getuigen, in den Meulenaar, bl. 4, als men telt: „ Het (Meijsjen) *koorden*, het spooch, het ontreech haar b."

KORF, v. Mand, van het Lat. *Corbis*. Hier van *Armkorf*, *Vuurkorf*, *Turfkorf*. enz. *Mand* hoort men bij de Friesen niet.

KRAAMWAARSTER, v. *Baker*. die oulings ook *de Waarige* heette, welk woord ik mij te binnen breng in de sermoenen van Broeder Kornelis (waar uit nog wel wat voor den Taalminnaaren te haalen is) geleezen te hebben, KRAAMWAAREN (eld. *Bakeren*) verklaart Kil. *Curare Puerperam. Kraambewaaren:* en *Kraambewaarster* heeft ook Halma.

KREEUWEN, v. *Kibbelen*. Dus: *Hij Kreeuwt*. Hij is een *Kreeuwer!* Dit wordt vooral gebruikt van speelende Kinderen, die onder het spel om de Knikkers, enz. aan het kibbelen raaken.

KRIJTE, v. *Kring*, Lat. *orbis*, *circulus*, inzonderheid van Landen en Woonsteden. Dus: dat is geheel buiten ons *Krijte*. Hij woont in die zelfde *krijte*. Het H. D. is *Kreits*. Breed is van dit woord gehandeld door Huidek. Proev. bl.

Digitized by Google

470, en op M. St. III D. bl. 288. Vergel. v. Hasſelt op Kil. bl. 326. en, die door hem wordt aangehaald, Idſinga Staatsr. I D. bl. 187, welke laatstgem. te recht aanmerkte, „ dat *Krijte*, in iemands *Krijte* te koomen, en diergelijke, nog in Friesland *zeer gemeen* zijn."

KROODE, v. *Kruiwagen*, en KROODEN v. *Kruien*. Gijsb. Jap. bl. 112.

„ Dij d' eere hellet fen 't Ste-huwz,
In *krodits'* yn triomphe t'huws —

Ook Kil. heeft *Krodewaghen*, i. *kruijwaghen*.

KRUIDJENS, in een Appel, of Peer, voor *Pitten*.

KRUISGULDEN, zo veel, als X Gulden.

KWALSTER, v. *taaie ſlijm*, *fluim*, die opgegeeven, opgeroccheld wordt. Dit woord ontbreekt wederom bij Hoogſtr. Kil. heeft QUALSTER, *pituita*. Ook komt het bij Sew. en Halma voor. *Qualſterbosken* leest men bij Gijsb. Jap. bl. 59. *Quallen* in dien zelfden ſin bij J. v. d. Veen bl. 262. waar hij ſpreekt van *Quallen* glat beſlijmt. — Voorts heeft KWALSTER in Friesland nog eene andere betekenis, wen het genomen wordt voor IJs van half gedooide, en vervolgens wederom bevroozene Sneeuw; waar van men ook *kwalſterig IJs* noemt.

L

LASK, v. *Invoegzel*, *Tuſschenvoegzel*, *Inzetzel*. Kil. LASSCHE, *Immiſſura panni aut vestis: pars aſſuta*. en LASSCHEN, *Immittere*, *ſ. inſuere partem panni: interjicere*, *intexere*, *aſſuere partem*. Bij ons wordt het niet alleen van *Klederen*, maar ook van *Houtwerk*, *Paalen*, enz. gebruikt. Ondertuſschen blijkt uit het opgemel-

Digitized by Google

de, dat men verkeerdelijk ſchrijft LAS, en INLASSEN: voor LASCH en INLASSCHEN.

LAVEI wordt in Friesland genoemd het in de hoogte geſtooken *Teken* om te *Schoften*; waar van LAVEIEN, door Kil. verklaard *Schoften*, *Otiari — quiescere, requiescere.*

LEED, v. *Rouw.* dus een *Leedbrief*, v. Rouwbrief. Ook in de Spreekwijze: De *leed* aanzeggen: v. het overlijden van iemand bekend maaken, ten einde men daar over leed draage.

LEIE, anders LEIJE. Zo wordt in Friesland bij uitneemendheid genoemd „ eene zekere Buurt op de noordwestelijke Scheiding tusſchen Leeuwarderadeel en Ferwerderadeel, alwaar voormaals gevonden wierd eene *Sluis*, door welke Oostergo aan deze zijde zijn overtollig water in de Zee *ontlastte.*" Z. Tegenw. Staat van Friesl. II D. 1 St. bl. 24. Bij Kil. vinden wij LEIDE, LEIJE, WATERLEIJDE, *Aquæductus*, *aquagium.* en LEIJDEN HET WATER, *Aquas diducere*, *derivare.* Hier uit blijkt dan de Naamsoorſprong ten vollen. — Nog worden in het algemeen bij de Friezen LEIEN genoemd die *Laagten*, welke tusſchen de Akkers ingeleegen zijn, en voornaamelijk dienen om het water af te *leiden*, of af te *voeren*, van welk laatstgem. Werkw. het zelfſt. *Voerig*, of *Voering* afdaalt, d. i. eigenl. *aquæductus*; daarna *ſulcus*, *gruppel.*

LEIKEN, d. i. de Modder en Vuiligheid uit de binnen-grachten in de Steden in Modderſchuiten, of *Leikpraamen* ophaalen. Hier van LEIKER, elders *Modderman*, LEIKAARDE, enz.

LEISEL, of LEIZEL, voor *Toom*, *Teugel.* Kil. verklaart LEIJSSE (welken vorm hij opgeeft op het

het W. LACE) onder anderen *Lorum canum*, *numella*. maar in Friesland gebruikt men *Leizel* meer van *Paardèn*; en voor de Jachthonden heeft men het W. *Strik*. zie beneden op LIDS.

LEPPE, LEP, v. *Spade*.

LID, voor de *Klep*, of het *Dekzel* van een *Kan*, enz. Dus: „ Die het onderst uit de Kan wil hebben, krijgt het *Lid* op den Neus." In deeze betekenis ontbreekt het woord bij Hoogstr. zo wel in de Geslachtl. als het Woordenb. Maar Sew. en Halma hebben het opgetekend, en verklaard. Doch het is thans in Holland, zo ik mij niet bedrieg, verouderd. Onze Taal ontving het uit het A-S. In dien Tongval, naamelijk, betekende **hlid**, *operculum*. z. Junius ad Willeram. p. 240. en daarvan blijft dit woord, even eens geschreeven, ook nog in het *Engelsch*.

LIDS v. *Lits*, of *Lis* (d. i. *Strik*.) welk woord men wederom bij Hoogstr. niet aantreft. Paffenr. *Gedicht. bl. 212.* „ De knoopen deugen niet, of 't hapert aan een' *Lis*." Verg. Kil. in LACE bl. 333. en in LITSE bl. 255. Bij ouds zeide men ook LEITS. z. Huidek. Proev. b. 203, die dit niet had moeten brengen tot LEIZEEL. Van eene andere uitspraak, LETSE, kreeg men *Letsen*, en *ontletsen*, d. i. ontstrikken. z. dienzelfd. Huid. op Mel. St. II, 141.

LIÉP, v. *Kievit*. Zo ook LIÉPEIERS, v. *Kievitseieren*. Eigentl. LIEAP, van LIEAPPEN, *loopen*, *snel loopen*, *springen*. Men weet, dat de snelle beweeging zo wel op den grond, als in de lucht aan de Kievit eigen is. Gijsb. Jap. van het laatste spreekende, noemt het eigenaartig *draaien*, bl. 73 „ Hier *draeijt* in *Ljeap*." Uit dit *draai-*

en maaken de Kenners op, waar de Eieren van den Vogel liggen. Het Eng. is: *to Leap.*

LIEURK, v. *Leeurik.* bij Gijsb. Jap. bl. 73 ſtaat *Ljueck* geſpeld. Kil. heeft, onder veele verſchillende uitſpraaken, ook LERCKE bl. 345. en daar bij komt ook het *Eng.* en H-D. het naatſte.

LIJKTEKEN. voor *Kenmerk*, of ook meer eigentlijk, voor een teken in *het lichaam* overgebleeven, na de geneezing eener wonde, anders ook bij ons eene GROEDE genoemd. Deze echte oude uitſpraak blijft nog beſtendig in Friesland. Dus: „ Ergens een *Lijkteken* aan zeggen." Bij Kil. was het reeds LID-TEKEN, i. LIJK-TEKEN, *Vestigium, cicatrix* De ontwijffelbaare oorſprong is LIJK, in het H-D. *Leich*, betekenende eig. een *Lichaam*, ook, dat *levendig* is, of *Vleesch:* waar van, insgelijks, *Lijkdoorn*, d. i. een doorn in het Lichaam, of Vleesch. z. Wachters klein Gloſſ.

LIJ, v. *Luuw*, of *Luw.* — LIJTE, v. *Luuwte*, of *Luwte.* Dit LIJ, ouderwets geſchreeven *hlij*, vindt men in de o. Fr. Wett. z. 1 D. bl. 153.

LILK, (eig. *Leelijk*, *Leedlijk.*) v. *boos*, *toornig*, *vergramd.* De Groningers zeggen *Lelk.* — Dus: „ Zo *lilk* als een ſpin." Ook in het algemeen voor *kwaad:* „ Dat is eene *lilke* gewoonte. Dat ziet 'er *lilk* uit!"

LOBBEN, v. *Voeten*, met verachtinge! „ *Vuile Lobben!*"

LOEGEN, v. *Vlijen*, *bij Laagen op elkanderen vlijen.* Dit wordt inzonderheid gebruikt van *Hooi* en *Turf.* Dus zegt men: Een *Weide* Hooi (d. i. een *Voer* Hooi) *loegen.* Eene *Golle* (of *Blok* hooi in

in de Schuur opgehaald, *loegen*. Ook *Turfloegen*; waar van *Loeger*, en *Loegſter*. zo, dat *Loegers* en *Meeters* tegen elkander over ſtaan. Dus: „Wie hebt gij gehad te *loegen*, d. i. om de Turf op de zolder netjens te *vlijen*? Kil. heeft LOGHEN, HEIJLOGHEN, Sax. Fris. Holl. Sicamb. *Componere fœnum in metam.* t. Kate 1 D. bl. 299" LOGEN, HOOILOGEN, *Componere fœnum in metam.* A-S logian, *reponere, collocare*; en h. t. ons LOGESTER, LOOGSTER, *acervatrix fœni*.

LOEKEN, v. *trekken*. z. bov. op BELOOKEN.

LORTE, v. *Drol*, (welk woord ik mis bij Hoogſtr. en Pieterſon) *Keutel*. W. Gribb. Br. bl. 23. „Neat folle ſônners, as ien Hoânne: of hij mey 'er ien *lorte* of twa by yn leyd habbe."

LOTTEREN, v. *louteren*, vooral van Eieren, die in het water worden beproefd, of zij ook reeds aangezet, of vuil zijn. Van ouds was het *Lutteren*. z. Junius ad Willeram. p. 99, 100. Nu is de gewoone uitſpraak *Louteren*. Verg. bov. op het w. HERNE.

M

MAD, v. *Hooiland*. waarvan ook MIEDE, de MIEDEN, MEDUM, of MIEDUM (Dorps- of Gehuchts naamen) enz. Junius in Willeram. p. 243 MÆD, Pratum, *Angl.* MEAD. Trotz. J. Agr. 1, 539. „*Hooijlanden*, quae proprio vocabulo olim *Maden* dicebantur. „Hier van vindt

Digitized by Google

men menigmaalen in oude Stukken: „ *Made*, *ofte Hooijland.* z. de aangehaalde ter evengem. plaatze. Van dit *Mad* kwam vervolgens *Maden*, dat daarna in *Maaien* verwisselde, gelijk *Baden* in *Baaien*, *Laaden* in *Laaien*, *Spreiden* in *Spreien* enz. waarvan en de oude en de verzachte vormen beide in gebruik zijn: doch *Maden* wordt niet meer gehoord. Kil. MAEJEN. MAEDEN, *metere*, *proprie tondere prata.* MAD heeft Kil. niet; maar wel MATTE, MADTE, dat hij verklaart *Pratum* bl. 380 — en Plantijn, aldaar door v. Hasselt aangehaald, verklaarde dit *een geset veldt*, *soo veel een maijer maeijt.* — Ook dit bepaald gebruik heeft het woord in Friesland.

MAITS, v. *Made.* In het Friesche is dezelfde verzachting, als boven in *Maden*, *Maaien.* waarom men ook elders *Maaie* zegt.

MANK, v. onder een *Vermengd*, Lat. *Mixtus*, z. Kil. in MANCK, en MANCK-ANDER. Hier van GRIEMANK, het welk in Friesland van *Erwten* en *Boonen*, onder elkanderen gezaaid, of gegeeten, en meer andere dingen, wordt gezegd. Eig. *het* GRIEN (d. i. het *Groen*, de *Groente*) MANK, d. i. *onder een* gemengd. Graaf Edzard, in de Voorr. voor het Oost Fr. Landrecht bij van Wicht, bl. 1. „ *Manck* alle den veer hoegesten Doegeden; — *onder* alle ver de hoogste Deugden. — De oorsprong is het oude MANLIJK, of *Man-elck.* waarover z. Huidek. op M. St. III, bl. 62, 63. en van Hasselt op Kil. bl. 373. — Het is ontwijffelbaar, dat ook ons Werkw. *Mangen*, of *Mengen*, waar van bij eene andere Gelegenheid breeder zal gesprooken worden, eenzelfden oorsprong heeft.

MAN-

MANMENSCH, (even als *Vrouwmensch*) in eenen goeden ſin.

MARGE, v. *Vulzel*, voor al met *Vet*, of *Spek* gemengd; daar van ook *Worst*. Kil. MARGHE, *Friſ.* i. bolinck, worst. W. Gr. Br. bl. 29, 30. „ha, ha, ho ſwiet ſmekket dy *Maarge!*" en daarna: „ik moat de *Maarge* lijkewol wey liſſe." — Hier van BARGE-MARGE, d. i. *Varkensbloedworst*. W. Gribb. Br. bl. 59. „touzent Botzes! hjir in *Bargemaarge!*"

MARSCHEN: zijn mij voorgekoomen in de Aankondiging der Verkooping van *twee en een half Mad* MARSCHEN te Ureterp. Kil. (bl. 371) heeft: MAERSCHE, MERSCHE, MEERSCHE, MARSE, en verklaart dit, *Palus: Pratum hyeme plerumq; aquis tectum, pratum paluſtre; locus paluſtris & uliginoſus.* en wederom bl. 378. MARSE, i. MAERSCHE, *palus.* z. ald. v. Hasſelt. Meijer in den Woordenſch. III, 613. verklaart MERSCH, *moeras, moer.* — Hier van meende Trotz. Jur. Agrar. 1, p. 270, 271. dat *Maſtenbroek* zou genaamd zijn, bij verbastering voor *Marsſenbroek*. Verg. Huidek. op M. St. 1 D. bl. 42, enz.

MEEPS, v. *Wesp.* MEEPZENNEST, v. *Wespennest*.

MEIER, d. i. *Bewooner eener Landhoeve*, of, zo men in Friesland zegt: *Boerenplaats.* elders *Pachter*. In mijn oud Woordenb. lees ik: MEIJER, *ackerbouwer, bouman. Agricola, Colonus, Ruricola. Villanus.* en MEIJERSHOF, HOEVE, BOERENHOF, *Villa.* — Hier van „eene plaats *bemeieren*" d. i. als Huurder bewoonen, gebruiken (waarvan *bruiker, boerenbruiker*) en bearbeiden.

WEI-

Digitized by Google

MEISTER, v. *Meester*. MEISTEREN, v. *Meesteren*. Veeltijds wordt door het eerſte een *Handarts*, en door het tweede de *uitwendige geneezing* aangeduid. En dit gebruik is zeer oud. Dus voegt Kil. bl. 383 bijeen: MEESTEREN, HEIJLEN, GHENESEN. en mijn oud Woordenb. *Meesteren, cureren, geneſen*. z. voorts onze breedere Aantek. op het Gedicht van Gijsb. Jap. *Nijsg. Jolle*.

MEM, v. *Moeder*. z. boven op HEIT.

MENGEN, v. *Met iemand Koophandel drijven*, of *Waaren omzetten*. z. wederom onze breedere Aantekingen op het evengenoemd Gedicht van Gijsb. Jap.

MENNIG, v. *Menig*, oulings ook *Mannig*, volgens Kil. Dit zelfde *Mennig* komt ook voor bij Hooft, en is ook nog heden aan andere Tongvallen eigen.

MESK, v. *Maas*, d. i. het *oog* van een Net. Bij ouds was het MAESCHE of MASCHE. z. Kil. bl. 372 en 379. Junius in Nomencl. p. 190. Het H-D. en Fransch koomen hiermede overeen.

MIDS. De *Mids*, v. het *Midden*. Bij v. „Dat moet in de *Mids* ſtaan." Kil. MIDS, *medius*.

MIEGEN, v. *Maagen, Naastbeſtaanden*, eigentlijk zulken, die men *vereeren* moet. Junius op Willeram bl. 281. MIJG, *honoratus*. Gijsb. Jap. bl. 8. „den ney uwz YNTSKE *Mijgen*. z. de breedere Aantekk. op Gijsb. Jap. *N. Jolle*.

MIEGEN, v. *Piſen*, en MIEG, *Pis*. Kil. MIEGHE i. MIJGHE, *urina*. t. Kate 1, 555. MIJGEN, *mejere*. In Overijsſel is dit ook zeer bekend. v. Hasſelt op Kil. bl. 388. „In Tranſiſalania *miegen* adhuc pro *mingere* frequens est."

Digitized by Google

est." Bij ons wordt het doorgaans van *Dieren* gezegd.

MIENSCHAR, d. i. een SCHAR, of *weide*, (z. beneden) welke aan eene geheele *Gemeente* behoort. MIENTE, MEENTE, MEINTE wierden oulings, ook nog wel hedendaagsch, gebruikt voor *Gemeente*, *Gemeinte*. z. Kil. bl. 381, b en aldaar v. Hasselt.

MIER, bij verkortinge v. *Meier*, *Maaier*, *Hanneke*.

MIJEN, v. *ingetoogen*, *beschroomd*, *vreesachtig*, *schroomvallig*. Gall. *Timide*. — Hier van MIJENHEID, voor *Schroomachtigheid*, *beschaamdheid*. Eig. is het MIJEND, en moet gebracht worden tot MIJDEN, waarvan *vermijden*. Dus zegt men: „ Je moet, of *mut*, niet *mijen*, of *mijend* weezen!" in de To-gift op de Bruil. van W. Gribb. leest men:

„ Feyntin, dy het *myen* binne,
Offe soene booskje kinne,
Stel de Myenheyt het oof!" —

MIKKEBROOD, wordt in deze oorden genoemd zeker Brood van grof roggen Meel, met veele zemelen daar onder gemengd, gebakken zonder zuur; waar door het zeer laf is. — Elders duidde MIK, en duidt nog een beter soort aan. Kil. MICKE, *Hemiartium*, *panis* triticeus *minor*, *artidium*, *parvus panis*. — v. Hasselt gebruikte daar eene Aantek. van Fr. Burman (1 D. bl. 126) welke wij ook hier oordeelen op te moeten geeven. „ Het woord MIK, zegt hij, is in Holland „ niet bekend. In het Overquartier van Gelder- „ land, Kleefsland, en andere landen daarom- „ trent, wordt Brood van *fijne uitgezifte bloem* „ *van* Roggen meel *met* eijeren MIK *genoemd*. „ *ook*

Digitized by Google

„ *ook wel van* Terwenmeel. — In Vrankrijk is „ dat woord *Miche* ook bekend, doch niet alge„ meen. Richelet zegt: MICHE, Panis candidus. „ *mot, qui ſe ne dit gueres qu'en provence, &* „ *qui ſignifie du* Pain, *qui eſt* blanc."

MILD wordt in Friesland niet alleen gebruikt voor *milddaadig, vrijgeevig, liberaal.* Maar het heet 'er ook nog ſteeds: *Zacht, Lieffelijk, Toegenegen, Zoet, Vriendelijk.* Lat. *Placidus, mitis, dulcis, benignus.* Gijsb. Jap. bl. 9. „ Lit uwz pearje Bea hij her meij *mijlde* ſtemm'. en bl. 15. „ Tetke! het wierſte *mijld* in blier." — Kil. MILD, *mitis, lenis, mollis, dulcis.* Zo zegt men: De Lucht is zo *mild!* — Het Weêr is veel *milder* geworden. Hier van ONMIJLDICHEED, d. i. *Onzachtheid, Onzachtmoèdigheid, Wreedheid,* in de o. Fr. Wett. 1 bl. 4.

MISKWAAMIGHEID, v. *Ongemak, Onheil,* van het oudere MISKWAAM, het welk Meijer, in den Woordenſch., door de genoemde Woorden verklaart. Kil. MISQUAEM, *vetus Flandr. Caſus adverſus, malum, morbus, ægritudo.*

MOESEN, v. *Morſen;* anders ook bij de Friezen GRIEMEN. z. bov. — Heeft dit Werkw. eenige betrekkinge op MOSSEN, door Kil. verklaard: *Fracere, Situm trahere.* Waar van VUIJL MOSSE, Sordida *ancilla,* Sordida *mulier ſitu & ſqualore* foeda?

MOLKEN, *het Molken,* voor *het Gemolkene;* d. i. de Melk, welke in platte *Aarden,* of *Melkmouwen,* in de *Molkenkamers,* of *Molkenkelders* gezet wordt om zuur te worden voor het karnen. — Kil. bl. 397, „ MOLCKEN, i. *Suijvel, Lactarium.*" W. Gribb. Br. bl. 49. „ As de ſlijnske Katten de Ræme fennet *Molckin* te ſlickin." MOM-

Digitized by Google

MOMME, voor *Moeie*, anders *Tante*. Dit is vooral van Leeuwarder gebruik. — Kil. bl. 395, b. MOEME, MOME, MUME; *matertera* &c. en wederom bl. 406, b. MUME, MOEME — *matertera, amita.*

MOSK, v. *Musch.*

MOUDE (weleer *Molde*) v. tot *Stof* gewordene *Aarde.* inzonderheid op de openbaare Wegen. In de Frieſche Spreekwoorden, achter de Verhandeling over de Eigennaamen uitgegeeven, treft men 'er een aan op bl. 88. „ Dear de Heeren rijde ſtuwt de *Moude.*" De Son wordt daarvan daan ook bij Gijsb. Jap. bl. 60. *Moude Stuwwer* geheeten. Te recht zeide Pieterſon in zijne Geſlachtlijst: MOUDE is ook *Stof, pulvis,* in *Friesland* gebruikelijk." — Eene andere uitſpraak was MUL, en MULDE; het eerſte, zo wel als *Ghe-mul*, (door *Pulvis* verklaard) treft men aan bij Kil. bl. 406, b. Het laatste wordt ons opgegeeven onder de treffende overeenkomſten tuſſchen het Laplandsch en N-D. in het VI Stuk der Taalkundige Mengelingen. Bij Ten Kate I D. bl. 443. leezen wij: MUL, MULLE, MULDE. M-G. *Mulda*, Ysl. *Molld.* H-D. *Mull.*" In het A-S was MOLDE, *pulvis, ſabulum.* z. de Aant. op de o. Fr. Wetten bl. 29. — Oulings, evenwel, betekende MOLDE en MOUDE ook *Aarde.* Dus in o. Fr. Wetten bl. 95: „ *Alsma dyn andera toe der* Molde bifalt." dat daar wel verklaard wordt *als men den anderen aan de* Aarde *beveelt.* Dit heette ook elders van ouds: *ter* mouden *brengen.* z. de uitmuntende Aantek. van Huidek. op M. St. II, bl. 418, 419.

MUD, of MURD, v. *Bunſing.* elders ook *Ulk.*

Hier-

Hiervan *Mudhond* of *Murdhond*, afgericht op het vangen van *Bunsingen*.

MUIDHOND, v. *Zeelt*. elders ook *Slij*, of *Sleij*.

N

NA (anders NAAR) GERAADEN, v. *Langzamerhand, van Lieverlede*. Dus: „ *Het zal* na geraaden *wel klaar worden*." *Ik heb het* na geraaden *zo veer kreegen*."

NACHTBIDDER, voor *Bedelaar* in het *donker*, en bij *nacht*. Z. bov. op HEKKELEN.

NACHTROK, voor het gewoone *Japon*. Vergel. Kil. in *Nachtlabbaert*.

NAKEND, v. *Naakt*. Dus: *Nakende* Mannen. „ en: *nakend* uit het Bed springen." Outhof schreef dus bij Hoogstr. Geslachtl. W. ZAEL; „ *Naakendt* het huis te doorzoeken." en onderging daar voor de *onverdiende* berisping: „*naakt*, wil hij zeggen!" Het H-D. is *Nackend*. Ook geeft T. Kate *Naakt*, *Nakend* op 11 D. bl. 243, b.

NEE, voor *Neen*. Verg. Kil. op NE. Hier van ook NEEËN, *negare*, bij denzelfden bl. 414.

NERVEL, en NERVELBAND, zekere *Koorde*.

NEUTELIG, v. *Misnoegd*, *Kribbig*, *half verstoord*.

NIAAR, ook NEER, voor *Naasting*. Lat. *Retractus*. z. Trotz. Jus Agrar. I, 434. — Hier van *Niaarkoop*. z. de o. Fr. Wett. II, bl. 335, en de Aantek. aldaar.

NIETELEN, NIETELIG, v. *Stooten*, *Stootig*, *Stootachtig*. wordt vooral gezegd van *Kocien*, die jeukerig van Hoornen zijn en grooten lust betoonen

Digitized by Google

toonen om te ſtooten. Dus lees ik in zekere half-Friesche Zamenſpraak: „ Der tjen de Bolle *nyt-telt.*" (beter *Nietelt.*)

NIEUT, v. *Tam, Mak,* Lat. *Manſuetus.* Dit woord is vooral in gebruik van *Vogels.* Zo zegt men: Wilde Einen (v. *Eenden,*) en *nieute* Einen. — Bij Gijsb. Jap. komt het zeer verſchillend geſchreeven voor. als bl. 57.

„ Ield *njoet,* de Ieugd hette *wijld.*"

Oude lieden *mak,* de Jeugd wat *wild.* — Maar op bl. 37. „ Nuyſckje ik *njuet,* jæ leapt uwtlitten." — Heeft dit woord eenige verbintenis met het IJslandſche *Nioota, Nijt,* uit Hickes Dictionar. Island. aangehaald bij van Wicht op het Oostfr. Landr. bl. 469, en betekenende *Gebruik?* — Dat dikwerf in handen is, en gebruikt wordt, wordt *tam.*

NIJGHEID. zamengetrokken uit *Nij-igheid,* d. i. Nieuwigheid. (want in Friesland blijft de oude uitſpraak Nij, v. Nieuw. gelijk in het Zweedsch, enz. Z. boven op *Hooſen.*) Bij de Friezen betekent Nij, dikwijls, *vreemd, zeldzaam, ongehoord.* Dus zegt men: „ Bekomt dy dat zo *ny?* — en in zekere Lat. Gramm. geplaatst in Gijsb. Jap. II D. bl. 9 leest men: *Dat is de* nyste *Tzirl.*" dat is de *wonderlijkſte* Kerel. — Even zo wordt Nijgheid gebruikt voor *Bevreemding, Verwondering,* ook wanneer eene zaak door haare zeldzaamheid genoegen baart. zo zegt men: „ Dat is geen *Nijgheid.*" „ Laat mij om de *Nijgheid* reis zien." Ik heb daar heel geen *Nijgheid* aan." enz. Bekend is het, dat *Nieuw* doen, en *Benieuwen* in den algemeenen Tongval ook van *Verwondering* en *Bevreemding* worden gebruikt.

Digitized by Google

NOED, voor *Zorg*, Lat. *cura*; in de Spreekwijzen: Ergens *noed* van ſtaan: ergens *noed* voor hebben. „ Gij ſtaat niet veel *noed* van uw' kleeren: van het goed. enz.

NOGLIJK, v. *Genoeglijk*, *aangenaam*. Dus: „ Dat is dan zo *noglijk!*" Dat komt niet *noglijk* aan! Gijsb. Jap. bl. 16. „ 't Huwgget mij, æf 't joe ſchied, Ljeau! 't *Noglijk* da 'k Dy 't Jild to treau." *Het geheugt mij, of het van daag geſchiedde, Lief! hoe* genoeglijk *ik U het Geld* (in de KNOTTE naamelijk) *toe dreef*; of toeduwde.

NOCHT, voor *Geneugt*, *Vermaak*. Dus: „ Ik heb 'er geen *nocht* meer aan!" Gijsb. Jap. bl. 6. „ Het iz hier in *nocht!* bl. 12 „ 'k Hearde dy dear ſjongen. Hey! het wier 't in *nocht!* W. Gribb. Br. bl. 5 en 6. „ Jo habbe ſockin *nocht!* — Jo ſtrijckt him 't Bird, in het ſock *nocht!*

NOGT, v. *Genoegen*, *Bekomst*. — Dus zegt men: Ik heb mijn *nogt!* „ d. i. Ik ſchei 'er uit.

NONNE, wordt door Kil. verklaard: TOP, *turbo*, *turben*, *trochus*. Dit woord is nog bij de Friezen in gebruik, betekenende dat gedeelte van het Spinwiel, waar in het Spilseinde ſteekt, waar door de draad loopt. Dus zegt men: „ Draai de *nonne* wat om!

NUINDERS, v. *Schelpen*. Hier van *Het Nuinderpadje*. d. i. het Schelppadje, de Stads buitenSingel van Leeuwarden, met *Nuinders*, of Schelpen, overdekt en beſtrooid.

O

OEST, v. AST, d. i. *Knaist*, of *Knoest* van een Boom,

Boom, Weiland geeft *Ast* als verouderd op. OEST is in Friesl. nog steeds overal gebruikelijk; en dit is de oude Uitspraak. Kil. (26) AST, OEST, *nodus arboris*. Zo ook bl. 422. OEST, AST, QUAST, *nodus arboris, centrum*. Junius in Willerum. p. 204. OEST, *nodus in Arbore*. En dit is nog bij ons de Betekenisse. Nimmer wordt het gebruikt van *een afgehouwen Tak*. — Vergel. voorts t. Kate, II, bl. 648.

OIS, v. *Oog*, tot vastmaaken van Klederen gebezigd wordende. In de Spreekw. *Haak* en OIS, voor *Haak* en *Oog*. Van dit woord weet ik geen verder bescheid te geeven. Het zal mij aangenaam zijn, zo anderen dit kunnen doen!

OLIJK, v. *Ziek, Krank*. b. v. „*Zij is wakker* OLIJK! — De Oorsprong is het lang verouderd Werkw. OODEN, het geen Kil. verklaart: *Incultum facere, vastare, in solitudinem redigere*. Hier van kwam OODELIJK, OOLIJK; waaraan Kil. niet minder, dan *vier* betekenissen toekent. *Vacuus, vanus, inanis, vilis, malus, pravus*. — *Vafer, astutus*. — *Æger, languidus, imbecillis, infirmus, debilis*. — *Deformis*. — I. *Woest*. II. *Slim, loos, doortrapt*. III. *Ziek, ziekelijk, zwak*. IV. *Wanschapen, leelijk*. Van de eerste en laatste Betekenissen vindt men nu geene overblijfzels. Alleen de *tweede* is opgehelderd door Halma, en nu ook nog elders in gebruik. Sewel heeft beide, de *tweede* en de *derde* verklaard, en deze laatste is het, welke wij hier als *Idiotisch Friesch* opgeeven. In de hier voor aangehaalde Vergelijkinge tusschen het Laplandsch en Nederduitsch, in de Taalk. Mengell., vindt men OLIJKO, *Infortunium, fortuna adversa: Ongeluk*.

Digitized by Google

OLLEN, v. *Lollen.*

OMBALLINGEN, worden in Friesland genoemd *Kleinigheden*, of *Kleinere ſtukken*, die om iets, dat aanmerkelijk grooter is, henen liggen; voornamelijk ook in eenen *Schotel.*

OMGAAN heeft in Friesl. eene zeer fraaie betekenis, welke men in onze Woordenbb. niet vindt opgetekend. Het wordt, naamelijk, gebruikt voor „ iets te kunnen *beheeren*, *uitvoeren*, iets *in zijne magt te hebben*, vooral, om de *kosten* te kunnen draagen." Dus zegt men b. v. „ Het zijn nog jonge Lieden! zij kunnen nog niet veel *omgaan.*"

OMMERS, elders *Ummers*, v. *Immers.* Mijn o. Woordenb. heeft: "*Immer*, oft *Ommer*, oft *Ummer*, immo, tamen.

OMSTAANLEEREN betekent bij ons zo veel, als elders: *De kreupelſtraat doormoeten.* d. i. na dat men het eerst zeer wel gehad heeft, tot minder gunſtige omſtandigheden en levenswijze geraaken. zo zegt men: „ Nu! die zal eerst *omſtaan leeren!*" De Spreekwijze ſchijnt ontleend van zeker Kinderſpel.

OMTOOGEN, v. *omſleepen*, *omſlingeren.* Dus zegt men: „ Zijn goed laaten *omtoogen.* — Waarom bergt gij dat niet? wat doet dat zo *om te toogen?*

ONDERST, voor *Neêrſtuk*, behoorende tot der Vrouwen Kleedinge.

ONGANS; bij Kil. bl. 429 b. ONGANTS: dat hij verklaart "*Non integer*; *corruptus*, *contagiosus*, *morbidus.* — Ook bij ONGHEVE bl. 433 b. TONGANTS, *Morbidus*, *male ſanus*, *corruptus.* Meijer ONGHANSCH, *niet heel*, *ongaaf.* Dus wordt het gevonden in de oude Verduitſching

Digitized by Google

der Levens van Plutarchus, vervaardigd door A. van Zuilen van Nijvelt, (welke overwaardig is, dat iemand onzer Taalkundigen 'er, ten behoeve van het toekomstig Groot- omschrijvend- Woordenboek, Uittrekzels uit maake!) Lev. v. Lycurg. § XIII. „Maar indient (Kind) henluyden leelick, mismaect of *ongans* scheen te zijn." — In Friesland wordt de *Nageboorte* van een Koe, het Vlies, waarmede het Kalf omgeeven was, en dat vaak *bedorven* afgaat, of afgehaald wordt, of *bederf* veroorzaakt, bij uitneemendheid HET ONGANS of ONGANSCH geheeten.

ONHUUR, v. *Vuil, afzichtelijk, walgelijk.* b. v. „Dat ziet 'er *onhuur* uit!" — Iets *onhuur* toemaaken." — een *onhuure* hond. Kil. ONHUER, Fris. *Turpis, horridus, deformis.* Het H-D. waar van dit *Onhuur* bij zamentrekking is gemaakt, is *Ungeheuer.* Het voorvoegzel *Ge* wordt in het Friesche naar gewoonte uitgelaaten.

ONKWAAD wordt dikwerf (ik denk door Misbruik!) bij ons gezegd voor *Onkruid, Ongedierte*, enz. — b. v. in eenen *Tuin.* zo zegt men: „Er zit een hoopen *onkwaad* in.

ONLEEG, HET ONLEEG, ook DE ONLEEGE TIJD. Zo wordt bij ons *de Hooitijd*, wanneer de Landman inzonderheid *onledig* is, bij uitstek genoemd. Ook worden de Huurlingen, die zich voor den geheelen tijd dier drukke bezigheid verhuuren, daar van *Onleegetijders* genaamd. Verg. Kil. in ONLEDE en ONLEDIGH.

ONLIJIG, v. *onstuimig.* van het *Weder.* Dus: „Het is verbaasd *onlijig.*" Het is koud, *onlijig* Weêr." wanneer het *Waait* en *Regent.* Want het is niet gezegd voor *Onlijdig*, dat men niet

Digitized by Google

lijden kan: maar ONLIJ, of ONLIJIG, is zo veel als *Onkalm.* z. bov. in LIJTE.

ONSIEUCH (eigentlijk uit het oud Friesch, doch ook algemeen veel in gebruik) v. *Afzichtelijk, affchuwelijk, morsfig, onhelder.* Daarentegen heet OPSIEUCHEN, *maaken, dat iets 'er goed* UITZIET, *reinigen, zuiveren, opflikken.*

ONSTUUR, v. *Verwarringe, Beftiereloosheid.* Dus: „ In *Onftuur* raaken." Zij zijn daar geheel in *Onftuur.* Kil. geeft het als Bijvoeglijk op bl. 439, a. ONSTUER, ONSTUIJR, *Indomitus, immodestus, indomabilis, ferus, immodestus.*

ONTBOKZEN, v. *Ontkaapen, ontfutzelen, in het geheim afhandig maaken.* Eigenl: *bedektelijk uit de Bokzen ligten.*

ONTHIJTEN, anders *Ontheeten*, voor *Belooven.* Dit woord was in dien fin in de tijden van Kil. reeds verouderd. ONTHEIJTEN, zegt hij, *vetus*, i. Beloven. *Promittere.* Maar de Friezen blijven het beftendig in deze Betekenis gebruiken. W. Gribb. Br. bl. 49. „ *Onthyt* my den, daste my neat wer uyt de fliep ftore wotte."

ONTHOUDEN, v. *behouden, bewaaren*, of het geen men in Onduitsch zegt: *Conferveeren.* Dus zegt men: „ Die Hoed *onthoudt* hem (voor *zich*) wel, daar hij al zo oud is." enz.

ONTIJD, v. *Ongefchikte, onvoegelijke, ongeleegene tijd.* Halma heeft dit alleen. Zo zegt men; „ Bij Nacht en *Ontijd.* Lat. *Nocte intempesta.* Verg. de o. Fr. W. bl. 236.

ONTUIG, v. *Vuilnis, onkruid.* enz. Eig. beteekent het W. *ondienftig Gereedfchap.*

ONVROM, v. *Oneerlijk, Valsch.* vooral bij het *Spel.* Hier van de Spreekwijze: „ Hij fpeelt *onvrom.*

vrom. Kil. heeft dit ONVROM ook, en zet het over *improbus; impurus: & ignavus.*

OORBAND, v. *Kinnebakſtag, Oorvijg,* of *Oorveeg.* ook bij ouds *Oorwante, Oorklincke, Kaeckſmete.* z. Kil. Ik geef hier aan dit Woord plaats, offchoon Sewel en Halma beiden het in hunne Woordenboeken hebben opgetekend; vooreerst, om dat Hoogſtr. het *niet* heeft: ook niet in de Geſlachtlijst. Vervolgens, om dat het, zo ik mij niet bedrieg, in Holland, weinig meer gehoord wordt. — W. Gribb. Br. bl. 22. „ do kaem 'er yen, in joegh uws Heyte ſoo yen ſnedigen *ærbaan*, dat hij kort omtruysſelde."

OORD. v. het *vierde* gedeelte van eenige *Munt*, of *Maat*, Beide Halma en Sew. hebben dit W. gemeld; dat men bij Hoogſtr. niet aantreft. Dat het in Holland niet, of weinig meer gebruikt wordt, beſluit ik uit eene Aantek. van Pieterſon op zijne Geſlachtlijst: „ OORT is eene *vierde* deel eener zaak. Zo zegt men *in andere plaatzen* een *oort Brandewijns*, en diergelijke."

OOSEN, of OOZEN, v. *Hoozen, Gieten, Beſproeien.* Hier van een *Oozer*, d. i. Gieter. Kil. verklaart OOZEN niet alleen *Haurire*, (waarvan bij de Friezen *een Oosvat*, waarmede men het Water uit de kleinere Schepen ſchept) maar ook *Effundere, aſſpergere;* Vergel. t. Kate, 1, 298, b. 11, 218, a, b. 644 b. — Taalk. Mengg. VI St. — Uit alles blijkt, dat in de Noordſche Tongvallen beide *Oozen* en *Hoozen* zijn gebruikt. — z. boven in HOOSDRUP.

OPSLOOPEN JONGE v. *opgeſchooten Jongen*, die *lang* voor zijne Jaaren is, elders ook wel *lange Slungel* genoemd.

Digitized by Google

OPWALLEN, v. *ligtjens opkooken, over vleesch*; enz. *de kook eens laaten gaan.* Meijer OPWALLEN, *opzieden*: z. verder beneden op het Woord WALLEN. Sewel heeft OPWELLEN, „de groente een weinig laaten *opwellen*.

ORDELPENNING, elders *Goospenning*, (d. i. *Godspenning*. z. Sewel v.) *Numus actionem legitimans.* Van *Ordel*, dat voorkomt in de o. Fr. Wett. bl. 13, voor *Oordeel*, *judicium*. Bij Gijsb. Jap. bl. 93 vind men het woord ORCKELPÂN — *Orkenpand*, dat met ORDELPENNING (welke ook anders de overeenkomst moge zijn) niet moet vermengd worden. Een *Orkenpand* is een pand, dat tot *Getuigenis* verstrekt. ORKENEN zijn *Getuigen*. Z. de schoone aantek. op de o. Fr. W. bl. 25, en meer andere plaatzen.

ORDER, d. i, *Orde*, v. goede staat van Gezondheid. Zo vraagt men: „Binne jimme thuis nog allegaar *goed in order?* d. i. Zijt gijl. tot uwent nog alle *welvaarende?* en het antwoord kan zijn: „ Anders allegaar wel: maar ons Hiltje is wakker *uit order* weest!"

ORTEN, v. *Erweten*. Dus, *Groene Orten*, *Graauwe*, *Witte Orten*, enz.

OVERDWAALSCH, bij v. *Overdwaalsche Gedachten*, voor, verdoolde Sinnen, buitenspoorige Gedachten. z. onze Aantek. op het Gedicht van Gijsb. Jap. Nijsgier. Jolle, v. 103.

P

PAANDEREN en OPPAANDEREN, voor: *zich langzaam verwijderen*, *langzaam henen kuieren*, in Onduitsch *Afmarcheeren*. Wanneer de

de beweeging ſneller is, heet het OPHOEPELEN.

PAKE, v. *Grootvader.* Gelijk BEPPE (anders ook in het o. Friesch ORKE of ORREMEM) voor *Grootmoeder.*

PANNEN, v. Porceleine *Schotels*, of *Borden* aan den Wand.

PANTJE, v. *Schoteltje:* van Theegoed.

PANSE, v. *Pens.* De Frieſche is de oude en meer oorſpronkelijke Uitſpraak. z. Kil. bl. 482, b. Fr. Burman Aanmm. 1 bl. 130. en Pieterſons Geſlachtlijst.

PEIKAMER, of PEIJKAMER wordt in Friesland geheeten die kamer, welke in het *Voorhuis*, waar in Winkel gedaan wordt, is uitgebouwd, en daarop met Glaazen uitziet. Elders zou men zeggen: de *Pui* — of *Puijkamer.* Dat men voor PUIJE weleer ook PEIJE ſchreef en zeide, leert zekere Afkondiging gedaan in 's Hertogenbosch 1 Jul. 1579 en uitgegeeven door H. v. Wijn in de Bijvoegzz. op Wagen. VII D. bl. 93. „ *Aldus gepubliceert ter* Peijen *af binnen 's Hertogenbosſche.*"

PIEKEN, v. *Kuikens* van Hoenders.

PIELEN, waarvan AANPIELEN. Een zeer eigenaartig, en, zo veel ik weet, nu alleen maar in Friesland gebruikelijk woord, betekenende: *aan iets met geduld en aanhoudend werkzaam zijn; zich onopgemerkt op iets beylijtigen; zijn best tot iets doen.* Ook, *zich met iets geneeren, zijn dagelijksch werk van iets maaken.* Dus zegt men: „ *Laat 'er mij maar met* aanpielen! „ *Hij* pielt *met Kooltjerij.*" — Gijsb. Jap. II, 72. „ *D' ore Steden van Ionien* pielden (deeden hun best)

Digitized by Google

best) *om dit ſcheel del te lizzen.*" — Ik durf niet bepaalen, of PIJLEN, PEIJLEN, dat bij Kil. voorkomt, en verklaard wordt *penſum proponere*, hier toe behoort.

PIJLEN, EINEPIJLEN, de Iongen, of Kuikens van Eenden, elders *Pullen.* Lat. *Pulli.*

PIJP, v. *Sluis*, Lat. *aquæ meatus.*

PISELEN, in het oud Friesch PISELJEN, v. *kouten*, eig. *Keukenen*, d. i. zich in de *keuken* ophouden; z. onze uitlegging van het Friesch Spreekwoord „ *Piſeljen* for donsjen, ſeij de Faam." — Kil. PIJSEL, *Fris.* i. Kokene, *Culina.* en bl. 493, a PISEL, i. PIJSEL, *Culina.* Dit woord is, zo men mij bericht, nog heden in West Friesland in deze Betekenis gebruikelijk.

PLOEGGANG, in de Statuten van Friesland. z. de IV Uitweiding hier achter.

POD v. *Pad.* Kil. PODDE *Holl. i.* Padde. *Bufo.* Hier van PODDEHAAR, *prima lanugo.* waarvan „ *Giel* Poddehijers *tuwt.* bij Gijsb. Jap. bl. 38. — Zo ook PODDESTOEL v. *Paddeſtoel.* Dat dit de oude Uitſpraak ook in Holland was bewiist de plaats van Bredero aangehaald door van Hasſelt op Kil. bl. 499. „ Die om *Podden* te marrickt gaet is wel belust om vleijs."

POESEN, of POEZEN, v. *Storten, Morsſen.* Hier van POEZEGROUWEL, v. *Morſebel.* en POESKOKEN, waarin men onbeſchroomd *Storten, Plengen* en *Morsſen* mag.

POESTEN, v. *Blaazen.* en POESTER, v. *Blaasbalk.* Beiden koomen voor bij Kil. bl. 500. Onder de laateren heeft Sewel alleen: POESTEN. Ook in het Damſpel noemt men in Friesland *Poeſten*, dat elders *Blqazen* heet.

POL-

Digitized by Google

POLLE betekent in Friesland een *rond*, of *rondachtig*, niet groot *Stuk Lands*. Gijsb. Jap. bl. 80. „ Fuwggelt fean op *poal* of kling." Hier van een GRASPOLLE, POLTJE GRAS, REIDPOLLE, enz.

PONDEMAATE. De meest gewoone afdeelinge der Landerijen in Friesland is in *Pondemaaten*; doch op het Bild, (als eene Noordhollandsche Colonie, waar ook geen oud Friesch gesprooken wordt) in MORGENS. Eene PONDEMAATE bevat *Tweekonderd en veertig* Friesche vierkante Roeden. — Een MORGEN wordt doorgaans gerekend te bevatten *twee* en *eene halve* Pondemaaten. Waarbij men, echter, in het oog heeft te houden, dat de Friesche Landmaat *grooter* is, dan de Hollandsche. De Naams-oorsprong schijnt daar van af te leiden, dat naar deze Landmaat, of Afdeelinge, de PONDEN, d. i. de *Schattinge*, berekend wierd. z. Trotz. J. Agrar. II, p. 344, 345.

PONGE, v. *Buidel, Geldbuidel.* — Gijsb. Jap. bl. 14. „ Az ick mey ien tjocke *Pongh* Fen kâd jild ney huws to gongh." — en wederom: „ In ick jild nogh yten fyn Yn myn *Pongh*, nogh yn uws Spyn."

POTSTRO, of POTSTROUW, wordt gemaakt van *Meel* en *Melk*; gelijk elders *Waterenbrij* van *Meel* en *Water*. STROUW is elders *Struif*.

PRIEM, v. *Breidpen*, of *Breidnaald*.

PROTTEN, waarvan *Uitprotten*. Dit W. gebruikt men van dingen, die dik en gevuld zijnde, doch te eng beslooten, zich uitzetten en doorbreeken. Elders *Uitpuilen*.

PROTTEN, v. *Pruilen*. Hier van: PROT ZIJN, d. i.

Digitized by Google

d. i. *geraakt, misnoegd zijn:* en PROTHOEK, v. *Pruilhoek.* Men kan hier mede vergelijken de Woorden *Preutsch* en *Preutelen*, of *Pruttelen.* Het Friesch is *Prottelen*, z. W. Gr. Br. bl. 6.

PROTTER, v. *Spreeuw*, anders ook STARG.

PRUISTEN, of PROESTEN, v. *Niezen.* = Hoogstr. heeft dit niet. maar men vindt het door Sew. en Halma opgegeeven Ook wordt het van Huidek. in de Pr. bl. 417 goedgekeurd als geschikt om het daarmede overeenkoomende Geluid uit te drukken. Kil. PRUIJSTEN, Sax. Sicambr. *Sternutare.*

PUIDE, v. *Sak.* b. v. *Meelpuide.* Hier van de verkleinende vorm PUIDJE. „ Een graauw papieren *Puidje.*"

Q

QUEEN, of QUEENE. Dit woord is bij de Friezen nog in dagelijksch gebruik, en betekent *eene tweeslachtige* of *hermaphroditische Koe, welke ongeschikt is tot voortteelinge.* Cornelius Kempius de Origine, situ, qualitate & quant. Frisiæ p. 4. „ Quod omnium rerum vincit admiratio-„ nem, una vacca in Frisia sæpe procreat gemel-„ los vitulos, qui si sint dissimilis sexus, neuter „ valet ad generandum, et earum una semper „ Hermaphrodita fit sterilis, atque vulgari lingua „ *een Quen (een Queen)* appellatur." Men zie verder over dit W. Kil. bl. 514. Outhof bij Hoogstr. Geslachtl. op het W. Alg. Vad. Let. teroeff. V D. bl. 397. en de Taalkk. Mengell. III St. bl. 189. alwaar de Schrijver, onkundig, schijntwel, van het gebruik in Friesland, wel erkent, dat dit woord veel al *een Wijf*, of *Vrouw*; maar

maar niet te min wil, dat het eene *oude Vrouw* bij uitſtek betekend hebbe. Doch dit gevoelen kan geen ſteek houden! Want als in het aanverwante Engelsch. uit het A-S, de *Koningin* genoemd wordt THE QUEEN, wordt zekerlijk DE VROUW, bij uitneemenheid; en geene *Oude Vrouw* aangeduid. Het onderzoek over de rechte Spellinge van dit woord hebben wij geoordeeld liever als een Uitweidinge achter dit IDIOTICON te moeten plaatzen.

R

RAADEN, v. REEDEN, d. i. *Gereed maaken*, *Bereiden*. Hier van AANRAADEN, het geen bij uitneemendheid wordt gebruikt van Doek, of Linnen, dat niet van Vreemden gekocht, maar 't huis geſponnen en vervaardigd is, en daarom *eigen aangeraaden* wordt genoemd.

RAANEN, v. *Doen ſmelten*, in een' bedrijvenden ſin; of ook onzijdig: *Verloopen*, *Dun worden*, *Smelten*. — Dus zegt men: *Boter* (of *Butter*) *raanen*. „Dit of dat *is alheel te raand*." — Kil. (bl. 521 a) heeft RANNEN, vetus Fland. i. *Runnen*, *Rennen*: *Currere*, *Fluere*. Ik houd dit voor hetzelfde Woord. Men vergelijke ons *Verloopen*, zo even gebruikt om het Frieſche RAANEN te verklaaren.

REED, v. *Schaats*; REEDEN, v. *Schaatzen*. en REEDRIJDEN, REEDSLIJPEN, — v. *Schaatsrijden*, *Schaatsſlijpen*, enz.

REEUW. Dit Woord betekent bij de Friezen, allerlei *Gereedſchap*, *Huisraad*, alles wat tot den *Inboedel*, vooral des Landmans, behoort.

Hier

Hier van BOERREREEUW; waardoor inzonderheid *Koeien* worden verſtaan; maar, vervolgens, ook al het geen tot de *Bezitting* en het *Bedrijf* van den Boer behoort. In den ſin van *Gereedſchap* komt het meermaalen voor bij Gijsb. Jap. als bl. 35. „ Kipedo *Reauwe*-bieuſter." Cupido zijn *Gereedſchap*, d. i. Boog en Pijlen, bijſter. — en wederom aldaar: „ *Reauw*, dear hy mey wircket." Even zo is *Holpreauw* bij hem *Hulpmiddel*, II D. bl. 74. *Sjietreauwe*, Schiettuig: II, 68.

REID v. *Riet*. Daar van *Reidlanden*, *Reidpolle*, *Reidſloot*.

REILTJER, doorgaans ook, doch kwaalijk, uitgeſprooken, ROILTJER, heet in Friesland algemeen de lange Stok, waarmede men, bij het Schakelviſschen, in het REIL, d. i. in het *Riet*, ſtoot, om de Visch daar uit en in de Netten te jaagen. Wij ontdekken hier eene tweede oude uitſpraak voor *Riet*; naamelijk REIL, of REIJL. welke vooral bewaard moet worden in de oude Fr. Wetten, bl. 120, waar wij leezen: „ Sinte Michiels Doem, dear to der tijd was ramed mit holt ende *reijl*."

REK, of RAK v. het gedeelte eener Vaart, vooral daar dezelve van de meest plaats hebbende ſtrekkinge afwijkt; waarvan de Spreekwijze: „ Een *Rak*, of *Rakjen* in den wind." Kil. RECKE STRECKE, *ſpatium*, *intervallum*. Dit woord, dat bij Hoogſtr. en Sew ontbreekt, is, met de daartoe behoorende Spreekwijzen uitneemend opgehelderd in het Woordenb. van Halma. Hier van het *Damrak*, het Franeker *Raks*-eind, enz. In Friesland is dit woord REK nog overal gebruikelijk.

REK-

REKKEN, v. *Snellijk loopen*, zo, dat men zich als het ware uitrekke. Ook dit woord heeft Hoogstr. onopgetekend gelaaten. Sewel en Halma hebben het, doch als minder gewoon, opgenoomen. Vergel. Huijdec. Pr. bl. 263.

RID, of RIT, v. *Loop;* hier van MOLLENRIT. Ook voor *Geloop*, *Drukte*. Gijsb. Jap. bl. 5. „Hol dear wier socken *rid*. Bredero in het Moortje, bij mij bl. 16. „Daer stonde die Mosfel-eeters een hiel *gerit*."

RIER, z. boven op ENTER.

RIJ, v. *Roede* of *Maatstok*. in dien sin schijnt het W. elders verouderd, volgens het geen wij leezen in Huijdecopers Proeve bl. 97, 98. — Het komt, echter, ook voor bij Halma en Sewel. Zo ook in zekere boven aangehaalde Zamenspraak: „Ho dogge jimme dat? mey 'e Pasfer, *Ry*, of Tomstok?

RIJ, v. *Kwistig*, *Rijkelijk*, *Verspillende*, *Overdadig*. Dus zegt men: „Dat is *ry* eeten." d. i. zulk eeten, waar door men schielijk henen raakt. dat niet strekzaam is. en: „Hij gaat 'er wakker *ry* met te werk." enz.

RIJDOEK, v. *ongebleekt Doek*.

RIJBOSSCHEN, of RIJBOSKEN, v. *trillen*, *beeven van koude*.

RIJNSCH, of RIJNSK, v. *Grootsch*, *Vrijgeevig*, eene vertooning van *Mildheid*, en *Grootsche Vrijgeevigheid* maakende.

RIMPEN, v. *Onbezuisd*, *Onbesonnen*, *Onbehoedzaam*, *Onvoorzichtig*. — Dit hoort men bij ons gestadig. Gijsb. J. II, 73. „Sjæ dear, wirdige Yem! d' oorsæcke fen uwz *rimpene* (onverhoedsche) komste!" en bl. 75. „so *rimpen* (onbesonnen) trog

Digitized by Google

trog de ljeafde fen ien freamdeling, dy-se so lyts koe, ynnimd to wezzen." — Hier van RIMPENHEID, enz.

RINKELMANTJE: zekere *Maat* van Bier, bevattende de helft van een half Vierendeel, of Vierde vat.

RISPEN, v. *Inzamelen, Plukken;* van Vruchten. Lat. *Carpere, colligere;* — geheel verschillende hiervan is de Betekenis, waarin dit woord elders wordt gebruikt. In Friesland zegt men: „ Ik zal daar dit Jaar niet veel (of *veul*) van RISPEN."

RISSEN, v. *Tillen, Beuren, Opbeuren.* Zo zegt men b. v. „ Ik kan het niet RISSEN. „ Hij had 'er zo veel aan, als hij RISSEN kon." i. e. *Tollere, levare, sublevare.*

RITTEN, anders RIJTEN, v. *Poozen, Vlaagen,* of, zo men in Gelderland ook zegt, *Stormen.* Dus in een der Gedichten, hier achter: „ Az 't Uwz Simmers lest *bij rijten.*" En zo is eene Regenige, of Regenachtige RIJTE, een tijd, wanneer het, bij aanhoudendheid, schier niets anders doet, dan regenen.

ROEK, v. *Rave,* of *Kraai.* Hier van *Zwarte Roek, Schiere Roek,* gewoonlijk, bij verkorting, *Schierroek,* bij Gijsb. Jap. bl. 15, *Schiere Krie.* Kil. ROECK, ROECKVOGHEL, *cornix furva;* — en: ROECKKROECKEN, *cornicari.*

ROES, v. *Gissing, Raaming,* wanneer men iets niet naauwkeurig opneemt, of natelt. — Hier van „ *bij de* ROES, d. i. bij de hoop; — „ Iets aanneemen *bij de Roes,* d. i. zonder dat 'er voorafgezette Meeting, of Telling geschiede. — Zo ook ROEZEN." Willen wij *roezen?* „ d. i. accoord

coord maaken, zonder voorafgaand naauwkeurig onderzoek? – Verg. Sewel en Halma. – Gijsb. Jap. bl. 57. „ Fytters djagg'ler *bye ruwz.*" d. i. bij de hoop.

ROOF, van Sajet; voor *Streng.* Hier toe verdient gebracht te worden, het geen men vindt bij Kil. Roof van 't Schaep, i. Vlies, *vellus.* en: Roof-gaerens, *Spira filacea.*

ROOK, van Hooi, voor *Tas, Opper.* Kil. Rock, vetus, *Cumulus, acervus, ſtrues.* Hij wordt, echter, daar hij dit woord als in zijnen tijd reeds verouderd verklaart, tegengeſprooken door Huidecoper op M. St. 1, 552. „ Bij Kil. zegt deze, is Rock, in 't gemeen, een opgeworpen hoogte, een hoop, ſtapel. – Hij noemde Rock oud Duitsch. Wij, in tegendeel, houden *Tas* voor oud en zeggen noch (nog) een Rook *hoois.*" – t. Kate 1 D. bl. 319. Roken, ſtrues fœni. – Offchoon nu dit woord ook in Holland bekend is, (z. Sewel, Halma, de Geſlachtl. van Pieterſon, *Zeijdelaars Spraakk.* bl. 347) heeft nochthans Hoogſtr. aan hetzelve noch in zijn Woordenb. noch in de Geſlachtl. plaats gegeeven.

ROOSTER; De gewoone Betekenis van dit woord is bekend. Dan in Friesland betekent Rooster ook eene *Draai*, of *Omloop*, hoedanige men, in de gedaante van een horizontaal liggend en ronddraaiend Kruis, hier op veele plaatzen vindt aan den ingang der Kerkhoven. In navolginge daarvan pleegde men den Almanak der *omloopende* Ambten, niet alleen in Oostergo, Westergo en de Wouden, maar ook in de Steden (waarover in de Jaaren 1783 en 1784 zo veel is te doen geweest) met den naam van Rooster,

Digitized by Google

welken veelen niet begreepen, te beſtempelen. z. Tegenw. Staat v. Friesland IV D. 1 St. bl. 22 en volgg. en IV D. 11 St. bl. 643 enz.

RUFTEN zijn bij de Friezen *kleine Dekens*, waarin men de jonge Kinders *bakert*. Dus zegt men: „ Het Kind is al in de *Ruften*."

RUIDE, v. *Schurft*. RUIDIG, met *Schurft* beſmet. Dus: *Ruidige* Schaapen, enz. — Kil. RUIJD, Holl. Sicamb. *Scabies*. en RUIJDIG, *Rudis* — & *Scabioſus*. Vergel. het H-D. en Sewel.

RUIGELEN, v. *Strooien, vallen laaten*, van *Drooge* dingen; zo als POESEN, SLANTEREN, STORTEN gewoonelijk gebezigd wordt van *Natte*. Eigentl. „ *Ruig* en los met iets te werk gaan.

RUIGSCHERNE, doorgaans RUISCHERNE, v. *Mestvaalt, Mesthoop*. Het wil zeggen: De *ruige Scherne*, d. i. de met *ſtroo* en ander *ruig* afval van *Hooi* en *Kaf* gemengde *Mest*, welke zich op deze wijze op de Mestvaalt netjens vlijen laat, en bij regenachtig weder voor verloopen bewaard wordt. SCHERNE betekent *Mest*. Junius op Willeram. p. 220. „ SCHERN vett. Fris. „ Fimus. A-S *Scern*, vel *Sciern*. Ab hoc SCHERN „ Scarabaeus, (qui Sicambris *Wevel* nuncupatur) „ dictus est *Scharnewevel*, alias *Schitwevel*." Bij den Frieſchen Landman is SCHERNBUWTZEN de kleinere *Mesthoopen* in een beweid geweest Land met de Vork *in ſtukken ſlaan* en verſpreiden. z. Trotz. J. agrar. II, p. 43.

RUIP, of RUUP, v. *Rups*.

RUPSCH, RUPSK, of RUUPSK, v. *huiverig, kouwelijk*.

SAAD,

Digitized by Google

S

SAAD, voor *Put*. Dit woord komt reeds voor in de o. Fr. Wett. bl. 187. en het is nog, niet alleen bij de zo genoemde Landfriezen, maar ook bij de overige Friezen, vooral in de kleinere Steden, gebruikelijk. Junius op Will. p. 215 „ SAAD vel SAD vett. Friſiis est *Foſſa*, *fovea*. A-S Sead." In het H-D is, alleen met verſchil van den Klinker, SOD, waarvan *Sodbrunnen*, *Sodwaſſer*, enz.

SAAIEN, v. *zachtjens* en *al drijvende vliegen*. Waar van DELSAAIEN, *zich zachtjens al vliegende nederlaaten*. Lat. *Leniter delabi*. Gijsb. Jap. II D. bl. 65. „ dwaende ſalm Jupiter fenne hijmel *dolſajen*." Ook gebruikt men, in een' bedrijvenden ſin, OPSAAIEN. b. v. „ Een Draak *opſaaien*." d. i. een Vlieger *op laaten gaan*.

SANGERIG wordt gebruikt van *Melk*, of *Brij*, die aan *is* gebrand. „ De *Brij* is *ſangerig*." zegt men.

SAATE, eigentlijk: Eene *Zitplaats*. Maar in Friesland: een *Boerenhuis* en *Hieminge*, of *Hof*. Dus vindt men geſtaadig aangekondigd verkoopingen van eene SAATE en Landen. Trotz Jur. agrar. II, 310. „ Prædium rusticum in Friſia frequentius vocatur „ een Boerkerij, *Zathe* Lands, a *ſede*, ſeu Do„ micilio." — Men vergelijke het elders gebruikelijke *Hæveſate*. Gijsb. Jap. ſchreef in het o. Friesch SIETTE bl. 75. „ Da teag ick op myn Aaders *Siette*." — Kil. bl. 590 SITTE, *ſedes*. Angl. *Sead*. — t. Kate I, 466. ZEET, *manſio*, *ſedes*. dus ook H-D. *ſitz*. ſedes. Ysl. *ſæte*."

Digitized by Google

SCHAD, v. *Schaduwe*. Dit is de oude uitſpraak in het Fr-Th. z. Junius op Will. p. 62, 85. — Dus bij Maerlant II D. bl. 173 „ Dat Pieters *Scade* — up hem quame." zo ook in zeker oud ſtuk in Siegenbeeks Proeven bl. 8. „ Ick ſocht een ſtat om my te rusten in den *Scade*." Verg. t. Kate I D. bl. 450. — Kil. SCHAEDE, i. *Schaduwe*, Umbra.

SCHAALIE, v. eene *dunne gezaagde Plank*. Dat het ook van zulke dunne *Steenen* is gebruikt leert Kil. bl. 551, 552. — Ook vindt men SCHINDEL bij hem verklaard SCHALIE. *Aſsula*, en SCHRIJF-SCHAELIE, *Palimpſestus*.

SCHAMMEL, anders SCHAMEL. v. *Schabelle*, of *Drievoet*, om eene *Tobbe* enz. op te zetten. Kil. „ SCHAEMEL, SCHEMEL, Germ. Sax. Sicamb. Fris. Holl. *i. Schabelle*, — Scabellum ſuppedaneum." — Nog eens: „ SCHAEMEL, *fulcrum*, *ſustentaculum*. en SCHAEMEL, i. *Drijvoet*, Tripes." Ik vind dit Woord in geen der N-D. Woordenboeken, door mij bij dit IDIOTICON gebruikt. Ook niet in de Geſlachtlijsten van Hoogſtr. of Pieterſon. Dat het, echter, ook nog in Noordholland gebruikelijk is, ben ik ontwaar geworden uit zekere Verkoopingslijst eens West-zaandamſchen Inboedels, waar in ook een WASCH-SCHAMEL ſtond gemeld. *Foetſcheamele* heeft Gijsb. Jap. II D. bl. 74. — Een woord weleer zo algemeen in gebruik, gelijk de eerſte Aantekening van Kil. uitwijst, verdiende wel weder opgenomen te worden.

SCHAR. Trotz. J. Agrar. II, 140. „ SCHAR veteribus *Aratrum* notabat." *Schar* betekende bij de Ouden *een Ploeg*. In dien ſin zal men het moeten

ten brengen tot *Scheuren*. En dan zal daar toe ook behooren de Spreekwijze: „ Een ſtuk lands *opſcheuren*," d. i. *met den ploeg ontginnen*. Bij de Friezen is SCHAR van ouds *Weide*, of *Weidinge*; van *Scheeren*, *affcheeren*: (z. de Aant. op de o. Fr. W. bl. 304.) daarna ook, *het recht* van *Weide*, of *Weidinge* voor ééne Koe. Zo wierden in 1789 verhuurd, of verkocht, „ *Seven* SCHARREN *in de Beetgumer Buure-Weide*." De Huurder verkreeg het recht om 'er *Seven Koeien* in te laaten weiden. Hier van MIENSCHAR, betekenende „ eene *gemeene* Weide, of ſtuk Weidland, 't welk aan verſcheidene Eigenaars in gemeenſchap toebehoort, en bij hun geſamentlijk, ieder naar evenredigheid, gebruikt wordt. Zulke *Meen-* of *Mienſcharren* zijn in Friesland nog in groote menigte, die bij de Eigenaars beweid worden, naar 't getal der *Scharren*, die elk 'er in heeft. „ z. de Aant. op de o. Fr. W. t. a. pl. waaruit wij dit grootendeels hebben overgenomen. Maar wat wil het nu zeggen, wanneer men aanbiedt te verkoopen, b. v. „ Twintig *Scharren* Dong, d. i. Mest? — Ik meen, één *Schar* dong is zo veel, als 'er *van ééne Koe in één Jaar komt*.

SCHARDE, in een Mes, wanneer in hetzelve *Scheuren* zijn, of *hoekjens*, of *ſtukken* uit de ſnede *uitgebrooken*. Kil. SCHAERDE, SCHEURE, *Crena*, *ruptura*, *rima*, *ſciſura*. Hiervan SCHARDIG. „ Een *ſchardig* Mes. Het W. wordt ook wel van andere dingen gebruikt, waar in *Scheuren*, *Breuken* of *Gaapingen* zijn veroorzaakt.

SCHAVIELEN, v. *Voegen*, *Schikken*, *Vlijen*.

Digitized by Google

Zo zegt men: „Dat wil heel niet *Schavielen.*" „Daar moest je mij nouw reis met *Schavielen!*"

SCHEEL, v. *Verſchil, Geſchil;* — Kil. SCHEELE, vetus, — *Discrimen.* — z. ald. de breede Aantek. van v. Hasſelt. Gijsb. Jap. bl. 62. „In me bret krakeelen, ſchorting, moeijte in *Schelen.*" Uit Pieterſons Geſlachtl. ziet men, dat dit ook gebruikt is van Hooft in Baeto. „Dien 't *ſcheel* niet aan en gaat." — Van dit SCHEEL komt SCHEELINGE. Fr. Charterb. 1 D. bl. 285. „Item, waar *Schelinge* is om erue." en 11 D. bl. 253. „Nadien menigerhande *Schelinge* — der Ee halffen — gewest zij." Dat hier van overgebleeven is de Spreekwijze: *De* Scheel *deelen*, heeft v. Hasſelt t. a. pl. zeer wel opgemerkt. Het oude Werkw. was SCHEELEN, dat ook tot heden toe niet geheel in onbruik is geraakt. Of zegt men niet? „Dat *ſcheelt* maar zeer weinig. -" Het *ſcheelt* mij niet, of ik zie 'er van af! — En hier om zijn wij het niet eens met den Schrijver der Aanmm. over eenige *nieuw ingevoerde* wijzen van ſpreeken en ſchrijven (of de SPREEK-NEOLOGIE) in de Letteroeff. voor 1800 Mengelw. bl. 257. waar hij het gebruik van ONVERSCHELIG en VERSCHELEN afgekeurt. — Vergel. Sewel.

SCHEID, v. *Schede.* Deze uitſpraak vindt men ook aangetekend door Kil. Het blijkt derhalven, dat zij *oud* is.

SCHEIDELSMEER. Zo noemt men het *Vet*, of *Smeer*, dat van het Gedarmte wordt afgeſcheiden, of afgeſchraapt. De Vorm van het W. kan vergeleeken worden met SCHEIDEL-MUUR, dat bij Kil. voorkomt. enz.

SCHENDSPRUITEN, v. *Sproeten, Somerſproeten.*

SCHE-

Digitized by Google

SCHEVEL, v. *Guit*, *Guitjen:* in eenen goeden Sin.

SCHIER, v *Graauw* Hier van *Schiere-Krie*, *Schier-Roek.* (z. bov.) *Schier-Aal.* — Zo zegt men ook van *Linnen*, dat het 'er *Schier* uit ziet, wanneer het nog 'er ver af is van *Wit* te zijn, maar zich *Graauw* of *Grijs* vertoont. In geenen anderen ſin ſpreekt Gijsb. Jap. in zijne Voorr. bl. 3 van de SCHIERE WIRDEN, (d. i. de *Graauwe*, of *Grijze Woorden*) der aloude Frieſche Taale. De geleerde Junius, op Willeram. bl. 40, dwaalde, wanneer hij ſchreef: „Veteribus Friſiis „ *Schiere krie* dicitur Cornix *Varia*, - quae Belgarum plerisque a maculoſa variegatione *bonte Kraije* nuncupatur." Want SCHIER betekent niet *Bont*, maar *Graauw*, of *Grijs:* gelijk wij gezien hebben.

SCHIJLIG, v. *Scheel.* W. Gribb. Br. bl. 47. „ In dy tocht, dat wier nammers ien olyk, lompin, robb.ch, *Schijllich*, brijckhackig Boerke."

SCHIJTHAKKE, v. *Winterhiel.* bij Kil. (bl. 565, a) SCHIJTVERSSEN. — z. bov. op HAK.

SCHINKE, v. het gewoone *Ham.* Eigentl. betekent dit woord hetzelfde als *Schenkel*, *Schinkel*, *Schenk*, in het A-S Scanca, Lat. *Crus*, z. o. Fr. Wett. bl. 369. Kil. op het W. SCHENCKEL, SCHENCKE. Meijer bl. 643. t. Kate II D. bl. 361.

SCHIP, TREKSCHIP, v. *Schuit*, *Trekſchuit.*

SCHOER, v *Regenbui*, *Regenvlaag.* Kil. REGHEN-SCHEURE, *Nimbus.*

SCHOLPEREN: wordt gebruikt van *Water*, of evenveel welk *Vocht*, hetwelk in een Vat bewoogen wordt, en over den rand dreigt heên te vloeien. Gijsb. Jap. bl. 8. „ 'k Hab myn buwck ſo ſwiet fol, dat 't naet *Scholperje* mey."

Digitized by Google

SCHOTEL, v. *Grendel;* hiervan „de Deur SCHOTELEN, TOESCHOTELEN. — Dit *Frieſche* Woord SCHOTEL, *peſſulus*, — is niet ontglipt aan t. Kate in de 1*ſte* Proeve van geregelde Afleidinge, 1 D. bl. 366, b.

SCHOUW, v. *Schoorſteen.* Kil. „SCHOUDE, SCHAUDE; SCHOUWE, SCHAUWE, *Caminus.*" en bl. 376. „MANTEL VAN DE SCHOUDE, *Tegmen Camini.*" Vergelijk Junius op Willer. bl. 221. — Bredero, in het Moortje, bl. 36. — Beſyen van de *Schouw* Hingh de verkrachtingh van de ſchoon Romeynſche vrouw." — Bij Sewel en Halma is SCHOUW ſlechts een *Boeren-ſchoorſteen.*

SCHRAAG, v. *Schaars*, of *naauwelijksch.* Dus zegt men: „Dat kan 'er *Schraag* door." — „Het water kookt nog *Schraag.*" — „Ik heb nog *ſchraag* genoeg." Sewel alleen heeft SCHRAAG, *ſchaars.* In de Tijdwinst in ledige Uuren van M. L. bl. 177 vind ik SCHRAÊ.

SCHRABBELKOEK, noemen de Friezen eenen mislukten Pannekoek, die bij ſtukken en brokken uit de pan komt.

SCHREPPEN, v. *zich haasten, reppen.* Geen onzer drie Woordenbb. heeft dit Werkw. dat zeer nadrukkelijk en eigenaartig is, betekenende het meest mogelijk voortvaaren en ſpoeden om den arbeid gedaan te krijgen. Zo zegt men, als het in den Hooitijd ſchoon droog weder is: „Nu zullen de Boeren *ſchreppen!*" — Hier van GESCHREP, en ZICH TE SCHREP ZETTEN. W. Gribb. Br. bl. 17. „Nu, der mey ſil ik my reys *te ſchrep* ſette." - Ook de Spreekwijze: REPJE SCHREPJE! Voorts kent het N-D. SCHRAP *ſtaan;* dat mede hier toe behoort. SCHRIE-

Digitized by Google

SCHRIEMEN, v. *Huilen.* waarvan SCHRIEMER, voor *Huilebalk.* GESCHRIEM, v. *Gehuil.* enz.

SCHROBBERS. Zo worden bij eenen *verachtelijken* naam genoemd de *Lands-Commiſen*, doorgaans *Opzichters* geheeten; van SCROBBEN, dat Kil. onder anderen verklaart *Radere, Corradere;* en het welk dus, in dien ſin, ſchier op het zelfde uitkomt als het geen men anders wel noemt *ſcheeren, plaagen, villen* Het zal genoeg zijn, ter ophelderinge, hier te laaten volgen eene plaats van L. v. Aitzema uit de Zaaken van St. en Oorl. IV D. bl. 977, b. van den druk in Fol. „ Die „ door gelt is gekomen aan eenig Ampt: die ſal „ tot *ſchrobben* genegen zijn, tot dat hij ſijn gelt „ weder mach hebben. — De regel gaet niet „ vast! Die arm ſijnde een Officie voor niet „ krijgt kan dat gebrek van *ſchrobberije* even ſoo „ wel hebben als een rijcke. — dewijl onder d' „ Arme ſoo wel als onder de Rijcke *Schrobbers* „ worden gevonden."

SCHROMPELIG, v. *Rimpelig, te zamengetrokken.* z. Sew. en Halma. Ook Kil. — Bij Hoogſtr. is het niet.

SCHROOR, v. *Snijder, Kleermaker.* 't Is zamengetrokken uit *Schrooder.* elders *Schroeder.* Kil. SCHROODER Sicamb. i. *Snijder.* Sartor. — De Aantekenaar op de o. Fr. Wett. 1, 196. geeft hier van een volledig bericht: „ SCHREDE, zegt hij, is *Afſnijdzel*, van 't A-S **Schreadan**, „ *amputare*, hetzelfde met ons SCHROODEN. z. „ Kil. bij wien men ook vindt SCHROODER, *ſartor*, waar van door ſamentrekking, het in „ Friesland nog gebruikelijke SCHROOR, voor „ *ſnijder* of *kleermaaker*, afkomſtig is." W.

Digitized by Google

Gribb. Br. bl: 12 „ De *Schroor* het mij de broek al te nau (te nær) macke." Hier van koomen voort de Frieſche figuurlijke Spreekwijzen: „BIJ EEN SCHROOREN," eig. *de Snippels* en *Lapjens vlijtig bij een zoeken, gelijk de ſchrooren doen.* Vervolgens: *alles, wat dienen kan, vlijtig bij een zamelen.* en UITSCHROOREN, voor *Uitwinnen*, door *alles ten voordeeligſten te overleggen*, naar het voorbeeld der Schrooren of Snijders.

SCHRUTEL, SCHRIL, v. *Schrikkig, ſchrikachtig, Vreesachtig, ſchichtig, ſchuuw*, van *Paarden* ſpreekende.

SCHUIVEN, v. *Boomen*, met een KLOET, d. i. *Boom, voortduwen.* Lat. *Propellere.* z. Kil. op het W. — Hier van *Schuifſlede.*

SCHUTTEL, v. *Schotel:* SCHUTTELDOEK, v. *Vaatdoek.*

SEINE, v. *Segen.* zeker groot Treknet van het Grieksch Σαγήνη. — Kil. SEGHENE, SAGHENE, SEIJNE. Holl. Fris. *Sagena.*

SEINE, of SEIJNE, v. *Seiſen.* Kil. SENDE, SEIJNE, Fris. Holl. *Falx meſoria maior.*

SIB, v. *Nabeſtaande, Bloedverwant.* Kil. „ MAEGHSIBBE, vetus. i. *Maeghſchap.* — en: „ SIBBE, i. GHESIBBE *Affinitas.* De Aantekenaar op de o. Fr. W. bl. 216 uit Benſon: „ A-S. Sijb, Sijbe, verwandſchap, *cognatio.* vergel. hem bl. 88. Hier van ook SIBBE-SIDEN, d. i. Elkanderen *in den bloede beſtaande* Echtgenooten. aldaar 11 bl. 251. Het oud Friesch Spreekwoord zegt zeer aartig: „ Neste Buwr *ſibſte* frieoun, az 't Keâl yn'e groppe leit."

SICHTE, v. *Sikkel*, of *Seiſen.* Lat. *Falx meſoria minor.* Kil. SICHTE, Sax. Fris. Sicamb. Hol. i. *picke,*

Digitized by Google

picke, Secula, falx mesſoria. — ten Kate, in de Geſlacht Toets 1 D., 452. „ SIKKEL, oulings SIGTE. dus ook Ysl. SIGD. en bl. 466. ZICHT, falx. dus ook Ysl. SIGD." Vergel. d. N. alg. K. en Letterb. v. Vrijd. d. 24 Maart 1797. Het gebruik van dit W. is nog bij de Friezen algemeen, zo ook van het Werkw. SICHTEN, in het oud Friesch *Sichtjen*.

SIEGEN, of SIJGEN, (anders *Zijgen*.) voor *Tochten*. Dus: *het* SIEGT *door die deur; door die reet; — door dat gat.* „ Ook voor *Zijpen, Zijpelen*. zo zegt men: iets door een dun doekjen *ſiegen* laaten." Kil. SEIJGHEN, i. *ſijghen*, Colare. en: SIEGHEN, i. Sijghen, *colare*. enz. In het H-D. is het ook nog SEIJGEN, in eene bedrijvende en onzijdige Betekenisſe, voor *Colare, percolare*, en *Manare*.

SIEKEN, de SIEKEN, v. de *Adem, de Aêmtocht*, Lat. *ſpiritus, anima*. Hier van „ *ſieken haalen*, d. i. Adem haalen. „ *De ſieken gaan nog*." d. i. de Adem wordt nog gehaald. — W. Gr. Bruil. bl. 56 „ Sjoegh, nu leytit, in *gappit neye zycken!*" ſie, nu ligt het (het Kind) en *gaapt naar den Adem*. Ook het Werkw. SIEKEN, v. *Adem haalen, zuchten*, komt aldaar voor bl. 11. „ As ick dy nammers neemde, zyckede ſe datelyck ſoo zwier!" d. i. Als ik u maar noemde *zuchtede* zij ſtraks zo zwaar!

SIEN, IK SIEN, of ZIEN, v. *ik zie*. Deze uitſpraak was ook elders van ouds bekend. Paffenrode bl. 222. „ Dan *ſien* ik hoe geſwind ons dagen ons begeven."

SIERP, v. *Siroop*.

SIJL

Digitized by Google

SIJL, v. *Waterleiding, Waterlosſing, Sluis.* Kil. SILLE, SIJLE, SULLE. *Incile, aquagium, aquæductus: Canalis incilis, fosſa incilis.*" t. Kate meldt het ook 1, 315. Menigvuldig komt dit W. voor in de Naamen van *Plaatzen*, als Kiesterſijl, Ritzumaſijl, Roptaſijl, Takeſijl, Monnekeſijl, Delffijl, Grietſijl, enz. — Te recht zegt de Aantekenaar op de o. Fr. W. bl. 295. „ Dit woord ſchijnt thans alleen in Friesland en Groningerland (doe 'er bij Oostfriesland) in gebruik te zijn, ter betekenis van het geen in Holland en elders een SLUIS genaamd wordt." In Groningerland heeten hier ook van de ZIJLVESTERS. enz.

SIPEL, v. *Uie.* van het Lat. *Cepa, Cepe,* CEPULLA, welk laatstgen. ook in het qud H-D. opgenomen is geweest. Barthius Adverſ. VI, 17, p. 284. „ Quod *Cepam*, aut *Cepulam* vocat Latinitas, CIBULLAM nos dicimus."

SLAK, v. *Slek:* gelijk PLAK, v. *Plek.* Kil. „ SLACKE i. SLECKE, *Limax.*

SLANK, v. *Dun, bezonken* of *bezakt.* wordt voor al gebezigd van een deel des Lichaams, het welk korts geleeden *gezwollen* of *geſpannen* was, maar nu weder dun geworden is, of GESLONKEN. Kil. „ SLANCK, *Tenuis, exilis, gracilis.* — & *Vacuus Solutus*, Germ. *geſchlanck.*" Het komt af van SLANKEN, d. i. *los maaken.* z. de Utrecht. ſche Proeve van Oudh. Taal en Dichtk. bl. 199.

SLANTEREN, v. *Storten;* anders ook *Poezen.* z. bov.

SLATTEN, in het oud Friesch SLEATEN, d. i. een *Sloot* (Sleat) maaken, uitgraaven, op nieuw uithaalen. Hier van komt SLATTER, d. i. *Graa-*

Digitized by Google

i. *Graaver*, Lat. *Fosfor*. waarvan de Spreekwijze. „ Eeten als een *ſlatter!*"

SLECHT, het SLECHT, v. de *kleene ſteenen* in de Straaten eener Stad. In Groningen *de Rijpe:* Lat. *Ripa*. SLECHTEN betekent *Æquare;* waarvan *Dijkſlechten*, enz. SLECHT *is Vlak, effen* Planus.

SLEEF, v. *Potlepel*, of *Pollepel*. — Kil. „ SLEEF. Sax. Fris. i. potlepel. *Tudicula.*" Dit woord blijft bij ons nog beſtendig in gebruik. Watz. Gr. Br. bl. 12. „ Hij is allyck as ien poot fol bry, dy ouwr 't fjoer hinget: As me dy *Sleef* altied neat yn'e haan het, ſoo baarnt hy oon. As ick nen Stoock altied yn'e haan hab, dy tjien reis ſoo greet is as ien *Sleef*, ſoo docht ir neat der doog." En wederom bl. 14 „ Hy hie him ien *Sleef* fol goed yn joun."

SLEEUW, v. *Dom, onhandig, onoplettend, traag, ſtomp*. Kil. „ SLEEUW, *Tenuis, exilis, attenuatus*. En wederom:" SLEEUW, Fland. *Obtuſus*. SLEEUWE TANDEN, *ſtupidi dentes, obtuſi*. Gijsb. Jap. bl. 78. „ Yn Moars ſchertte, *ſleau* in ſluwg." Het woord is bij ons nog van een doorgaand Gebruik. Zo zegt men: „ Hoe kanje, of kanſte, zo *ſleeuw* ſtaan?" Hoe kunt gij zo onhandig en lomp zijn?

SLEEPKOETSJE, v. *Sleedje, Toeſlede*.

SLEIJE. dit W. ontbreekt bij Hoogſtr. — ook in de Geſlachtl. en in die van Pieterſon. Het betekent *eenen grooten zwaaren Hamer*, niet alleen bij de *Scheeps Timmerlieden*, of *Scheepmaakers*, zo als Sew. en Halma aanduiden; maar bij alle Timmerlieden zonder onderſcheid, voornaamelijk ter inheiinge van Paalwerk, gebruikt wordende.

SLIJNEN, v. *ſnoepen;* waar van SLIJNSCK, v. *ſnoepſch*,

Digitized by Google

ſnoepsch, *ſnoepachtig*; vooral van Katten ſpreekende. en SLIJNDER, waar van *Heringſlijnder*; zekere Watervogel, elders de *Aarsvoet* geheeten. z. bov. op DRAAGE MELK, en MOLKEN. Waar bij nog gevoegd kan worden eene andere plaats in W. Gribb. Br. bl. 35. „ De Sted-Teven behoevet my neat oof te SLIJNEN." — Eigentlijk is SLIJNEN niet anders dan de Frieſche uitſpraak voor SLINDEN, gelijk men bij ons zegt VIJNEN v. *Vinden*. WIJNEN v. *Winden*. BLIJNEN v. *Blinden*. SLINDEN is elders niet meer in gebruik: maar wel *Verſlinden*. Kil. heeft SLINDEN, *vorare*, *glutire*, *haurire*. en, SLINDER, VERSLINDER, *Lurco*, *Helluo*.

SLOEG, v. *Slaaperig*, *Sluimerig*, *Vadzig*. — Zo zegt iemand, die vaak krijgt: „ Ik word zo *ſloeg!* en van een Vogel, welke zich in zijne kooi geheel niet lustig toont, is het: Hij zit den geheelen dag zo *ſloeg!* — Hier van heeft Gijsb. Jap. bl. 13 het Ww. SLUWGJEN. „ Wol, wotte alle dey 'hier blieuwe Leeg to *ſluwgjen* ſleau in loy?"

SLOEK, v. *Sluik*. Spreekende van *Haar*, *dat niet krult*, en anders wel eens *rechtveerdig Haar* wordt genoemd. Maar in Friesland wordt ook SLOEK geheeten uitgezocht recht *Stroo*, het welk mede dient om de Rieten Daken op de Boerenſchuuren te vervaardigen.

SLOTTEN v. *Sloten*. Gelijk VATTEN, v. *Vaten*. PADDEN, v. *Paden*; STADDEN v. *Steden*. SCHIPPEN v. *Schepen*. enz.

SMEERIG wordt wel gebruikt voor *Vet*, of *Vettig*, *Vettelijk*: maar veelvuldiger voor *Morsſig*, *Vuil*, *Beſlijkt*. bij v. „ Iets met *ſmeerige* handen aantaſten." Zijne kleeren (of klederen) *ſmeerig* maaken." enz.

SMIENT,

Digitized by Google

SMIENT, v. *halve Endvogel.* – Hoe zeer Sew. en Halma dit W. niet vergeeten hebben, ontbreekt het, niettemin, bij Hoogſtr ook in de Geſlachtl. en in die van Pieterſon. Kil. SMEENTE, *Penelops, avis anate minor, inſigne habens punniceo colore collum.*

SMOUT, v. *Zacht, ſtil, niet blootgeſteld aan,* of *bevrijd van den Wind.* Het Engelsch is SMOOTH. hiervan SMOUTTE, v. *ſtilte, luwte.* – Lat. *ubi ventus non penetrat.* Dus zegt men b. v. „'t zal ſtraks zo hard niet gaan, als wij in de *ſmoutte* van die Huizen koomen!" — Laat ons hier gaan zitten: 't is hier wat meer in de *ſmoutte.*"

SNAAR, v. *ſchoonzuster,* of, *ſchoondogter.* In deze laatſte betekenis vind ik het elders niet opgegeeven. Maar wel bij Kil. SNARRE, SNURRE, Sax. Fris. Sicamb. Holl. *Nurus.*

SNARREN, v. *Pocchen, opſnijden, zich grootsch voordoen, zich trotſchelijk gedraagen.* — Kil. (maar niet in even dienzelfden ſin) „ SNARREN, *jurgare, fremere, ſtrepere, murmurare.*" Halma (zo als alle de overigen) mist dit Ww. maar hij verklaart SNAR, SNARRIG. en SNARHEID door *Bits, fier; Bitsheid.* Bredero in Palmerijn, bij mij bl. 19. „ Een ſchoone is groots en trots Hoogdragent van ghelaat, opſichtich, SNAR en ſchots."

SNEES. Dit woord, overal in Friesland in dagelijksch gebruik, betekent het getal van *Twintig:* gelijk SCHOK het getal van *ſestig* aanduidt. Kil. SNEES, Holland. *Vicenarius, viginti.* v. Haſſelt tekent aldaar aan, dat het W. ook nog wel in Holland gehoord wordt.

SNIER, v. *Zelfkant,* of *den uiterſten Zoom* van het

Digitized by Google

het Laken, welke daarvan, bij het maaken der Klederen, wordt afgeſneeden. zo zegt men de Deur- of Venſterreeten met *ſnier* beſpijkeren. Sokken van *ſnier* gemaakt, enz.

SNIJ en SNEE v. *Sneeuw*. SNIJEN v. *Sneeuwen*. SNEE is de oude Fr-Th. uitſpraak. Ook blijft het nog in het H-D. *ſchnee*, en *ſchneijen*.

SNIK, of SNIKKE. zeker ſoort van *platte*, *langwerpige* en *zeer ſnelzeilende Landſchrpen*, welke vooral op de Marktdagen Stedewaarts koomen. In de Verhandelingen van het Oudheidkundig Genootſchap te Londen onder den Titel van ARCHÆOLOGIA, or *miscellary Tracts*, &c. vindt men, VI D. Artik. 14, eene verhandeling over het Woord **Esnecca**, dat men gevonden had in een Oud Engelsch Charter, geſchreeven tusſchen de Jaaren 1162 – 1169. Men leest daar in deeze Woorden: „ *Ministerium meum* „ *de* Esnecca *mea*." De Schrijver der Verh. J. Topham, oordeelde met recht, dat 'er zekere bedieninge aan het Hof, en wel, het opzicht over *het Koninglijk Jacht*, door wierd aangeduid. Het blijkt hier uit, dat het een zeer oud *Angelſaxisch* woord is. Kil. „ SNICKE, *Sax. Fris.* i. SCHUIJTE, *ſcapha*."

SNOBBEN, v. *Snoepen*. Hier van SNOBHUISKE, SNOBSTEIG. enz.

SNOOD, v. *ſlim*, *ſnedig*, *verſtandig*. in eenen goeden ſin.

SOEG, v. *Zeug*. Wij vinden deze Uitſpraak ook opgetekend door Kil. „ SEUGHE, (zegt hij) Fland. i. SOEGH, *ſus*. „ En wederom bl. 607." SOECH, i. SOEGH, *ſus*, *porca*. – enz. Hiervan SOEGSNIJDER.

SOES,

Digitized by Google

SOES, v. *Bedwelming.* „ Hij heeft wel een half uur in de *ſoes*, d. i. van zich zelven gelegen." „ Hij loopt altijd in de *ſoes*." Gijsb. Jap. bl. 9. „ Tjerne ſjongt lanſe wey geande ynne *ſoes* ney huws."

SOK, v. *Zog*; d. i. *het ſpoor, dat een ſchip maakt of, het water, dat een vaarend ſchip, als het ware, na zich trekt.*" — Ook deze Frieſche uitſpraak is de oude. Kil. „ Sock, *ſulcus navis*: en: „ Sock maacken; *ſulcare mare, ſulcare fluctus carina.* Hier voor is in Friesland gebruikelijk Sokken; — „ *Wat ſokt het!* zegt men, wanneer een vaarend Schip, vooral in eene drooge vaart, het water na zich trekt, of *zuigt*." Want in dit Zuigen is, ongetwijfeld, de oorſprong te zoeken.

SOMERHUIS, v. *Tuinhuis* of *Speelhuis*. — ook bekend bij Kil.

SOMP, SOMPEN, wordt gezegd van een' *Moerasſigen grond.* Kil. Sompe, Sax. Sicamb. in Broeck. *Palus.*" — Het H-D. is *Sumpf.* Bij Hoogſtr. ontbreekt dit woord, ook in de Geſlachtl. en in die van Pieterſon. — Sew. en Halma hebben het opgetekend.

SONHOED, v. *Kap.*

SONT, v. *Sint, Sints* of *Sedert.* Gijsb. Jap. II, bl. 64. „ Ick hab *ſont*-preaunne." en bl. 68, 69. „ *Sont* dat ick mij trog de lieafde hab oerwinne litten — *Sont* hab ick field."

SOOD wil eigentlijk zeggen Kooking. Zo vraagt men: „ Is het water al aan de *Sood?* — d. i. aan de Kook. Vervolgens is de Sood in de *Maag*, het Suur, wanneer de Maag kookt. Kil. verklaart Sode, Soode — onder anderen: *Ardor*

dor ſtomachi, & *Ructus rancidus*, *ſapor acris ventriculi*. Sewel en Halma hebben Zoo, in de beide Betekenisſen.

SOUDER, v. *Solder*, of *Zolder*. Het Gebruik heeft gewild, dat men in Holland *Solt* veranderde in *Zout*; *Holt* in *Hout*; *Scholt* in *Schout*; *Scholder* in *Schouder*: maar dat men in *Zolder* de oude uitſpraak bleef behouden.

SPALLING; uit *Spanneling* te zamen getrokken, zo als BALLING uit *Banneling*; heet in Friesland een *éénjaarig Varken*.

SPEEN, v. *Tepel* van *Vrouwenborst*. Kil. „ SPENE, Fland. Holl.

SPIEREN, in de ſpreekwijze: „ De Geboden SPIEREN," v. *Sparren*, *ſperren*, *verſperren*, d. i. *Stuiten*, van Huwelijks-Proclamatien, of Afkondigingen ſpreekende. Kil. „ VER-SPERREN, *Claudere*, *obſerare*, *clathrare*. z. daar v. Haſſelt.

SPUI, v. *Spog*. SPUIEN, v. *Spuwen*, ook in de Betekenis van *Braaken*. Het oud Friesch heeft SPIJEN z. W. Gribb. Br. bl. 11, en 45. Het H-D. *Speijen*. Van de o. Fr. uitſpraak komt SPUITEN.

SPIJNE, v. *Spinde*, *Eetenskas*. *Schapraai* Lat. *Promptuarium*. Gijsb. Jap. bl. 14. „ In ick jild nogh yten fyn Yn mijn Pong, nogh yn uws *ſpyn*." Dat het de oude uitſpraak is bewijzen de SPIJNDAGEN opgehelderd door Alkemade in het II D. der Nederl. Dischplecht. bl. 15. vergel. v. Haſſ. op Kil. bl. 619.

STAATE. in het Goth. STATH. eigentlijk *ſtatio*, ſtandplaats. Het gebruik heeft gewild, dat 'er eene *aanzienelijke* Standplaats bij uitneemendheid door

door betekend wierd. En zo is in het Eng. ESTATE, de Bezitting van een *Landgoed* groot genoeg om geheel vrij en onafhankelijk te leeven. Men behoeft flechts het oog op de Kaart van Friesland te flaan, om te zien, dat het van ouds met zulke STAATEN, of *aanzienelijke Landhuizen*, als bezaaid is geweest. Zodanige zijn, bij voorb. *Epema-ſtaate, Holdinga- Unia- Ringia-ſtaate. Walta- Donia- Okkinga- Hillema-ſtaate.* enz. waarvan een groot deel reeds verdweenen is, maar die altijd het bewijs zullen opleveren van het voormaalig vermogen des Lands.

STALT, v. *Steiger*, of *Steigertje*. Zeker *Plankwerk* op *Paalen* rustende, en boven het *Water* uitgebouwd.

STARG, v. *Spreeuw*. Lat. *Sturnus*. Het H-D. is *Star*, of *Staar*.

STELLE betekent eig. eene *Plaats*, of *Stand-* of *Zitplaats*. Men vergelijke het H-D. Kil. „STELLE, vetus. *Poſitura, Situs, Poſitus, us.* En. STELLE, Sax. Sicamb. *Locus tutus.* Dit w. is niet vreemd in de Frieſche Staatsbeſluiten, wen 'er geſprooken wordt van een *Schotſchietend Huis*, of STELLE. Trotz. Jur. Agrar. 1, 228. „In „Statutis Friſic. L. IV. T. 19. paſſim coniungun„tur *Hornlegers, Plaatzen, Schotſchietende Huizen*, STELLEN, of *Ploeggangen.*" — „STELLEN, voegt hij 'er bij, notant *locum minorem*, vel *vacuum locum.*" d. i. *Het w.* STELLE *duidt eene kleinere* of *ledige plaats aan.* Eindelijk verklaart hij het meer naauwkeurig, 1, 236, *Prædium deſtructum*, en zegt, dat het dit in onze Statuten eigentlijk ſchijnt te betekenen. Zodanig een *Prædium deſtructum*, of *afgebrookene*

Boerenwooning noemt men gewoonelijk in Friesland een HUIS STEED. Nog voor korte jaaren kwam mij voor de meldinge van: „*de dertigſte* STELLE *van het Dorp Terband*," geleegen in het Deel Ængwirden.

STELP, v. *Stulp.* in twee Betekenisſen. I, voor een *Dekzel* of *Bedekkinge* van *Hooi*, wanneer hetzelve alleen met een Rieten Dak op vier Stijlen rustende, bedekt is. II. voor eene *Haardklok*, waaronder het *Vuur* bedekt wordt. Kil. verklaart STELPEN onder anderen *Occulere.* en hiervan hebben wij nog OVERSTELPEN, v. *overdekken.* Ook heeft hij: STULPE, STOLPE, *operculum.* en: STOLPEN, STELPEN i. *Dekken*, Tegere, operire.

STENNEN, v. *Steenen*, *Steunen.*

STIEG, STIJG, elders, *Strontje*, *Schijtje:* ongemak aan het *Oog.* Kil. STIJGHE, Holl. i. *Weerooghe*, Hordeolum. „ Dit WEEROOGHE verklaart hij vervolgens breeder: *Hordeolum, Grando, Chalaza; — exiguum tuberculum in palpebris, aut circa palpebrarum crepidines.*"

STIEMKS, of STUUMSK, v. *Hoofdig*, *Stijfhoofdig*, *Koppig*, *Stug*, *Stroef.*

STINS, v. *Kasteel*, *Burgt* of *Borg*, *Slot.* — Trotz, Jur. agrar. II, 311, noemt de STINZEN *Nobilium Castella.* — zulke BURGEN, namelijk, wierden in vroegere Eeuwen, ook door de Frieſche Edelen, ter zelfverdeedinge in de geduurige Beroeringen en Verdeeldheden tusſchen de Geſlachten, overal van zwaaren ſteen opgehaald, en met ruime Grachten en Ophaal- of Wipbruggen voorzien. De meeste Ingezetenen hadden toen nog *houten* Huizen; maar de Ge-

van-

genisſen en de *Huizen der Edelen* waren van *ſteen.* Van het eerſte ſtrekken ten bewijze *'s Graven-ſtein*, *Loveſtein*, enz. Van het laatſte onze Frieſche *Stinzen*. Men zie den Aantekenaar op de oude Fr. Wett. II, 245, 246. alwaar hij ons den weg heeft gebaand ter ontdekking van den waaren naamsoorſprong van het w. STINS. 'Er wordt daar ter plaatze in de oude Wetten meldinge gemaakt van een STANDENA HUIS, (de Landfriezen zeggen nu *ien Steand huwz*, of *hoes*) het welk te recht verklaard wordt een *Staand huis*. d. i. *Steenen huis*. Nu is STINS niet anders, dan de verkorte uitſpraak van een van deze beiden; ik denk liefst van het *eerſte!* (STEANDHUWZ) En wie zal zich over zulk eene zamentrekkinge verwonderen, die weet, dat b. v. ons VREMD is te zamengetrokken uit *Verheimd*; zo als door Kil. is aangeduid, welke bijval heeft gevonden bij de Overzetters van den Staaten Bijbel. Men zie N. Hinlópens Bijlagen tot de geſchied. van de Ned. Overz. des Bijbels, bl. 107.

STOEKE v. *Tas*, van Koorn ſpreekende. „Een STOEK beſtaat uit XII *Schooven.*" zegt J. van Wijckel bij Trotz. J. agr. II, 81.

STREEN, v. breede *Strook* van *Kamerdoek*, hoedanige STREENMUTZEN in den Rouw gedraagen worden, gelijk KANTMUTZEN buiten den Rouw.

STROFFELEN, v. *Struikelen*. Met dezen Frieſchen vorm kan het aantal van anderen, bij Kil. voorkoomende, als STROBBELEN, STRUBBELEN, STROMPELEN, STRONKELEN, vermeerderd worden.

SUBITEN, v. *Kalfs-zweesrikken*. Mog. een vreemd verouderd Fransch woord, ontleend van

Digitized by Google

de *Gereedheid* om ze ſpoedig klaar te maaken.

SUCHTIG, v. *Ziekelijk, Sukkelende.* Dikwerf worden dus bij een gevoegd: *Ziek* en *Suchtig.* Kil. SUCHTIGH, *languens, languidus, morbidus, morboſus, Valetudinarius.* — SUCHT betekende van ouds *Ziekte.* z. de oude Fr. W. 1, bl. 150. Kil. op het W. t. Kate 1 D. bl. 467. zo ook nog hedendaagsch in de zamengeſtelden; WATERZUCHT, GEELZUCHT.

SUINIG heeft bij de Friezen drie-erlei Betekenis; als 1. de Gewoone, *Spaarzaam.* 2. *Stil, Zacht.* zo zegt men, vermaanende: SUINIG! d. i. *ſtil, zacht,* en: *Gij moet* SUINIGJES *gaan,* of *aankoomen,* v. *ſtillekens.* eindelijk 3. voor *zeer Ziek, gevaarlijk ziek.* zo zegt men: *Hij is wakker* SUINIG. *Hij is* SUINIG *in order!*

SUIP v. *Karnemelk.* Hier van SUIP en *Sierp,* v. Karnemelk met ſtroop. — SUIPTAPPEN, v. Karnemelk naar Steê voeren, om ze daar te verkoopen. SUIPENBRIJ, enz. Ook ontleenen de SUIPMARKT in onderſcheidene Steden van Friesland en de SUIPSTEEG te Leeuwarden daar van den naam.

SUITELEN, v. *Zoetelen;* en dat niet alleen voor *Spijs en drank in een Leger verkoopen,* het welk de gewoone Betekenisſe is, maar ook: *allerlei Waaren op evanveel welke wijze uitventen.* Hier van: *Uitſuitelen, Suitelſchip, Suitelkof.* enz.

SUNDAG v. *Sondag.* Eng. *Sundaij.*

SWEE, v. *Zwade,* d. i. *een regel afgemaaid gras.* z. Halma, en Pieterſons Geſlachtl. — Kil. „SWADE, Fris. Holl. Sicamb. *Fœni ſtriga: ordo demiſſi fœni, ita ut ſtratum in pascuis iacet.*" Hier van: *Het Hooi ligt* op 't zwad." bij Sewel.

Waar

TAYLOR INST. OXFORD

Digitized by Google

Waar voor de Friezen zeggen: *Op* SWEE *liggen.* Het lust ons hier in den oorſprong wat dieper door te dringen. ZWADE behoort, ongetwijfeld, tot ZWAADEN, waarvoor men vervolgens zeide ZWAAIEN. z. hier bov. op *Mad.* Wat is dan nu ZWADE, of ZWAD? Het is *de Zwaai van de Seisſen*, of *zo veel, als eene Seisſen in haaren ommezwaai afmaait. Kade* en *Kaai* zijn immers ook het zelfde woord! zelfs droeg de *Seisſen* hier van ook, bij ouds, den naam van ZWADE. Kil. „SWADE, Fris. Holl. Sicamb. i. Seijſene. *Secula, falx.*" — Het Frieſche SWEE is zamengetrokken uit *Swede*, en behoort tot *Sweeden*, v. *Swaaden.* Dit *Sweeden* wierd ook veranderd in *Sweien* of *Sweijen.* welke uitſpraak elders niet ongewoon is geweest, of nog is.

SWEELEN, v. *het Hooi*, dat op *Swee* ligt, en droog is, *te zamen brengen, te zamen haalen*; of, op zijn Friesch: GAÂR SWEELEN. z. Kil. bl. 656, a. en ald. v. Hasſelt. *Zweelen het Hooi* komt tweemaal voor bij t. Kate II D. bl. 572. en bl. 728, b. waar hij zeer verkeerdelijk eene *groote gemeenſchap* ſtelt tusſchen ZWEELEN en WELLEN.

SWIEDIG, of SWIDIG, v. *Veel, ſterk, magtig, geweldig.* Kil. heeft SWINDIG! SWINDIGH, zegt hij, vetus. *Multus & Magnus.* Het geen bij Kil. reeds voor *verouderd* wordt verklaard, blijft in Friesland nog ſteeds in gebruik. Ook treft men het aan bij Paffenrode in Hopm. Ulr. bl 77. aangehaald bij v. Hasſelt. „Je moet weten, daar hangt een *Swidig* geld aan; al is 't dat jy 'er weinig na vraagt." Vergel. Huydec. op M. St. I D. bl. 397.

SWIL, v. *Eelt.* Het H-D. is *Schwill*, of *Schwiele.* Kil. SWIL, i. Swel. *Tumor.* — & *Callus.*

Digitized by Google

T

TAALEN naar iets, v. *trek toonen*, is eene in Friesland nog zeer gebruikelijke Spreekwijze. z. Huydec. op M. St. 1, 128. Kil. bl. 659. en ald. v. Hasselt.

TAATE v. *Zog*. Gijsb. Jap. 1 bl. 100. „ schoer't senn' suwne-*tate* willig." — Hier van *Taatedrinkster*, *Taatekoorts* (voor Zogkoorts) *Taatekijn*, enz.

TEEMS, v. *Zeef*. — Kil. TEEMS, i. Tems, *Cribrum*. Elders, bl. 591, b. vind ik bij hem TEMST, in de Spreekwijzen: „ slaan deur den *Temst*." zo ook bl. 668, TEMS, TEMST. en TEMSEN, TEMSTEN. Aldegonde in den Bijënkorf 1, 3. (of bl. 27, a.) heeft *Teempst*. „ Dat moet zij door haaren *Teempst* siften." Ik zou dit w. (dat in alle drie de Woordenbb. gevonden wordt) hier niet geplaatst hebben, had ik het in de Geslachtlijsten van Hoogstraaten, of Pietersson aangetroffen.

TEEREN betekent bij de Friezen niet alleen: *Verteeringe maaken*: of met *Teer bestrijken*: maar ook: *Vouwen*. *Plooien*. b. v. TOETEEREN. „ *Teer* dien brief eens voor mij toe." en GAARTEEREN. „ Dat zal hem om de handen *gaar teeren*." d. i. *toevallen*. En zo is TEER ook eene *Vouw*. „ Ik zal 'er uit voorzichtigheid een *Teer* bij leggen.

TEIL, in de Spreekwijze: „ Over *Kop* en *Teil* in het water vallen." v. over *Hals* en *Hoofd*. — *Teil* is zamengetrokken uit *Tegel*; gelijk *Peil* uit *Pegel*; *Zeil*, uit *Zegel*. — en de plaats der Tegelen is op het *Dak*, of *boven op* het Huis.

TERP

Digitized by Google

TERP voor *Hoogte*, of *opgeworpene hoogte*. Het betekent dus het zelfde, als het Latijnſche, uit het Grieksch oorſpronkelijk, woord *Pagus*. Ook ſtamt ons *Dorp* daar van af. Zulke *Hoogten*, of *Terpen* vindt men in Friesland op zeer veele plaatzen, welke reeds in overoude tijden opgeworpen wierden, om zich tegen de geduurige Watervloeden te beveiligen. Meer zullen wij 'er niet van zeggen: maar wijzen den Lezer voorts naar de N. Bijdragen bl. 139. Schwartzenb. in eene Aanteken. op de Voorr. voor het 1 D. des Frieſchen Charterboeks, bl. 20. Tegenw. St. v. Friesl. 1 D. bl. 36 in de aant. en de O. Fr. W. 1, bl. 99. — Dat veele Frieſche *Dorpen* en *Buurſchappen* hier van benoemd zijn blijkt uit het geen wij gezegd hebben in de *ſesde* Bijlage achter de Verhand. over de eigenn. der Friezen bl. 83, 84.

TJANTEREN, v. *Keffen*, *Kijven*. „ Zij *tjantert* den geheelen dag door." — Hier van GETJANTER.

TIEK, of TIJK, voor *Schaaps* — of *Hondsluis*. Kil. TEKE, Hondsluijs. *Ricinus: vermis canes infestans, ſanguine plenus*. Gall. *tique*. ang. *tijke*.

TIEMEN, v. *Teamen*, d. i. *Toomen*, heet bij de Friezen „ het Hooi, dat tot eene lange ſtreek (WUDZE genoemd) is *gadr*, of te zamen *gezweeld*, met *Paarden* tot eenen Hoop op trekken: Uit welken Hoop, vervolgens, de *Rooken*, of *Oppers*, worden gemaakt. De Stok, door welke twee lange ſterke touwen gaan, waaraan het Paard trekt, heet daarvan de *Tiemſtok*.

TIENE, of TIJNE, van het Lat. *Tina*, (gelijk

Digitized by Google

KUIP van *Cupa*) wordt in Friesland genoemd een groot *Melkvat*, waarin de Melk tegen het Karnen vergaderd wordt. — Kil. THOEVER, Sicamb. i, TIJNE, *tina*, en TIJNE, WATERTIJNE, WATERTONNE, *tina aquaria*. "K. Burman." TIJNEN *ende Emmeren* vermeld vindende, in de Utr. J. B. II, 531, leidde dit woord verkeerdelijk af van TIJNEN, d. i. leer maaken. z. v. Hasselt op Kil. t. a. pl.

ZICH TIEREN, v. *zich aanstellen*, in een' kwaaden sin. Gijsb. Jap. bl. 15. 't Huwgget my ho wy *uwz tieren*. „W. Gribb. Br. bl. 15 *Tierste dy* dronken? zo zegt men nog menigmaal: Hoe *tierste dy* so mal?"

TJERNE, v. *Karn*. TJERNEN, v. *Karnen*. Hier van TJERNMOLEN, TJERNPAD, enz.

TIESEN, of TIEZEN, v. *Warren*. — en TIES *War*, *Verwarringe*. Dus heet het: „Mijn Gaaren is in de *ties*." „Help mij wat, om dat Kluwen uit de *ties* te maaken!" Kil. heeft TEESEN, dat hij verklaart *Carpere*, *vellere*, *vellicare*, *trahere*. Bij Gijsb. Jap. vindt men; 1, 66. FORTIJSD. (verward) „Yn elckoor *fortijsd*." — en TIJZELSINNIG (warziek) 1, 77 „Fen 't *tijzelsinnig* Hoaf ontsleyn." en TIJZELINGE (verwarringe) II, 74. Ook is TIESEBOSCH hier in dagelijksch gebruik.

TILLE. — Bekend is dit w. elders voor een *Duiventil*. Maar in Friesland zijn TILLEN eene *kleinere* soort van *Bruggen*, hoedanige ten Platten Lande overal gevonden worden. (De *grootere* heeten BARTEN) Kil. heeft het in deze betekenis. „TILLE, zegt hij, Fris. Holl. *Pons*, *ponticulus*." De verkleinende vorm is TILTJE. Eigent-

gentlijk kan alles wat *getild* en *opgebeurd* kan worden, dezen naam draagen.

TOEK, v. *Tuk*, d. i. afgeregt. Gijsb. Jap. 1. bl. 220. „ *Tuwck* wit Y 't, ho myn paden rinne." zo zegt men ook: Hij is 'er heel *toek* op.

TOEKOOMEN, van eene *Koe*. Casta loquutio de vacca, quæ initur, atque utero concipit.

TOELE heet gewoonelijk in Friesland een klein eenvoudig Zitbankje, dat bij het melken der Koeien wordt gebruikt.

TOEREEDEN, v. *Toebereiden*. Zo zeide Hooft in zijne Gezangen: „ Laas! ik zie den Dagh *toereeden*." Bij de Friezen wordt het w. gebruikt van eene Koe, die, uitwijzende de Tekens, zo aanstonds staat te kalven.

TOETIJDINGE, v. *Belofte*, *Toezegging*, *Verwachting*, *Hoop*. zo zegt men: „ Nu, dat is eene goede *toetijding*." Bij Melis Stoke x, 627. leest men; „ *Daerne was emmer geen* toetiden." dat beide Alkemade en Huydec. onkundig van het Friesch gebruik, kwalijk hebben opgevat voor *Toevlugt*.

TOOM, v. *Geslacht*, *Broedzel*, tegenwoordig vooral van *Hoenders* of *Eenden*; maar bij ouds ook van *Menschen*, enz. Gijsb. Jap. II, 74. „ Heel Deucalions *teamme*." het geheel geslacht van Deucalion. — en in den Lofzang van Maria, bl. 154. „ Fen *teamm'* to *teamme* uwtspritsen." van Geslacht tot Geslacht uitgesprooten. welke plaats aangehaald is door v. Wicht op het Oostfr. Landrecht bl. 262. waar wij ter Opheldering van het w. TORMEN, aldaar voorkoomende, leezen: „ Vondem A-S. *tijman*, *procreare*, „ zeugen, *team*, *progenies*, heij uns *Toem*, in „ der

„ der mehrern zahl *Toemer*. Alt-Fr. *Tam*, *To-*
„ *am*, plur. *Tamar*, Kinder. und bedeutet
„ gleichfalls *progeniem*, *lineam generationis*,
„ Geſchlecht."

TOON, v. *Teen*, of *tee*.

TORNEN, v. *Tarnen*.

TORN, v. *Poos*, *Ruk*, *Stoot*. Gelijk BIJ TORNEN, voor *bij poozen*, *ſomwijlen*. W. Gr. Br. bl. 10. „ It leyt my jitte wol ynt zin, ho ick lesten vyf TORNEN (d. i. vijf *reizen*) for dy plockhiere."

TOUTEREN, v. *Schoppen*, of *Schongelen*, anders *Schommelen*. Lat. *Oscillo ludere*, *Oscillo iactari*. — Kil. „ TOUTER, *oscillum*. — en TOUTEREN, *Schonghelen*, *Schoppen*. ludere oscillis aut oscillatis. &c. Junius in den Nomenclator p. 215, eigent TOUTEREN toe aan den Vlaamſchen en Brabandſchen Tongval: maar SCHONGELEN en SCHOPPEN aan den Hollandſchen.

TRANG, v. *Garſtig*, Lat. *Rancidus*. W. Gribb. Br. bl. 37. „ æck ſo habbe wy nin gære kost, as Buter, dy yne ſinne ſtiet. Dy is æck al heel *trangh*."

TRIBELEN, v. *Vlotten*, *Lukken*, *Gelukken*, *Slaagen*. „ Dat wil ommers heel niet *tribelen!* zegt men. Hier van MISTRIBELEN. Dus: „ Dat Gebak is *mistribeld*." Hooft heeft het ook in Warnar bl. 565. „ Elk nae zijn kaleteit dat *tribelt* alderbest."

TRUSELEN, v. *buitelen*.. W. Gribb. Br. bl. 22. „ Do kamer yen in joegh uws Heyte ſo yen ſnedigen ærban, dat hij kort *omtruyſelde*."

TUIG, v. *Ruigte*. anders ONTUIG, *kwaad*, *ſchadelijk kruid*.

TUIL. TUILEN. Bekend zijn elders de Spreekwij-

Digitized by Google

wijzen „ Iemand op den *tuil* houden." – of; „ zijnen *tuil tuilen* laaten." TUILEN verklaart Kil. *Lascivire*, d. i. *Speelen*, *dartelen*. Juist zo komt het voor bij Gijsb. Jap. 1 bl. 15. „ Ho wij laken, *tuijlen*, holen." TOEIJL vindt men bij hem bl. 65. „ 'k Sjogh mey de Godstjienst ſpot in *toeijl* bedrieuwen." – Nergens, echter, is mij voorgekoomen de in Friesland zo gemeene Spreekwijze: BIJ TUILTJES, als men zegt: Het was, of, ik deed het maar *bij tuiltjes*. d. i. Uit ſpel, uit jok; niet uit ernst, maar jokswijze.

TWIEBAK, d. i. Tweebak. v. *Biscuit*. De uitſpraak TWIE is ook bij Kiliaan.

TWIEG, of TWIJG. voor *Loot*, *dunne Tak*. Kil. „ TWIJGH, *Ramus*, *virga*, *vimen*, *furculus*." z. daar van Hasſelt, die aantekent, dat het woord ook nog in Gelderland gebruikt wordt. Onder de Frieſche Spreekwoorden, uitgegeeven achter de Verh. over de Eigennaamen, vindt men bl. 89 het volgende: „ Ho eeler Beam, ho buwgſemer *twieg*."

TWIERRE, v. *Dwarrel-* of *Werwel-wind*. — TWIERRE-WIJN ſtaat bij Gijsb. Jap. 1 bl. 104. en STORM-TWIERREN II D. bl. 68.

U

UITEREN, of UITTEREN, gebruikt Gijsb. Jap. dikwerf voor *Uiten*, *uitboezemen*. z. II D. bl. 63, 66, 71, 76. anders is het ook in Friesland een Kledermaakers Woord, betekenende *een Zoom benaaien*, of *een Lap voor uitraaffelen behoeden*. Volgens Halma: *Van buiten overnaaien, het geen van binnen genaaid is.*

UUR, v. *Uier*, of *Uder*. Lat. *Uber pecudis*. VEE-

Digitized by Google

V

VEEGER v. *Bezem.* waarvan *Vloerveeger*, *Haardveeger*, enz.

VEINT, v. *Vent.* maar met een zeer groot onderſcheid in het gebruik. Want in Friesland wordt dit W. ſteeds genomen in eenen goeden ſin voor eenen *Knecht*, of *Dienstknecht*. Zo als in W. Gribb. Br. bl. 11. „ do my uws *Feynt* meye Poot forre tout ſtaat." d. i. toen mij onze Knecht met den Pot voor den Mond ſtiet. — en bij Gijsb. Jap. bl. 5 „ Da 'k ynne Koackne koam, ho! der wier ſocken rid Fen Feynten, Famnen" — Niet minder algemeen is bij ons het gebruik van FEINT, of VEINT, voor evenveel welken *Jongman*, *Jongeling* of *Ongehuwd Perſoon*. Zo zegt men: 't is een heel aardig *Veint*, of *Jongveint*. Gijsb. Jap. bl. 15. „ Mey ien *Feynte* in Famnebuwn." d. i. met een troep *Jonge Knaapen* en Maagden. — W. Gribb. Br. bl. 8 „ Alle *Feynten* ſen 't hiele Gæ ſjenneſe oon, oftet ien Keunigs Dogter wier." — Alle Jongmans van het geheele Dorp zien haar aan, of het een Konings Dogter ware. — De Frieſche Uitſpraak en beide bij ons gewoone Betekeniſſen worden reeds door Kil. opgegeeven, bl. 698 b. „ VEIJN, VEIJNT, Fris. *Rusticus*, *operarius* — & *Adoleſcens*, *Juvenis cælebs*."

VERDULD heet eig. *Dolſinnig*, *dol* of *dul gemaakt*. Kil. „ VERDULT, *inſanus*, *ad inſaniam redactus*. maar in Friesland wordt het veelvuldig gebruikt voor *ſterk*, *geweldig*, *machtig*. Zo zegt men: 't Is *verdulde* koud. — Het duurt *verdulde* lang. — Dat is *verdulde* mooi. — Het is

bo-

bekend, dat in het Grieksch en Latijn αἰνῶς en *Vehementer* eveneens gebruikt worden. Zo ook in het gewoon N-D. *Schrikkelijk*, *Verſchrikt*, *Bijster* enz.

VERGANGEN, v. *Verleeden*. Dus zegt men: *Vergangen Jaar*; *Vergangen Sundag*; *Vergangen Herfst*. Kil. VERGANGHEN, *Præteritus*. waar van Hasſelt bericht dat nog heden in Gelderland velen aldus ſpreeken. Dit *Vergangen* toont ons het oude volvit geſchreevene Ww. GANGEN, waar voor men ſedert, bij zamentrekking, zeide *gaan*. Vergel. Huydec. op Mel. St. III D. bl. 347. en de Taalk. Bijdragen I D. bl. 77.

VERHOETELEN v. *Bederven*, *doen mislukken*, *verbrodden*, *verknollen*, *verknoeien*. Men vindt dit niet bij Hoogſtraaten; Maar wel bij Sewel en Halma.

VERZOEKEN, v. *Bezoecken*. Dit bij de Friezen bewaard Spraakgebruik klinkt hun, die elders opgevoed zijn, zeer vreemd in de ooren, wanneer b. v. iemand, die wel van hun onthaald is, bij het afſcheid zegt: „ Nu, gij moet mij ook eens *verzoecken!*" — Dan, men weete, dat onze Voorouders overal zo ſpraken. Kil. bl. 726. b. VERSOECKEN, beſoecken, *viſitare*. z. aldaar v. Hasſelt, en Huidec. op Mel. St.

VERSPREEKEN, v. *Kwalijk ſpreeken*, *ſchelden*, *uitſchelden*, *lasteren*. Gijsb. Jap. bl. 14. „ Jitte heste my *forſpritſen*, Joft ick naet ien byte kry." W. Gribb. Br. bl. 18. „ Sitte him ſoo *forſprecke*, dirre bye Breyd ſtiet?" — Gribbert, naamelijk, had Waatze *ien dommin Hoon*, en *bottin Schelm* genoemd. — Ook dit is het oud en beſchaafd gebruik van dit W. in het N. D.

Kil.

Digitized by Google

Kil. VERSPREKEN. *Obiurgare, arguere, reprehendere, contumeliam verbis facere, iniuriam dicere.*" verg. daar v. Hasselt. en Huydec. op Mel. St. II D. bl. 492.

VERVAAREN, v. *Verhuizen.* Kil. VERVAEREN, *Discedere, abire.* Zo gebruikt het ook Hooft, in Geeraardt v. Velzen, bl. 512. „ 't Is tijdt om te *vervaren.*"

VIERKANT. *het Vierkant*, v. *het Doophek.*

VIETEREN, of VIJTEREN, v. *Veteren.* (welk woord ik, echter, ten minsten in dien sin, in alle drie de Woordenbb. mis) d. i. *Aanzetten, Aanspooren, Aanstooken.* Lat. *Instigare.* Dus: Het vuur wat *aanvijteren.* Iemand *voortvijteren:* enz.

VLAG v. *Kroos*, dat in het water groeit.

VLAAR v. *Vlier.* VLAARBOOM, v. *Vlierboom;* ook bij Kiliaan.

VLEISCH v. *Vleesch.* ook deze Uitspraak is oud.

VLOUWEN, v. *Jokken*, of eene beschaafde uitdrukking voor *Liegen.* Dus zegt men: „ Dat *vlouwste* ommers!" — „ Is dat *vlouwen!*" — Hier van FLOUHEFTIG, d. i. *Leugenachtig*, bij Gijsb. J. in de Friesche Voorr. voor zijne Gedichten.

VLUIS, v. *Vlies.* b. v. 'Er is een dikke *vluis* op koomen." Zo sprak en schreef men voorhenen ook elders. Dus bij J. van der Veen bl. 202. „ *Ooghbevluijsde* zaad. en: „ *Onbevluijsde* Ooghen. bl. 216. — Ook zegt men in Friesland: een VLUIS WOL, voor *Vacht.*

VOEREN, v. *Stooten.* Lat. *Trudere.* „ De eene *voert* mij hier, en de andere daar."

VOOL, v. *Veulen.* — Kil. heeft *Volen.*

VRIJGEZEL, z. bov. op EENLOOPEND-GEZEL.

WEASE,

Digitized by Google

W

WEASE, of WÆSE. Deze naam wordt nog gevoerd door zeker kwartier der Stad Leeuwarden. Junius op Willeram bl. 33 verklaart WASE, *lutum, coenum*, d. i. Modder, Slijk. Vergel. Kil. in WASE. In dien ſin ſtaat het woord ook bij Gijsb. Jap. bl. 68. „Dear 't Stedfolck bye druwgge ſtritte Fen modder, *wæſe*, æf wiette witte." Zo ook bl. 119, in de Iuwnbede, reg. 11. — Hier van WEASIG, d. i. *Slijkig, Slijkerig;* in het Friesch Spreekwoord: „Berint de *weaſige* voet eat, de ieskige neat." d. i. beloopt de *ſlijkige* voet iet, de *asſchige* niet. — z. de Spreekw. achter de Verh. over de Eigenn. bl. 86. Het werkwoord WEASEN, voor: *in het ſlijk omwroeten*, vindt men bij Gijsb. Jap. in den 11 Psalm. bl. 231. — Ik denk dus, dat de WEASE te Leeuwarden in voorige tijden was, het geen zij nu geheel niet is; naamelijk, de *Modder*-en *Vuilnis-Hoek* der Stad, welke van daar door de bij de hand zijnde Pijp, of Waterlosſing gemakkelijk kon vervoerd worden.

WALLEN wordt bij ons gezegd van *Viſchen*, voorval *Snoeken*, die, onraad verneemende, en zich vertrekkende, het water in eene draaiende beweeginge brengen. WALLEN en OPWALLEN, elders *Opwellen*, wordt ook gebruikt van *Vleesch*, daar men de Kook lichtjens over laat gaan. Tot verder Taalkundig onderzoek van dit W. kunnen overvloedige ſtoffe opleveren Fr. Junius in Gloſſar. Goth. p. 392, en t. Kate II D. bl. 728. verg. de o. Fr. W. bl. 101, 187, 249.

WANWENNIG, v. *Niet gemakkelijk te wennen*,

zich niet kunnende gewennen: b. v. in een *Huis, Land, Dienst.* Het zelfst. W. WENNIGHEID komt voor in de o. Fr. Wett. bl. 4.

WAR. De Vogelkooi-houders, KOOIKERS in Friesland genoemd, tellen de Vogels bij WARREN. Een geheele Endvogel is een WAR, twee halve ook een WAR, en zo vervolgens. Dus zeggenze b. v. „Dertig *War* Vogels."

WART, v. *Wrat.* Dit heeft ook Kiliaan.

WEGGE, v. *Wittebrood*, dat als aan reepen gebakken is. z. Kil. bl. 759, a. Paffenrode heeft het ook gebruikt bl. 127. „Ook zal 't haast tijd worden, dat onse buerman zal gaan blasen heete *Weggen.*"

WEIT, v. *Tarwe.* z. Kil. — en de Taalk. Mengg. VI St. in de vergel. t. de Lapl. en N.-D. Taalen.

WEK, of WAK, v. *Gat*, of *Openinge*, welke door Stroom, of Wind in het *Ijs* gehouden wordt, terwijl anders alles dicht is. Ik heb dit Woord alleen bij Halma aangetroffen. In de evengemelde Vergelijkinge vindt men ook het Laplandsch WAKO, v. *fisfura, apertura glaciei.*

WIELEN. Dit is de Benaaminge, met welke eenige *groote* en *diepe Wateren* in dit ons Gewest beftempeld zijn. Z. wat ter opheldering daarvan gezegd is achter de Verh. over de Eigenn. bl. 80 en 81.

WIEREN (eig. fchijntwel, WEEREN) v. *Luchten*, in de Son, Wind of open Lucht hangen: ook Deuren en Venfters open zetten om Kamer of Huis te luchten.

WIJLIG, v. *verlept, verwelkt*, Lat. *Flaccidus, emarcidus.* — van WIJLEN, zamengefteld VERWIJLEN,

WIJLEN, *flaccesfere.* waarvan VERWEELD, dat voorkomt in de o. Fr. Wett. bl. 178, waar men in plaats van *Wreveled* moet leezen WRVELED, d. i. *Verweeld*, of *Verwijld.* — Nog ſchijnt hier toe gebracht te moeten worden ons gewoon WIJLEN (ook *Wijlent*, en *Wijlents*, bij de ouden, en in het H-D. *Weiland*,) dat Kil. te recht verklaart *Olim:* & *Præteritus*, *Defunctus.* — en het geen kwaalijk afgeleid is van Zeijdelaar, Spraakk. bl. 386.

WIJNBRAAUWEN, nu gewoonelijk *Wenkbraauwen.* De Dichter le Fr. v. Berckheij het eerstgemelde eens gebruikt hebbende is daar over berispt geworden in de Taal- en Dichtk. Bijdragen 1 D. bl. 283. waar de Beoordeelaar ſtaande houdt, dat men niet WIJNBRAEUW, maar WENKBRAEUW, *Winkbraeuw*, ſchrijven moet. Ondertusſchen had Kil. reeds gezegd: „ WIJNBRAUWE, i. *Windbrauwe.*" Ook vinden wij het meermaalen in de vertaalde Leſſen van Petrus Meſſias, die, zo men weet, taalkundig gezach hebben. als bl. 250. „ van daer af tot de *Wijnbrauwen.*" — „ van de *Wijnbrauwen* tot den wortel van 't hayr." enz. WIJN is de oude, en nog heden de Frieſche, uitſpraak v. *Wind*, gelijk KIJN v. *Kind.* z. bov. op SLIJNEN. En wat is toch het gebruik der Braauwen, door den alwijzen Schepper bedoeld, anders, dan, om *den wind te ziften*; dat is wel toe te laaten, ten einde het Gezicht te verfriſchen; maar tevens de kracht en het ſchadelijke 'er van te breeken. Z. de uitmuntende Redekavelinge van Socrates bij Xenophon 'Απ. ιι, 4, 6. onlangs vertaald door J. ten Brink, Vad. Mag. ii, 1, bl. 107.

Digitized by Google

waar men, ongetwijffeld, het w. ῥῦθμόν moet behouden.

WIJTELING, v. *Onderlaaken.*

WILLIG, v. *Ruim, Rijkelijk.* Dus zegt men: „ 'Er is *willig* tien pond." — „ 't is *willig* acht ellen lang."

WITVISCH, v. *Platvisch.*

WOUTER, v. *Zuiglam. Oijlam.*

WRAKSELEN, v. *Worſtelen, Plukhaaren;* de Oorſprong is *Wrakken,* het zelfde als *Wrikken,* d. i. heen en weder ſlingeren, of beweegen om te doen vallen. in het Gr. πάλλειν, of πάλειν, waarvan πάλη. — Dit Frieſch Frequentativum komt zeer dikwijls voor bij Gijsb. Jap. als bl. 38. „ Yn't tuwl *wraegſeljen.*" in het ſpeelend worſtelen. — 11 bl. 80. „ jæ *wraegſelje,* wa fen beide op 't bârnhout tredde ſchil." — 11, 89 „ al *wraegſiljinde,* in ærbeidjende jinne Streame opſwomme."

WRINGE v. *Hek,* op eenen Dam geplaatst. Gijsb. Jap. bl. 91. „ Dan ſpoarret's, dat 't Hoars flieucht oer *Wringe* in kling." d. i. Dan ſlaat zij 'er de ſpooren in, dat het Ros vliegt over *Hek* en Heuvel! — Het W. komt af van WRINGEN, *Torquere: omdraaien.*

* * * *
* * *
* *
*

BIJ-

Digitized by Google

BIJVOEGZELS.

Bl. 13. (BEDERF.) achter de Woorden: *en die daar worden aangehaald.* — Vergel. ook de Maandel. Bijdragen 1 D. bl. 194 volgg. en bl. 305.

Bl. 16. (BEREEKENEN.) achter het W. HAARDDOBBE. — Kil. bl. 518 a. „RAECKEN HET VIER, i. *Reken.* en RAECKUIL, RAECDOBBE. *Scrobiculus,* in quo ignis conservatur." Vergelijk hem in REKEN, REECKEN, oft *Raecken het vier,* bl. 527, a.

Bl. 17.) BESAAUWEN.) achter het W. *bezweek.* — en in de Brieven, 11 D. bl. 49. „*It moast lyckwol uwt hert in holle — ynne pin — æf ick hie* BESAUWE."

Bl. 24. Achter DEILIS. —

DEIZE wordt in Friesland genoemd „ eene soort van *Zoldering* bij, of in den Schoorsteen, waarop men *Rookvleesch,* of *Rookspek* legt. In het Fransch heeft men DAIS, en in het Eng. DAIZ; in de Betekenis van een *Hemel,* of *Verhemelte.*

Bl. 25. Achter DOEK. —

DOEN, v. *kosten, gelden.* Zo ook in de vert. Lesf. v. P. Mesf. bl. 7" Dat de Vier van henlieden Jaren maar een van onzen Jaar en *deden.* — „ Zo zegt men bij ons: Wat moet dat *doen?* Ook staat het wel voor *Opbrengen.* Dus zegt men:" „ Dat Huis *doet* zo veel aan huur." — Zo ook in de even aangeh. vert. Lesfen bl. 243 einde: „ Die nu ter tijd ses hondert croonen *doet.*"

Bl. 51. Achter KLONGELEN.

KLURKEN, v. *Onderstaan, Onderzoeken, Trachten uit te haalen, Uithoren.* — Ook, *iemand*

Digitized by Google

op zijde kruipen om hem te onderſtaan. Dus in de Togift op W. Gribb. Bruil. „ KLURCK *de Famnin oone zijde.*" Ook zegt men: Een pijp UITKLURKEN, v. Uithaalen; Uitpluizen.

Bl. 65. Achter NIJGHEID.

NIJS, ook NIJSKENS, NIJSKES, v. Nieuws, pas, flusjens, kort geleeden. Dus: „ *De Klok het nys ſlaagen.*"

Bl. 75. Achter de pl. aangeh. uit Trotz. J. Agr. op het W. PONDEMAATE. — Deze Giſling wordt daar door bevestigd, dat de *Pondemaaten* verdeeld worden in 240 mindere *Deeten*, en dat die Deelen PENNINGEN worden geheeten. Men moet hier bij denken aan *Ponden Vlaamsch*, welke op gelijke wijze worden verdeeld.

Bl. 90. Achter SCHUTTEL.

SEEKOB, v. *Zee-Meeuw.* — Volgens Junius in den Nomenclator bl. 46 is dit *Engelsch.* z. voorts op KOBBE.

Bl. 92. Achter SIPEL.

SLACHTER, v. *Slaager.*

Bl. 98. Achter SPIEREN.

SPLITTEN, v. *Splijten.* Dit wordt vooral gezegd van Hooi, het welk met eene ſcherpe ijzeren Spade afgeſtooken wordt. Uit Kil. bl. 620. b. blijkt, dat dit de oude Uitſpraak is.

Bl. 101. Achter STINS.

STOBBE, v. *Stomp*, d. i. een uitſteekend, of overgebleeven Stuk van eenen ouden vermolmden Boom.

Bl. 111. Achter VERDULD.

VEERE of VAARE KOE: — die niet *toegekoomen*, of bevrucht is; hoedanige Koeien veeltijds tot zogenoemde *Vetweiders* worden aangelegd.

EENI-

Digitized by Google

EENIGE ALGEMEENE

AANMERKINGEN.

I. Het *Augment*, of Voorzetzel GE wordt nog heden beſtendig en algemeen bij de Friezen weggelaaten, even eens als dit oudtijds elders veelvuldig plaats had, toen men ſchreef BRUIKEN voor *Gebruiken*. Dat LOOF ik niet; v. dat *geloof* ik niet. — 't is al een tijd LEDEN, v. *geleeden*. „ WAT BEURT U, Ostrobas? v. wat *gebeurt* U. Toen men zeide NOT, v. *Genot*. ZELSCHAP v. *Gezelſchap*. REEDSCHAP, v. *Gereedſchap*. — Bij ons zegt men nog heden overal, bij voorb. „ Dat Huis is al acht jaar *bouwd weest*. — „ Hij is al driemaal *laaten*. „ Ik heb 'er maar een gulden voor *gecven*. „ Wij hebben het in drie uur *overreeden*. — „ Zij hebben zo lang *praat*, dat ik bin 'er dien nacht nog *bleeven*.

II. 'Er is in Friesland een zeker zeldzaam ſoort van *Zelfſtandige Naamwoorden* in gebruik uitgaande op ENS, en beantwoordende aan de gewoone Nederduitſche uitgaande op HEID, of TE. Zo zegt men ZWAKKENS, voor *Zwakheid*, of *Zwakte*. BLEEKENS, v. *Bleekheid*. WITTENS, v. *Witheid*. DROOGENS, v. *Droogte*. NATTENS, v. *Natte*, of *Natheid*. *Om* VEERENS *rijden*: d. i. *in de verte*: of *om veer*. zo Bredero zegt, in het Moortje, bij mij bl. 64.

III. In het Meervoudig Getal der Zelfſtandige Naamwoorden is dikwils bij de Friezen een *dubbele* Medeklinker, daar bij anderen maar eene *enkelde* is: Dus zegt men bij ons PADDEN, v. *Paden*. VATTEN, v. *Vaten*. STADDEN, v. *Steden*.

Digitized by Google

den. DAKKEN, v. *Daken.* Maar dit heeft ook Hooft in Granida, bl. 478. *Het gulde welfzel ſplijt, en de gemetſte* dakken. — DALLEN, v. *dalen.* Dan ook dit vindt men bij denzelfden, ald. bl. 480. *Van waar zijn ſcharp gezicht met kund van bergh en* Dallen." — Het zelfde heeft ſomtijds in Werkwoorden plaats. Zo zegt men TRADDEN, v. *traden.* Het welk men, nochthans, even zo geſchreeven vindt bij Bredero in het Moortje, bl. 26.

IV. De Verkleinende Uitgang van vele Zelfſt. Naamwoorden is nog heden in Friesland, gelijk bij ouds, op KE. Dus zegt men LAPKE, v. *Lapje.* KORFKE, v. *Korfje.* HUISKE, v. *Huisje.* DEURKE, v. *Deurtje.* zo ook MESKE, KOPKE, SCHIPKE, MUISKE, MUURKE, VUURKE, BLOEMKE, BOOMKE, ROOSKE. Evenwel heeft dit niet in allen plaats: want men zegt: *Hondje, Katje, Boekje, Jakje, Bankje, Plankje, Beeldje, Steeltje,* enz. even als in den gewoonen Tongval.

V. Nog merkt men bij de Friezen een zeldzaam gebruik op van het Woorddeeltje TE, in Spreekwijzen, waarbij een geheel *Bederf,* of *Vernieling* wordt aangeduid. Wen men (b. voorb.,) zegt: „ Hij heeft zijn voet al heel *te brand.*" Mijn pen is alheel *te ſneeden.* „ Zo ook: 't is al heel *te loopen; — te raand; — te brooken.*

VI. Men zegt nog ſteeds in Friesland; WASKEN, VISKEN, LASKEN, WENSKEN; voor *Waſſchen, Viſſchen, Laſſchen, Wenſchen.* Deze uitſpraak is insgelijks uit de Oudheid bewaard. „De C H, „ zegt Huydec. op M. Stok. 1, 551, hadt van „ ouds den klank der K; en op veele plaatſen „ noch,

„ noch, daar men ſpreekt van *Viskers*, *Mens-*
„ *ken*, *Wasken*; Waar voor wij zeggen *Vis-*
„ *ſchers*, *Menſchen*, *Wasſchen*."

VII. *Du*, of *Douw*; *Dij*, *Dijn* — blijven uit het oude Taalgebruik ook nog ſteeds bij de Friezen, vooral in de gewoone Spreektaale, in ſtand. Dit Gebruik is bij ons nog veelal gelijk als wij het, hier en daar, aantreffen in de Schriften van Dirk Volkertsz. Coornhert, bij wien men vindt: „Men ſeijt *dij* na. hij is *dij nijet* ongonſtig. *biste*, *roemſte*, *waardſte*, *hadſte*, *hebſte*. *Du doolſte*, *Dijn Zeijl*, *Dijn Boek* enz. welke ſchier eveneens in den dagelijkſchen omgang bij ons gehoord worden.

UITWEIDINGEN.

II.

Over het gebruik van ALS achter den *Vergrootenden Trap*.

Het is eene tegenwoordig doorgedrongene Stelling, „ dat men in de *Vergelijkinge* van twéé zaaken moet gebruiken ALS; — maar dat bij de *Vergrootinge*, of *Vergrootenden Trap*, vereischt wordt DAN! — Dat te zeggen (zo Zeijdelaar zich uitdrukt): „ *Hij heeft meer geld* ALS *Gij*, VOLSTREKT NIET DEUGT!

Deze Stellinge rust op het Gezach van den grooten HUYDECOPER, en op het geen door denzelven is voorgedraagen in zijne Proeve van T. en D. bl. 128 — 134. vergeleeken met bl. 460, 461 en 623. zo ook met de Aantekk. op M. Stoke 1 D. bl. 169, 170.

Ik zal het zedig waagen tegen dit nu heerschend Gevoelen openlijk eenige Bedenkingen in het midden te brengen; nademaal mij dunkt, dat dit de rechte wijze is om in het Taalkundige, en onze *Grammatica* eindelijk achter de waarheid te koomen, en te beslisschen over zaaken, welke in twijffel hangen; zo als deze, naar mijne Gedachten, nog voorzeker doet.

HUYDECOPER meent: „ dat voor de tijden van „ den *Hertog van Alva*, die niet alleen de Land- „ en Kerk-, maar ook de *Taalwetten* het onderst „ boven zou gesmeeten hebben en verward, nie- „ mand immermeer ALS achter den Comparativus „ zou gebezigd hebben voor DAN.”

Le-

Ledige tijd heeft mij tot hier toe ontbrooken, om alle die oudere Stukken, welke ik bij de hand mogt hebben (en dit is ſlechts een gering getal!) achtervolgens te doorleezen. Dit weet ik, dat ALS in den Frieſchen Tongval, die zeker met de onderſtelde Alvaſche Taalverwarringe weinig te maaken heeft gehad, achter den Vergrootenden Trap, ſteeds in gebruik is geweest; en dat DAN, hoewel in vroegere ſtukken voorkoomende, van voor lange geheel en al achter den bank ligt. Zo vindt men ALS achter den Comparativus overal bij Gijsb. Jap. gelijk bl. 8. „*Dat* meer, az *ick meij* YNTS – bl. 16." Better *yer keate*, az op *'t lest*. bl. 69. " *It lijcket ſommes* meer, az *'t is*. " en wederom; " *Ho woene y* ſill'ger *dwaen bijrinne*, Az *'t lockig libben dear w' ijn binne*." II D. bl. 43. „*Om dat ik naet* better *bin* az *mijn wird*." Zo ook in de Forhânlinge fen Libben in fen Stearen (welke mij, onder zijne Vertaalingen niet het minst bewerkt is voorgekoomen) bl. 94. „ *Dij* meer *maesters binne* az *jæ*." en wederom; „ *Dear iz nin* greater *torminte*, az *dy nydigheite*." — Nergens, zo veel mij geheugt, vindt men bij hem, achter den vergrootenden Trap, DAN. Maar beiden DAN en AZ worden gevonden (ik beken het) in de FRIESCHE SPREEKWOORDEN, welke wij in het tweede Stuk dezer BIJDRAGEN hoopen uit te geeven.

Het is aan niemand onzer Taalkundigen onbekend, hoe naauw de HOOGDUITSCHE TONGVAL met den onzen verbonden is. Doch wie zal durven ſtaande houden, dat eene Taalverwarringe door Alva, zo men wil, in deze Landen veroorzaakt, op het H-D. dien invloed hebbe gehad, dat daar in, achter den Comparativus, nu altijd gevonden

vonden wordt ALS? gelijk elk dezer taale kundig weet dat plaats heeft. Of zal men het H-D. hieromtrent van *Onzuiverheid* beschuldigen, of beweeren willen, dat ALS in het H-D. eene andere *kracht* en *betekenis* heeft, dan het heeft bij ons?

Men zegt, „ dat ALS te pasſe komt in eene VERGELIJKINGE van twee zaaken." Maar heeft 'er dan geene *Vergelijkinge* plaats bij den *Vergrootenden Trap*? Of waarom wordt die anders in het Latijn de GRADUS COMPARATIVUS geheeten? Wordt *quam* in het Latijn niet zo wel in *de Vergelijkinge*, als achter den *Vergrootenden Trap* gebezigd?

Mijn Gevoelen, derhalven, is, zo lang ik van het tegendeel door krachtiger redenen, dan tot heden gebruikt zijn, niet word overtuigd (waar voor ik mij altijd vatbaar hoop te toonen) dat men beiden, DAN en ALS, achter den Vergrootenden Trap mag gebruiken; gelijk zulks, bij v. geſchied is door den Taalkundigen Dichter J. de Decker, in den Lof der Geldzucht, wen deze zegt;

„ —— *die alleen* meer *kracht*
Inhouden om een Man gezach te doen gewinnen,
Dan *Pallas*, als *Parnas met al zijn' kunst-Godinnen*."

Hier worden DAN en ALS achter den Comparativus zonder noodzaak, opzettelijk, verwisſeld; ten duidelijken blijke, dat de Decker het daar voor hield, dat het om 't even was, of men *dan*, of *als* gebruikte. Hij zag het voor *geoorlofd* niet alleen; maar zelfs voor eene *Fraaiheid* aan dit door malkander te doen. En dan hebbe men dit te houden voor eene *Rijkheid* onzer Taale, waar van wij voor ons dezelve niet gaarne zouden willen berooven!

Digitized by Google

II.

Over de Afwisſelinge der Vijf Klinkletteren *in de onderſcheidene Tongvallen, en Woorden, welke tot eenen Stam behooren.*

Ook onder onze Nederlandſche Taalbeminnaars zal het aan weinigen, dunkt mij, onbekend zijn welk een weldaadig Licht de alom beroemde TIB. HEMSTERHUIS voor de Griekſche Spraake en Woordafleidinge ontſtooken hebbe, door, onder anderen, volledig te bewijzen, dat 'er in het vormen der Woorden en het daarſtellen eener Taalkundige Regelmaat acht moet gegeeven worden op het Verloop der *vijf Klinkletteren:* zo, dat een verſchillende Klinker geen verſchillend Woord, geene verſchillende Betekenis, noch verſchillenden Oorſprong maaken. Ik hoop in deze Uitweidinge te doen zien, dat ook in onze Moedertaale en de aanverwante Tongvallen iets diergelijks plaats heeft.

Aanleidinge hier toe wordt ons verſchaft door het w. DEL, dat wij hier boven gezegd hebben in Friesland te betekenen: *Om laag, neder, beneden, benedenwaarts,* en waar tegen velen, aan den Frieſchen tongval ongewoon, zeer vreemd pleegen op te hooren. Men zegt dus onder ons: „ *Kom reis* del:" v. kom eens *af, omlaag,* of *beneden!* „ *Ik loof, dat het daar omtrent* del *vallen is.*" — Gijsb. J. bl. 79. „ *Dear ſe oppe hæge wier* del *bocke.*" — Van dit DEL komt af DELTE; het welk in de betekenis van *graavinge* voorkomt in de O. Fr. Wett. II, bl. 330. maar anders ook, en meer eigentlijk, betekent *Laagte.* en DELLINGE, bij Kil. verklaard: *Vallis, lacuna.* d. i. *Laagte, Valei, Groeve.* eig. alle grond, die naar de Laagte afhelt.

Ver-

Digitized by Google

Vergel. Kluit op Hoogstr. Geslachtl. en het w. DELLINGE. Al verder moet men hier toe brengen DELVEN, d. i. al graavende benedenwaarts in den grond doordringen; en DELGEN, waarvan VERDELGEN, benedenwaarts in den grond vertreeden.

Voor DEL zegt men in Overijsel DALE. Dus is het daar, b. v. „ *Kom eens* dale! — welke uitspraak overeenkomt met het geen men bij Huydec. op M. Stoke III D. bl. 343 vindt aangehaald:

„ Die Stat besach hi harde wale,
En ginc daer spelen *op* en *tale*."

H. oordeelde, dat dit TALE te zamen was getrokken uit TE DALE, d. i. *dalwaarts*, in tegenstellinge van het bekende *te berge*, d. i. *berg*-of *opwaarts*. Doch, daar het gesteld wordt tegen over OP; daar de T bij ouds veeltijds wierd gevonden, waar nu de D staat, gelooven wij liever, dat TALE op die plaats niets anders betekent, dan het gemelde Overijsselsche DALE, of het Friesche DEL. Men zegt nog even eens in Friesland *op* en *del*: waar voor Gijsb. Jap. schreef *op* in *dól*. bl. 78. Niemand zal nu verder twijffelen of ons DAL behoort ook tot dezen oorsprong: want *Dal* is niet anders dan een *ingezakte*, of *nederwaarts ingedrukte grond*, en DAALEN, dat men insgelijks hier toe brengen moet, betekent: *naar beneden zakken*, of *del* of *dale* koomen. Dat men voor *Dal* oulings ook uitsprak *Del* kan blijken uit Kil. in DELLE, en de aantek. van Kluit op Hoogstr. zo even aangehaald. Ook voor POKDAAL (eene *indrukking* of *inzakking*, door de Kinderpokjens gemaakt) zegt men elders nog POKDEL.

De derde Klinker I merken wij op in DILGEN, v. *Delgen*, dat is *Verdelgen*. Kil. DELGEN, i. *Dilgen*,

gen, delere. Hier van *Tilgen* en *Vertilgen* in het H-D., en *Fortilgen* in het oud, of Landfriesch.

Dat Gijsb. Jap. voor *Del* ook geschreeven heeft *Dol* hebben wij boven, uit eene plaats in Tjesckmoars See-ængste, getoond. Bl. 35 leezen wij bij hem: „ Dol *laey koker, boage, schicht?*" en, *fen boppne* dol *to smijtten* II D. bl. 93. om geene andere voorbeelden aan te haalen. Mijns oordeels moet men hier, insgelijks, toe brengen den ouden naam van het Dorp GOUTUM in Leeuwarderadeel, DOLGOUTUM, d. i. *Nedergoutum*, in tegenstellinge van *Opper-* of *Schirnegoutum* in Wijmbritzeradeel. Niet *Dola-Goutum*, zo als wij verkeerdelijk geschreeven vinden in Teg. Staat v. Friesl. II, 1, bl. 9. Van *Dol* komt voorts *Dolte*. Zo heeft men in de Stad Workum DE DOLTE, d. i. zo ik mij niet bedrieg, *de Laagte*.

Voor *Delven* zegt men nu nog in Friesland gemeenzaam DOLLEN. van ouds was het ook DOLVEN. Kil. „ DOLVEN, i. Delven, *Fodere*.

En zo zagen wij in de opgegeevene, ongetwijfeld tot eene *Familie* behoorende, Woorden het verloop van IV Klinkers, de A, E, I en O. — In het IDIOTICON zelven hebben wij eene diergelijke Wisseling waargenoomen bij het W. KEL, bl. 48.

De Klinkers alle vijf verloopen in ZWAARD, ZWEERD, ZWIRD, ZWORD, ZWURD. — ZWAARD en ZWEERD zijn de bekende N-D. Woorden. SCHWERDT heeft men ook in het H-D. SWIRD schrijft Gijsb. Jap. v. *Zwaard*, 1, bl. 79. „ *'t Gleonne* Swird *oer' holle swaye.*" gelijk HIRD v. *Hard*, ald. bl. 82. „ *Dearse plofje op* hirde *Sannen.*" en HIRD v. *Haard*. bl. 78. „ *Hie hy stil libbe oan eyn* hird." — SWORD is Engelsch; en SWURD het

het gewoone in den hedendaagſchen Tongval der Land- Friezen.

Even eens doen zij dit in de Woorden, welke aan ons gewoon woord ZOUT verwant zijn. Het H-D. is SALZ; het Eng. SALT; het oud Friesch Sât. z. Gijsb. Jap. bl. 26, 40, 81. Het Fransch SEL. — SILT, of ZILT betekent in ons gewoon N-D. *Zout*, d. i. *Salſus*. Dus zijn *Zilte Traanen*, anders, *brakke*, *Zoute* Traanen. SOLT was de oude Uitſpraak, waar voor men nu ZOUT zegt. SULTE wordt door Kil. verklaard *Pekel*, en *Salina*. Ook zijn ZULT, (in *Zulte* ſpek, en *Zulte* rolletjes) en ZULTEN, v. *Zouten*, of in *Pekel* zetten, nog overal in zwang.

III.

Over de Woorden Huis, Hut, Hoed, Huid, Hoede, *of* Hudde.

Het geen in de Voorgaande Uitweidinge beweerd is, zal deze eenigermaate nader bevestigen. Het W. HUDDE, in het Idioticon opgetekend, gaf ons aanleidinge daar toe.

Men vindt in het N-D. vijf zelfſtandige Naamwoorden in klank niet verre van malkanderen verwijderd, te weeten HUIS, HUT, HOED, HUID, HOEDE of HUDDE. Wij meenen, dat zij allen van eene en dezelfde Herkomst zijn, eene en dezelfde eigenlijke Betekenisſe hebben en gebracht moeten worden tot het Werkwoord HOEDEN, weleer ook uitgeſprooken HODEN en HUDEN. volgens ten Kate I D. bl. 605, in het Frank- Duitsch HUODAN, HUDAN, HODAN.

Dat

Dat Werkw. betekende in de *ſte* plaats *Bedekken.* Daarna: 2. *Beſchutten, Beſchermen.* (waarvan, in deze betekenisſe, het zamengeſtelde BEHOEDEN.) Daar na: 3. *Zich hoeden:* d. i. zich zelven beſchutten, voor eigene veiligheid zorgen, zich wachten. Daarna: 4. *Het Vee hoeden:* anders weiden. eigentlijk: „ Voor de veiligheid van het Vee zorgen; het zelve tegen Roofdieren beſchutten; over het geheel: Toezien, dat het geene verkeerde wegen inſla, in de eigene weide blijve; niet in kuilen, of water valle, of van de Kudde afdwaale." Men ziet, dat ook hier de oorſpronkelijke betekenis ten klaarsten doorſtraalt.

Van dit Ww. ſtamt af (dat wij in de eerſte plaatze noemden) het w. HUIS. Hetzelve betekent eigentlijk en oorſpronkelijk *een Dekzel; eene Beſchuttinge;* even gelijk het Latijnſche *Tectum,* dat bij de Romeinen, vervolgens, ook een *Huis* betekende. De reden dezer benoeminge behoeft waarlijk niet ver gezocht te worden. In de vroegſte jaaren, naamelijk, der wereld bouwden de Menſchen. HUIZEN, ten einde niet langer genoodzaakt te zijn om onder den blooten Hemel te vernachten, of geſtadig aan Hitte en Koude ten doel te ſtaan. Die HUIZEN dienden hun ter *bedekkinge,* ter *beſchuttinge;* ook, ter *beveilinge.*

Met dit HUIS komt in eigentlijke betekenisſe volkomen overeen het woord HUT, hoewel de Uitſpraak onderſcheiden is; waar van wij ſtraks nader moeten ſpreeken. Het Gebruik, niettemin, heeft gewild, dat HUT meer bepaaldelijk betekenen zoude een *gering, laag gebouwd Huis,* op het Veld; dat, nochthans, aan zijne arme Bewooners denzelfden dienst doet van *Bedekkinge, Beſchuttinge* en *Beveiliginge.*

Digitized by Google

Meer overeenkomst is 'er tusschen de uitspraak van het gewoon N-D Werkw. HOEDEN, en het Zelfstandig Naamw. HOED. het welk oorspronkelijk evenveel wat *Dekzel*, of *Beschuttinge* aanduidt; doch, volgens het Gebruik, bepaaldelijk betekent het *Dekzel des Hoofds*. Dat dit w. van HOEDEN afkomstig zij, doorzag reeds Kiliaan. „ HOED, zegt hij, *pileus — galerus — capitis tegmen* ab HOEDEN, i. *tueri, protegere.*

Het lijdt bij ons geene de minste bedenkinge, of ook het woord HUID tot dezen zelfden oorsprong moet worden gebracht, naamelijk tot HUODAN, of HUDAN, d. i. *Dekken, Bedekken!* want wat is de HUID toch anders, dan het *Dekzel*, of *Bedekzel* van het *Vleesch*, en de onderscheidene *Leden* des Lichaams?

Bij de Vier voorgaanden moeten wij nu nog voegen het woord HOEDE, of HUDDE; als daaraan in afkomst en betekenis duidelijk verknocht. HOEDE betekende eerst *Dekzel*, of *Dekkinge;* vervolgens *Bewaaringe;* daarna ook eene *Bewaarplaats.* De oudere uitspraak was HUDE, of HUDDE. Van Hasselt tekent aan op Kil. in het w. HOEDE, dat de geheime Bewaarplaatzen, in welke men oulings in Oorlogstijden Geld en Kostbaarheden pleegde te bergen, in Westphaalen HUDEN wierden genoemd. HUDDEN, en, zamengesteld, APPELHUDDEN zijn nog in diergelijken sin bij de Friezen overal bekend. Volgens Wachter betekende HUZD bij de Gothen eenen *Schat*, of *Schatkamer.*

Tot besluit voeg ik hier nog bij, dat de Ouden voor dat gene, het welk wij nu meestal HUIS noemen, door alle de Tongvallen gewoon waren te

zeg-

zeggen Hus. Te recht ſchreef J. G. Wachter in Gloſſar. germ. min. p. 179. „ Nomen *Domus* antiquiſſimum *Hus* per liquationem. Quod vi originis ſignificat *tectum*, vel *latibulum*." Bij herhaalinge hebben wij op doen merken, dat de Friezen der oude uitſpraake veeltijds zijn getrouw gebleeven, en dus hoort men onder ons nog aanhoudend zeggen *Hus*, of *Huus*. Maar in dat Friesch, het welk meer overeenkomst heeft met het A-S, d. i. den Tongval der Land-Friezen, is de Uitſpraak *Hoes*; en daar van daan ook in het Engelsch *Houſe*. Maar in eene andere Zustertaale, te weeten het H-D, heeft de eerſte Klinker plaats, daar men zegt *Haus*. Dezelfde verwiſseling van den Klinker merkt men op in *Haut*, *Kraut*, *Braut*, *Saul*, enz. waar voor wij zeggen *Huid*, *Kruid*, *Bruid*, *Zuil*. —

IV.

Over het Woord Ploeggang.

Het woord PLOEGGANG komt dikwijls voor in oude en latere Frieſche Stukken. Zo ook in onze Statuten. „ In Statutis Friſic. (zegt Trotz. J. agrar. 1 D. bl. 228) L. IV. tit. 19 coniunguntur *Hornlegers*, *Plaetzen*, *Schotſchietende Huizen*, *Stellen of* PLOEGGANGEN. Hij was het, evenwel, met zich zelven geheel niet eens, wat hij daar van maaken moest. 1 D. bl. 227 verklaart hij een *Ploeggang* te zijn: „ Tantum terræ, quantum ad unam vaccam & ovem alendas ſufficeret." d. i. *zo veel lands, als genoeg is om één Koe en één Schaap te voeden*." — Vervolgens zegt hij aldaar bl. 228."

Ploeggangen, quod alibi een *Warre*, significant portiones terrae, vel fundos *incertae* mensuræ."

Wederom in het II D. bl. 58 bekent hij, „ dat niemand toen ter tijd dat W. verstond, of hem naauwkeurige oplosinge had kunnen doen, *hoe veel Lands* daar door verstaan wierd." — Hij laat 'er nochthans op volgen:" Nisi omnia me fallant *Ploeggang* — erit *Spatium satis amplum ad aratrum:* At quid hoc? putem, *quod per integrum diem potuit arari*." d. i. Ik moest mij geheel bedriegen, in dien *Ploeggang* niet betekene *eene Uitgestrektheid groot genoeg voor eenen Ploeg.* — Maar wat wil dit zeggen? — Ik denk, *zulk eene Uitgestrektheid, als geduurende eenen vollen dag kan worden afgeploegd.*"

Na vele losse Gissingen schijnt de Hoogleeraar Trotz hier eindelijk op den rechten weg te zijn geraakt.

In twijffelachtige Woorden kan het vooral van dienst zijn dezelve door hunne soortgelijke op te helderen. Bij ons PLOEGGANG kan daar toe dienen KOEGANG. Is *Koegang* (waaromtrent geen verschil plaats heeft) zo ver als eene Koe gaat al graazende; (anders een *Koe-eeten*) dan is ook, volgens de Regelmaat der Taale, of *Analogie*, PLOEGGANG, *zo ver een Ploeg gaat, al ploegende.* In het eerste geval is de tijd een *Jaar*, of Saisoen: in het tweede, een *Dag*

Het komt mij meer dan waarschijnelijk voor, dat de benoeming van Ploeggang eene navolging is van het Latijnsche JUGERUM. Van dit, nu, zegt Nonius Marcellus p. 51 zeer duidelijk: " Jugeri *proprietatem* Varro *designat de Re R. L.* I *Apud nos* in *agro Romano ac Latino metiuntur* jugeris. Juge-

rum

rum *autem vocant*, quod iuncti boves una die exarare posſint." Te recht kan men, derhalven, met het Frieſche PLOEGGANG vergelijken het Brabandſche BUNDER; waarvan M. Gargon in de Walcherſche Arcadia, 1, 234 (aangeh. bij Trotz J. Agr. II, 343) het volgende ſchrijft: „ Een BUNDER „ is het zelfde, als bij de Romeinen *Jugerum*, en „ zo veel lands, als men op éénen dag met een „ geſpan Oſſen konde beploegen: dat men door„ gaans op 2, 88, 000 Voeten ſtelt."

V.

Over de rechte Spellinge van het woord Queen.

Het is overbekend, dat de Letter Q onder ons in vroeger' tijden veelvuldig wierd gebruikt, waar men ze nu bij nette Schrijvers nimmer meer aantreft. Niemand, die eenige Taalkunde bezit, zal tegenwoordig ligtelijk meer ſchrijven *Quaad*, *quast*, *quetzen*, *quaal*, *ik quam*, *quellen!* Men ſtemt overeen, dat alle deze woorden, als *Inlandſchen*, geſchreeven moeten worden met KW, en dat het ſchrijven met Q, of QU, zich alleen behoort te bepaalen bij de *Vreemde* woorden.

Tegen dit gevoelen kan, nochthans, eene Tegenwerpinge worden ingebracht, wen men zich beroepen wil op het woord QUEEN, of QUEENE, dat bij Bredero, in het Moortje, aan het begin; in de Dekkers Lof der Geldzucht, en verder overal, geſchreeven wordt met QU: waarom wij het ook in ons IDIOTICON onder deze Letter hebben gebracht: niet om dat wij oordeelden, dat dit zoo

Digitized by Google

moest zijn; maar om ons, gelijk wij meermaalen deeden, naar de algemeene gewoonte te schikken. In de daad behoort ook dit woord, even als alle de overige Inheemschen, te worden geschreeven met KW. daar het dus met K reeds geschreeven voorkomt in de aanverwante oude Dialecten. Zo vindt men het KÜANE gespeld in een *Glosarium Chaucicum* bij Leibnits in zijne Collectanea Etymologica 1, 45: desgelijks in andere Dialecten KUN of KUNU, zie Franc. Junius in Willeram. p. 261 seqq. vergel. met ten Kate 1 D. bl. 316. — en wat de U betreft; men weet, dat zij, naar den ouden schrijftrant, overal de plaats bekleedde van de W. — Dan, ik meen zelfs nog verder te mogen gaan, en te stellen, „ dat de geheele Spellinge met *Qu* „ haaren oorsprong is verschuldigd aan de opper- „ machtige Heerschappije van het LATIJN in de „ *Middeleeuwen!*" Men weet, dat in het Latijn noch K, noch W plaats vinden. En hier van daan, dan, de spellinge met QU in navolginge van het Latijn!

Digitized by Google

II.

HET SESDE HOOFDDEEL

VAN

MATTHAEUS,

IN HET

MOLKWERUMSCH.

BENEVENS EENE ANDERE VERTAALINGE, IN HET GEWOONE LAND-FRIESCH.

Digitized by Google

Digitized by Google

VOORBERICHT.

Op ons Friesch IDIOTICON zullen wij nu laaten volgen *Twéé* zeer merkwaardige STUKKEN, welke, hoewel voor het meerderdeel over een komende met het Oud- en nog heden onder ons gebruikelijk Land-Friesch, niet te min daar van in Tongval aanmerkelijk verſchillen, en te huis behooren in het *Zuider Deel*, of de Zuider Zeekust van Friesland; waar de Bewooners, vooral, van MOLKWERUM en HINLOPEN, enz. zich, door verſchil van *Dialect* van de overige Friezen onderſcheiden.

Het eerſte Stuk, te weeten *het* VI *Hoofddeel* van MATTHAEUS, in het *Molkwerumsch* vertolkt, wierd mij, nu vele Jaaren geleeden vertoond en geſchonken door den Eerwaardigen SICCO ABBRING, Kerkleeraar der Hervormden te Franeker, die te vooren dezelfde Bedieninge te Molkwerum had bekleed. Een tweede Affchrift daar van is mij nog in den voorleedenen jaare toegezonden door mijnen Vriend H. W. C. A. VISSER, kundig en achtingwaardig Leeraar der Gemeenten te *Warns* en *Scharl*, met dit nevensgaand zeer belangrijk Bericht: „ dat deze Overzetting in jongere Jaaren „ was vervaardigd door den waardigen Grijsaard „ CHRISTIANUS HERMANNUS BRAUNIUS, thans nog „ volijverig Predikant in de Gemeente van *Vrou-* „ *wen Parochie*, en deszelfs Broeder, ARNOLDUS „ BRAUNIUS toen Predikant te *Molkwerum*, met „ behulp van de oudſte toen levende Menſchen; „ terwijl ook de nu nog in leven zijnde Bijzitter te „ Molkwerum, DOUWE FEKKES RINIA, als be- „ voegd Rechter over dit Taaleigen, telkens wierd

Digitized by Google

„ geraadpleegd." zijnde de Laatstgemelde ook de Schrijver van het Affchrift toen aan mij medegedeeld.

Men zal mij toeſtemmen, dat een diergelijk Stuk door kundige Lieden, met gemeen overleg, op de plaats zelve vervaardigd het volkomenst vertrouwen van ontwijffelbaare Echtheid moet inboezemen!

Daar nu het GEBED DES HEEREN in dit VI Hoofddeel van Matthaeus voorkomt, kan men ſoortgelijke Vertaalingen daarvan in het Oud-Friesch, uitgegeeven door FOEKE SJOERDS, en in den *Tegenw. Staat van Friesl.* IV D. 2 St. bl. 528, hiermede vergelijken.

Het ſcheen mij, bij deze Uitgave, vooral vereischt te worden, dat ik het onderſcheid aanweeze tusſchen den ouden Zuidelijken Tongval en het nog algemeen gewoone Land-Friesch. Dit nu dacht ik niet beter te zullen kunnen verrichten, dan door het zelfde Hoofddeel van Matthaeus in ons *meest gangbaar Landelijk Taaleigen* over te brengen, en die Vertaalinge tegen over het *Molkwerumsch* te plaatzen, ten einde den Taalminnenden Lezer aldus in ſtaat te ſtellen van zelf te kunnen oordeelen.

Meer behoef ik hier niet bij te voegen, dan, dat ik de Spellinge, welke ik in mijn Affchrift vond, doorgaans heb behouden.

Wat nu verder het *tweede* Stuk aanbelangt, ik ben het zelve geheel verſchuldigd aan bovengemelden Bijzitter DOUWE FEKKES RINIA, van wien de Heer VISSER het ontving om het aan mij te doen geworden. Aan beiden offer ik hier mijnen hartelijkſten dank!

Het Stuk zelf, dat, naar maate het grootere uitgeſtrektheid heeft, van zo veel te meer belang

moet

moet gerekend worden, is reeds zeer oud. Dit wijst het uiterlijk aanzien volkoomen uit; inzonderheid ook de verbleekte, geel gewordene Inkt. Het ſchijnt mij eene *Vertaalinge* toe, hoedanige ook door GIJSBERT JAPIKS, gelijk men weet, vervaardigd zijn. — Doch van het *Oorſpronkelijk Geſchrift*, waarnaar deze Vertaalinge is geſchied, gelijk ook van den *Vertaaler* zelven, weet ik verder geen Bericht te geeven.

Bedrieg ik mij niet, dan behelst het *Verhaal*, en de breedvoerige, van den kant der Welſpreekendheid zeer uitgewerkte *Redevoeringe* eene ALLEGORIE! Maar waar henen de *Toeſpeelinge* zij gericht, zal ik mij in geenen deele vermeeten te bepaalen. En dit zo veel te minder, dewijl het hier om het Taalkundige, inzonderheid, te doen is.

Ongetwijffeld behoort ook dit *Tweede Stuk*, eeven als het *Eerſte*, in den ZUIDHOEK van Friesland te huis. Nochthans verſchilt het, in zeer veele Opzichten van het voorgaande. Wij zullen in onze *Aantekeningen* op het zelve dat Verſchil trachten aan te wijzen.

HET

Digitized by Google

HET
SEGSTE HASTIK
VAN
MATTHEWIS. (*)

1. Iouw agt, dat jimme jimme Iolmisſen naet dweæ voar de Minsken, om van Jarm ſjoen te woarden. Oors hæbbe jimme nin læen bij jimme Væer, dert ynne Hymmelen is.
2. Ast doe den Jolmisſen dweist ſo lit naet voar dy trompetje, lyken as de Geveinsde ynne Schoelen in oppe Strieten dwæe, op dat ſe vanne Minsken eærde woarde meye. Voarſieker ſis ik jimme, Ja hæbbe jarre leæn wey.
3. Maar ast doe Jolmisſen dweist, ſo lit dyn loafter hând naet wuite, het dyn voarre hând dweit.
4. Op dat jimme Jolmisſen yn 't vorboargen binne, in jimme Væer, dy yn 't voarboargen ſjuogt, dy ſolt yn 't openbaar voarjolde.
5. In wanneer dast doe bidtst, ſo ſolt doe naet wæſe lyken as de Geveinsde: want jin bidde læaust ynne Schoelen, in oppe hoeken vanne Strieten ſtænde, op dat ſe by de Minsken uitblynken meye. Voarſieker ſis ik jimme, dat ja jarre leæn wey hæbbe.
6. Mar doe, ast doe bidtst, gang yn dyn binnen kæemer, in ast doe dyn doar ſluiten hæst, bid den dyn Væer, dy yn 't voarboargen is; in dyn Væer, dy yn't voarboargen ſjougt, ſolt dy yn 't openbaar voarjolde.

7. In

(*) In het Molkwerumsch.

Digitized by Google

IT SEGSTE HAADSTIK FEN MATTHEWIS. (†)

1. Iouw agt, dat jimme jimme ælmisfen neat dwaane for'e Minskin, om fen har ſjoen te wurden. Oorz habbe jimme nin læn bij jimme Vaar, dy yn'e Hymel iz.
2. Az tou dan ælmisfen dogſte, ſo lit neat for dy trompetje, lyk az de Feinsjers yn'e Schoallen (*) in op'e Strieten dwaan, op dat ſe fen'e Minskin foreerd wurde meye. Forſieker ſis ik jimme, ja habbe har lean wey.
3. Mar az tou ælmisfen dogſte, ſo lit dyn lofterhan neat witte, het dyn rieuchter han dogt.
4. Op dat jimme ælmisfen yn't forborgen binne; in jimme Vaar, dy yn 't forborgen ſjocht, dy ſil it yn 't iepenbier forjilde.
5. In az tou bidſte, ſo ſitte neat wezze lyk az de Feinsjers: want ja bidde lieafst yn'e Schoallen, in op'e hoeken fen'e Strieten ſtænde, op dat ſe by'e Minskin uitblinke meye. Forſieker ſis ik jimme, dat ja har lean wey habbe.
6. Mar dou, az te bidſte, gong yn dyn binnekæmer, in az te dyn doar ſletten haste, bid dan dyn Vaar, dy yn't forborgen iz; in dyn Vaar, dy yn't forborgen ſjocht, ſil it dy yn't iepenbier forjilde.

7. In

(†) In het gewoon Land-Friesch.
(*) Liever hadden wij het woord *Synagogen* door *Tjerken* vertaald.

Digitized by Google

Molkwerumsch.

7. In as jimme bidde, so broek nin yedele tæelle van woarden, lyken as de Heinen, want ja mienen, dat ja trog jarre vuille woarden vorhærden woarde solle.

8. Woard jarn den naet lyk; want jimme Væer dy wuit het je van dwæen hæbbe, voar dat jimme Him bidde.

9. Bidde jimme den so. Uis Væer dy 't Jy ynne Hymmelen binne, jys næeme woarde heylige.

10. Iys Keuningryk komme. Jys wille geschiede, lyken az ynne Hymmel, æk op aerde.

11. Uis dagelyks bræ jou uis joe.

12. In voarjæ uis uis schiolden, lyken as wy voarjæ uis schioldners.

13. In bring uis naet in voarsieking; mar bevrye uis voar de quæe! Want jys is it Keuningryk, in de kræft, in de hærlykheid yn yeuwigheid. Aemmen!

14. Want as jimme oonne Minsken jarre misslaggen voarjæe, so sol jimme Hymmelsche Væer jimme æk voarjaen.

15. Mar as jimme oonne Minsken jarre misslaggen naet vorjæe, so sol jimme Væer jimme jimme misslaggen æk naet voarjaen.

16. In as jimme væstje, meæitje den nin droeewige troonje, lyken as de Geveinsde, want ja mismeæitje jarre troonjen, op dat se by de Minsken uitblynke meye asse væstje. Voarsieker sis ik jimme, dat ja jarre leæn wey hæbbe.

17. Mar ast doe væstist, salfje dyn haa, in grobbelje dyn aensigk.

18. Op dats doe naet uitblynkst by de Minsken, ast doe vestist, mar by dyn Væer, dy yn 't voarboargen is; in dyn Væer, dy ynt voarboargen sjuogt, solt yn 't openbaar vorjolde. 19. Vor-

Gewoon Land-Friesch.

7. In az jimme bidde, ſo broek nin iedele taele fen wurden, lyk az de Heïdens, want ja miene, dat ja trog harre folle wurden forheard wurde ſille.
8. Wurd har dan neat lyk; want jimme Vaar dy wit, het jimme fen dwaan habbe, for dat jimme Him bidde.
9. Bid jimme dan ſo. Uwz Vaar, dy 't jou yn'e Hymel binne, jouw Namme wurde heilige.
10. Iouw Keuninkryk kom. Iouw Wille moat ſchiede, lyk az yn'e Hymel, eak op ierde.
11. Uwz deys Brea jou uwz joed.
12. In forjou uwz uwz Schilden, lyk az wy forjaan uwz Schildners.
13. In bring uwz neat yn Forſieking; maar befry uwz for'e Kwea! Want jouwes is it Keuninkryk, in de kræft, in de heerlykheit, yn'e iewigheid. Amen!
14. Want az jimme oon'e Minsken har Misdieden forjaane, ſo ſil jimme Hymmelske Vaar jimme eak forjaan.
15. Mar az jimme oon'e Minskin har Misdieden neat forjaane, ſo ſil jimme Vaar jimme jimme Misdieden eak neat forjaan.
16. In az jimme feſtje, meitsje dan nin droavige troonje, lyk az de Feinsjers; want ja mismeitſe har troonjen, op dat ſe bije Minskin uitblinke meye, az ſe feſtje. Forſieker ſis ik jimme, dat ja har lean wey habbe.
17. Mar az tou feſtſte, falfje dyn holle, in waskje dyn eanſicht.
18. Op dat ſte neat uitblinkſte for'e Minskin, as ſte feſtſte, mar by dyn Vaar, dy yn 't forborgen is; in dyn Vaar, dy yn 't forborgen ſjocht, ſil 't yn 't iepenbier forjilde. 19. For-

Digitized by Google

Molkwerumsch.

19. Voargeærje jimme nin Schatten oppe yerde, der se de Mot in de Rost voardurft, in de Tjeæuven troggræfve in stelle.

20. Mar voargeærje jimme Schatten ynne Hymmel, der se de Mot in de Rost naet (*) voartort, in der de Tjeæuven naet troggræfve in stelle.

21. Want woar dat jimme Schat is, der sol jimme Hort æk wæse.

22. De korse van 't Lichem is het Eæg. As den dyn eæg ienvaldig is, den sol dyn heel lichem vorliugten wæse.

23. Mar as dyn eæg quæ is, den sol dyn heel lichem tjoester wæse. As den 't Liuogt, dat yn dy is, Tjoesternise is, ho greæt sol de Tjoesternise solm wæse?

24. Nimmen kun twa Heren tjinje, of hy sol d' iene haatje; in de oore leæuw hæbbe; of hy sol d' iene oonhanje, in de oore voarachte. Jimme kunne God in de Mammon naet tjinje.

25. Derom sis ik jimme, wæs naet besorgen voar jimme libben, het jimme yete, of drynke solle; in naet voar jimme lichem, het jimme oontjeæn solle. Is het libben naet meer, as et yeten, in het lichem, as de kleæiing?

26. Oonsjæ de Voeggelen des Hymmels, dat se naet siedje, nog meye, in naet ynsammelje yn jarre schoerren. In jimme Hymmelske Væer vied jarm jitte. In gæ jimme jarm naet vier te boppe?

27. Wa van jimme kun, mey bekommeren te wæsen, ien Jolne toa syn Grætte toadwoæn.

28. In

(*) Zó lees ik in het Afschrift. Maar het moet zijn *Voardurft*, gelijk in het voorgaande.

Gewoon Land-Friesch.

19. Forgearje jimme nin Schatten op 'e ierde, der ſe de Mot, in de Roast fordeart, in de Tjæven troggrave in ſtelle.

20. Mar forgearje jimme Schattin yn 'e Hymel, der ſe de Mot in de Roast neat fordeart, in der de Tjæven neat troggrave in ſtelle.

21. Want, wer dat jimme Schat is, der ſil jimme Hert eak wezze.

22. De Kersſe fen it lichem iz it Eag. Az dan dyn Eag ienfadig iz, dan ſil dyn hiel Lichem forlieachte wezze.

23. Mar az dyn eag kwea iz, dan ſil dyn hiel lichem tjieuster wezze. Az dan it Lieacht, dat yn dy iz, tjieusternisſe is, ho great ſil de tjieusternisſe ſels wezze.

24. Nimmen kin twa Heeren tjinje, of hy ſil de iene háátje, in de oore lieaf habbe: of hy ſil de iene oonhingje, in de oore forachtje. Jimme kinne God in de Mammon neat tjinje.

25. Derom ſis ik jimme, wæz neat bekommerin for jimme libben, het jimme yte, of drinke ſille. In neat for jimme lichem, het jimme oontjean ſille. Iz it libben neat mear, az it yten, in it lichem, az de klaejinge?

26. Oonſjoch de foeggels fen'e Hymel, dat ſe neat ſiedje, nog meanne, in neat ynſammelje yn har ſchoerren. In jimme Hymmelske Vaar viet har jitte. In gæne jimme har neat fier te boppe?

27. Wa fen jimme kin, mey bekommerin to wæſen, ien jelne toa ſyn greatte toadwaan?

Digitized by Google

Molkwerumsch.

28. In het binne jimme bekommerin voar de kleæijinge? Bekykje de Leeljen des violds, ho 't ſe waagſe. Ja wurkje naet, in ja ſponne naet.

29. In ik ſis jimme, dat Salomon æk yn al ſyn heærdlykheit naet bekleæid wæſen is lyken as ien van diſe.

30. Der den Göt het gors des violds, dat joe ſtiet, in moon yn d' oogen ſmytten woard, alſo bekleæit, ſol hy jimme naet vuille mear kleæje, jimme lytjgelovige?

31. Derom wæſe naet bekommerin, ſiſende, het ſolle wy yete, het ſolle wy drynke, of woar mey ſolle wy uis kleæje?

32. Want al dis dyngen ſietje de Heinen. Want jimme Hymmelske Væer wuit, dat jimme al dis dyngen van dweæn hæbbe.

33. Mar ſietje eærst it Keuningryke Gods, in ſyn Gerieugtigheit; in al dis dyngen ſollen jimme toawiyd woarde.

34. Wæs naet bekommerin tjen moon: want moon ſol voar him ſolm ſorgje. Elke dey het genoog oon ſyn eyn queæ.

28. In

Gewoon Land-Friesch.

28. In het binne jimme bekommerin for de klaajinge? Beſjoch de Leeljen fen it field; ho 't ſy waagſe. ja arbeidje neat, in ja ſpinne neat.
29. In ik ſis jimme, dat Salomon eak yn al ſyn heerlykheit neat beklaaid wæst iz lyk az ien fen diſſe.
30. Der dan God it gers fen it field, dat joed ſtiet, in moon yn'e uwn ſmyten wurd, ſo beklaaid, ſil hy jimme neat folle meer klaaje! jimme lytsleauwige!
31. Derom wæſe neat bekommerin, ſisſende, het ſille wy yte; het ſille wy drinke; of wer mey ſille wy uis klaaye?
32. Want al diſſe dingen ſiekje de Heidens. Want jimme Hymelske Vaar wit, dat jimme al diſſe dingen fen dwaan habbe.
33. Mar ſiekje eerst it Keuninkrijk fen God, in ſyn Gerieuchtigheit, in al diſſe dingen ſille jimme toaſmyten wurde.
34. Wæs neat bekommerin tjen moon. Want moon ſil for him ſels ſorgje. Elke dey het noog oon ſyn eyn kwea.

Digitized by Google

(Aangezien deze Bladzijde anders wit moest blijven, ſcheen het mij niet ongepast eene korte Opheldering van het Molkwerumsch TOAWIYD, Matth. VI, 33. voorkoomende, daarop mede te deelen.

TOAWIYD betekent zo veel als *Toegeworpen, toegeſmeeten.* WIJEN, of WIJDEN betekent, derhalven, in dezen Tongval, *Werpen.* en zo gebruikt GIJSBERT JAP. het tot driewerven toe in het verhaal van *Dorilis* in *Cleonice*, II, 67. „ *beſleat hij him de Dead ynne tuwt to* wyen! — d. i. beſloot hij hem den Dood in den muil te *werpen*, — Daarvoor zeide hij, bl. 76." ynne tuwt to *ſmyten.* — bl. 73. „ *dy ſyn dregge.* — uwtwyd *habbende.* — die zijn Anker *uitgeworpen* hebbende. en bl. 80, aan het einde. „ *Dorilis gebea de Offerljue, dat ſe him yn 't fjoer* wye *ſchoene.*" Dorilis gebood de Offerlieden, dat zij hem in het vuur *werpen* zouden.)

Digitized by Google

III.

VRYMOEDYGHEIT

VAN EN

HUISMAN.

Digitized by Google

Digitized by Google

TAYLOR INST. OXFORD

VRYMOEDYGHEIT

VAN EN

HUISMAN.

Het is in 't Eerſte Jier bodden, (1) dat my van myn Vorſten het Indiaanſche Ryk op dreggen wied, en dat we in de Rie ſieten, dat 'er [en] (2) eerme HUISMAN koom, dy van my Rogt hebbe woel tjen en Stadhoolder, dyt de Laandlie, dat (3) oen de Perſyaanſche Golf wennen, mei al te ſwiere oerdadige Lesten pleegden. Disſe Boer wied kot van perſoon; hy hie en indrukkend anſik, tjokke Lippen, holle eegnen; het Haa (4) mei had en

(1) Dit zou in het gewoon Land-Friesch zijn *bard*. Maar de Letter r wordt in dit Opſtel veeltijds weg gelaaten. Zo volgen b. v. aanſtonds *Wied*, *kot*, *had*, *ſwat*, *goddel*, *oo:*: in plaats van *Wierd*, *kort*, *hard*, *ſwart*, *gordel*, *oors*. Dit merkt men in het voorgaande Stuk nergens op.

(2) Dit woordjen, dat noodzaakelijk vereischt wordt, ontbreekt in het Afſchrift.

(3) DAT ſtaat in dit Stuk, veelal, voor *welke*: zo als JEN DAT voor *de welke*, of *zij*, *welke*: of *hun*, *die*: of *hen*, *die*. —

(4) *Het Hoofd*. Dit Woord, en meer anderen, toonen duidelijk waar dit Stuk in Friesland is opgeſteld: te weeten in den ZUIDHOEK Zo ſtaat ook HAA voor *Holle*, of *Hoofd* hier boven in het Molkwerumsch Matth VI, 17. Gelijken ſtempel hebben: ANSIK, v. *aenſicht*, Aangezicht. EEGNEN, v. *eagen* — Oogen. DWEE, v. *dwaane* — doen. DWEIT, v. *dogt*, — doet. WUT, of WUIT, v. *Wit* — weet. KUN, v. *kin*, — kan. JERM, v. *har*, — hen of hun. JERRE, v. *herre*, — hunne. BON, v. *born*, — kinders. HOT, v. *hart*, DYNG, v. *Ding*.

Digitized by Google

ſwat hier begroeid. Syn Kleen wien van Geite hier; ſyn ſchoen van en wylde Barg, en ſyn Goddel, dat 'er om 't lyyf hie, wied van griene Wetter bleen, dat yn 't wetter groeiden.

Wy tooiten oos net, of het wied en wyld Ding, dat to de Riekeemer yn koom, dat ynigſins nei en Menſche lyke: mar ſo gaauw as ik hem ſprekken heerde, leeuwde ik, dat 'er en God wier, asſer ynigſins Godden under de Menſchen benne. (5)

Wy hebbe de gewoonte by Us om de klagten van de Eermen eerst te heeren: da wunkt wen de Boer om te ſeſſen, werom dat 'er her komd wied? Hy roon mei en wonderlyke Vrymoedygheit, nei us to, en hy hie en Ooljetakke in ſyn haand, en dy ſtiek 'er om heeg, en hy ſei:

„ Ik ALCASER wenje (6) omtrent de Zeeſteen, jen dat oen de grette Perſyaanſe Zee liſſen, ſis jemme goe dei, heer Keuning, en al jemme Grette, jen dat her in de heilyge Rie by en korm benne! — Het ist Noodlot van de Himmel, datſe Us oen jemme oerjoud hebbe, dat wy, bedroefd Volk, us boege mutte under de magt van jemme Indiaanen. Iemme untſaglyke heerlykheit, O Keuning, is greet, en jimme magt weergaloos: wor trog datje de hyle Wraald de lest van de Oorlog vielen dwee. Mar ik twyffelje net, of de unbegryplyke lelkheid van jys Hooftlie en Hopmannen, wor mei datſe elk ſunder underſcheit bejeegjene, maaikje ſolle, dat jis Nemme in vervloekinge in de volgende tyd wesſe ſol.

---

(5) Uit deze Uitdrukkinge ontwaart men duidelijk, dat dit Stuk eene VERTAALINGE is.

(6) De Rede hangt hier niet wel te zamen, ten zij men leeze: *Dy wenje.* — of, *wenjende.*

Digitized by Google

Het wieden myn Vooraalders, dat vor lange jirren jerre Wenpleetſen verkieſen hien oen de kaant van de Perſyaanſe Zee. En om dat de drugge Wyldernisſe jerm net langer vie (7) koe, ſiekenſe wiete pleetſen, of ſe der jerre kost kree koen. Mar trog de Uurlest van 't Wetter moosten we der weer wei; ſo dat we us op de heege Borgen bejoud hebbe. Mar het ſol ik ſiſe? Jimme oergrette begeerte om oore liens goed te ſtellen is ſo greet, en jimme heegmoe is oeral ſo rugtbaar west, dat de Zee us in jerre Djeepens (8) net langer bewaarje koe, en de Wraald net in jerre Kullen, nog de Borgen us net bedekke koen, dat wy ungeſchenden jemme roofsjeeke klaauwen ontkomd binne. Dog ik bid de Hymmelſche Magt, dat ſe gelyk as jemme us ſunder reden as vjoldhannen (9) uit us husſen jaagen hebbe, ja oore geende maaikje meye, om jemme uit jemme beſittingen te ſtjetten!

(7) In het Land-Friesch zegt men hier voor *Fiede.* Het onderſcheid der Tongvallen laat zich ook bemerken in SESSEN, voor *Siſſen.* HER, v. *hier.* HAAND v. *han.* WOR v. *Wer,* WRAALD, v. *Wrad.* SUNDER v. *Sonder.* BORGEN v. *bergen.* MAAIKE v. *meitſe.* LESSEN, LEBBEN, SLEM; v. *Liſſen, libbn, ſlin.* enz.

(8) Wij hebben in onze algemeene Aanmerkingen achter het IDIOTICON geſprooken van een zeldzaam ſoort van zelfſtandige Frieſche Naamwoorden uitgaande op ENS, en beantwoordende aan de gewoone Nederduitſche uitgaande op HEID, of TE. Het Stuk voorhanden levert ons daarvan de volgende: DJEPENS, HOWEERDIGENS, NEDRIGENS, GYRGENS, GROOTSCHENS, BUITENSPORENS, KWEEËNS (d. i. *Kwaadens*) HIETENS, BITTERENS — Voor *Diepte, Hoovaardigheid, Nedrigheid, Oierigheid, Grootschheid, Buitenſpoorigheid, Kwaalheid, Hitte, Bitterheid.*

(9) *Veedhoenders.* Misſchien ſtond 'er beter geſchreeven VJOLDHOANNEN.

Digitized by Google

Us Vooraalders en de Wetten van us Laand ſisſe, dat dy geene, dyt en oor ſynes benemt, der trog het rogt verleeſe om jerre yyn goed te hebben. Dog, jemme Indiaanſe Vosten en Riedslie! derom net, om dat ik en eerm en ienvaaldig Huisman ben, ſo taankje ik dogs de Gooden der voor, dat ſe my ſo vulle geſigt joud hebbe om te ſjeen het ſlogten verjoldinge der oen vest is, un (10) en dwinglaantſen Regeering, en ek dat de Regtveerdige himmel, het geene, dat kwee menſchen in lange jirren opſteeplen hebbe mei vulle ſorg, jerm minder as yn en dei weer verleſe litte ſol. Want der is dog naat unmoelyker, as dat men de goe jerre ſchat van vroomheit untſtelle kunne. Men hebbe mar en weinig arveérentheit van nooden, om ſo kleer as 't ljogt te ſjeen, dat (11) het unrogt kreen vant tyydlyk goed, trog het ſtellen van de Aalders, jerre bon mast al het bittre pak van Eermoe lie mutte. En oft God ſo aanſtund wol net kleer is, om de kwee menſchen op het ſlemst te ſtrafjen, ſyker, het Uytſtel, dat ſe der omtrent nemme, is mar om jerm op het unverwagst uur te kommen, en den alle gerre gelykes e wei te nemmen, het gene wor dat den unrogte ſyn maste vertrouwen op ſtelt; en jen gene, dat jerre ynigst vermaak ſtelle om alle menſchen to vertriet te weſſen, mutte, aſſe aald wodde, jerre haa mei gryys hier kroene, en naat min undervinde, hotſe van elk, jaa to junge Lafbekken to, mei vutten op het hot trappen wodde. Het

(10) Zo heeft het Affchrift, Lees *Oen*.

(11) Ik denk, dat hier het Voorzetzel *trog* ontbreekt, of weg gevallen is. Men leeze: „ dat *trog* het unrogt kreen."

Het ſchyndt my waarlyk en unmoelyke ſaak te weſe, hot en eerlyk man der to komme kun, om mei geweld en oors goed te begeeren, en lykwol de nemme van en eerlyk man haalde wol. Mar ik tynk net, dat ſuk ien in vulle jirren en ure gerust lebje kun. Maar twes oos, by aldien hy ſyn gemoet mei alle gewelt naat verſtorken het, ſo mut hy wutte, dat hy mei ſoks te dween de ſalyge Goden (12) verungelykt, en ſyn Vrienden un hem dweit argerjen, en ſyn Vyanden ſtof verſchaft om te lasterjen, en dy geene, dat 'er jerre goed unſteld, jout er gelegentheid om in de ſlemſte wanhoop te vervallen. Mar bop dit alles ſtept er oer het ſlemst henne, en hy ſtelt ſyn lyyf en goed bleet vor meer as toeſend vreeſen, en hy door hem ſalm pas om het lebben te haalden, in de ſterkſte veſtingen betrouwe.

Waerlyk dy menſche is de eerlooſte under alle menſchen, en de aldermisdadigſte vor het Gerogt van de Himmel, jen dat op ſokken wyſe jerre begeerlykheit viere, dat het weinig, dat en eerme beſit, hem vulle ſchynt, en jerre yne Rykdom naats woddig agt. Ik ſes rond uit, vervloekt benneſe, het ſy Perſianen of Indianen, jen dat trog en wei van onverſchillenheit jerm der to bejane om te verwigſeljen de Eere mei de Oneere, de Gerogtigheid mei de Ungerogtigheid, en betaamlyke Wet tjen en unbetaamlyken, en de Wierheit mei Leugnen, het veſte mei het unſykere, en jerre yyn Goed hate om en oors hebbe te wollen, en dat ſe ſo vier van het ſpoor des Deugs vervalle kunne om tydelyk

(12) Hier krijgt men nieuwe aanleiding, om aan eene *Verſaalinge* te denken.

Digitized by Google

lyk goed by en korm te gaarjen, dat ſe jerre yne agting in de waagſchaal ſtelle, vertjenje datſe op het lest ſonder eer en goed jerre dagen eindigje. Wy, dy by jemme vor woeste en berbaryſche volk te boek ſtee, hebbe under us dog dy wet, dat nemmen de agting van en wier Edeldom kree kun, of hy mut in alle deelen van de uitdelende Gerogtigheid voldween: en derom is elk verplikt, as hy vor en eerlyk man geen wol, elk ſyn mei vree haalde te letten: het geen hy trog rogte middelen kreggen: hat to komdt, (13) to nut oeral oen te lesſen. Sykerlyk datſe oen ſjoende, mei gratte moeite en ſorg en ſuinigheit, ſwetten en ſwoegen, ienige Rykdommen to loon van jerre arbeid kreggen hebbe, mutte dogs de maste tyd ſchrap ſteen, om dat ſe het jerm altyd vergunne, en ja mutte verdregge, dat elk twos (14) en lelk jerm oenſjogt. Ho vulle te meer vervloekingen halje ſok jerm op het lyyf, jen dat miene, dat het en deugd is, en daaglyks jerre work maaikje, om de eerme weduwen en weezen mei gewelt op het alderſchelmſte te beſtellen.

Ik heb mei de aldergretſte verbaastheid ſjoend, ho alle menſchen getuige vyand te wesſe van de Howeerdigens; mar nemmen wut te ſesſen, hat Nedrigens is. Elk vervloekt de Hoererie; mar nemmen het lust om eerlyk te lebjen. De Gulſigheit wot van elk wraaken; dog van de Matigheid wut nemmen te ſisſen. De goolde Lytſaamheit wolles

(13) Het w. *hat* moet hier, denk ik, worden ingelascht, en het w. *to komdt* doorgehaald worden.

(14) Dit ſchijnt mij te betekenen: *dwersch*, *overdwersch*.

wölles wutte, dat en grette Deugd is; mar Geduld, dat nodig is te hebbe, dat verſteeſe net. Ja wolle, dat ſtil te weſe volſtrekt kwe is; mar om goe dingen by de haand te nemmen is ſelden emmen thus. Het de Gyrgens belangt, elk verbantſe, en vervloektſe as het ſlimſte kwee; dog undertusſchen ſpanneſe, ſo wol lytje as grette, al jerre magt yn, om goed mei rapen eu ſchrapen by en korm te kreen, om der jerre Grootſchens in de top trog op te vyſeljen.

Der is jette en dyng, dat ik trog jerre buitenſpoorens net wut, of meſe belakje, of begalle mutte, dat is, dat en Menſche mei de tunge vulle van de Deugd wut te ſprekken, en datteſe trog en ydel gerammel van wodden oen de wolken to komme te verheffen, der dog elk ſyn lyyf ſchynt verhieden te hebben om mei pleſier alle kwee te dween. Ik ſes dit net, om jemme Indiaans Kryigsvolk, dat us Vooraalders laand verwoest en underſte boppe keerden hebbe, by jemme ſwat en gehaat te maaikjen; mar ik wol, ô Keuning, en jemme al ſyn Vorſten, dat her meien korm en Riedsvergaderinge ſchyne uit te beelden, dat je wutte, dat het Rogt en Gerogtigheit beheede varre te ſitten, en dat je myn reden, elk by hem ſolm ter hotten nemme ſolle. Jemme viere in Jemme waapens des oenmorklyke wodden ſchreud (15): „ HET BETAAMD DE INDIANEN DE HOWEERDIGE TJEN TE WESSE, EN DE NEDRIGE VARRE TE STEEN!" Mar ſunder vlouwen, jemme moogſten deſe wodden lauwer in jemme waapens ſette: „ HET IS EN YN-

DI-

(15) In gewoon Land-Friesch moest dit zijn *ſchrieuw.*

Digitized by Google

DIAANSCHE DEUGD DE UNNOSELE TE VERSTJITTEN, EN JEN, DAT GEREST LIBJE, MEI STELLEN TE PLEEGJEN!" Want oft ik het al van myn tunge kree koe. om jemme kwee dween vor God en Menſchen te ſwyen, ſyker de neere Gehugten en yſer hadde Borgen ſoelden het uitroepe: Jemme Indianen benne het Volk, dat to vertriet van ore Vrienden (16) gebooren benne, en dat jerm gulſig vet makkit mei het ſteld bloe en ſwet van vremde Menſchen!

Dog ik vrei (17) jemme, ô Keuning en jemme Riedslie, jen dat rondom her by hem ſitte, het de reeden west hebbe, dat jemme oendrungd het, dy dat ſoo vier in en ienſaam pleets as op en deel unoſele Lammen oen te vallen. Ist jemme ooit ver de eeren komd, dat wy vrienden van jemme vyanden west hebbe? of is us immen by jemme oenklaagden, dat we us aalders husſen verletten hebbe, of dat we Vremde het jerres unſteld hebbe, en us husſen op jerre laand boud hebbe? Benner ek, dat ſteende haalde doore, dat we us yne heer net gehoorzaam west hebbe, en dat we der trog ore Koninkryken in oproer brooiten hebbe? of haije volk to us ſtjoeden mei lest om Vrienſchip van us aau te vergjen, en dat wy ſoks ooit weegren hebbe? Hauwe jemme wol ooit de oorlog oenſeid, of oendiendt? Hat Keuning oer us het mei ſyn wille ſyn laanden, en us koslyke vryheit wei makken, of ſchunken? Hebje ooit under jemme

en

(16) Dit W. is my hier verdacht, ſchoon 'er in het Afſchrift duidelijk zo ſtaat. Misſchien moet het zijn *vremde*. want zo volgt 'er ſtraks: *van* vremde *Menſchen*. en wederom *Of dat we* vremde *het jerres unſteld hebbe*.

(17) d. i. *Ik vraag*. in het gewoon Land-Fr. *ik vreegje*.

Digitized by Google

en Wet vund, wor by dat wy verpligt benne, om under jemme magt te ſteen? Sykerlyk! het is in alles ſo geſteld, dat wy in Persjen eerder de wunden van jemme raasjende wreeheit vielden, als dat wy jemme gratte nemme nemen heeden. Nooit ſoelden wy (18) wutten hebbe, het unbeſchimmede Dwynglaanden wieren, aswę nen kennis van het kwee dween der Indiaanen kreggen hien.

Ik wut net, of het by de unagtſaamheid der Goden te pas komt, wor trog datſe de wraeldſche dyngen in jerre loop tobbelje lette, of dat we het de ſtooltheid van de ſchelmagtige Menſchen wutte mutte, dat alles ſoo jammerlyk verkeerd in de wraald togiet. Want jen dat trog tydlyken midlen, het ſy datſes goe of kwee kreggen hebbe, bop ore uitmunte, trapje jerre mindre as mei ſtiele leerſen op het hot. De ſtorkſte Wetten liſes elk op, mar ſolm ſteppers oer heme. De Deugd van Vree en elk ſyn haalde te letten, veragtjeſe. De Schimt beſpotjes, en de Oprogtigheit vervloekeſe: en kibjen, en kwesje, ſtellen, moddjen en unnoſel bloe verjetten benne de Peerlen un jerre ierm en haalsbaanden. Ja het ſis ik? ſo vier benne de gemoedren der Indianen verbasterd, dat ſe lauwer op ſteende voet volſleggen rampſalig ſturve wolle, als datſe trog en eerlykè wei gelokkig jerre daagen iendigje.

Waerlyk! het ſchynt my to, dat de unveranderlyke Magt van de Himmel ophaalde mut, of het menſchelyke Geſlacht (19) vergeen mut, of de Wraald

(18) 'Er ſtaat *we*.

(19) Dikwijl vindt men in dit Verhaal Woorden en Uitdrukkingen, welke van het gewoon N. D. niet verſchillen; ge-

Wraald trog vier verbanne, of het wisſelborrig Geval en unwrikbare ſtand kree, by aldien jemme Indiaanen net in agt daagen tyyds kwut raaikje, het geen dat jemme mei ſo vulle ungerogtigheit in agt hunderd jier wond hebbe. Het wied better te verdreggen, dat God alle Menſchen ſunder underſcheid blynd gebooren liet wodden, as dat de Neikomlingen net ſjeen ſoelen (20) ho dat jemme heerſchende Heeren en dwyngende Dwynglaanden de dei belebje ſolle van jemme ſlaaven [de] kepede lyyfeigen te wesſen!

Ik ſjog de Pragt en Praal, en de lust om jemme trog de konst koslyk op te maaikjen wol in jemme anſiken allegerre uit blynken: mar de Edelmoedigheit, dat de Manlie wol pasſet, en een trogdryngend oordeel, dat ſo nootſaaklyk in de Vorſten (21) is, mut men, nei dat ik her beſpeur, in lang net ſiekje. Mar twes oos (22): jemme daaden, wodden en gebaarden drukke net oos, as en laaffe verwyfdheit uit. Iemme ſoo geneemde Ryydſaal ſchynt en ſchilderde keemer, worin dat de troglugtige Perſoonen, gelyk ſtokbeelden, trog het liogt van en fakkel beweegd wodde!

Iem-

---

gelijk hier: *Of het menſchelijke Geſlagt.* Hier voor: *Elk, waarlijk; Regeeren; Gerust; ſtof verſchaft, in wanhoop te vervallen; Het ſij Perſiaanen of Indiaanen; waagſchaal. weduwen en weeſen. Elk vervloekt de Hoerevie. Het is in alles ſo geſteld.* —— en hier achter: *Beweegd, Bevelhebbers, Ballingſchap, Regeeringe, Diefagtig, Ik beken. De alderminſte ſmaak nog geur, dagelijks gewend, ſtaatkunde, in tegendeel. enz.*

(20) Lees *ſoelden.*

(21) Elders mist de r uit dit woord. z. bov.

(22) Dit betekent, meen ik: *anderſins.* z. ook bov. bl. 155.

Digitized by Google

Iemme hebbe in us oerheerde Laanden Mannen to Rogters ſtjoeden, jen dat elonne net wusten, het jerre yne wetten ynhoolden; mar jette unbekwamer as bon om usſes te leeren. Het is my unmoelyk te rien, het jerm van jemme wegen beveld is: mar ik kun jemme wol ſesſe, hot ſe by usſes huis haalde. Ja nemme alles oen, dat we jerm twungd jaan mutte, en 't geen ſe pervos (23) hebbe wolle, littes heimlyk ſtelle. Nemmen dweiſe meer kwee, as eerme Menſchen. Mei de ryke libjeſe in Vryyndſchip ſo lang asſe jerm ek eerm makken habbe. De Schelmſtekken der Vagebunden lettes openbaerlyk to, om elke togt 't drog (24) nie boetens jerre joldſekken op te propjen. Jen dat untbleet benne van jerre goed hoeve by jerm nooit op Rogt te hoopen. Ja ſo vier kommeſe, dat ſe rogt uit ſesſe doore, dat ſe jerm in alles ſchatte en ſcheere en op yte meye, en dat omſe Indiaanſche Rogters en Bevelhebbers benne.

Wor wol dit henne, ô Keuning, en het ſol 'er van jemme wodde? Iemme ſyn heilige Vorſten en Riedslie, kun den jemme oerdaadige Grootſchens in 't gebjeen, nog jemme Begeerlykheit in 't ſtellen nooit en iend nemme? Ist jemme te dween, om us leeuwe en koslyke bon? wol oen! beſlenes in yſere baanden, en viereſe vor us eegnen in en eeuwyge ballingſchap wey! Hebje het eeg op us goed; wol, nemmet nei jemme! Kunwe jemme net paaje mei us tjensbooden, nemme us den alle gerre, en ſleene us de kop van de rump aau! Waerlyk, het

(23) Een Bastaard-Fransch woord: *par force.*
(24) Lees voor *'t drog*, *trog.*

Digitized by Google

vier under us vutten, en het fweed in us hot fol us lang ſo bitter net valle, as jemme dwinglaanſe Regeeringe het binnest van us ſielen dweit!

Mar ien dyng mut ik jemme jitte vree, Wutje wol, het dat wy Perſiaanſche Mannen mei en korm diend hebbe? ik leeuw het net; en derom vynd ik my verpligt om het jemme te ſesſen. Wy hebbe onderen korm mei en eed ſwodden, om us hyyl en dal te unthaalden vant booskjen en van us Vroulle. Wy ſolle us Vynten en Vaanen (25) mei us yne handen om het lebben brynge, op dat ſe op het lest net vervalle in jemme bloeddostige klaauwe en diefagtige modſjeeke Volk, as jemme, allerunmenſchlykſte Indiaanen, benne. Waerlyk, het vaalt us toeſent res maklyker vor de tyyd van twyntig of truttig jerren us yne lyyfen te verbrekken, as en libben te hebben, wor oon dat toeſent deen vest is!

Ik beken, het giet de Woestheid van de unreedlyke beesten vier te boppe, om mordadig de handen un ſyn yn Bon te ſleen; mar jemme allegerre, dat ek menſchen wesſe wolle, en dat aleer wol vermaak haand hebbe, om jemme bon op te bryngen, jou ik het res te betynken, ho dat jimme te moe wesſe ſoelen (26) asje mei jemme yne eegnen ſjeen moosten, asſe jemme litje bon as van verſchurrende tygers uit de jurmen van jerre aalders ſchurden wodde, en het haa tjen de ſtjennen oen ſtikken ſtjetten wooden, en dat men jemme vrygeborene Vynten to ſlaaven verkepen, en jemme Vaanen ſchenden, en

(25) d. i. *Onze Zoonen* en *Dogters*.
(26) Lees wederom *ſoelden*. zo ook vervolgens.

Digitized by Google

en jemme tjenstbooden weivieden, en hûs en hof to punhopen makken, en vulle oor kwee meer, dat wy dagelyks gewend benne van jemme te lien: fyker, ik tynk het foeld den mei jemme net better gefteld wesfe, as tjenwoddig mei us.

Derom, o unbarmhertige Indianen, lettet jemme in goe ernst van en eerm en ienvaaldig huisman feid wesfe; jemme handelje net elonne feer unrogtveerdig mei us: mar jemme dweep hat net de alderminfte fmaak nog geur nei en rogtfchapen Staatkunde; mar je drukke in tegendeel de alderplomfte en djeepe unwuttentheit uit. Uurheerde Laanden, jen dat trog ynkel geweld kreggen benne, mòosten op en hyyl feften (27) handlen wodde. Want as de Uurwonnende fjee, datfe tjen alle verwagting trog verwisling van Heer goe handhaafnen wodde, in faaken, dat het Rogt en Gerogtigheit to en grundbegon hebbe, fo haalt jerre kweens mei desfe en geene ten eerften, of ten minften mei en en kotten tyyd op. Je verjette hir trog de oendweende ungemakken en wreeheid, en je boege gewillig jarre nekken under en nien Gehoorfaamheit. Mar ô God! het wod ik net twungd, om trog jemme ungerymd dweep fesfen te mutten, komme wy jemme mei kookjende (28) vogten van droefheit op befturde wengen klaaijen het unlydelyk ungelyk, dat us van jemme Rogters en Tjenners, ja to hoeren en boeven, dat fe us alle dagen

(27) Hier fchijnt een woord te zijn uitgevallen. Ik denk, dat het moet zijn: *moosten op en hyyl fofte* wyze *handlen wodde.*

(28) Het woord *Vogten* was hier weggevallen, en naderhand wederom ingelascht.

Digitized by Google

en uren oendwee. Jemme lakje mei us kermen, en ſpottje mei us kwee; en de Bliesbeelg van jemme ydle waan dweit al us ophellede ſugten in de loft wei vleen!

Sjee her en elendige Boer vor jemme Rogtbank ſteen. Hy bit en ſneekt om rogt, en ſchreeut uit, dat hem en ſyn Volk het gretſte ungelyk ter wraald oendiend wot! Mar het ist? Jold het er net om e wei te ſchynken, en nen goolne oolje om jemme roofſjeeken haanden te ſalfjen, nog ek nen wyn om gulſige opſloekende beelgen te verſaadigjen. Herom benk verpligt, om mei en bleeten klaank, ſunder ſin, en losſe wodden jemme te paajen. Het weinig, dat ik mei nomd heb op reis om oore net lestig te vallen, dweit my in bitterheit vertorren, en naats ter Wraald verkrei ik, wor dat ik ſo ootmoedig om verſiekje. Kotom, men dregge her ſorg, dat jen dat om klagten te dween her komme, weer mei en hot vool droefheit nei huis keere mutte; dat ſe jerre ramſalige beklaginge vervloeke mutte, en de Himmel trog verwuttingen ſchurre mut; ſo lang dat God us en us ſaak verveelt!

Vor desſen, wanner dat de ſtroom van jemme underiedſche dwynglaandie net ſpield wier op het laand, det wy, Perſyaanſe boeren, us ſlogte husſen pleetſen hien, lebbenwe der in vree by de kruiden, dat de wraald uit jerre ſchotte trog haanden arbeid liet opkomme. Wy hien jette ek tyyd om mei us gedagten op desſe, of geene ſaak te tynken. Ja us Geest wied ſelden ſunder vrolykheit en vergenoeginge. Mar, ô Himmel! het bot er nu; wylde vrugten in ienſame Bosſchen te ſiekjen, en

naeits

Digitized by Google

naeits (29) op hadde zedden ſyn haa dol te leſſen om te ſliepen; in de vellen van wylde beesten kleeid te geen wot us as jette te vulle vergond. Jemme vervolgje en verjaje us herom, en dat mei ſoken danigen hietens, dat elk ſyn lebben van us vulle ſwirrer en ſoerer as de dee ſolm vaalt.

Dit unlydlyk vertriet, o ſtrynge Indianen, het my te rie genſen (30) diend, om (31) as en unſalig menſche uit het ſwiet Geſolſchip van vrienden en magen nei de veste gewesten voor altyd te bejaan, op dat ik der vor altyd het oerryge van myn dagen iendigje mei. Het vaalt en eerlyk man ſwier, om altyd te wosſeljen mei de tjenſpoeden: mar jitte moeilyker ist, as men het kwee yn de daad viele, unbleet blyve van midlen om het tjen te geen: dog jitte vulle lestiger ist, as me ſjeene, dat het unmoelyk is, dat men van us ellende redden wodde kunne, en dat nemmen, dytet dween kun, der de handen oen ſleen wol.

O jemme unbarmhattige Indianen, by aldien het ſo is, dat myn tunge drug wot en traag, en myn leen van en korm wyke, en myn eegnen bloe galle, myn Vlesch verdrugget en de kreften van myn ſiel hyyl en dal verſlapje, elonne van het bleete oertynken, en vertollen van alle jammer, dat jemme us oendwee; ſesſe my res, dat bid ik jemme,

(29) d. i. *Nachts.*

(30) Voor dit *genſen* vindt men altijd bij GIJSB. JAP. *ginſen.* Voorts betekent „ *Het mij genſen diend.*" hier: Heeft mij doen gaan. Even zo ſtaat de e voor i in dit Opſtel in SESSEN voor *Siſſen;* DESSE voor *Diſſe;* NEMMEN voor *Nimmen;* VERLETTE voor *Verlitte;* NEN voor *Nin;* JEMME voor *Jimme* enz.

(31) Lees: om MY — te bejaan.

Digitized by Google

hoo ſoelen jemme weſe, as jemme al deſſe dyngen mey jemme yne eegnen te ſjeen komen, en jemme yne eeren het heeren moosten. Mar bop alles, as jemme ſoks in jemme yne lighaamen, vryheit en goed twungd wooden om het te undervynden. Waerlyk, ik mien dat jemme hotten van droefheit in twaan ſplitten ſoel, en jemme Sielen in unmagt raaikje, en jemme ingwaanden jerre natuurlyk pleets verlette ſoel, en dat je de himmel en de wraald beweege ſoelen, om ſokken bitterens van jemme te weeren!

Ik ben in 't geheel net van ſins om jemme Indiaanen te bidden, om myn wodden wol op te nemmen; nog ik (32) net, dat je jemme oer myn reeden argerje ſoelen! want by ſo vyyr, dat jemme Indianen of (33) reedlyke menſchen benne, ſo wol ik net twyyfelje, of jemme wutte wol, dat de moeilikheit, dyt under de menſchen is, us van menſchen, en trog haanden van menſchen diend wot, wy net neilitte kunne om het as menſchen te vielen, en der trog mei rogte droefheid oen diend te weſen. Dog der is mar ien ynig dyng in de wraald, dat my hoop jout, om jette ynigſins troost te vynden in myn bittere vertriet: dat is, dat ik wut, ho dat de Rogtveerdige God mennig togten het verborgen kwee openbaarlyk vor het eeg van 't hyyle menſchelyk geſlacht ſtrafje ſol.

Het is mooglyk bodden, dat de ſunden van us Laand de oorſake benne, woram dat wy van vremde Beulen, as jemme benne, ſo vulle te lien hebbe.

Mar

(32) Ook hier is een woord verlooren gegaan. Lees: „ *nog ik* VREES *net.* — Of: *nog ik* TINK *net.*"

(33) Dit *of* mag wel doorgeſtreept worden.

Digitized by Google

Mar lyk wol kun ik myn gemoed het nooit in voldween, wanner dat ik ſjog, hot de Himmel de ſunden van en goeeerdig menſche ſoo ſwier wegt, en jen van openbare godloſe menſchen oer het haa ſjogt. Ja het meer is, dat ſe de vroome ſtrafje lette van ſokke, dat net woddig benne, dat ſe jerre koppen op jerre ſcholders dregge. Geleeuwe my, wied er Rogt in de wraald te vynden, en handelden men mei elk nei dat er woddig wier, der ſoelen den nen ore libje as jen, dat nu vor uitſchot hoold wodde, un (34) de hoffen van de Vorſten. Dit wol ik, ô Indianen, dat je jemme alle gerre uitdruklyk topasje. Want desſe tyyd van vyftien dagen, dat ik my her in dit pleets ophoold heb, heb ik her by grette en lytje, in burgers husſen en Rogtbanken ſokke dyngen ſjoend. dat, asſe in de Perſyaanſe Laanden bodden wieden, men de Galgen mei meer Dieven prunkjen ſjeen ſoelen, as de beste Wynroens (35) bemmen mei wyndroen.

Ik heb nu alles ſeid, dat my op het hot looi. Myn gemoed is nu leeg van dy dee ballast, wor under dat het trog gebrek van ſprekken verſtikje moost. Heb ik Jemme nu beleedgen, (36) of

(34) Lees: YN.

(35) Lees: WYNDROENSBEMMEN.

(36) 'Er vallen in dit Stuk op te merken zekere zeldzaame praeterita Participiorum paſſiva, of *Lijdende Deelwoorden van den verleedenen tijd*, uitgaande op EN, in overeenkomst met die der ongelijk-vloeiende Werkwoorden in het gewoon N-D. niet tegenſtaande hunne Werkwoorden niet (immers nu niet meer) ongelijkvloeiend zijn. Zodanige zijn BELEEDGEN, v. *beleedigd*. MAKKEN, v. *gemaakt*. VERHIEDEN v. *verhuurd*. KEERDEN v. *gekeerd*. STJOEDEN, v. *geſtuurd*. PLEETSEN v. *geplaatst*. WRAAKEN, v. *gewraakt*. Een enkeld behoort tot een nog ongelijkvloeiend Werkwoord; als BROOITEN voor *gebrogt*, of *gebragt*.

Digitized by Google

trog myn wodden kwee makken; ſy der, ik les my vor jemme op de grunde dol. Lette myn ungelokkige Nekke het alles boete, het myn unbeteuglede tunge berbodden (37) het! Ik ben naat vulle eergieryg; mar ik wol lauwer trog en vrywillige oenbjeen myn libben eindigje, as dat ik (38) ſunder reeden to geval van moetwillige dwynglaanden ſunder ſjold opofferje ſoel."

Sy der, myn Vriend (ſei de Keuning tjen ſyn wyſe meester SENDEBAR) het en raare unbeſprekkene Vrymoedygheit in desſe veragte en oen ſjoglyke (39) Huisman! Het var en koslyke hodle uit ſok en unſuivre bolſter! Het en koslyk Goöld uit het ſtrie; en het ſwiet morg uit dee bjennen! Het geurigen rooſe under de doornen is 'er net uit desſe mund undekt wodden! Waarlyk; men vund nooit klemmender (40) reeden, ſierlyker wodden en waaragtyger Wierheit, en mei meer beleid trogwrogte Arglistigheit. Ik beſwor jemme op myn keuninklyk wod; en ſo wier mut ik van alle kwee bevryd weſe, dat desſe Huisman en hyle oere lang op ſyn Anſik tjen de grunde oen looy, en dat nemmen van us allen het vermogen hyy, om en wod ſprekke te kunnen. Us tungen wieden ſtyfk, en us hotten beklemd. Ia wy ſieten as gevoelooſe en marmere beelden. Dogs doore deis wiedwen op ny weer by en korm in de rie, en da beſlutwen ore Rogters nei de Perſiaanſe Gewesten te ſtjoeren, om het hyle Laand van Geweld vant

(37) d. i. *verbeurd.* of, *verbrod.*
(38) Lees: „ *as dat ik* HET *opofferje* SOELD."
(39) Lees: UNOENSIOGLYKE.
(40) 'Er ſtaat *klemmerder.*

Digitized by Google

vant Kryygsvolk te untfleen, en wy gelesten de Boer om fyn reednen us in Geſchrift oer te jaan, op dat ſe by de wolgeſeide wodden der Wyſen bewaaden moogſten wodde: het geene dat 'er ek die, en da beſchunken wy hem mei en jierlyks inkommen, en makken hem Burger van us Stee, en alſo dat hy lang lest as te (41) ſtooden is * * * * * * (42) tjenwoddig alles, het ſok en edelmoedige Siel by de Neikomlingen in en goe geheugenisſe haalde kun.

---

(41) Zo leest men in het Handſchrift. Beter en verſtaanbaarder zou het zijn: „ TEN LANGEN LESTEN ſtooden is."

(42) Hier is het Papier doorgeſleeten, en het Schrift onleesbaar. Het valt, echter, niet moeielijk te beſluiten, dat 'er geſtaan heeft: So IS DIT tjenwoddig alles " — 'Er zijn meer plaatzen in dit Stuk, waar aan wel iets hapert; doch welke wij oordeelden te moeten laaten blijven, zo zij waren.

Digitized by Google

Digitized by Google

IV.

VERHAAL AANGAANDE GYSBERT JAPIKS EN DESZELFS GEDICHTEN.

(GROOTENDEELS ONTLEEND UIT DES UITGEEVERS LATYNSCHE VERHANDELING OVER DIT ONDERWERP.)

Digitized by Google

Digitized by Google

VERHAAL AANGAANDE GYSBERT JAPIKS EN DESZELFS GEDICHTEN.

In het jaar 1793 wierd mijne Verhandeling over GIJSBERT JAPIKS en deszelfs GEDICHTEN hier te Franeker in het openbaar zeer loffelijk verdeedigd door GERARDUS BENTHEM REDDINGIUS; Leeraar der Hervormden eerst te *Minnertsga*, nu te *Schildwolda:* wiens Roem, aan onze Hooge Schoole zo wel gevestigd, ſedert door uitgegeevene Schriften toegenoomen is, en, zo wij voorzeggen durven, eenmaal zeer aanzienlijk worden zal.

De genoémde Verhandeling, in de *Latijnſche* Taale geſchreeven, en maar aan weinige Geleerden, Liefhebbers van Wetenſchappen en goede Vrienden, zo verre de Afdrukzels ſtrekten, ten geſchenke medegedeeld onderging daardoor het gewoon Lot van ſoortgelijke Academiſche Schriften, naamelijk dat van over het algemeen weinig bekend, en voorzeker niet geleezen te worden van de zulken onder onze Landgenooten, welke geene kennisſe hebben van het *Latijn:* terwijl 'er, nochthans, daar onder een groot aantal is van de zodanigen, die den Frieſchen Puikdichter, en de voortbreng-

Digitized by Google

brengzels van dat wonder fraai Vernuft op den rechten prijs weeten te waardeeren.

Al vroeg was het, derhalven, mijn voorneemen denzulken, bij bekwaame gelegenheid, te gemoet te koomen, de verzamelde korte Levensbijzonderheden onder hun bereik te brengen en aangaande GIJSBERTS Gedichten zulke Aanwijzingen en Ophelderingen mede te deelen, als in ſtaat mogten zijn om de hooge Goedkeuringe, welke dezelve van hunne verſchijninge af hebben weggedraagen, nog aanmerkelijk te verſterken. Dit voorneemen is het, het welk ik nu ten uitvoer breng.

De Geboorteplaats van GIJSBERT JAPIKS was, zo wij gisſen, de Stad *Bolsward*, welke ook ſteeds zijne beſtendige Woonplaats gebleeven is. Hij ſproot daar uit een *Eerlijk Geſlacht!* Dit getuigen zijne Tijdgenooten, de Drukkers der tweede Uitgave zijner Gedichten, in hunne Opdracht daar voor geplaatst. Het Jaar zijner Geboorte was 1603. Dit weeten wij zeker uit het Bijſchrift, nevens zijne in koper gebrachte Afbeeldinge gevoegd: want dat zegt ons, dat hij in het jaar 1637 den ouderdom van XXXIV Jaaren had bereikt.

Ook het Jaar van zijn Overlijden kan met genoegzaame zekerheid worden opgemaakt uit het geen de Geheimſchrijver van Bolsward, S. BRAAKSMA, uit de Stedelijke Aantekeningen wel aan mij heeft willen mededeelen, „ dat naamelijk, op den 3 van Wijnmaand des Jaars 1666, zekere KORNELIS JELGERS tot zijnen Opvolger is benoemd en aangeſteld geworden". — Wij meenen daar uit te mogen beſluiten, dat hij in het evengemelde jaar geſtorven, en derhalven 63 Jaaren, of daaromtrent, oud geworden is.

Mis-

Misschien mag men zich verwonderen, dat hij nog tot deze Jaaren opklom, en niet eer wierd weggerukt, aangezien hij van een zwak Lichaamsgestel schijnt geweest te zijn. Zijne Brieven aan SIMON ABBES GABBEMA strekken daarvan ten bewijze. In den II Br. bl. 43 en den VII, bl. 47, klaagt hij over de zwakheid *zijner Oogen*. In dien zelfden VII en volgenden VIII Br. bl. 47 en 48, noemt hij GABBEMA *het vermaak van zijnen Ouderdom*. Hij was toen nog maar LII Jaaren oud! In den XXII Br. bl. 57, geschreéven in Wintermaand 1660, toen hij LVII jaaren oud was, klaagt hij over zijne *lamme* en *door de jaaren verkleumde Leden!*

De naam zijner HUISVROUWE is mij nergens voorgekoomen: maar dat hij door haar vader wierd ten minsten van éénen ZOON, en ééne DOGTER blijkt wederom uit de *Brieven*. Van den *Zoon* spreekt hij in den XXIV Br. bl. 59, en XXVI Br. bl. 60. Van de *Dogter* is meldinge in den VI Br. bl. 46. — Zijne VROUW (welke hij zijne LJEAFSTE en ALDER-LJEAFSTE noemt, in de Brieven bl. 51 en 55.) stierf, maar ik gis, in 1656. z. ald. bl. 53. waar hij antwoordt op een' troostbrief van GABBEMA.

De Bediening, door hem in Bolsward bekleed, was die van SCHOOLMEESTER! Hier van daan noemen hem de Drukkers *K. Tjallings* en *G. Hoogslag*, in hunne bovengemelde Opdracht, *Schooldienaar te Bolsward*. Bij *A. Tymens*, in het Opschrift van een Gedicht, achter die Opdr. geplaatst, heet hij *Leermeester in de Schoole te Bolsward*. Daarenboven bekleedde hij ook nog den post van VOORLEZER en VOORZANGER. in de Kerken: waarom hij op den Titel voor het tweede Deel der Leeuwarder Uitgave genoemd wordt: *Schooltjenner* in FORLEZ-

ZER.

Digitized by Google

ZER binne Boalfert. Men vindt in de XIII en XXIV brief gezegden, welke ik denk, dat hier toe betrekkelijk zijn. VOORZANGER wordt hij genoemd in de Stedelijke Aantekeningen, boven aangehaald.

Van dit alles, tot hier toe den Lezer medegedeeld, zou niets belangrijk zijn, ten ware de Perſoon, waar van wij ſpreeken, in andere opzichten had uitgemunt. Dit nu heeft GIJSBERT JAPIKS bij uitneemendheid gedaan, *vooreerst* als MENSCH; *daarna* als DICHTER. Laat ons hem in beide deze Betrekkingen van nader bij beſchouwen.

De Voortreffelijkheid van dezen Man als Mensch moet beoordeeld worden naar den Kring, waarin hij leefde! En dan zal men, in de daad, niet wel beter Karakter mogen aantreffen. Want hij blonk uit in alle die Deugden, welke den goeden, braaven en eerlijken man volmaaken, gelijk zij de algemeene hoogachtinge zo van Tijdgenooten, als van Nakomelingen pleegen weg te draagen. Ik bedoel hier, vooral, zijne OPRECHTHEID, EENVOUDIGHEID, ZEDIGHEID, HOOGACHTING VOOR ANDEREN, VADERLANDSLIEFDE, MAATIGHEID, EERBIED VOOR DEUGD en GOEDE ZEDEN en OPRECHTE CHRISTELIJKE GODVRUCHT.

Dat hij alle deze roemwaardige Hoedanigheden in ruimte bezat, kunnen zijne Schriften zelve overvloedig bewijzen.

Oprecht en *Eenvoudig* was de Man, die tot zijne Sinſpreuk, naar de gewoonte van die tijden, verkooren had de Woorden: SLJEUCHT *in* RIEUCHT! welke Spreuk men daarom nevens zijne Afbeeldinge heeft gevoegd: (vergelijk de Gedichten bl. 86 en II D. bl. 62.) – die in zijne Brieven daarvan de klaarſte blijken gaf; bij voorb. daar hij den II*den* aan Gabbema dus beſluit: „ *Schrieuwe*

Digitized by Google

we altomet reyz oon dy jinge, dy — blicuwt yn dâ ruwne Frieſche rjeucht-uwtte Golhertigheyte." — die het LAND en LANDLEVEN daarom zo zeer beminde, en van dat LAND, onder *Perſoonsverbeeldinge* en den naam van GALATEA, aldus zong: bl. 21.

„ *Her Wezzen from in ſljuecht,*
Her Wirdden klear in rjuecht,
Her onbeſpritſen' wand'le,
Her inc'kle ruwne' yenfad,
Al her dwaen, wirck in handle
Iz 't nommelst ſonne wrad."

d. i. Haar Wezen vroom en flecht, Haar Woorden klaar en recht, Haar onbeſprooken Wandel, Haare enkele (opene) ronde Eenvoudigheid, Al haar doen, werk en handel is het welgevalligſte van de wereld: — die, eindelijk, over de *Dubbelhartigheid* van ſommigen ten zijnen tijde dus klaagde en bad: II D. bl. 62.

„ *Ioe deys leyt de Wrâd omkere*
Yn klear duwbbeldhertigheyt.
Iou uwz Lân weer, ljæve HEERE,
d' Ade roune yenfadigheyt! „verg. I D. bl. 106.

Zedig was hij, die met zijn lot te vrede ſchier van zijne eigene Voortreffelijkheid en Waarde onkundig bleef: — die, wat anderen, en bovenal GABBEMA van zijne Gedichten denken en zeggen mogten, dezelfde *Nederigheid* behield! Daarom ſchreef hij in den II*den* Br. „ *Dy forſchiedene fersſen (dy T for my uwtſchreuwne habbe, in op jon Wircken macke binne) befalle my oerdâdig. — So dat* ick my ſchamje *aet to ſeynen.*" d. i de verſcheidene Verſen, welke Gij voor mij uitgeſchreeven hebt, en op Uwe Werken zijn gemaakt, behaagen mij bovenmaate — zo dat *ik mij ſchaam*

Digitized by Google

iets te zenden! — Men vergelijke den VIII, X en XVIIIden Brief.

Groot was ook zijne *Hoogachtinge voor anderen*. Voor GABBEMA kende die geene paalen! Met welk eene achtinge ſpreekt hij van BRUNSVELT? (I, bl. 83) van SIBYLLE van GRIETHUYZEN? (I, 87) van BRUNO? (II, 43) van SWEERDS? (II, 57) — wier Roem, evenwel, weinig langer ſchijnt gednurd te hebben, dan hun leven! En wil men wel eens van de Schoolmeesters zeggen, dat velen van de Leeraaren hunner plaatze weinig werk maaken, of zich wel eens boven dezelve trachten te verheffen, onze verſtandige GIJSBERT J. ſtond niet bloot voor deze Dwaasheid. Overal ſpreekt hij met genegenheid en oprechte hoogachtinge van den Bolswardſchen Predikant DAVENTREUS, die (II, 55) van hem *dy great bewitten ſchipte* DAVENTREUS wordt geheeten.

Hoe lief had deze edele Ziel zijn VADERLAND, het welk bij zijn leven, na eenen oorlog van LXXX Jaaren, eindelijk vrij wierd? Men behoeft tot bewijs daarvan ſlechts te leezen zijn ſchoon Gedicht, getiteld FRIESKE FREUGDE *oer it ynnimmen fenne Sted* HULST. bl. 84, volgg. — en de treffende FREEBEA, op bl. 175, volgg.

Aan zijne *Maatigheid* heeft men het, voorzeker, toe te ſchrijven, dat hij, bij eene zeer zwakke Lichaamsgeſtelteniſſe, evenwel nog den ouderdom van LXIII Jaaren heeft bereikt.

Van zijne *Godvrucht* getuigen niet alleen de *Pſalmen* van *David*, waar van hij 'er LII heeft vertaald, met de daar onder gemengde Lofzangen: maar inzonderheid ook zijne IV *grootere Gedichten*; te weeten *Nys-gierige Jolle*; *Reamer in Sape*; *Egge in Wynering*. — en *Tjeskmoars See-angſte*, waar-

Digitized by Google

waarin alles ingericht is tot verbeteringe des Levens, Liefde tot de Deugd, tot God en Godzaligheid.

De Man, ondertusschen, in wien men al dit Voortreffelijke gereedelijk bewondert, kende, nochthans, en erkende zijne eigene Zwakheid.

Hij doet dat met de beminnelijkste Oprechtheid in de *Siels-begeerte*, (SIELSNJUS. bl. 89.) welke wij niet kunnen nalaaten hier in te voegen:

O wier ick, ney ick winsckje, yen Minsche!
Ick winsche oorz az ick eeren winsche.
Ick woe oorz az ick eeren woe.
Ick koe oorz az ick eeren koe.
Ick wanle oorz az ick eeren wanle.
Ick hanle oorz az ick eeren hanle.
Ick die oorz az ick eeren die.
Ick lie oorz az ick eeren lie.
'k Petearre oorz az ick eer'n petearre.
'k Bejearre oorz az ick eer'n bejearre.
O God! ick wier al yn dizze uwr'
Ny, ney Goads byld we'er-bern' Cretuwr"
Fol gaest'-glanz'-hymmel-silligh-fjoer."

Hier mede meenen wij van den DICHTER zelven genoeg te hebben gezegd, en gaan over om nu van deszelfs GEDICHTEN te spreeken.

In zijne Jeugd volgde hij de neiginge der jonge Jaaren: dat is, hij zong van *Min* en *Liefde*; en dat in de echte Taal dier gevoelvolle Liefde, die door geene ongebondene Dartelheid immer wierd onteerd. Hij deed dus het zelfde, dat gedaan wierd door zijnen grooten Tijdgenoot P. C. HOOFT, en wist zelfs het Leerzame aan zijne Minnedichten meesterlijk te paaren.

Onder zijne overige Gedichten munten, gelijk

Digitized by Google

wij zeiden, bovenal uit VIER grootere ſtukken, te weeten NYSGIERIGE JOLLE, *in* HAITSE-YEM, het welk wij in deze BYDRAGEN nader zullen doen kennen. — REAMER in SAPE: waar van laatstgemelde, of SAPE, voorgedragen wordt als iemand, die uit Afkeer van de bedorvene zeden onzes Lands naar elders wil verhuizen, maar onderricht krijgt, dat het aan andere Oorden niet beter is. EGGE in WYNERING, waar in het voor en tegen van het Stad- en Landleven wordt betwist, en de uitſpraak ten voordeele van het laatſte valt. — en eindelijk, TJESCK-MOARS SEE-ÆNGSTE, waarin eene bekommerde Moeie haaren moedigen Neef, ten oorlog naar Zee gezeild, al klaagende na-oogt, en de Zeegevaaren op de aandoenelijkſte wijze afmaalt; waar na zij met ſchoone zedelijke Bedenkingen eindigt.

Uit de PSALMEN van DAVID heeft hij een getal van LII gekipt en derwijze in onze oude Landtaale overgebracht, dat, zo men de Dichterlijke Kracht en Schoonheid gade ſlaat, 't er onder de Overzettingen der Laateren niets gevonden wordt, dat als voortreffelijker verdient te worden geroemd. Hier en daar is de zucht tot Hoogvliegendheid, en Inwikkelinge, door het zamenbinden van vele woorden aan elkanderen, wat overdreeven. Dan GIJSBERT had dit niet van zich zelven, gelijk wij nader zullen zien.

De Bolswarder Rector, JOH. HILARIDES, zekerlijk een *Polyhistor*, d. i. iemand die *veel wist*; doch die door zijne Schoolvosſerije en Wanſmaak bij de Hollandſche Geleerden, en vooral bij DAVID VAN HOOGSTRATEN deerlijk aanliep, was, volgens getuigenis van ZACH. CONR. UF-

FEN-

FENBACH (†) zodanig met GIJSBERT J. ingenomen, dat hij hem, als een zeer groot Dichter, aan de Ouden, ja aan VIRGILIUS zelven, in dichterlijke Vindingen, voortrok! – Wat ons aangaat, wij kunnen hem, zonder ons met vergelijkingen op te houden, zeer wel beſchouwen, als eenen Dichter eenig in zijn ſoort, wiens Voortreffelijkheden, Geest en Dichtvermogen weinige gelijken hebben. Overal herkent men den ſchoonen Schilder en Nabootzer der Natuur; die uit zijnen rijken voorraad alles zonder moeite voortbracht, wat aan zijne Gedichten tot ſieraad ſtrekken konde. Overal bewondert men den Dichter, die zijner Moedertaale ganſchelijk meester was; haare Kracht, Bevalligheid en Welluidendheid (waarin zij, zonder voor eene eenige Taal te wijken, zeer vele overtreft *) volkoomen kende, en haar, overzulks, geheel tot zijnen dienst had. Geen wonder dan, dat hij de vloeiendſte, maatkunſtigſte en fraaiſte verſen nederſchreef, welke immermeer het keurig oor van de kieschſte Kenners ſtreelden; terwijl hij ſomtijds ook wel eenen hoogeren toon aannam, met de edelſte Grootschheid ſchitterde en in zijne Beelden de fierſte Stoutheid heerſchen deed.

Alles, wat wij tot hier toe loffelijks van onzen Dichter getuigden, beantwoordt niet dan flaauwelijk aan zijne wezenlijke Verdienſten. Iets moeten wij 'er, nochthans, bijvoegen: het volgende,

(†) In zyne Reiſen durch Niederſachſen, Holland und Engeland, II Th. S. 326.

(*) Want het geen HORATIUS naar waarheid van de Grieken heeft gezegd, dat kan ook van onze Friezen, die nog de oude Taale ſpreeken, met recht verzekerd worden:

—— *De Zanggodin ſchonk aan de* Friezen
Het ſpreeken met een tonden mond!

naamelijk, dat alle Gedichten, door hem in jongere Jaaren vervaardigd, uitmunten door eene geheel ongekunſtelde Fraaiheid; door eene Eenvoudigheid, waaraan men geenerlei Schijnſchoon, noch gezochten Opſchik ontdekt. In laateren tijd heeft, ſchijnt wel, zijn Smaak en Oordeel eenige Veranderinge en Verbasteringe ondergaan door den omgang en veel vermogenden invloed van den bekenden en beroemden SIMON ABBES GABBEMA, Aan dezen, naamelijk, behaagde, naar ons dunkt, eene min eenvoudige, of liever gezwollene wijs van ſchrijven; zo ook, een iedel vertoon van Geleerdheid en gedwongen Tooi. Het is hier van daan, dat wij alle die gezochte, en met vlijt en opzet aaneengehechte Zamenſtellingen van Werk- en Naamwoorden, welke wij in de Psalmen en andere laatere Stukken aantreffen, met recht meenen toe moeten ſchrijven aan eene zucht om aan den ſmaak van GABBEMA te voldoen. Voorzeker zou GIJSBERT zelf zich daarop niet hebben toegelegd, zo hij niet getracht had te behaagen aan eenen Vriend, welken hij ſchier gelijk een God vereerde! (†) Men ziet hier, hoe veel vermogen het Gezag heeft ook op de beste Vernuften! Het was dat Gezag, het welk den edelſten natuurlijken aanleg en het zuiver gevoel van het waare Schoone in onzen Dichter bedierf.

Buiten dat heerſchen overal in zijne Gedichten de blijken eener vergevorderde Taalkunde, tot welker verkrijginge gedeeltelijk eigene vlijt, maar inzonderheid ook de wakkere hulp van den evengemelden GABBEMA zonder twijffel medewerkte.

De-

(†) Men leeze ſlechts, wat hij geſchreeven heeft in GABBEMA'S Stamboek. — bl. 52 zijner Gedichten.

Deze Taalkunde nu, gevoegd bij zijnen roem als Dichter, en bekende Braafheid, brachten te wege, dat vele Mannen van Letteren zijne Vriendschap zochten, en vaak naar Bolsward eenen uitstap maakten, alleen met oogmerk om hem aldaar te begroeten. Merkwaardig, vooral, en hoogstvereerend voor onzen GIJSBERT J. was het Bezoek van den grooten Taalgeleerden FRANCISCUS JUNIUS, en deszelfs langduurig verblijf in Bolsward, alleen om zijnentwille. De hier bovenaangehaalde Z. C. UFFENBACH verhaalt ons (†) dat hij zich, op zijne reize, in den Jaare 1710 te Franeker bevindende, aldaar van den Hoogleeraar COETIER, behalven vele andere weetenswaardige zaaken, (*) had vernomen, „ dat FRANCISCUS JUNIUS, ver-„ maard door de Uitgave der *Euangelien in het* „ *Angel-Saxisch*, geduurende *drie* Jaaren in de „ Friesche Steden, *Hindelopen* en *Molkwerum*, „ had

(†) Ter gen. pl. II Th. s. 317.

(*) Hij verhaalde ons, zegt UFFENBACH, t. a. pl. dat te *Hindelopen* en *Molkwerum* nog werkelijk de oude *Angelsaxische* spraak gebezigd wierd. Hoe voor eenige Jaaren de twee Zoons van den beroemden MOLISWORTH (Engelschen Afgezant in Deenemarken) te Franeker studeerende, zich met hunnen Opziender eens naar Hinlopen en Molkwerum begeeven hadden, en aldaar de Lieden volkoomen hadden verstaan. Hoe zij, bij hunne terugkomst, aan hem Prof. COETIER, bij wien zij Collegie hielden, met verbaazing verhaalden in gedachte steden Menschen gevonden te hebben, dié schier geheel Engelsch spraken; daar zij toch anders niemand hier verstonden! Dat hij Prof. hun dit had verklaard, door te zeggen, dat de Angelsaxen Holstein en Nedersaxen verlaatende in Friesland en de gemelde Oorden waren aangeland, en zich daar met de Friezen hadden vermengd. Dat zij, vervolgens, overgestooken naar Engeland de Deenen en Noormannen daaruit hadden verdreeven. — en dat dit de Vooroudets waren van de hedendaagsche Engelschen."

Digitized by Google

„ had vertoefd, met oogmerk om de Oudfrieſche „ Taal aldaar te leeren kennen." — Meer naauwkeurig is het verſlag aangaande deze Gebeurtenis gegeeven door den berpemden J. G. GRAEVIUS, in het Lev. van JUNIUS, bl. 11, waar hij verhaalt, „ dat JUNIUS, terwijl hij ten ijverigſten bezig was aan het vervaardigen van *Angelſaxiſche*, *Oudfrankiſche* en *Cimbriſche* Woordenboeken en Glosſaria, meermaalen hoorde gewaagen, dat men in het westelijk Friesland kleine Steden vond met naame *Warkum*, *Staveren*, *Molkwerum*, waar de *oude onvervalschte* FRIESCHE TAALE nog in bloei was. Dat 'er tusſchen deze (die van de overige Nederlanders niet verſtaan wierd) en de *Angelſaxiſche* eene treffende overeenkomst was! Brandende dan van begeerte om zulks van nader bij te onderzoeken, verliet hij zijne zaaken en betrekkingen, begaf zich derwaarts en hield 'er een verblijf van *twee* volle Jaaren." — Meerder kondſchap vindt men bij GRAEVIUS niet. Hij ſchijnt onkundig te zijn geweest, dat de Man, tot wien JUNIUS zich vervoegde, en door wien hij in den oud-Frieſchen Tongval geduurende *twee* Jaaren, en wel in de Stad Bolsward, onderweezen wierd, niemand anders was, dan onze GIJSBERT JAP. Het zal ter bevestiginge hiervan genoeg zijn, dat wij ons beroepen op de getuigenisſen van twee zijner Tijdgenooten en Vrienden. Het eerſte is van A. TYMENS, in een Gedicht, dat men aantreft voor de *Rijmelerije*, en dus luidt:

„ Den grooten JUNIUS, 't Orakel van veel talen,
„ Quam in *Bolzuinaas* Stad en leerde 't van dees Man.

Het ander van S. A. GABBEMA in de bekende Verhandeling voor de Leeuwarder Uitgave der Rijm-

Digitized by Google

Rijmlerije, aan het einde, alwaar hij zegt: „ *Het was de Heere* FRANCISCUS JUNIUS *niet genoeg de Gottiſche, Engelſakxziſche en meer andere uijtheemſche taalen grondig te verſtaan, 't en waare zijne Eedt. de* FRIESCHE *daar hadde bijgevoegt. Alwaaromme uijt Engeland in* FRIESLAND *overſcheepende binnen* Bolswaard *quam, alwaar eenige tijd onder de naam van* Nadabus Agmonius *de onderwijzinge in dezelfde bij onzen Mr.* GIJSBERT JACOBS *zoon zal. ged. met genoegen heeft genooten, gelijk mij gedenkt zulkx uijt de mond van zijn Eedele in 's Graavenhaage verſtaan te hebben.*" (†)

In den Jaare 1793, wanneer ik mijne Latijnſche Verhandeling over G. J. en deszelfs Gedichten, inzonderheid over de *Navolgingen* van Griekſche en Romeinſche Dichteren, daarin voorkoomende, opentlijk liet verdeedigen, was ik nog van gedach-

(†) De Stukken, welke JUNIUS, geduurende zijn tweejaarig verblijf in Friesland, verzameld en bewerkt heeft, zijn door hem geſchonken aan de Bodleiaanſche Bibliotheek in Oxford, en aldaar nog voor handen. Ik zal ze hier, of het van gebruik mogt zijn, afſchrijven uit den *Catalogus MSS Angliæ et Hiberniæ*," p. 253. — 5189. 78. I. Leges Friſiorum Msſ. c. n. Junii. II. Hymnus ad Virg. Mariam, Friſice. III. Gesta Friſiorum, Lingua Friſica.

p. 255. — 5220. 109. Liber Legum & Conſuetudinum Friſicarum impreſſus.

—— 5221. 110. Hymni XXVI canendi per circulum anni, in Lingua Friſica, cum interpretatione interlineari Latina manu Junii.

—— 5222. 111. Leges Friſiorum antiquæ editæ per Sibr. Siccama 1617, inter quas ſunt Leges Conventus Opſtalbom. quas Junius contulit cum Ms et variantes in marg. appoſuit.

—— 5226. 115. In Fasciculo VII voll. a Junio propria manu deſcriptorum tertium eſt Dictionarium Friſico Latinum. Septimum continet I. Carmina Friſica c. n. Junii in chartis laceris. II. de Literis Friſicis tractatus, quem transcripſit Junius ex Gabbemae chartis. [vid. Gysbert Jap. 11 D, p. 14 ſeqq.]

Digitized by Google

ten, dat onze Dichter, of hij schoon de Ouden meermaalen navolgde, ja geheele Dichtstukken van dezelve in Friesch gewaad te voorschijn bracht, evenwel de geleerde Taalen niet had verstaan. Dat, derhalven, zijne Vrienden, dieze verstonden, en wel voornaamelijk GABBEMA, hem het schoone der oude Dichteren nu en dan door *Vertaalingen* moesten hebben getoond, even zo als het naderhand is gegaan met onzen beroemden Landdichter H. C. POOT.

Vele mijner Vrienden deelden mij hunne Aanmerkingen op die Verhandeling mede, waarvoor ik hun nog dankbaar ben: maar niemand heeft eenige zwaarigheid of bedenkinge ingebracht tegen mijn evengemeld Gevoelen. En evenwel ben ik zelf, naderhand, daarvan terug gekomen, en meen het hier openlijk te moeten herroepen; — niet uit hoofde der gedachte Navolgingen, welke de zaak geensfins afdoen: maar op aanleidinge van des Dichters *1sten* Brief aan GABBEMA in gewoon N-D geschreeven. GABBEMA, schijntwel, had aan hem medegedeeld zekere *Brokken* (†) tot eene Spraakkunst van het Oud-Friesch betrekkelijk en toen reeds 150 jaaren oud. Dit Stuk, dat wij aantreffen in de Leeuwarder Uitgave II D. bl. 3 enz. is geheel opgesteld in het *Latijn*. GIJSBERT J. na dat hij het had doorgezien, antwoordde GABBEMA in dezer voege: „ *Een soete tydkorting souden wy t' samen kunnen hebben, indien wy met dit Friesche werck eens by malkanderen mochten zijn, want dit overtuygt de laster, dat men onsen Friesschen*

(†) Quædam ad GRAMMATICAM spectantia, LINGUAM PHRYSICAM & prima Elementa, ante Centum quinquaginta, et quod excurrit, annos conscripta.

ſchen taal in geen Letttergrepen kan begrypen, geweldig; namelyck dat zy hier in de kunst eener Grammatica *bequamenlyck begrepen is. — 'k Merck dat den* Grammaticus *de* C *als* K *gebruikt. enz.*" — Hij las en verſtond, derhalven, het *Latijn.* Van het Grieksch weet ik niet te zeggen.

Het zal wel der moeite waard zijn, dat ik ook den Nederduitſchen Lezer met de meergemelde *Navolgingen* der Ouden, in de Gedichten van GIJSBERT JAP. voorkoomende, ten minſten eenigſins bekend maak.

Op bl. 33, dan, der Gedichten naar de Leeuwarder Uitgave, vinden wij eenen *Minnezang*, welke geheel en al, doch op eenen vrijen en zwierigen trant, ontleend is en nagevolgd naar het v*de Carmen* van den Latijnſchen Dichter CATULLUS. De bekende Latijnſche Spreuk: *Utendum est aetate; cito pede labitur aetas*, ſtaat 'er als Opſchrift boven in het Oud-Friesch in dezer voege uitgedrukt:

Wa tyd naet bruwckt „ dy tyd ontglydt,
Ontflieucht, ontduwkt „ me wirdſe quyt."

Op bl. 34 volgt wederom een Gedicht onder den Titel, *Minne fjeucht Spil.* (d. i. het *Vechtſpel met* CUPIDO) Het zelve is eene Vertaaling des XIV Lierzangs van den Griekſchen Dichter ANACREON.

Van enkele Plaatzen, Gedachten en Gezegden der Ouden heeft hij zich veelvuldig bediend, en ze met uitneemende handigheid en gemakkelijkheid in onze Landtaale overgebracht. Bij voorb. bl. 26 de overfraaie Verſen van CATULLUS, *ex Epith.* Pelei & Thetid. v. 154. — De voortreffelijke Uitſpraak, welke voorkomt bl. 66. reg. 16, ontleende hij uit HORATIUS, Carm. III, 3. & Epist. I, 1, 60.

Digitized by Google

60. — De *Herſcheppingen* van OVIDIUS ſchijnt hij op het oog gehad te hebben in den aanvang van zijnen *Frieſchen Herder* bl. 97. Nog eene andere duidelijke navolginge van denzelfden OVIDIUS is mij aangeweezen door den zeer geleerden Heer E. EPKEMA, Rector der Latijnſche Schoolen te Enkhuizen. (wiens grondige kennis van het Oud-Friesch door weinigen wordt geevenaard) Zij komt voor op bl. 69. waar hij zegt:

„ Ho fet ſoppje' oore ljue petiellen,
In boerr' ljue Ky ja greatte Miellen."

OVIDIUS had gezegd: Art. am. 1, 349.

Vicinumque pecus grandius uber habet.

In *Tjesck-Moars See-ængſte* vindt men onderſcheidene plaatzen, die uit het XIIde Hekeldicht van JUVENALIS duidelijk zijn uitgedrukt: zo als in onze meergemelde Latijnſche Verhandeling breeder is betoogd.

Vreemder nog luidt het, dat onze GIJSBERT ook bekend is geweest met de *laatere Italiaanſche Latijnſche Dichters*. Een treffend Bewijs daar van is ontdekt geworden, en aan mij medegedeeld door mijnen waarden Vriend E. J. B. SCHONCK, Rector der Lat. Schoolen te Nijmegen. Onder de Gedichten, naamenlijk, van G. J. wordt 'er bl. 35 een gevonden, dat het opſchrift draagt: KIPEDO *Reauwebjeuster*, of CUPIDO *van zijn Wapentuig beroofd!* Dit nu ontleende hij uit het *Erotopaegnion* van HIERONYMUS ANGERIANUS, (in Deliciis Poetar. Italorum T. 1, p. 186 collectionis Gruterianæ) waar wij dit *Epigramma*, door onzen GIJSBERT volkomen nageaamd, aantreffen:

Quum dormiret Amor, rapuit clam pulchra pharetram
Caelia: Surrepta flevit Amor pharetra,

Noli,

Noli, Cypris ait, ſie flere, Cupido, pharetram.
Pulchra tibi rapuit Caelia? reſtituet!
Non opus est illi calamis, non ignibus; urit
Voce, manu, greſſu, pectore, fronte, oculis!

Onder de Nederlandſche Dichters ſchijnt hij mij veel werk te hebben gemaakt van JAN VAN DER VEEN. Ik zal ter proeve eenige Plaatzen vergelijken.

GIJSB. J. bl. 5. „ Dear môst ik den oon 't *ytten*,
„ In dat al oon in oon; ick hie mij hey *bentoddere*."

Deze aartigheid (indien men ze zo noemen mag) om het *onrcine woord* te vermijden, hoewel dat door het Rijm van zelven genoeg aangeweezen wordt, is, zo wij ons niet bedriegen, eene uitvinding van VAN DER VEEN, bij wienze dikwerf voorkomt, als bl. 220.

„ Wilt nu u belofte *quijten*.
Wat? loop *hoesten*,
Docht ik ———"

bl. 238. „ 'k Weet geen Mouwen
Meer te zetten an dit *kleet*.
Van dit Dichten, van dit Rijmen
Soumen ſwijmen,
Dat men ſich daar van *beſuikerde*."

bl. 321. „ Yeder een in ſyn *gelit*,
Kust dan daar Tryn Jans op *gaat*."

In dat zelfde eerſte Gedicht is de Deventerſche Dichter door den Frieſchen nog op vele andere plaatzen nagevolgd. Op bl. 225 leezen wij bij hem:

„ O! o! waar is mijn Jeugt, wat was ik een kabouter,
In mijne groenigheid, ik ſnobbelde ſoo louter,
Ik kuste uit den aam ——"

Onze GIJSBERT drukte hetzelfde dus uit: bl. 6.

„ Da 'k boaske, ern' oon uwz *2nts* (het wier ick jiette yen Jobbe)

In

„ In jæ wier earm Djier jong) ick lille, ick botte, ick ſobbe."

bl. 8. zegt GIJSBERT J.

„ Ho! for Graaf Hendricx ſtaet woen' wy uws lock naet jaen."

VAN DER VEEN had in dienzelfden ſin gezegd; bl. 253.

„ Ho, ho, my docht ik was Graaf Maurits veel te ryk."

GIJSB. JAP. bl. 34.

„ In wol my az in Switſer werre."

V. D. VEEN bl. 284

„ 'k Sou my als een Switſer weeren."

Meer Voorbeelden behoeven wij niet bij te brengen.

Twee *Drukken* zijn 'er van de Gedichten van GIJSBERT JAPIKS voorhanden. De eerſte is die van SAMUEL van HARINGHOUK, Boekdrukker te *Bolswaard*. Deze, of ſchoon zij in het Jaar 1668, en dus eerst na des Dichters dood wierd uitgegeeven, ſchijnt, nochtans, ten minſten grootendeels, onder zijn oog en opzicht vervaardigd te zijn, en verdient als de *Oorſpronkelijke* en *Gezachhebbende* te worden beſchouwd. — De tweede is de *Leeuwarder* van 1681, gedrukt bij K. TJALLINGS en G. HOOGSLAG. Zij bekwam door bezorging van S. A. GABBEMA, vele *Vermeerderingen*, niet van *Gedichten*, maar van Stukken in *Proſe*, uitmaakende het zogenoemde *Twaede Diel*. Behalven dat GABBEMA 'er ook nog eene geleerde Verhandeling voor aan heeft geplaatst. Met dat al is zij, wat het *éérſte* Deel aangaat, veel onnaauwkeuriger dan de Oorſpronkelijke, en zijn de Gedichten daarin door zeer vele grove fouten ontſierd, om welke te verbeteren men de *Bolswardſche* Uitgave dient raad te pleegen.

Ten

Ten einde dit ons zeggen bij elk geloof vinde, zullen wij eenige merkwaardige Misslagen van den Leeuwarder Druk hier aanwijzen, en tevens de waare Leezinge uit de eerste Uitgaaf melden.

Bl. 6, regel 10 merkt elk, dat het Vers eene Lettergreep te kort is. De *Leeuwarders*, naamelijk, hebben achter het woord *haad* uitgelaaten *hier*, dat gevonden wordt in den *Bolsw.* Druk. — Bl. 8 reg. 22. heeft de L. *juws*, dat geen woord is. de Bolsw. *Juwns*. Bl 12 r. 1 staat in de L. tweemaal *heij* tegen de maat van het vers. De B. heeft het maar ééns. Op bl. 30 r. 4 moet men leezen:

„ Ynswiet Muwlke, it 's thauwerpæen."

het geen men in de L. vindt is onverstaanbaar. — reg. 15 staat daar zonder sin *kyckje*, in plaats van *lyckje*, dat de B. heeft. — Bl. 34 r. 3 is de echte Bolswardsche Leezing: *Popp'* — bortlyck Bernke. waar uit de L. kwaalijk gemaakt heeft *Bopp'* b. B. — Bl. 51 r. 8 staat 'er in de L. „ Ontmet him djiep Rea-mer. — Men verbetere uit de oudere Uitg. Ontmet him *'t* dj. Rea-m. Bl. 55. r. 16 heeft de laatstgemelde te recht *Gou*. de L. voerde eene bedorvene Leezing in, t. w. *Goud*. — Bl. 58 bov. aan staat in de B. zo als 'er moet staan:

„ Om *to* tinsen one Bier."

de L. heeft *to* uitgelaaten. — Bl. 60 aan het einde leest men te recht in de éérste Uitg. *Ruwn*-om-rinner. De L. maakte daarvan *Ruwg*-om-rinner. — Bl. 75 r. 12 heeft de oorspronkelijke Uitg. den onvolmaakt verleed. Tijd, die daar vereischt wordt; *Tjiene*. — Hier voor geeft de L. den tegenw. Tijd, die 'er niet past, *Tjienje*. — Bl. 76 r. 18 vindt men in de B. *Ytdisck*. (eetdisch) daar voor geeft de L. het onverstaanbaare *tytdisck*. — Bl. 77 r. 16 staat in de L. *grouwne* Harp. voor *Gouwne* H. volgens de

de B. zó ook Bl. 80 r. 2 *Lolcke* voor *Kolcke*. Bl. 84 r. 7 vindt men in den oorſpronkelijken Druk:

„ 't Hele Lân *fen* Waeſe iz uwſers."

de tweede Druk heeft *fen* uitgelaaten. Zo is ook op bl. 89, derde reg. van onder het geheel woord *Eerkranſe* overgeſlagen. bl. 85 r. 15 moet men volgens de B. Uitg. leezen.

Dat ſchoe)tjenje *'t Herre best* ——
Niet *Da* en *Herte*,

met de L. — bl. 97 r. 8 moet volgens de B. geleezen worden: „ In fen waem *'t foer* wirde juwn. — niet *fjoer*, volgens de L.

Het blijkt dus ten vollen, dat de echte Druk der Gedichten van GIJSBERT J. is de *Bolswardſche*, waar naar de *Leeuwarder*, die door verſcheidene Sinſtoorende fouten misvormd is, moet worden verbeterd. — In de *Pſalmen* zijn, daar bij, nog nieuwe Misſlagen gekomen bij de Uitgave der Pſalmen van ALTHUIZEN.

Behalven de twéé gemelde vindt men nog hier en daar gewag gemaakt van eene *derde* Uitgave der Werken van onzen Dichter, welke in den Jaare 1684 zou vervaardigd en uitgegeeven zijn te *Franeker* bij LEENERT STRICK. Doch wij ſchroomen niet dezelve te verklaaren voor *louter Bedrog*, en zijn overtuigd, dat zij van de *Leeuwarder* niet anders verſchilt, dan door de *ingeplakte Titels*, waar van de Bezitters dier zogenoemde Uitgave zich door naauwkeurige bezichtiging zullen kunnen overtuigen.

In het AFBEELDZEL des Dichters (dat, naar mij dunkt, zeer wel moet geleeken hebben) is de *ernſtige*, *ſchrandere* en *denkende* FRIES, bij alle *Eenvoudigheid*, ten vollen zichtbaar. Hij was XXXIV

Jaar

Jaar oud, wanneer het vervaardigd wierd. Men vindt het bij vele Afdrukzels (of *Exemplaren*) ingelascht; hoewel het eigentlijk, tot geene der beide Uitgaven behoort, als zijnde eerst in den Jaare 1687, door bemoeienis van JOH. HILARIDES, ten voorschijn gekomen. De *kopere Plaat* van dat Afbeeldzel berustte in den Jaare 1793 nog in den ouderlijken Boedel der Gebroeders BRAAKSMA te Bolsward, (welke van *moederlijke* zijde van onzen GIJSBERT JAP. afkomstig zijn) volgens Bericht, door eenen hunner, den Heer S. BRAAKSMA, Geheimschrijver te Bolsward, toen aan mij mede gedeeld.

* * *
* *
*

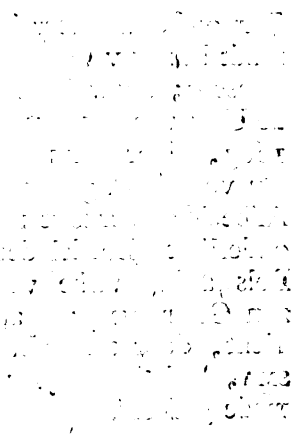

Digitized by Google

TAALKUNDIGE BIJDRAGEN

TOT DEN

FRIESCHEN TONGVAL;

DOOR

EV. WASSENBERGH,

HOOGLEERAAR IN DE GRIEKSCHE EN NEDERDUITSCHE TAALKUNDE, ENZ. TE FRANEKER.

II. STUK.

TE FRANEKER, BIJ
D. ROMAR,
Boekverkoper aan de Voorstraat.
1806.

Digitized by Google

Digitized by Google

VOORREDE.

Vier Jaaren zijn 'er reeds verloopen, ſedert de laatſte hand door mij gelegd is aan het Eerſte Stuk *der* Taalkundige Bijdraagen *tot den* Frieſchen Tongval, *en de Belofte wierd gedaan, dat het* Tweede *ſpoedig volgen zoude.*

Dat dit beloofde niet zo ras volbracht wierd, als ik ernſtig voor had en wenſchte, is in geenen deele veroorzaakt door eenig min-gunſtig onthaal van het eerſte *Stuk. In tegendeel, de goedkeuringe van velen, ook der beroemdſte Taalkundigen van ons Land, waar mede ik vereerd wierd; de Aanmerkingen en*

Bij-

Digitized by Google

Bijvoegzelen tot het IDIOTICON *door mijne Vrienden, vooral door onzen uitmuntenden* JACOBUS SCHELTEMA, *aan mij medegedeeld; de Beoordeelingen in* Week- *en* Maandſchriften, *doorgaans gunſtig uitgevallen, en het verlangen naar de verſchijninge des Vervolgs, meermaalen vriendelijk aan den dag gelegd; waren de niet onaangenaame ſpoorſlagen om voort te gaan. Ook geſchiedde dit werkelijk ten aanzien van* GYSBERT JAPIKS *nieuwsgierigen* JOLLE, *en de vernieuwde* Verhandelinge *over de* EIGENNAAMEN *der* Frieſen; *wanneer 'er zich, bij de behandeling der* FRIESCHE SPREEKWOORDEN, *waar aan nu de beurt gekomen was, onverhoopt eene zwaarigheid opdeed, welke mij derwijze belemmerde, dat ik, langen tijd onzeker, wat te doen, eindelijk beſloot, om,* of geheel, *of ten minſten* voor als nog; *van derzelver Uitgave af te zien, en in ſtede, en ter vergoedinge daar van aan* twéé *andere Stukken plaats te geeven.*

De beide Handſchriften, naamelijk, waaruit ik gezegd had meer dan MCXXX oude Frieſche Spreekwoorden *gemeen te zullen maaken, waren, wel is waar, bij mij voorhanden: te weeten No. I, of A, mij zelven toebehoorende, geſchreeven door C. G. v. B.* (VAN BUR-

BURMANIA, *zo ik gis.*) *in het jaar* 1614; *dus voor den tijd, dat* GABBEMA *bloeide, en alléén het evengenoemd getal bevattende: en No. II, of B, thans de eigendom der Bibliotheek van onze hooge School, eigenhandig geſchreeven door den Heer* J. A. DE CHALMOT. *Dan, in A liep het geheel ABC ten einde, en het Afſchrift was gemaakt door iemand der oude Frieſche Landtaale volkomen kundig! Geheel anders was het geſteld met B. Het geheugde mij daaromtrent uit des Affchrijvers eigenen mond vernomen te hebben, „ dat hij dit zijn Affchrift, het welk hij mij vertoonde, uit het oorſpronkelijke, herkomſtig van* S. ABB. GABBEMA, *in aller ijl had moeten vervaardigen, zonder zelfs den tijd te hebben van het te kunnen voleindigen;" gelijk het dan ook, in de daad, is afgebrooken met Letter O. Daar bij bezat de Heer* DE CHALMOT, *hoe ſchrander en kundig ook in andere zaaken, geene genoeg zaame kennis van het* Land-Friesch, *en moest, derhalve, vooral bij eene zo groote overhaasting, onder het afſchrijven gewisſelijk zeer vele misſlagen begaan. Eindelijk bleek het mij ook, uit onderlinge vergelijkinge, dat in de Copije, naar* GABBEMA'S *oorſpronkelijk vervaardigd, hier en daar Spreekwoorden voor-*

Digitized by Google

kwamen, welke niet gevonden wierden in mijn, anderſins ongelijk rijker, Handſchrift.

In plaats dan van voort te gaan; mij met zulk een onvolledig en gebrekkig Affchrift te vergenoegen; de grove misſlagen daarin voorkomende, waar door niet zelden geheele Spreekwoorden onverſtaanbaar wierden gemaakt, op eigen gezach te verbeteren, of naar derzelver verbetering en den ſin te raaden; eindelijk de hoop op het verzamelen van meerdere Spreekwoorden, die de overige Letters, welke de Heer DE CHALMOT *geen tijd had gehad af te ſchrijven, aan de hand mogten geeven, te laaten vaaren: oordeelde ik mij, veel eer, verplicht alles, wat van mij afhing, aan te wenden, ten einde het oorſpronkelijke en, naar vermoeden, volledige Handſchrift van* GABBEMA, *dat zelfs ten mijnen tijde nog voorhanden was geweest, machtig te worden.*

De Papieren en Stukken van dezen werkzaamen Man worden bewaard in het zogenoemde GABBEMA- *of* Burger-Weeshuis *te Leeuwarden. Ik wendde mij dan tot eenen der Voogden van dat Godsdienstig Geſticht, den Wel Edel gebooren Heere* FR. J. J. VAN SCHELTINGA, *voormaals Raad Ordinaris in het hoog Gerichtshof van Friesland, een Man, bij wien de*

Digitized by Google

de zucht onzer braave Voorvaderen voor de Wetenſchappen nog blijft leeven; met gedienſtig verzoek om meergemeld Handſchrift voor eenen bepaalden tijd ter leen te mogen ontvangen? Spoedig antwoordde zijne Wel Ed. Geb. mij meldende, „ niet te gelooven, dat zodanig een Stuk ter aangeweezene plaatze berustende was, om dat in eigenen Perſoon, bij zekere gelegenheid, alles had nagegaan, en zich niet herinneren kon iets diergelijks gezien te hebben." — *Een tweede Brief, welken zijne Wel Ed. Geb. de goedheid had mij eenige Maanden laater te zenden, benam mij alle hoop van deze zijde. De Heer* VAN SCHELTINGA *berichtte daarin* „ met den Rentmeester *alle* de Papieren van GABBEMA nagezien, doch het bewuste ſtuk daar onder *niet* gevonden te hebben!"

Zo zeer ik nu, eenerzijds, aan de bereidvaardigheid des waardigen Mans, om de voorgenomene Uitgave der Frieſche Spreekwoorden *te bevorderen, met dankbaarheid hulde doe; even zo ſpijt het mij, dat deze aanvrage vruchteloos is afgeloopen, en dat ook nog een ander onderzoek, elders gedaan, het zelfde lot heeft ondervonden!*

Het meergemeld Handſchrift van GABBEMA

Digitized by Google

moet, ondertusschen, reeds in vroegere Jaaren eenige vermaardheid hebben gehad, of door anderen afgeschreeven zijn geweest. Want wanneer in het begin der afgeloopene Eeuwe de vermogende en geleerde Duitsche Edellieden, de Gebroeders VON UFFENBACH, *hier in Friesland reisden, en zich ook naar* Bolsward *begeeven hadden, toonde hun de toenmaalige Rector der Latijnsche Scholen daar ter plaatze,* JOH. HILARIDES *(zo zij verhaalen)* „ *een geschreeven Stuk in octavo, een goeden duim dik, behelzende* Friesche BIJWIRDEN, *of* Spreekwoorden, *door* GABBEMA *verzameld, ten getale van wel* Duizend." HILARIDES *voegde 'er bij, voornemens te zijn dezelve met eene verklaringe uit te geeven; waartoe de Heeren* VON UFFENBACH *zeggen* (*) *hem te hebben aangemoedigd.*

'Er blijft dus nog eenige Hope bij mij over, dat de Friesche Spreekwoorden *van* GABBEMA, *het zij dan oorspronkelijk, of afgeschreeven, ergens zullen schuilen, en ik nodig elken beminnaar der Letterkunde, Taale en Zeden van zijn Vaderland, die dezelve op het*

(*) *Zie de Reizen van* Zach. Conr. von Uffenbach, *II Th. f.* 329.

Digitized by Google

het ſpoor mogt krijgen, belsefdelijk uit, om ze voor het licht te brengen!

De redenen der vertraginge van de uitgaaf des Vervolgs onzer BIJDRAGEN *aldus ontwikkeld hebbende, zal ik nu nog kortelijk ſpreeken van het geen dit* twéede Deel *bevat.*

Voor af moet ik opmerken, dat 'er eene vrij algemeene Misvatting plaats gegreepen heeft omtrent het IDIOTICON; *even als of ik het zelve voor meer of min volledig opgegeeven had, of geneigd zou zijn om het te vervolgen, en te vermeerderen: daar ik duidelijk gezegd had;* (*) „ *deze mijne Verzameling van* bijzonder in Friesland *gebruikelijke Woorden en Spreekwijzen gemeen te maaken, ten einde* aan anderen *eene meer gereede gelegentheid te verſchaffen om het geen hier ontbrak* (en dit, *zeide ik*, zal niet gering zijn!) *nu verder aan te vullen!*"

Ligtelijk mogt men, even eens, vermoeden, dat de Proeve op G. I. nieuwsgierigen JOLLE *de voorloper ware van eene nieuwe Uitgave aller Gedichten door mij aan den dag te brengen. Neen! Ik heb dat ſchoon Gedicht alleen maar bewerkt om aan eenen toekomſtigen Uit-*

(*) *In de* Inleidinge *Bladz.* 4.

Digitized by Google

Uitgever eenigermaate tot een voorbeeld te kunnen ſtrekken; of ten minſten te toonen, hoe men, naar mijne Gedachten, daar mede kon te werk gaan, door ze te behandelen even eens, als de Taal- en Oordeelkundigen de Claſſieke Werken en Meesterſtukken der Ouden plegen te behandelen. Wordt 'er iemand door uitgelokt om deze taak ter hand te neemen: of dient ook mijne Proeve om onzen grooten en braaven Dichter bij zijne Landgenooten, meer en meer, in zijne voortreflijkheid bekend te maaken, het een zo wel, als het ander, zal mij eene uitneemende voldoening geeven.

Ten aanzien van de nu herdrukte, veel vermeerderde Verhandeling over de EIGENNAAMEN *der* FRIESEN *meen ik in het Voorbericht en de Aantekeningen genoeg te hebben gezegd. Alleen kan ik niet voorbij van eene bijzonderheid meldinge te maaken, welke kort na het verſchijnen der eerſte Uitgave plaats vond. Ik had, naamelijk, achter den Titel, bij wijze van* Motto (*), *geplaatst zekere „ woorden getrokken uit eene* Reſolutie *der Staaten van Friesland van* 12 *Dec.* 1583, *gebruikt bij*

(*) *Dit* Motto *is bij deze tweede Uitg. herhaald.*

Digitized by Google

bij den Steller van zekere Memorie *voor de* Eigengeërfde Grietslieden, *te vinden in de* Jaarboeken. *Febr.* 1770. — *en nu ontving ik, door middel van den Drukker, eenen ongeteekenden Brief, waar in de Edele, mij niet lang onbekend gebleevene en in Oudheid-, Geſlacht- en Rechtskunde zeer ervaaren Schrijver, als ter wederlegginge daarvan, door het bijbrengen der voorbeelden van* SIKKE DONIA (*anno* 938) ODE *of* OEDE BOTNIA (1101) DOUWE BURMANIA (1167) JARIG DEKEMA (1222) *enz. enz. het aanweezen van* Frieſche Ridders *met* Familienaamen *in de Middel-eeuwen, en vervolgens, ook de* Deugdelijkheid *des* Frieſchen Adeldoms *bewees. Het laatſte nu lag geheel buiten de grenzen mijner Verhandeling. En dat Frieſche Edellieden, vooral in buitenlandſchen dienst zich bevindende, uit hoofde van betoonden moed, Ridders waren geſlagen en Familie-naamen hadden aangenomen, was nimmer door mij ontkend. De genoemde aanhaaling diende ſlechts om de* Eenvoudigheid, *welke bij de oude Frieſen, in het gebruik van* VANS, *of* Familienaamen, over het geheel *wierd waargenomen, nader te bevestigen.*

Verder heb ik het gemis der Spreekwoor-

Digitized by Google

den eenigſins getracht te vergoeden, door plaats te geeven aan twee andere Stukken, welke hier eigenaartig paſſen; zijnde het eerſte, als het ware, een Aanhangzel *op de Verhandelinge over de Eigennaamen: waaromtrent ik nog melden moet, dat de Opſteller van dit hier beſchreeven Werk, aan mij, na dat ik de Beſchrijvinge des Handſchrifts reeds had afgedaan, nog verder is bekend geworden uit Berichten van de Heeren* RAMBONNET *en* SCHELTEMA, *door de goedheid des laatstgemelden mij geworden, houdende onder anderen, „dat Doctor* REGNERUS BOGERMAN (*of* Reinier Bogerman van Dokkum) *in den jaare* 1540 *door de Regeeringe van* CAMPEN *voor den tijd van ſes jaaren tot* Secretaris *dier Stad wierd aangeſteld; zeer waarſchijnelijk, ten einde de zaaken der Secretarie aldaar in orde te brengen: waar van hij zich dan ook voortreffelijk kweet; getuige een door hem geſchreeven Boek, twee ſtaande handen dik, onder den naam van* REPERTORIUM, *bevattende eenen* Index *op al het vroegere; de Regiſtratie der Privilegien en andere hoogstbelangrijke ſtukken. Dit uitneemend nuttig, doch tevens zeer moeielijk werk deed hij af binnen den tijd van twee jaaren;*

ren; volgens eene aantekeninge achter aan in dit Repertorium te vinden (*)."

Omtrent het Opſtel, genoemd VRYMOEDYGHEIT VAN EN HUISMAN, in het Zuidhoek-Friesch, geplaatst in het eerſte Deel dezer Bijdragen, bl. 151 volgg. had ik reeds gegist, „ dat hetzelve eene Vertaalinge ware." Van het oorſpronkelijke (ſchoon mij daar van wel iets voor den geest ſpeelde) wist ik toen geen bericht te geeven. Dan voort na de Uitgave berichtte mij reeds mijn Neef, de Heer ARN. WASSENBERGH van Leeuwarden, waar hetzelve kon gevonden worden. Straks herinnerde ik mij nu ook, dit Boek, de Voorbeeldzels der oude Wijzen, in mijne Jeugd geleezen te hebben (†) Ook anderen deeden mij, naderhand, eene diergelijke Aanwijzinge, waar onder ik niet vergeeten moet den kundigen, mij echter onbekenden, Steller der Recenſie in de Alg. Vaderl. Letteroeffeningen van 1802, I D., bl.

(*) Die Aantek. luidt: Finis Operis expletus est anno 1542 die 5 Augusti.

(†) Dit Boek ſchijnt ook bekend te zijn geweest aan GYSBERT JAPIKS, die daar uit, zo ik mij niet bedrieg, zijne Muwze-booste heeft ontleend. Z. Gysb. Jap. Gedichten, bl. 39. vergeleeken met de Voorbeeldz. d. O. Wijzen, bl. 311 en volgg.

Digitized by Google

bl 622, 623. — *De overweginge nu van het belang, dat Taalkundigen moeten hebben, om dit* oorſpronkelijke *met de voorheên uitgegeevene* Zuidhoek-Frieſche Vertaaling *gereedelijk in vergelijkinge te kunnen brengen, bewoog mij, nu ik ruimte had, ook daar aan plaats te geeven.*

Eindelijk volgen nog eenige meest voorhenen onuitgegeevene FRIESCHE GEDICHTEN, *bij welke ik den tijd heb aangeweezen, wanneer zij zijn gemaakt. Het zal daar uit blijken, dat het vruchten zijn van mijne jongere Jaaren!*

Franeker
den 30 October
1806.

N. S. Ik heb, in eene Aantek. op Bl. 190, gezegd, dat het mij niet waarſchijnelijk voorkwam, dat de Hoogl. JOH. BOGERMAN den *Doctor* REGNERUS in den bloede zoude hebben beſtaan. Dit is mij ſedert uit nadere Berichten meer waarſchijnelijk geworden.

*

OXFORD

Digitized by Google

VIRO CLARISSIMO

EV. WASSENBERGHIO

S. P. D.

E. NAUTA.

Non tantum externas, veteresque, vir inclyte, linguas
Sed Patriæ laus est excoluisse suæ.
Omnibus hinc gratum suscepit dextra laborem,
Quo illustras Frisiæ propria dicta meæ.
Sæpe etenim, prima repetens ab origine, clara
Luce locas multo tempore nota minus.
Spemque facis nobis, decus illud amabile Pindi
Frisiaci indutum veste videre nova.

Pro-

Digitized by Google

Promisſis utinam! te ſolvas ocyus, orbem
Sic nostrum, ſic me demeruisſe juvet.
Scilicet a teneris inter verſatus agrestes,
Illorum linguæ non rudis uſque fui.
Atque in deliciis asſuetus habere Poetas,
Carminibus mores qui poliere feros,
Non ſolum antiquos admirabundus adoro,
Nutritos gremio, Roma, Chioſque, tuo,
Ast quoque non ſolita capiunt dulcedine menten,
Quos tulit ingeniis terra Batava ferax.
Vatibus eripuit multis, me judice, palmam
Olim Bolswardæ gloria rara ſcholæ.
Stant illi conſtricta gelu præcordia multo,
Biſtoniaque rigent frigidiora nive,
Omnis abest illi ſenſus pulcrique, venuſtique,
Et quidquid ſancti dia Poëſis habet,

Qui

Digitized by Google

Qui numeros, Gysberte, tuos fastidit, et odit,
Damnat et inculti ceu nimis oris opus.
Quisquis es, abstineas mordaces, Zoile, dentes;
Abstineas avidas, invide Mome, manus.
Quis nitor eloquii! Patriæ quæ gratia linguæ!
Quam sublime melos! quam numerosa chelys!
Sive jocosa canit, sive aptat seria nervis,
Ista placent animo, nec minus ista meo.
Nunc cura, vir magne, tua quis dignior illo est
Grandisono Phœbus cui dedit ore loqui,
Primus et Aönias qui, Numina clara, Sorores
Induxit Frisiis ex Helicone plagis.
Vindice te tanto constet sua gloria Vati,
Vindice te Linguæ jam pereuntis honos.
Sed quid opus levibus monitis urgere volentem?
Verbereque, et stimulis non eget acer equus.

In-

Digitized by Google

Interea placido, precor, accipe corde ſalutem,
Discipuli mittit quam tibi fida manus.
Accipe, quæque ſimul mittuntur, pauca, notatu
Non indigna mihi viſa, minuta licet.
Hæc doctis inculta oculis ſubmittere nollem,
Mens tamen audacem me tua nota facit.
Temporis exigui dispendia ferre recuſes
Ne, rogo, ſin aliter, trade cremanda foco.
Conjicere in chartam hæc discendi ſola voluptas
Impulit, arbitrio ſtentque, cadantque tuo!

Edens die 24 Novembris
1802.

I. PROE-

Digitized by Google

II.

PROEVE

VAN OUDHEID- TAAL- EN DICHTKUNDE

OP

GYSBERT JAPIKS

NYSGIERIGE IOLLE- in *HAITZE- IEM.*

(ALS VOORBEELD EENER NIEUWE UITGAVE VAN ALLE DE GEDICHTEN.)

Digitized by Google

Digitized by Google

INHOUD.

Men verbeelde zich een Dorp, of Buurt, waar langs de Heeren- of Rijdweg loopt. Een Wagen komt oprijden uit de nabuurige Stad, rijkelijk geſtoffeerd met zwierig gekleede Stedelingen. — Deze Vertooning trekt de aandacht van IOLLE, een' jongen Boeren Zoon; die, daarop, de geheele Buurt bij naame in aller ijl te zamen roept, en daar onder ook eenen eerwaardigen en wijzen Grijsaart, bij den Dichter HAITZE- Oom geheeten. IOLLE vaart in hevige drift uit tegen de Pracht en Praal der Stedelingen, en zou dezelve wel voor eene der Oorzaaken van 's Lands Rampen willen doen doorgaan! Dan hij wordt daar in door den Ouden tegen geſprooken, die hem aanwijst, hoe ook de Land- Jeugd eene haar eigene Weidschheid hebbe; hoe dartel en ongeregeld ook derzelver gedrag in veele opzichten zij; en uit dien hoofde vermaant op zich zelven te zien! — Het geſprek is zeer ernſtig, en zeer leerzaam: ook wonder wel geſchikt, om 'er de Klederdracht en Zeden van voor omtrent *twée* Eeuwen uit op te merken.

Digitized by Google

NYS-GIERIGE IOLLE (a)

IN

HAITSE-YEM. (b)

Iolle.

Hertse (c) Boerr'-ljue (d), komme boeyte,
Gâbbe, Gerben, Tjalle in *Royts*, (e)

Gau

(a) *Jolle*] In de Verhand. over de *Eigennaamen der Friezen*, bl. 50, is deze Naam als *verouderd* opgegeeven: ook is dezelve mij sedert niet voorgekoomen. Maar de verkleende vorm *Joltje* is nog in gebruik, zijnde zamengetrokken uit *Jolletje*.

(b) *Haijtse-Yem*] *Yem* is de Fr. uitspraak voor *Oom*. dus bl. 8 r. 17. — *ney myn* Yeme' *af*, Môyts. In de Oude Fr. Wetten vinden wij *Eem*, dat eigenl. den *Oom* van *Moeders-* zijde betekent. Z. de Aantek. aldaar bl. 263. Thans, echter, gebruikt men den bastaard naam *Omke:* zoo als voor *Moyts*, *Moeike*, of *Muike*. —— De naamen *Oom* en *Moei* worden ook, gelijk elders, zo in Friesland, uit vriendelijkheid, aan alle *oude Lieden* gegeeven. Evenwel blijkt het uit dit Gedicht zelven, dat *Haitze* en *Jantzen* hier als de *eigenlijke* Oom en Moei van *Jolle* voorkoomen.

(c) *Hertse*] Zo schreef de Dichter ook bl. 5, of r. 20 van zijn eerste Gedicht: „ Hertse, Hertse *seys*, „ *Tjerne!* — en bl. 27. Hertse *mijn hea.*" — Hertse *mijn klacht!* — Van de drie Werkwoorden: *Hertsen*. *Harken*, *harkjen*; *herken*, *herkjen*. en *Hearen*, is de eerste Vorm verouderd. Alle *drie* koomen voor bij G. J. als Ps. 80, bl. 167. „ *Hertse*, Israels Haed! O Herder, *herckje!* Jes. 53, bl. 136" Wa *hercket* to mey oondachts earen? Egg. en Wyner. bl. 72. „ 'k *Hear* leck in breck fest bye ruwz." — Deze laatste Vorm is thans

NIEUWSGIERIGE IOLLE

EN

HAITZE — OOM,

(in gewoon Nederduitsch)

Iolle.

Hoort Buurlieden! komt buiten,
Gabe, Gerben, Tjalle en *Roits.*

---

thans de gewoone; schoon *Hark*, voor *Hear*, (d. i. *hoor*) ook nog wel gebruikt wordt.

(*d*) *Boerr'ljue.*] Een weinig laager leest men Sted-*ljoe*, voor *ljue*. Deze Onbestendigheid in het Spellen valt overal, in beide Uitgaven dezer Gedichten, in het oog. Men zou in eene *Nieuwe Uitgave* dit gebrek kunnen weg neemen. — Zo volgt straks *boeyte*, dat eveneens geschreeven wordt bl. 29 ond. aan, en twéémaal op bl. 61. maar bl. 6 staat *Buwtte* huws. bl. 18 *buwtte* schea. — Eene van beide is de waare Schrijfwijze. Wij denken, de laatste. —— LIE, gelijk de Dichter schrijft op bl. 7 en 9, is een verschillende Vorm, nader koomende bij het gewoone *Lieden*; zo als LJOE, of LJUE bij *Luiden*. In het A-S is LEOD *populus*. z. de aantek. op de O. Fr. W. bl. 4, en JUNIUS op *Willeram* bl. 60, seq. aldaar aangehaald.

(*e*) *Royts*] Deze *Vrouwennaam* vindt men ook elders bij G. J. bl. 11, 12, 13. — De Vrouwennaamen wierden bij de Friezen van ouds, gelijk nog in den gemeenzaamen omgang, in éene Lettergreep uitgesprooken. Z. de aantek. op de Verhand. over de Eigenn. der Fr. V. *Ansk.* Dus vinden wij in dit Gedicht v. 16 *Lealt* en *Tg.* v. 17 *Pæk* en *Lolk.* v. 82 *Monts* en *Td.* Bekend is de vraag van *Scherne Wijbe*: *Swob-nift*, is 't lauwa? — Zo vinden wij elders *His* Galama, *Swob* Juwsma, *Tjempk* van Æbinga, *Wisk* Kinnema, *His* Bokkema.

Digitized by Google

Gau dy door lit (f) ypen ſloeyte,
Homme, Haytſe-Tem, Jantſen moyts!
Rinn', rinne' uwt, ey wezz' naet logh,
Kijcke, kijcke, loke (g) ſjogh!

Haytſe-Tem.

Iolle, het 's 'er nu to klearjen?
Sjoghſte dear ſoo folle nijz?

Iolle.

'k Sjogh dear Stedljoe triomfeerjen, (h)
'k Leau dy Stedljoe binn' naet wijz:
'k Wird naet wirgh, (i) nogh ſed, ſen ſjean.
Ney dy mâlle moye klean.

Roucke, Reylof, Redle Franſen,
Ljobbe, Ljæffert, Lolcke-mijg,
Nölle, Mölle, Melle Hanſen,
Grætske, Betske, Lealt in Tg,

Ids

(f) *lit*] Het *Goth.* is LETAN. z. JUNII Gloſſar. Goth. p. 233. Het *Eng. to* LET. voor ons gewoone *Laaten.*

(g) *loke*] G. J. bl. 14." Look', *iek hab dat joed al ſtritſen!* zie, ik heb dat heden al geſtrooken. — Dit woord is herkomſtig uit het A-S. want in het *Eng.* is *to* LOOK, zien. Veelvuldiger komt bij onzen Dichter voor de aanverwante vorm LOOITSEN. z. bl. 13. bl. 63. LOYTS' *oone'* oore' igge hinne. en beneden v. 18. Hier van ook het zamengeſtelde *Beloytſen.* bl. 81.

(h) *triömfeerjen*] G. J. heeft zich, zo min als anderen van onze beste Oude Schrijvers, van *Onduitſche Woorden* onthouden. Dus volgt in dit Gedicht v. 96. *Bragearje.* Elders vindt men *florearje* bl. 86. *Glorearjen, Fexcearjen.* bl. 90. *Hiſtoarje* bl. 87, en 89. *Execuwtje*, en *onfondearre*, II D. bl. 77. enz. — In overeen-

Laat ras de deur open ſluiten,
Homme, Haitze-Oom, Jantzen-moei.
Loopt, Loopt uit. ei, weest niet traag.
Kijkt, Kijkt, Schouwt, Ziet!

Haitze-Oom.

Iolle, wat is 'er nu te klaaren?
Ziet Gij daar zo veel nieuws?

Iolle.

'k Zie daar Stadlieden triomfeeren.
Ik geloof de Stadlieden zijn niet wijs.
'k Word niet moede noch zad van zien,
Naar die malle mooie Klederen.

Rouke, Reilof, Redle Frans-zoon.
Liobbe, Leffert, Lolke-Neef.
Nolle, Molle, Melle Hans-zoon,
Grætske, Betske, Lealt en Ieg.

eenkomst met de opgenoemden zou 'er moeten geſchreeven ſtaan: *triomfearjen.* en dit betekent niet anders dan *Praalen, eene grootſche Vertooninge maaken.* Zo betekent ook elders *Triumf* het zelfde als *Praal*, of *Prachtige Optocht.* als bij HENRICA VAN ERP, in de Anal. v. Matthaeus I D. bl. 113. „ die Keijſer — CAROLUS — quam in die Stad van Utrecht — mit grooter *triumphe.*"

(i) *Wirgh*] d. i. *Moede, vermoeid.* De gewoone uitſpraak is thans, *Wurg.* Men ontdekt hier wederom de overeenkomst met het *Engelsch*, of A-S. Want daar in is WEARIJ *moede*, en to WEARIJ *vermoeien.* Men weet, dat velen onzer Bijvoegelijke Naamwoorden uitgaan op *ig.* Wanneer men nu aan het Eng. *weary* dezen uitgang geeft, wordt het *wearig*, waar van bij ineenſmelting *wirg.* Evenzo HAIRY, *haarig*, BLOODY, *bloedig.*

Digitized by Google

Ids in *Vwble*, *Pæck* in *Lolck*,
Loytſe het in nyllijk (*k*) folck.

Sjogh dy greate (*l*) Masters (*m*) holle
Momme (*n*) uwt focken kreag' naet ſjean: 20
In

(*k*) *Nyllijk*] eig. *Nieuwlijk*. d. i. *wonderlijk*, *vreemd*. dus bl. 37. *Freamde*, *hjeust're wond're* tingen.
Fen uwz NIESKE *nijllick* Sin.
Men kan 'er mede vergelijken, *Nuwelijk*, dat voorkomt bij BREEERO in Gryane, Vooraſſpr. — O mij, ik word zo *nuwelijk*. d. i. zo wonderlijk. Heden zegt men daar voor in Friesland *Nuver*. — *Nijlijk* (zo men eig. behoort te ſchrijven) ſtamt af van *Nij*, voor *nieuw*; eene aloude Uitſpraak: (Zo leest men b. v. in den *Inventaris* der Goederen van FILIPS van Bourgondie, bij Matth. Anal. I, 213. Twee paar *nije* ſwarte hoſen. Zo ook: dy *nije* Schluyſe, in zeker Reglement van Hertog HENRIK van Saxen, Z. Charterb. v. Friesl. II D. bl. 253. en Tegenw. Staat v. Fr. II St. bl. 18.) maar die ook nog algemeen in Friesland, en de aanverwante Noordſche Dialecten plaats heeft.

(*l*) *Greate*] Volmaakt de A-S uitſpraak, immers ſchrijfwijze.

(*m*) *Masters holle*] 'Er bevond zich dan op den Wagen (want zo vatten wij het op) een Advokaat, of *Meester* in de Rechten, wiens Hoofd (zo deftig was hij gekraagd) men naauwelijks ontwaar wierd. *Maſter* is volkomen het *Eng*. MASTER, en komt nader bij den oorſprong, welke is het Lat. *Magiſter*, dan het gewoone *Meester*. 'Er zijn, bovendien, nog andere uitſpraaken van dit Woord voorhanden, als *Maiſter* (de laatere Grieken vormden van *Magiſter* hun Μαϊστωρ) en *Meiſter*. z. JUNIUS ad Willer. p. 280. Hoe verre nu de betekenis en het gebruik van dit Woord zijn uitgeſtrekt geworden, kan geblijken uit het Fransch *Metier*.

Ids en *Uwble*, *Pæk* en *Lolk*,
Kijkt welk een wonderlijk Volk!

Ziet dat groote Meesters hoofd
Mag (kan) men uit zulken Kraag niet zien.

---

tier, voorheên geſchreeven *Mestier*, en afſtammende van het Lat. *Magisterium*, dat van evenveel welk Bedrijf gebezigd wordt: — als ook uit zeker Friesch Gedicht van JOH. ARCERIUS, Boekverkoper te Franeker, in het jaar 1659 vervaardigd bij gelegenheid der bevordering van JOH. WUBBENA tot Meester der vrije Kunſten; het welk ik, daar het mogelijk maar alleen onder mij berust, een weinig in de ſpellinge veranderd, hier achter, als Bijlage, plaatzen zal, ten einde het aan de Vergetelheid, zo als het verdient, te onttrekken. —— *Holle*, voor *Hooft*, is bewaard gebleeven in Friesland uit het *Gothisch* of *Cimbrisch*. Z. TEN KATE II, 208, en JUN. op Willer. p. 191. Het *Angel-Sax.* was *Hill.* nog bij de Engelſchen in gebruik. Vergel. KILIAAN op het W. dat ook nog bij ons in de Naamen van eenige Plaatzen is overgebleeven.

(*n*) *Momme*] d. i. *Mag men*, of *Kan men*." Zo komt het ook voor in een der Bijſchriften, voor de Gedichten van G. J. geplaatst.

„ Dy hier uwt naet az fuwl op ſyckje
„ *Momme* eack mey rieucht by Rea-ſchonck lyckje."

en hier achter v. 108.

„ *Momme* herre naet ney kyckje?" ——

De grootheid en uitgebreidheid der KRAAGEN van deezen tijd is nu nog in vele welbewaarde Familie-Beeltenisſen zichtbaar. Ook kent men de Afbeeldingen van eene ELISABETH, Koningin van Engeland, en van ISABELLA CLARA EUGENIA, Aartshertoginne van Oostenrijk. Beide zijn in dit geval zeer overtuigend.

Digitized by Google

In dear efter him, dy dolle,
Iz trog- hackle' (o) oer al ſijn klean;
In jæ Faem (p) ſjocht uwt har hier,
Az in wâd - appe' æf wijld Djier.

Feint-

(o) *Trog-hackle'*] *Trog* is *door*, in het Eng. *Trough*. — *Hakkelen* betekent eig. Dikwijls *Hakken*. Vele zulke *Frequentativa*, of *Vermenigvuldigende*, anders ook *Voortduurende* Werkwoorden heeft onze Taal; als *Duikelen*, *Mengelen*, *Broddelen*, *Hengelen*, *Metzelen*, *Maakelen*, *Knielen*; koomende van *Duiken*, *Mengen*, *Brodden*, *Hangen*, *Metzen*, *Maaken*, *Knieën*. — *Doorgehakkelde* Klederen zijn, op onderſcheidene plaatzen doorgeſneedenen, ten einde een of ander fraai *Onderkleed* of *Linnen* 'er door henen blinken mogt; naar de wijze van dien tijd, uit Schilderijen en Prenten te over bekend. „ Hij zit met *gehakkelde Kleederen*," vind ik zonder naam des Schrijvers aangehaald bij WEILAND op het w. *Hakkelen*. VAN DER VEEN, dien, zo wij elders opmerkten, onze Dichter vaak op het oog had, bl. 253. —— „ Wat kan men voor de kouw'

„ Sich doſen meer als wel, in 't wol, in 't bont,
in 't rouw',
„ Niet op de Franſche wijs met lange *Sne'en door-*
hackelt."

Ondertuſſchen vinden wij ook hier het verwijt van den POT aan den KETEL! Want de Oude Man doet zijnen Neef in het vervolg voelen, dat ook hij, en zijne Gezellen, in dit opzicht de Mode volgden, als hebbende, volgens v. 67,

„ d' Himbdrôck wyld mey ſyde ſticke,
„ 't Waempis *gat oon gat trog-pricke*."

(p) *In jæ Faem*] „ En zij, die Vrijſter, dat Meis-
„ jen

En daar, achter hem, die malle
Is doorgehakt over alle zijne klederen.
En zij, dat Meisjen daar, ziet uit haar Haar,
Als een Woudaap, of wild Dier.

Knaa-

„ jen daar." — Even zo leezen wij in de *Muwze-boos-te*, bl. 40. „ Az *jæ Faem* enz. — Het Frieſche *Faem* ſtamt, onder bemiddelinge van het Franſche *Femme*, zonder twijffel af van het Latijnſche *Femina*. Nochthans betekent *Faem* in het Friesch niet *eevenveel welke Vrouw*, maar eene *Jongvrouw*, *Maagd*, of *Vrijster*. z. o. Fr. Wetten bl. 27 en 174, gelijk ook de Aantekeningen aldaar. — Wij erkennen hier de Kracht, den Wil van het Gebruik. Van de uitſpraak *æppe* zegt JUNIUS op Willer. bl. 265, dat dezelve aan de *Hinloopers* (*Friſiis Hinlopienſibus*) eigen is. — ook is *Ape* ijslandsch, volgens T. KATE 1 D. bl. 412. Het woord *Woudaap* wordt ook zo met verachting gebruikt door STARTER, Boertigh. bl. 26. in de beſchrijvinge van *Rondom leelijck*. — Wat nu verder het zeggen zelf van den Dichter aangaat, daar hij JOLLE van eene jonge Juffer op den wagen zittende doet getuigen, dat zij uit haar Haar zag als een Woudaap, of wild Dier! — wij willen hier gaarne bij bepaald hebben dezulken, die het op de hedendaagſche Pracht en Zwier in vergelijkinge, volgens hun, met de Zedigheid onzer Voorouderen, zo zeer gelaaden hebben. Voor ruim CL jaaren kapte de ſchoone Sexe zich reeds in Friesland zo los en wild, dat de Landjeugd, ſteeds gereed om allen ongewoonen opſchik te beſpotten, haar bij *Woudapen* en wilde Dieren meende te mogen vergelijken. De Zeden en Neigingen der Menſchen waren door alle tijden henen vrij gelijk: maar de Gelegenheid, en de middelen tot Weelde en Pracht waren niet altijd in eene gelijke maate bij de hand om daar aan te kunnen voldoen!

Digitized by Google

Feynten, (q) Feynten! ſjæ dy minger! (r) 25
't Lycket noorn' (s) nogh naerne neij!
Loytſe dear, in ſijden ſlinger, (t)
Fijt!

(q) *Feynten*] KIL. *Vent*, i. Veyn. *Juvenis*, *Adolescens*, *Puer*. *Goth. Fanta*, *famulus*. z. VAN WICHT bij VAN HASSELT op Kil. welke laatſtgen. aantekent, dat het *nu* genomen wordt in eenen kwaaden ſin *pro homine despicatiſſimo!* Doch zulks heeft in Friesland geene plaats, waar het w. dagelijksch. ook in de Steden, ten goeden wordt gebezigd. De Bedienden van den Stedelijken *Major*, of Wachtmeester; — ook die, waar van de Deurwaarders zich bij inlage bedienen, heetten dus *Wachtmeisters-* of *Deurwaarders-veinten*, of wel, eenvoudig weg *Veinten*. Alle Boerenknechts draagen insgelijks dezen naam. Vergelijk verder het *Idiotic. Fris.* op het w.

(r) *Sjæ dy Minger*] „ Zie dien Koopman." Voor *Sjæ*, dat ook op bl. 26 onder aan, en eld. voorkomt, leest men, op andere plaatzen, *Sjogh*, zo als v. 6 van dit Gedicht, en dit is het thans gewoone. —— Het w. MINGER komt af van *Mingen*, d. i. *Mengen*; eig. Miscere, mutare; voorts bij uitneemendheid: *Merces mutare*, *mercari*. N-D. *Waaren omzetten*. Nog zegt men in Friesland: *Met iemand Mengen*, d. i. handel drijven; en *Mengers* worden genoemd die kleine Winkeliers ten platten lande, welke hunne Waaren uit grootere winkels in de nabuurige Steden bekoomen. Zij zijn dan de *Mengers* met zulken Winkel. —— Bij ouds zeide men ook *Manger*. KILIAAN: „ *Mengher*, i. „ Mangher, *permutator*, *mercator*, en wederom:" *Maggher*, i. Mangher, *commutator mercium*. Maar vooral verdient dit onwaardeerbaar Woordenboek geraadpleegd te worden op bl. 376 der uitg. van v. HASSELT, waar wij het volgend Artikel vinden. „ *Manghber*, *Mengher*. vetus. Permutator, commercia exercens, commutator mercium: — qui commercium — cum aliquo habet. & Negotiator. & Opifex. *Ang. monger*, *munger*. hinc *Appelmangher*, *Vatmangher*, *Soutman-*

Knaapen! Knaapen! ziet dien Koopman. —
Het gelijkt nergens, noch nergens naar.
Ziet daar, een ſijden Slinger!

O

---

mangher, *Viſchmangher* &c. vetuſtiſſimae Dictiones. — MEIJER, Woordenſch. III D. bl. 610. „ *Manger*, mangelaar van koopmanſchappen, *Koopman*, *Handwerker*. enz.

Ik kan niet voorbij, hier wederom te doen opmerken de Wiſſeling der 5 Klinkers, in het oude *Manger*; het laatere *Menger*; het Frieſche *Minger*; en de Engelſche uitſpraaken door KIL. gemeld, *Monger* en *Munger*. waar van wij zien dat *Monger* het gewoone is.

Maggher, welke meer zeldſaame vorm ook door KIL. opgegeeven is, vind ik in de vertaalde Leſſen van PETR. MESSIAS, 1, 2. bl. 33. waar hij, ſpreekende van den Snoeper, door wien de Pausinne JUTTE begort werdt (zo hij het noemt) zich dus uitdrukt: „ Niet te min ſij verberchde haer begordinge ſo neerſtelijk, dat 'er niemandt anders af en wist, dan deſen *Maggher*."

(*s*) *Noorn' nogh naerne*] Even zo ſtaat 'er ook in de Oudere uitg. van 1668. De ſin is ongetwijffeld: „ Het „ gelijkt *nergens*, noch *nergens* naar!" Of de Dichter nu met opzet geſchreeven hebbe *noorn'*, dan of dit eene Drukfout is, durf ik niet bepaalen. Elders ſchreef hij, zo veel ik weet, overal *naerne*. Bl. 6. „ Ne „ Tjerne, dat komt *naerne* foor." zo als 'er te recht in de O. U. geleezen wordt. Bl. 28. ond. „ ô maet „ 't iz *naerve* ney ſo klear." En dus ook *aerne*, voor *ergens*, bl. 18, r. 9. verg. v. 80, en 105 van dit ged. kwalijk ſtaat 'er *earne* op bl. 22 r. 9. en nog ſlegter *ane* bl. 44, r. 24 en bl. 47, r. 18.

(*t*) *In ſyden ſlinger*] Zou men hier door eenen zijden *Slingerdoek* (hoedanige nu ook veelvuldig gebruikt worden) moeten verſtaan? of wel eene afhangende *Lijst*, *Slippe* of *Baſe*, zo als 'er van ouds gedraagen wierden: waarvan men bij KIL. aantreft *Baesken*, amiculus. en *Baeſinneken*, amicula? —

Fijt! (u) ho moy iz Moar dear mey!
Jæ, mey al dy kant oon 't doeck, (v)
Is by|– momme' (w) allijck in ſpoeck. (x)
Jiette' (y) yen feal forwielne Tabert!
O dy Weyn (z) dy rint (a) to red!

Haytſe-Tem.

Jolle-mijg, ho doz åd-ſwabert? (b)

Kom-

(u) *Fijt!*] Een Uitroep meermaalen door G. J. gebezigd, als bl. 12. „ *Fijt'!* myn ljea dy trilje. bl. 30. *Fijt!* him tocht him ſalm t' ontrinnen. bl. 36. *Fijt'!* mijn Arck iz ſtelne! en bl. 83" *Fijt'!* kâte' er, dit 's APOL. Het ſchijnt mij uit deze Voorbeelden eene *Interjectio dolentis*, een uitroep van Smert; of ſomtijds ook van Verwonderinge (*admirantis*) te zijn. — Het geen 'er volgt: *ho moy iz Moar dear mey*, is eene ſpottende Schimpſcheut. Men vergelijke het geen nu nog wel eens gezegd wordt: " *Wat is Poes mooi!*

(v) *Jæ, mey al dy kant oon 't doeck*] De kostbaarheid der *Kanten*, waar mede men zich in vroegere tijden verſierde, overtreft, misſchien, de tegenwoordige Klederpracht. Het groot onderſcheid beſtaat hierin, dat, het geen men toen aan het Lijf hing, beſtendiger en ſterker was; en dat ook de *Mode* niet zo vaak veranderde. Voorts kunnen wij dit zeggen opheldren uit eene andere plaats van G. J. bl. 8, r. 2.

„ In Wanne' hetſe' (de *Bruid* naamel.) ersling' om
ſen tin doeck, dij 's omſlinge
„ Meij *Spjealdwirck* (kant) hann'brie lang."

(w) *Iz bij-momme*] Beter had men hier uitgegeeven *bemomme:* want zo koomen elders bij onzen Dichter voor *Beguwcht*, *Begiet*, *Benaeyd*, *Betjoeden* v. 48 van dit Ged. — waar voor men in de O. Fr. Wett. bl. 65 vinde

O hé, hoe mooi is Moer daar mede!
Zij met al die kant aan het doek
Is toegetakeld gelijk een Spook.

Nog een doffe fluweelen Tabbaard. —
O, die wagen loopt te ras!

Haitze-Oom.

Iolle-Neef, hoe dus oudfrenzig?

Komt

---

vindt *Bithiothen.* — Het WW. *Bemommen* is regelmaatig (analogisch) even goed als *Bekleeden*, *Bedekken*, *Beſtrijken.* Evenwel behoort het tot die tallooze Compoſita, of zamengeſtelde Werkww. onzer Taale, welke reeds in onbruik zijn geraakt. Men zegt nu *Vermommen.* *Oermomme* heeft onze G. bl. 65, r. 9.

(x) *allijck in Spoeck.*] v. Gelijk een Spook. Even zo ſchreef men weleer *Soert* v. *Soort.* *Koern* voor *Koorn*, *Noerd* v. *Noord.* *Hoern* v. *Hoorn.* *Soe* v. *Soo* enz.

(y) *Iiette'*] *Nog*, *buiten dat.* uit het A-S. De Engelſchen zeggen nog *Yet.*

(z) *Weijn*] Wagen. Ook deze Uitpraak is A-S. *Wainſchot*; is bij de Engelſchen, dat bij ons *Wagenſchot* heet.

(a) *rint*] Bekend is het gewoone Ww. *Rennen*, waarvan *Renbaan*, v. Loopbaan. Gewoonlijk zegt men in Friesland, zo als hier ſtaat, *Rinnen:* maar ook wel, (zo als in de Lemmer b. v.) *Ronnen.* Het Eng. is *to Run.* Zie daar wederom eene afwisſeling van *vier* Klinkers.

(b) *dd- ſwabert*] *Zwabber* heet in Friesl. nog een *oud verſleeten kleed*, het welk men gebruikt bij ſlecht Weder, of Gelegenheden, wanneer het niet raadzaam zou zijn iets goeds, of waaraan wat te bederven valt, aan te trekken. "Ik heb mijnen ouden Zwabber aangetrokken, zegt men. — Uit zulke verſleetene Klederen, en oude

Komſte nummers naet (c) ynn' Sted?
't Lijcket naet, dock bernsck (d pittear. (e) 35
Biste dol, æf fol fen bjear? (f)

Iolle,

---

oude Lappen wordt gewoonelijk vervaardigd de *Scheeps-* of *Stok-Dweil*, welke men daarom ook, of om dat hij tot het wegneemen van allerlei vuil gebezigd wordt, eenen' *Zwabber* noemt. — Eindelijk heet een Scheepsjongen, die veel al het geringſte en morſigſte werk aan boord verrichten moet, ook wel de *Zwabber*. Onze Dichter had alleen het denkbeeld van *Ouderwetschheid* voor oogen.

(c) *Nummers naet*] d. i. *Nimmer niet*, of *nooit niet*, met eene dubbele ontkenning, welke oulings bij ons te ſterker ontkende: vooral toen de Woorddeeltjens *ne* en *en* (het welk door omzetting en ter bevordering van het gemak in de Uitſpraak van *ne* wierd gevormd) nog in gebruik waren. *Nummer* is de oude uitſpraak v. *Nimmer*. Dus bl. 60, r. 14 *Nummer* ſluwg. bij v. D. VEEN bl. 226. "Sach ik *nummer* Schoorſteen roken. bl. 230. "*Lieven* werd' ik *nummer* moe. KIL. *Nummer*, i. nimmer.

(d) *Bernsck*] d. i. Kinderachtig. — Het W. *Bern*, (een Kind) beantwoordt volkoomen aan het Lat. *Natus*. Het is een Deelwoord, betekenende *Gebooren*. De Friezen laaten nu nog, even als van ouds, het Bijvoegzel (*augmentum*) in de Werk- Deél- en Zelfsſt. Naamwoorden weg. — Dus bl. 38, r. 12. "Hab ick *ſtelne?* heb ik geſtoolen? — bl. 16, r. 4. "Hie 'k mijn Heyte rie dogg' *folge!* — Had ik mijns Vaders raad dog gevolgd. Zo volgen hier achter *noagh*, v. *genoeg*. vs. 47. en *Breck*, v. *gebrek* vs. 49. — Zo zeide men oulings ook *Vaar*, v. *Gevaar*. — en nu nog *Brandewijn* voor *gebrande* Wijn. Z. het *Idiot. Frif.* bl. 119. —— Verder heeft hier, behalven de gemelde Weglaating, ook nog eene Zamentrekking plaats, t. w. van *Beren* in BERN. Men vergel. de Aantekk. op de O. Fr. Wett. 3 Stuk bl. 66, en inzonderheid bl. 94. —— Het tham-

ge-

Komt gij nimmer of nooit in de Stad?
Het lijkt niet, zulk kinderachtig praat.
Zijt Gij dol, of vol van Bier?

gebruik. *Baaren* (waarvan JUNIUS ons geeft het Gothisch *Barn*) wierd in het A-S, en andere Tongvallen uitgesprooken *Beran*. Z. JUN. Glosf. Goth. p 82, 83. en hiervan zijn dan in de O. Fr. Wett. II D. § 1. Di *berna* ende di *oenberna*: de *Geboorene* en de *Ongeboorene*. en bij G. J. in de *Muwze boaste*, of het Muizenhuwelijk, bl. 40, r. 6 *eijn-borne* Dochter (want zo moet men daar leezen) *eigen geboorene* Dogter.

(*e*) *Pittear*] " Praat. Dit woord vindt men bij G. J. verschillend geschreeven. Gelijk hier, zo leest men ook bl. 43, r. 24. " Trog dit *Pittear* reeke hij Enone. vergel. bl. 68. bl. 163. Elders en meermaalen is het *Petéar*. Dus in de tweede, of Friesche Voorrede, „ om dat *petéar* — oon to herckjen. — om die *redenen* aan te hooren. bl. 7, r. 8 " 't Is nin *petear!* 't Is geen *praat!* — Hier van daan het W W. in deze Gedichten veelvuldig voorkomende, *Petearjen*, praaten. Bl. 37, 15. Jæ *petearret* tuwlle" zij *praat* kortswijlig. — bl. 97, 9 "Oorz, *petearre* 'er, is 't meij' Minsche." anders, *sprak* hij, is het geleegen met den Mensch. II D. bl. 48. " om meij elck-oorme to *petearjen*." om met elkanderen te *praaten*. — Van den oorsprong van dit W. is mij geen verder bescheid gebleeken.

(*f*) *Fol fen bjear*] Vol van Bier. — Eene zaak thans ongehoord. Maar in dien tijd, en vroeger, was BIER de gewoone Drank, waar in men zich te buiten ging. Hoe zou men anders verstaan het Vetkoopers Sprookjen, voorkoomende bij WINSEMIUS op het J. 1480, fol. 299, waarin gezegd wordt, dat de *Harlimmer tape*, d. i. het Haarlemmer *Kuit* (zeker krachtig Bier) 's Lands ondergang bewerkte? (vergel. VI Bijlage op de Verhandel. ov. d. Eigennaamen der Friesen.) — In WAATSE GRIBBERTS Bruiloft zegt GRIBBERT (bl. 3) uit de Herberg koomende: " O touzent Bot-

zes!

Digitized by Google

Iolle.

't Iz nin bjear, nogh mâlle raenjen *(g)*
Dear my ynne holle leyt,
't Deart my op dy ſtrijppen *(h)*. fraenjen,
Op dy Stedſche' hovirdigheyt.
Licht wy, om dy freamde klean
Iiette' yen freamde pleage ontfeæn.

Haijtſe-Tem.

Mar! min ſeyt 'er fen, mey *Iolle!*
Bistu nu ſo ſwier fen holle,

Dat-

---

zes! dat Harlemmer Bjiercke dat ſmecket mij ſoo ſwiet, ſoo ſwiet!" —— De Schrijver van den Tegenw. Staat v. Friesland meldt ons, (1 D. bl. 152) dat de Ouden een Kookzel van *Graan* en *Water*, eenigzins naar ons *Bier* gelijkende, bezigden, en zich daar aan dikwijls vol zoopen. —— WARTON, Schrijver van *the Hiſtorij of English Poetrij*, maakt daar in gewag van een oud en zeldzaam Engelsch *Drinklied* van 1551, niet op *Wijn*, maar *Bier* betrekkelijk, volgens de gewoonte des tijds. —— De Jongmans, derhalven, welke, in deze vroegere tijden, zich met hunne Vrijsters ter Herberge begaven, onthaalden dezelve veelal op *Bier*. en dit was *to* bjear *gean*. hier bened. v. 82. „ *Den to* bjear mey *Monts* in *Td*. en vs. 129. „ *Ield by huwz*, *in Jeugd* to bjear." —— J. v. D. VEEN Bruil. Zang. bl. 297." Doe Claas Calis tot Couſyntje Om het vuir *te bier* most gaan." Nu en dan kwam 'er vervolgens ook *Wijn* en *Brandewijn* bij. Getuige G. J. bl. 10, 4.

„ *Tetke* krigge *Sjolle* Kreamer,
To Sint Eal, bij *Wijn* in *Bjear*."

en hier achter vs. 84.

„ Iiet den yn, het mogste better,
Baernde-Wijn in *Bjear* az wetter."

Bij

Iolle.

't Is geen Bier; noch malle Ranken,
Het geen mij in het hoofd ligt.
Ik ſtoor mij aan die ſtreepen, franjes,
Aan die ſteedſche Hovaardigheid.
Misſchien, dat wij, wegens die vreemde Klederen,
Wel eens eene vreemde Plaage ontvangen!

Haitze-Oom.

Maar men zegt 'er van met *Iolle!*
Zijt Gij nu zo zwaar van hooft,

Bij het oud — frieſche *Bjear* (want zo ſchrijft en rijmt G. J. overal) vergelijke men het Eng. *Beer.*

(*g*) *raenjen*]" ranken." Dus: *fuwlle raenjen*, vuile ranken, bl. 85, 4. KIL. vertaalt RANCKE *fallacia*, *astutia*, *verſutia*, *ars*, *dolus*. STARTER Boertigheden bl. 7. „ ſyn dit geen looſe ranken?" Anders noemt men het *ſtreeken*: maar eigenl. gezegd zijn het *bochten*, in welke iemand zich, als eene Slange, wringt, met oogmerk om te misleiden: — want RANKEN, of RENKEN betekende van ouds *Buigen*, *Krommen*. z. KIL. in V. p. 520; b. en TEN KATE, II D. bl. 321, 326. Hier van RANCKE, RENCKE, eig. volgens dienzelfden KIL. *flexus*, *flexio*. daarna de *dunne buigbaare Tak* van eenen Boom. eindelijk *Bedrog*, *Arglistigheid*. Van welke Betekenis wij het figuurlijke reeds hebben aangeweezen.

(*h*) *Strijpen*] eig. Streepen, d. i. *Listen* of *Linten*, welke op de Klederen wierden genaaid. Dus beneden vs. 71.

„ Iiette ſwy ick *ſtrijp'* in koorde
„ Lanz dijn wijde broeck omborde.

V. D. VEEN bl. 79 „ Wie nu niet gaat gepronkt,
gekoordt, geboordt, *gelist*,
Die heetmen al geveinst. ——

STAR-

Datſte ſplinter- ſjoghſte? (*i*) Stalck' (*k*)
Yn dijn eyn eag iz in balck'.
Yn dijn Tuwn iz noagh to wjoeden. (*l*)
Bern, het hettet to betjoeden, (*m*)
Dat me' oors leck (*n*) in breck beguwcht, (*o*)
In eyn fuwl naet eyn reys ſjuwcht.
Iz

STARTER Boertigh. bl. 23. „ Op al myn kleeren ſat niet een uytwendigh *koordje*." KIL. *Strijpe*, i. Strepe. *Stria*, *Striga*, *linea*. Verg.t. KATE II, 337, 447.

(*i*) *Datſte ſplinterſjoghſte enz.*] Dit is ontleend uit het bekend en eigenaartig zeggen van den ZALIG-MAAKER MATTH. VII, 3, 4, 5. — V. D. VEEN was ook hier onzen Dichter voorgegaan in de Bruilofts zz. bl. 202.

„ De *Splinterkycker*, als hy plagh,
Is rusteloos van nau te micken,
Hy zou tot ſwymens toe verſchricken,
Indien hy in de ſpiegel ſach."

(*k*) *Stalck'*] d. i. *Vriend*, *Metgezel*, *Kameraad*. Zo noemde G. J. doorgaans zijnen Vriend S. A. GABBEMA, gelijk de Brieven, aan denzelven geſchreeven, op alle bladzijden toonen. Het w. ſchijnt mij te zamen getrokken te zijn uit STALLICKE, of STALLICK, betekenende een en hetzelfde als *Stalbroeder*, *Stalgezelle*, dat bij KIL. voorkomt, en door hem verklaard wordt *Commilito*, *Contubernalis*. —— Gelijk van *Vuil* komt *Vuilik*; zo van *Stal Stallik*. en het w. betekent eig. Eiusdem *ſtabuli*, *tabernae*, *ſedis*, *loci*, aut *ſtationis* participem; d. i. die tot denzelfden *Stal*, *Zit-* of *Standplaats* behoort. Van de verſchillende Betekenisſen van het w. STAL zullen wij hier niet verder ſpreeken.

(*l*) *Wjoeden*]" Wieden. Dus op bl. 63, 8.

Doz ſil d' Hymmel-roede
Uwz uwt-feye in *wjoedde*.

nog zegt men gewoonelijk in Friesland *Wjueden*.

Digitized by Google

Dat Gij den ſplinter ziet? — mijn Vriend,
In uw eigen oog is een Balk.
In uwen Tuin valt genoeg te wieden,
Kind! wat heeft het te beduiden,
Dat men eenes anderen Misvalligheid en Gebrek
En eigen Vuil niet eens ziet? (beſpot,

(*m*) *Betjoeden*] Even zo vindt men dit w. geſchreeven in WATZ. GRIEB. br. bl. 48. —— Het oude eenvoud. Ww. was THIOTEN, waarvan *dieden*, *duiden*, *diets* maaken, *duidelijk*. Het zamengeſt. BETHIOTEN (beduiden, aanduiden, verklaaren) treft men aan in de O. Fr. Wett. bl. 3 „ Alſoe *bitiothet* „ hit ws di Paaus." (alwaar *hit*, of *het*, dat reeds in het voorgaande w. was ingeſmolten, overtollig is) en verder: Haet *bitiothet* wird Goedes?" —— JUNIUS in Glosſar. Goth. p. 349. „ In L. L. quoque Friſicis *bithioten* est *interpretari*, *explicare*. Belgae etiamnum *bedieden* vel *beduiden* dicunt." —— Belangende den Oorſprong; dezen zoekt hij (gelijk na hem ook gedaan is door WACHTER in Glosſ. Germ. *v. Deuten* p. 111.) in het Goth. *thiuda*, A-S *theod*, Gens, Populus, Indigenae. Tot opheldering van welk gevoelen ons *Verduitſchen* eenigſins zoude kunnen ſtrekken. Dan wij achten het wat ver gezocht.

(*n*) *Leck*] Hetzelfde als *Lak*, of *Laak*, waarvan *Laaken*. KIL. bl. 334 verklaart het *vitium*, *vituperium*, *probrum*. en MEIJER heeft in zijnen Woordenſch. „ *Lake*; Lak, Gebrek, Ondeugt." v. D. VEEN bl. 227. „ Al U dichten heeft *gebrek*: Al U dichten heeft een *Lek*. — Van de verwiſſelinge van *a* en *e* zullen wij hier niet ſpreeken; maar alleen zeggen, dat het tot de Fraaiheden van onzen Dichter behoort, wen hij *Lek* en *Brek* dus bij malkanderen voegt: dat doet hij ook bl. 72, r. 2 „ 'k Hear *leck* in *breck* fest bye ruwz'."

(*o*) *Beguwcht*] " beſpot." Van *Guwch*, dat voorkomt in die fraaie plaats van onzen Dichter, bl. 76, 21.

" Hier

Iz 't naet tjoe, (p) dat Minske eagen
Wytge' (q) om oor' ljoe quea lânz pleagen,
Lôytse al 't jinge' in oor begiet,
Nin lilck, dat uwz selm mis-stiet?
Spe'gle (r) dy reys, ijn dijn sinnen,
Fry fen boeyte in djiep fen binne,

Tinck-

" Hier somme' elck so nin *guwch* oonstecke,
Nogh sijnne wezze', in frjuenlijck sprecke.
Hier mealt me' elck, ney eyn serv'rjuecht uwt,
In from Minsch' from, in goeyt in goeyt.
Hier giet nin Hoafsche feynserye
So brie ——

welke ik elders dus vertaald heb:

Hier zal men niet, gelijk in Steê,
Elk spottende de *guich* na steeken!
Noch Vijand zijn, en vriend'lijk spreeken,
Hier maalt men ieder Man, naar eige verw', recht uit,
Een vroom Mensch vroom, een' Guit een Guit!
Hier treedt geen' hoofsche Veinserije
Zo prat! ——

Kil. kent niet alleen het Ww. *Guigen*, beguigen, bespotten: maar hij heeft ook *Guijch*, i. Guyse. —— Sanna, irrisio, jocus. Hier van de spreekwijze: Iemand de *guig* na steeken. en van het door Kil. opgegeevene minder bekende *Guise* het Ww. *Verguizen*, te schande maaken.

(p) *tjoe*] „ vreemd, wonderlijk." Zo wordt dit w. ook geschreeven bl. 35, 15. „ Hij begoe" Njuer in *tjoe* Oon sijn Mem to roppen, Hij begon op eene zeldzaame en vreemde wijze aan zijne Moeder te roepen. De gewoonere schrijfwijze, echter, is *tjoed*. zo is: "In *tjoed* namme, een *vreemde* naam, in *W. Gr.* Bruil, bl. 36. — In de *Fr. Grammatica*, of G. J. II Diel bl. 10 vinden wij *Tzjoed*, *Tzjoedir*, *Tzjoedst*.

(q) *Wijtge*] In het *Goth.* wierd de g dikwerf voor den

Is 't niet vreemd, dat menſchen oogen
† Wijten aan het kwaad van anderen de plaagen des
Gadeſlaan al het geen een ander begaat, (Lands,
En niet het Leelijk, dat ons zelven misſtaat.
Spiegel U eens in uwe gedachten
Vrijelijk van buiten, en diepdoordringend van bin-
nen; Denkt

---

den uitgang der Werkwoorden gevonden, daar wij dezelve in het gewoon N-D niet aantreffen. b. v. *Soekgan*, quaerere, N-D. *zoeken*. z. JUN. Gloſſ. G. p. 311. *Ganasgan*, fanare. ibid. pag. 115. N-D. *Geneezen*. Deeze g wisſelde naderhand met haare aanverwante j. inzonderheid bij de FRIEZEN. „ Ubi Belgae (het zijn de woorden van den Opſteller der *Frieſche Gramm.* t. a. pl. p. 17.) pronuntiant *waken*, *garen*, *faren*, *ſlepen*, nos pronuntiamus: *Weckien*, *Gerrien*, *Ferrien*, *Slypien* &c. —— Zo koomen in dit Gedicht voor *Hingjen*, van Hingen, voor Hangen, *Klearjen* v. klaaren. *Pronckjen* v. pronken. *Lijckjen* v. lijken, vergelijken. *Kijckjen* v. kijken. *Snapjen* v. Snappen. *Drinkjen* v. drinken, enz. —— Volgens deze aanmerkinge nu zou *Wijtgen*, of *Wijtjen*, hier kunnen ſtaan v. *wijten*. en zo hebben wij ook in gewoon N-D. vertaald. In dien ſin komt het voor bl. 68. " mij wirt *wijtge*. d, i. mij wort verweeten. Maar 'er rijst eene zwaarigheid, dat 'er dan ſtaan moest: Wijtge' *oon* oor' ljoe quea lanz-pleagen. in plaats dat 'er nu ſtaat, Wijtge' *om* oor'l. q. l. pl. —— het welk ik daarom, van gedachten veranderende, vertaale: „ *Voorſpellen*, *uit hoofde* „ van het kwaad, door andere Lieden begaan, ram„ pen over het Land." WIJTGEN is dan het zelfde als *Wittigen*, waarvan *Verwittigen*, en komt dus in de betekenis van *Spellen*, of *Voorſpellen*, voor op bl. 63, 5. „ O! dit *wijtget* naet az quea." —— O! dit voorſpelt niets, dan kwaad. —— Dat, ondertusſchen, de Dichter dit *Voorſpellen* door de *Oogen* verrichten laat ſchijnt ons niet wel goed te maaken.

(r) *Speg'le*] Bl. 63, 9 leezen wij; „ Tjuts-

Digitized by Google

Tinckſte' it tygge oer foore' in ney,
Fen dy ſalm (:Myg:) (s) rinſte wey:
Bert it naet, korts alle Sneymien (t)
Du in *Duwçkle*, *Buwe* in *Heyne*
Jppe, *Jackle*, *Jeyp* in *Frans*,
In ſo by de gou (u) ford lanz,
Az iemme ynne boerren komme, (v)
't Himd opp' borst benaeyd mey blomme —

In

„ Tjutslân wier uwz *Spegel* klear,
Speg'len wy uwz jiette."

d. i. Duitschland was onze klaare *Spiegel*, indien wij ons nog *Spiegelden*. *Spegel* komt nader bij den oorſprong, *Speculum*, dan het gewoone *Spiegel*. en voortgelijke voorbeelden levert het Friesch veelvuldig op. Ik zal 'er eenigen van aantekenen. MAR, v. *Mare*, N-D. Meer. KRIJST-TIED, *Christtijd*, Kerstijd. DIEVEL, *diabolus*, duivel. z. hier beneden. —— Eveneens is het met die, welke uit de oude Tongvallen herkomſtig zijn. Goth. HAWI, Fr. *Hæ*, waarvan *Haaien*. N-D. *Hooi*, waarvan *Hooien*. DEUR zegt HOOGSTRATEN, op het W. ſchreef men oudtijds *Dore* of *Door*. dit is nog het Frieſche. REINEN zeggen zij nog voor *Regenen*. Ook dit is de oude uitſpraak. Dus geheugt het mij bij den Redenrijker M. CASTELEIJN, in de Baladen van Doornijcke, geleezen te hebben: *'t Reinde* bloed. Voor *Arm* was het bij ouds *Aerm* (z. HUIDER. op M. Stok. 1 d. bl. 550.) het Fr. is *êarm*. EARN is in het Friesch een *Arend*, en dat dit met de oude Dialecten overeenkomt blijkt uit WACHTER Gl ſlar. p. 81.

(s) *Myg*] „ Maag" (waarvan Maagſchap) Bloedverwant. Neef. IOLLE was de *Neef* van HAITZEIEM, die hem daarom telkens *Myg* noemt. z. hier beneden, v. 76, 150, en 159. Bl. 8, 17 van deze Gedichten: Den ney uwz IJNTSKE *Mijgen*. —— dan

naar

Denkt Gij het ter deegen over, voor en na,
Van U zelven, Neef, loopt Gij weg.
Gebeurt het niet, schier alle Sondagen,
Gij en *Doekle*, *Bouwe* en *Hein*,
Jeppe, *Jakkle*, *Jeip* en *Frans*,
En zo voorts bij den regel langs
Als Gijl. in de Buurt komt,
Het Hembd op de borst benaaid met bloemen —

naar de Maagen, Vrienden of Nabestaanden van onze IJNTSKE. —— Fr. Wett. I § 30. „ *By da ena fiera Hande her* Meghen. —— *Ief hyo to da* Meghen *geet.*" Dit *Meghen* nu wordt daar te recht gebracht tot het A-S *Meeg*, cognatus. Beter zou het, derhalven, zijn te schrijven *Mieg*, dan *Myg*.

t) korts alle sneynen] „ Schier, bijkans alle sondagen." Dit is de betekenis van dat *Korts*. Dus in W. Gribb. Br. bl. 22." Dat hij *korts* omtruysselde." dat hij *bijkans* ombuitelde, of, onder de voet viel. en bl. 31. „ dat hie ik *korts* jorjitten." dat had ik *schier* vergeeten. Over de *Friesche Naamen* van de DAGEN der WEEK zal het gevoegelijker zijn hier achter, bij wijze van Bijlage, wat breeder te handelen.

(*u*) *bij de gou*] Zo staat 'er in de *Eerste Uitg.*. De *Leeuwarder* heeft kwalijk: „ bij de *Goud.*" Eig. betekent „ bij de *gou* langs." *van Land tot Land*, of *van Dorp tot Dorp*. waarvoor men doorgaans zegt: *bij de Rijge*, of *de Rij langs. op den Regel weg*. GOU, of *gouw*, wordt door KIL. verklaard *Regio*, *Ager*, *Rus*, *Terra*, *Pagus*. Het aanverwante is GO.

(*v*) *ijnne Boerren komme*] Men weet, dat de Friesche Dorpen veelal bestaan uit hier en daar verspreide, meer of min groote *Boerderijen*, of, zo men ze gewoonlijk noemt, Boere Plaatzen, met Landerijen omgeeven. Deze Boerderijen zijn, veelal, vrij verre van de Dorps-Kerk afgeleegen, hoe zeer zij anders ook het aanzienelijkst

In mey beamke – Letters (*w*) beyd,
Dat den bleat in ypen leyt,
d' Himd-rock wyld mey syde sticke:
't Waempis (*x*) gat oon gat trog pricke:
Lanze (*y*) Rieme' (*z*) in Fôle-jacht (*a*)
Lycket dat naet rju (*b*) ney pracht?

Jiet-

---

lijkst en gewigtigst deel van het Dorp uitmaaken. Bij de *Kerken* vindt men doorgaans, behalven de *Pastorije*, en het *Schoolhuis* (om van de *Dorps-herberge* niet te spreeken) ettelijke Huizen, bij elkanderen gebouwd, en door Winkeliers, Ambachtslieden en Boeren-arbeiders bewoond, en dit zijn bij den Friesehen Dorpeling, zo als bij onzen G. J. *de* BUUREN. De Jonge Maats (*Feinten*), die, geduurende de weeke, in hunnen dagelijkschen arbeid onledig waren, en elders niet gezien wierden, kwamen des Zondags op, en verscheenen in de Buuren (waar de algemeene gaarkomst was) gekleed in hunne Zondagskleederen, welke op deze plaats, naar de manier van de tijden des Dichters, ten keurigsten beschreeven worden.

(*w*) *Blomme- in beamke Letters*] verstaat 'er door zekere groote, ter deegen zichtbaare, veeltijds gekleurde Naamletters, zwierig gestikt in de gedaante van *Boomen*, of *Bloemen*, waar mede de Hembden der jonge Lieden praalden, en gemerkt waren.

(*x*) *'t Waempis*,] "Vest, of kamizool." *Leeren Wambis* vinden wij in W. Gr. Bruil. bl. 29. Eigenl. betekent het dat Kleed, het welk het Onderlijf, of den Buik bedekt, als afkomstig van het *Goth.* en A-S *Wamba*, of *Wamb.* Venter. Z. JUNII Glosf. Goth. p. 392. en KIL. p. 783. Verkeerdelijk brengt FRANS BURMAN Aanmm. II D. bl. 161. dit woord tot het oud- Fransche *Gamboison*.

(*y*) *Lanze*] d. i. langs de. Zo staat 'er ook vervolgens, vs. 97. *Lanze* frye Heerne wey. — Maar bl. 15, 9 vinden wij *lân-se* Lean. en bl. 9 boven aan *lanse* wey. Ik geloof, dat de waare schrijfwijze is *Lânze*.

(*z*) *Rieme*] In vele Friesche Zelfstt. Naamww. blijft de

En met boomtjens-Letteren allebeiden,
Dat dan bloot en open ligt;
De Hembdrok wild (zwierig) met ſijde geſtikt,
Het Wambes met gat aan gat doorgeprikt.
Langs den Riem een Veulen-jacht: —
Gelijkt dat niet vrij wat naar pracht?

Nog

---

de uitgang op *e* ſtand houden, waarin het gewoon N-D. dien voorlang door afknottinge weglaat. Als in *Sinne*, *Moánne*, *Hoánne*, *Hinne*, *Kape*, *Striette*, *Schuvre*, *Mitte*, *Swieppe*, *Koeke*, *Bregge*, enz. v. *Son*, *Maan*, *Haan*, *Hen*, *Kap*, *Straat*, *Schuur*, *Maat*, *Zweep*, *Koek*, *Brug*. — Ook de Jonge Mans ſchijnen ten tijde des D. om het Lijf, boven den Broeksband, gedraagen te hebben Riemen van gevlochten Zilverdraad, bezet met Zilveren Plaatjens, waarop doorgaans een reeks Paarden achter malkanderen wierden verbeeld: het welk G. J. hier *ien* FÔLE-JACHT, een *Veulen-jacht-* of *Drift* noemt. Mij geheugt deze dracht in mijne jonge Jaaren alleen bij de *Frieſche Vrouwen* ten platten Lande te hebben opgemerkt, wanneer zij ten deftigſten waren opgeſchikt. Elders noemde men deze *Riemen* GORDELEN. — HENR. v. ERP bij MATTH. Anal. 1, 117. " die dat reede gelt niet en hadden, die brochten — haar Silverwerk, ringen, ketenen, ende *gordelen*.

(*a*) *Fôle-jacht*] voor *Veulen* zegt men nog in Friesland gew. *Vool*, of Vooltje. Het M-G is *Fula*. en het A-S *Folan*. volgens T. KATE I D. bl. 458. — in *Jacht* ſchuilt het denkbeeld van een Reeks elkander achter-volgende Dieren, zo als zij zich op de Jacht vertoonen.

(*b*) *Rju*] " vrij veel, vrij wat." dus bl. 7. 24. "Mij ænget *rju* for 't raeb'jen fenne Lie." Ik ben vrij wat beangst voor het kwaadſpreeken van de Menſchen. bl. 38, 11. " Jaen æf nimmen ſchylt *rju* folle." Geeven of Neemen ſcheelt *vrij veel*. Het wordt ook wel eenvoudig gebruikt voor het aanmoedigende *vrij*; als in *W. Gr. Bruil.* bl. 15 "So rin du *riuw* hinne." Zo loop gij *vrij* henen. en bl. 16. Slag *riuw* to." Sla *vrij* toe.

Digitized by Google

Jiette swy ick strypp' in koorde,
Lanz dyn wyde broeck (c) om-borde:
Fen dyn locken, (d) giel az waegs, (e)
Dy oere' earen hingje az flaegs.
Soe 'k fen Famne pronckjen sprecke,
Myg, de holle (f) schoe my brecke
Foore' ick 't heal, ja hette sey, (g)
Dearom lit ick 't efter wey.
Gietme den ford ynne Tjercke? (h)
Nee: mar aerne to Jiermercke.

Æf

(c) *Wyde Broeck*] Wijde Broeken blijven, ouder gewoonte, nog bij de Hindelopers in gebruik. Over *strijpp' in koorde*, Z. onze Aantekk. op v. 39.

(d) *Locken giel az waegs enz.*] De inwoonders dezer Landen waren 'er, van de vroegste tijden af, over uit, om de goud-geele Kleur op de Haaren hunner Kinderen te doen hechten. Men onderkende eenen *Batavier* aan zijne *Roshaarigheid*, waarvan de *rufus Batavus* bij MARTIAL. XIV, 176, en de *auriconus Batavus* bij SILIUS ITAL. L. III, v. 608 getuigen. Vergel. HADR. JUNII *Batavia* C. VII, waar hij vele plaatzen der Ouden hier toe heeft bijgebracht, en tevens getuigt, dat de gemelde gewoonte nog plaats vond bij de FRIEZEN van zijnen tijd. "*Istud*, zegt hij, *rutilandi capillitii studium adeo pertinax* etiamnum *insedit* Frisiorum *Cisrhenanorum & Frisiabonum Genti, ut singulis ferme hebdomadibus lotas caustico lixivio proles æstivo maxime tempore locis apricis exponant.* — " Men heeft mij meermaalen verzekerd, dat dit, waarvan hij spreekt, t. w. *den Kinderen weekelyksch het Haar met warm zeep-zop te wasschen, en hen dan in den Zonneschijn te zetten, ten einde het geel te maaken*; nog te HINDELOPEN en op het eiland MERKEN in gebruik is. Verg. onze Verh. over het bekend zeggen van MARTIALIS, dat zo dikwerf ten nadeele van onzen Landaart is uitgelegd: *Aurem qui modo non habet*

Nog verſwijg ik ſtreep (Lint) en koorde
Langs uwe wijde Broek omgeboord;
Van uwe Lokken, geel als Was,
Die over de Ooren hangen als Vlas.
Zou ik van het pronken der Vrijsters ſpreeken,
Neef, het hoofd zoude mij breeken,
Voor dat ik het half, ja 'er iets van zei,
Daarom laat ik het achter wege.
Gaat men dan verder in de Kerk?
Neen, maar ergens ter Jaarmerkt!

Of

---

het Batavam! geplaatst in de Werken v. h. UTRECHTSCH GENOOTSCH. I D. bl. 496, 503, 504. — Op dat zo zeer geachte *goudgeel ſchoon* van het Hoofdhaar ziet onze G. J. ook bl. 38, 9. „*Goune* bolle krolle Holle."

(*e*) *Waegs*] " WAS." even zo is *Flaegs*, dat volgt, Vlas. — Dus in de O. *Fr. Wett.* bl. 85. „ deer dat *Flax* oon woex." waarmen zich een Kapjen (A) of circumflexus boven de *a* verbeelden kan. — en *Wax*-ſchot, voor *Wâx*- of *Waegs*-ſchot, d. i. *Was*-ſchatting, of Geld voor Waskaarsſen, in die zelfde *Wett.* bl. 205.

(*f*) *Holle*] „ het Hoofd." Geene der aanverwante Taalen, of Tongvallen, zo veel ik weet, komt met deze Uitſpraak overeen. 'Er is, niettemin, geen twijffel aan, of zij is echt en oud. Dit woord is, derhalven, zeer opmerkelijk.

(*g*) *Sey*] Zo ſtaat 'er te recht in de O. Uitg. voor *Sei*, gelijk ook, in het volg. vers *Wey* v. *wei*.

(*h*) *Tjerke*] „ Kerk." TEN KATE zoude zich (II D. bl. 18) minder geërgerd hebben aan de *draaijing van Tongeſlag* in dit W. bij de Friezen, indien hij gedacht had aan het Eng. *Church* en deszelfs uitſpraak! Omtrent den oorſprong van het W. vergelijke men KIL. en WACHTER gloſſ. germ. p. 200. — Het gevoelen van KÖRBER, bij WEILAND, „ dat het zou afkomen van *Ker-*

Æf me keatst qon' ſchet-jeffs (*i*) tyd.
Den to bjear mey *Monts* (*k*) in *Yd.* (*l*)

Jiet

Keeren, d. i. Keuren, kiezen, en eene letterlijke overzetting zijn van het w. *Eccleſia*, zo veel betekenende als eene UITGEKOOZENE *Menigte*." vervalt daar door, dat *Eccleſia* dit *niet* betekent; maar wel *eene ter zamenkomſte opgeroepene Menigte*. Waarom ook de *gewoone Volksvergadering* te Athene, uit allerlei Burgers, zonder onderſcheid, beſtaande, dien naam droeg: om van de verre afwijkinge der oude Dialecten niet te ſpreeken.

(*i*) *Schetjeffs-tijd*] De Lezing is hier in beide Uitgg. bedorven. de Oude heeft *Schetjest'-tyd*. Men leeze: SCHETJEFTS-TIJD. —— JEFT is Gift. Dus bl. 42. " Lauw my dat ſchien Bield to *jeft*." Verloof dat ſchoone Beeld aan mij tot eene *gifte*. Oulings ſchreef men *Jeſta*. z. de O. Fr. Wett. bl. 18, en de Aantekk. aldaar: SCHET betekent *Rundvee*. Zo leest men in die zelfde Fr. Wett. bl. 187. " fan *Schettes* hoerne." dat wel vertaald wordt: van *Runderhoorn*. — en nog duidelijker bl. 98 " ſiower foetada *Scet*." waar G. J. in de Aantekk. had kunnen vergeleeken worden. Elders vindt men SCOT, voor een *Stal*, of *Kot*, inzonderheid van *Verkens*. MATTH. anal. 1, bl. 118. "Zij namen ons ons vet vercken uyt dat *Scot*." Hier van *Schotbeest*, een Scheldnaam, het zelfde ſchier als *Verken*. — KIL. verklaart SCHOT, onder anderen, *Schut*, ſeptum. Dan het geen elders was *Schot*, *Schut*, of *Schutting*, was in den Frieſchen Tongval SCHET. Dit W. nu betekent 1. Een *Schut*, *Beſchuttinge* of *Affſchuttinge*. 2. een *Stal*. 3. *Het Vee*, *de Runderen*, op *den Stal*. (Metonymicé. Continens pro Contento.) — Wat is dan nu *Schetjefts-tyd?* Niets anders dan de *Voeder-tijd*, de bij den Landman ſteeds gezette tijd om het Vee op de ſtallingen te voederen. —— De jonge Maats moesten, wanneer de Voedertijd daar was, uitſcheiden met kaatzen, of andere Tijdkortingen. Maar zo ras was dit Avondwerk niet gedaan, het voederen

ver-

Digitized by Google

Of men kaatst tot aan Voertijd toe,
Dan te Bier met *Monts* en *Yd*.

Giet

---

verricht; of zij gingen hunne Meisjens afhaalen, om met dezelve te Bier te gaan. —— Dat voorts de SONDAG in dien tijd door de Landjeugd veelal met Speelen en Drinken wierd doorgebracht is blijkbaar zo uit deze, als andere plaatzen van onzen Dichter. TETTE verwijt SJOLLE bl. 16, 13.

„ Al myn goed hestu fordroncken
In forſpylle *Sneyn* op *Sneyn*."

volgens bl. 10, 1 gingen

" HOYTE in HOOTSKE *Sneyns* to keamer."

Het is met de Zeden, in dit opzicht, eer beter dan erger geworden!

(*k*) MONTS] Een Vrouwen-naam. Zo dacht ik niet bij de eerſte Uitg. van de Verhandeling over de Eigennaamen der Friezen, bl. 54. — De Mansnaam MONSE was mij wel voorgekoomen bl. 41, 17 Doz ſpryck Heerom *Monſe*'-yem oon." maar ik maakte mij diets, dat G. J. ſinſpeelende op het Lat. *Mons*, 't welk een *Berg* betekent, aldaar met dichterlijke vrijheid dien naam verſonnen had. Dan een zekere LOUW MONSES, dien ik naderhand aantrof, leerde mij, dat het niet alleen een echt Frieſche, maar ook nog heden gebruikelijke Eigennaam was; het welk de Geſlachtnaam MONSMA nog nader bewijst. Voorts komt van MONSE de Vrnm. MONTS, gelijk van YNSE YNTS.

(*l*) YD] Insgelijks een Vrnm. YD HANIA was de Moeder van den beroemden VIGLIUS, of WIGLE van AYTA. — Bij de volgende Woorden: " Jiet den yn, *het mogſte better!*" ſchoot mij de plaats te binnen van HORATIUS III B. 28 Lierzang. Feſto *quid potius* die Neptuni faciam? Prome reconditum, Lyde ſtrenua, Caecubum!

Digitized by Google

Jiet den yn, het mogſte better,
Baernde Wyn (*m*) in Biear az wetter.
Den iz 't: Keal-fincke, (*n*) hâd dyn beck,
Æf ick bruy: (*o*) Dy wol dy ſpreck.
Dear ſtieste' (æf yen ſen dyn boerren)
Mey ien Hogge, (*p*) ſen fyf ſtoeren,
Soe 'k dy to-jaen? ha Broar myn! (*q*)
Lest dy dat ſo flieug 'er yn.
Den iz 't Dyvel, (*r*) Deal in Wierme, (*s*)
Dat de Famnen gâlje' (*t*) in kierme.

Rec-

(*m*) *Baernde wyn in Bjear*] Dit was de rechte Liefhebberije. Dus zegt WÂTZE in W. Gr. Br. bl. 39. „ Ik ſchoe ien Widze keapje, in dat jild hab ik fordronken yn *Baerndewyn in Biear.*" Ik zou eene Wieg koöpen, en dat Geld heb ik verdronken in Brandewijn en Bier. Omtrent *Baerndewyn*, v. *Brandewijn* Z. het Idiot. Fr. op het W. *Geers.* Vergel. KIL. op *Dorſt*, *durſt*. bl. 118, b. T. KATE II D. bl. 30.

(*n*) *Keal-fincke*] „ Kaal-Fink." Een Scheldnaam, even als *Kaale Neet*. KIL. verklaart *Kaal* onder anderen *facultatibus exutus*, *in paupertatem redactus*, *deplumis*, *inplumis*. — De VINK is een kleen vogeltjen, en kaal geplukt nog kleener. — *Geplukte Vinken*, en *'er uitzien als geplukte Vinken*, zijn bekende Spreekwoorden.

(*o*) *Æf ick bruij:*] *Æf* heeft de O. Uitg. hier en hier boven v. 81 en verders overal voor *Oft*. Wij twijffelen daarom niet, of dit was de Schrijfwijze van G. J. — Voorts had hier achter *bruy* een ſtreep mogen geſteld worden, om aan te duiden, dat 'er eene *Verſwijginge*, van eenige Woorden (*Apoſiopeeſis*) plaats heeft; van welke Figuur in de Redekonst men nazie HOOGSTRATENS Redenrijkk, bl. 106. — Het W. BRUIEN, elders veelal tot de Straattaal behoorende, beteekent in het Friesch doorgaans *Slaan*.

(*p*) *ien Hogge*] Zo moet men leezen voor *in* H. — *Hogge* betekent een *Mes*, of *Broodmes*. Dus in de Brieven II D. bl. 47. aan GABBEMA. „ It iz my naet to lyen,

Giet dan in, wat moogt gij beter?
Brandewijn en Bier als water!
Dan is 't: „ Kaalvink! houd uw bek,
Of ik sla!" — Die wil, die spreeke;
Daar staat gij, of een van uwe Buuren,
Met een Mes van vijf stuivers. —
„ Zou ik U toegeeven? Ha! Broeder mijn!
„ Lust U dat, zo vlieg 'er in!"
Dan is 't: „ Duivel, Satan, Slange!"
Dat de Vrijsters huilen en kermen.

C Raakt

---

en, dat 'er *hogge* op Jon E. litsen wirde soe! „ Ik kan het niet duiden, dat 'er *Mes* op Uwe Edelheid zou getrokken worden.

(q) *Broar myn*] „ Broeder mijn!" Deze Spotachtige wijze van spreeken blijft nog heden in gebruik.

(r) *Dijvel, Deal*] Bedrieg ik mij niet, dan hebben deze beide Vloekwoorden eenerlei Betekenis en Oorsprong, naamelijk het Gr. Διάβολος. De Grickſche uitgang, ος weg gelaaten zijnde bleef 'er over DIABOL, en dit wierd vervormd tot DEAL, DEALE, en DYVEL of DIEVEL, zo als men ook hier liever had moeten schrijven. *Deal* is, derhalven, *Duivel*. zo als II D. 92, 7. "de *Dealle*, dy syn klirken de halze breckt." bij STARTER, Friesche Lusth. Boert. bl. 10." Het *deale*, Gabbe, barstu doz jamcke?" en *Dealsk* is *duivelsch*. G. J. bl. 80, 16. "Dear Fortwyv'linge helsch in luwd Byllet, in mey *dealsche* tosken enz." W. Gr. Br. bl. 33. "Dy mâlle *Deals* Faam!"

(s) *Wierme*,] Ook dit Vloekwoord komt op *den Boozen*, *den Duivel* thuis. Dat Wyrm, v. *worm* de oude Angelsaksische uitspraak is, leeren wij uit de Aantekeningen van JUNIUS op Willer. p. 233. en dat dit woord bij de oude Friezen in het vloeken of zweeren in gebruik was, bewijst onze Dichter bl. 35, 19. "Ja bij Gammen, *wijlde Wiermen!*" — *wilde Wormen* zijn, zo wij ons niet bedriegen, *Slangen*; en het woord *Slang* past op den Duivel!

(t) *Galje*] De Steller van de *Fr. Grammatica* II D. 15, 28

Recket den yen oppe reg, (*u*)
Dat iz 't Lan in ſyck're pleag.
Wotte den dy ſalm naet klearje,
Lit in oor mey free bragearje (*v*)
Lanze frye Heerne wey (*w*)
Dwaen' (*x*) ſe quealck (*y*) ſo dog 't naet ney.
Syde, Doeck, Forwiel in Lecken
Krigget Minſche' (om ſo to ſprecken)
Fen om heag, om lyts in great
Yn to klaeyen, (*z*) elck ney ſteat.
Sjogſte' immen t' oerdwaelsch (*a*) behinge,
Tinck: Ick môt myn eyn hert twinge.
Klieut de miette aerne' immen oer,
Tinck altyd: *de miette iz djoer.*

Jolle

---

bericht ons: " *Gaalle* per duplex A A ſignificat *ſtere.*" vergel. t. KATE 1, 704. — In dien ſin gebruikt G. J. het overal b. v. bl. 7, 22." mijn droove eagen, Dij goeysje in *gâlje.*" bl. 20, 1. „ Mar 't iz om naet, al het ick kley æf *gal.*" bl. 35, 17. „ Nuw iz 't *gâljen*, nuw iz 't kiermen." bl. 79, 9. „ d' Eagen *gâldſe*, earm moar, korts uwt!" — BEGÂLJEN, *beſchreien*, vinden wij bl. 47, 14. BEGÂLDE (bekreetene) Wangen. II D. 80.

(*u*) *oppe reg*] " op den Rug. " dat is: Geſchiedt 'er dan eene Neêrlaag, bij G. J. anders genoemd *dolliz*, of *delliz.* als bl. 47, 12. "Kinne y jo trog jon eyn *delliz* naet oerwinne." Het Ww. *dol lizzen* komt bij hem voor bl. 91, 18. „ Dy Fryg ney Fryg *laey dol.*" die den eenen Trojaan na den anderen *nedervelde.*

(*v*) *bragearje*] Dit half bastaard-Woord (vergel. t. KATE II, 8) *Bragghéren* verklaart KIL. bl. 87, onder anderen *ſpecioſe ingredi, ſuperbe incedere, oſtentare ſe.* Bij MEIJER Woordenſch. bl. 33 is *Brageren* „ pronken, praalen over ſtraat. In het Eng. *to Brag*" pocchen, roemen, ſnorken.

Digitized by Google

Raakt 'er dan de een of ander op den rug,
Dat is voor het Land eene zekere plaag!
Wilt Gij des U zelven niet zuiveren,
Laat eenen anderen met vrede brageeren
Langs den vrijen Heeren weg:
Doen zij kwaalijk, zo doe het niet na.
Zijde, Doek, Fluweel en Laken
Krijgt de Mensch (om zo te ſpreeken)
Van om hoog, om klein en groot
In te kleeden, elk naar zijnen ſtaat.
Ziet Gij iemand te hovaardig opgeſchikt,
Denk: Ik moet mijn eigen hart bedwingen.
Klimt (overſchrijdt) iemand ergens de Maat over,
Denk altijd: *de Maat is duur.*

C 2 *Jolle*

(*w*) *wey*] weg. " Deze Frieſche uitſpraak is niet zo vreemd, of elders zo ongehoord, als men misſchien wel denkt. Io. SCHEFFERUS, de Re Vehiculari p. 2. „ ſane *Via* hodieq. meis rusticis per *Alſatiam* est WEI, quod ipſisſimum est *veia* veterum Oscorum."

(*x*) *dwaen*'] „ doen." van dit *Dwaen* v. doen, was de oude Alamanniſche Uitſpraak *tuan*. z. de aantekk. op de O. Fr. Wett. 1 ſt. bl. 124.

(*y*) *quealck*] Kwaalijk ſtaat 'er in de L. uitgave *quealick*. dus ſchrijft G. J. bl. 18, 8. „ In 't det him *quælck*, nogh queæ." bl. 37, 2. „ dat pearet *queælck*."

(*z*) *klaeijen*] Het Zelfſtandig. Naamw. was *claed*. in het Meerv. *claen*. (tegenwoordig zegt men *klæn*.) Z. de O. Fr. Wett. bl. 85, 95.

(*a*) *Oerdwaelsch*] „ Hovaardig, trotsch." Zo bl. 231, in den 11 Psalm." Oer ſock *oerdwaelsck* dwijlkât." over zulk trotsch, vermetel, raaskallen. bl. 133, 1. „ Lit nin oerdwaelſche' Oerſloede." laat geen trotſche Overvloed. MEIJER Woordenſch. bl. 629 verklaart OVERDWAALSCH door *Uitſpoorig*, *zeer verdwaald*. BREDERO inhoud van het *Moortje*, aan het einde: „ De meer

Iolle.

Woene Y uwz ney ſock folck lyckje?
Momme herre naet ney kijckje?
Haytſe-Yem eernet (*b*) al to hird.
Ick ontſjog jon âd wyt bird.
'k Wol jon Jeld (*c*) eack naet jin ſnapje,
Oors ſoe 'k luwd in gjealp (*d*) uwt gappje;
Aadde dit riert ig (*e*) nog ſeam.
Sjog jæ ſlijppje' in heale (*f*) kream

Fen

---

meer als ſotte vermetelheijt van den hovaardigen en *overdwaalſchen* Kapiteijn." HOOFD in WARNER IV Toonn. Mengelww. bl. 561. „Ie zout me niet kennen willen en maken mijn Dochter *overdwaels*."

(*b*) *eernet*] EERNJEN heet *ernſtig zijn*, of *ernſtig ſpreeken*. Niet, zo als t. KATE opgeeft, (1 D. bl. 103) eenvoudig *Zeggen*, *praaten*. Dus bl. 37, 15. „*Eernje*' ick, jæ, petearret tuwlle." *Spreek* ik *ernſtig*, dan gebruikt zij Iokkernij. — Ook wordt het wel voor *verklaaren*, *vermaanen*, *onder het oog brengen* genomen. Z. II D. 73, 25. 77, 34. 55, 6. — Ons gewoon *Ernst* (waar voor men in Friesland dikwijls *Eernst* hoort) en *Ernſtig*, zijn van denzelfden oorſprong, het Eng. is *Earnest*.

(*c*) *Ield*] „Ouderdom." voor *eld*; het zelfde als *ald*, *alt*, *old*, *oud*. bl. 10, 15. „*Ield* in rie lit mey dy frije." — de Letter j wierd in het Friesch niet zelden vooraan bij gevoegd. *Ioft-ſchien* ſtaat dus bij G. J. (bl. 12, 20) voor *Of ſchoon*. en voor *Elne* (dat de oude Uitſpraak is, van het Lat. *ulna*, voor *Elle*. Z. KIL. bl. 137. TEN KATE 1, 421.) *Ielne*. bl. 36. „Ick wird — Mietten mey eyn *Jelne*: Mey eyn *Jelne* wird ick metten. Even zo hoort men nog dagelijksch *Ierte*, v. *Erte*, of *Erweten*. *Iof* voor *of* komt tot vijf reizen voor in de Huldiging van Graaf Floris door die van Stavoren in het Charterb. v. Friesl. 1 D. bl. 71 en 124 en de Aantekk. op de Fr. Wett. bl. 41.

Digitized by Google

Iolle.

Wildet Gij ons bij zulk Volk vergelijken?
Mag men hen niet achter na zien?
Haijtze-Oom gebruikt al te harden ernst.
Ik rontzie uwen ouden witten Baard.
Ik wil uwen Ouderdom ook niet tegen snappen,
Anders zou ik luidruchtig en met een' geheelen
stroom uitgaapen:
Oude! dit roert kant, noch zoom.
Zie! zij sleepen eene geheele kraam

(*d*) *gjealp*] „ Vloed, stroom." anders GOLP. Dus bl. 19, 5. „ Yen triene *gjealp*." een traanenvloed. Hier van het Werkw. GJEALPEN, bl. 143, of Ps. CXIV. „ Dy Iordaen *gjealpe*' oerbeck." — de Iordaan vloeide, of stroomde terug. bl. 94, 27. „ Den *gjealpt* sât schomme' oer 't druwg." — dan stroomt zout schuim over het drooge. bl. 157. Ps. XLII, 5. „ Dear elck' weag' mij d' holle' oergjealpt." — daar elke baar mij het hoofd overstroomt. JUNIUS op Willeram p. 186. „ GOLP, gurges, vorago. En, in de daad, de eigenschap der Betekenis is van eenen *Springvloed*, die met geweld uit de diepte hervoort gestuwd zich uit werpt. Zo gebruikt onze Dichter ook het Bijw. GJEALP. bl. 76. — Hier schil so *gjealp* naet spye Om lyts de Presterlyke Gal." d. i. Hier zal de Priesterlijke Gal (*odium Theologicum*) zich niet, om de minste kleenigheid, met eene zo geweldige storting uitwerpen. bl. 191. ond. „ Dear yn Pharo fen Him wirt Mey syn Krygsvolk *gjealp* oerstirt."

(*e*) *ig*] Z. het Idiot. Frif. op het W. bl. 28.

(*f*) *heale*] Zo staat 'er ook in de *Oude*, of *Bolsw.* Uitg. maar de sin vordert, dat men leeze *Heele*. Want HEÂL is *half*. b. v. bl. 22, 3. „ In d' *heâle* Wrâd fordie." en de halve Wereld verdeed, d. i. vernietigde.

(dit

Fen klear næ-leas pronck (goe mannen!)
Mey in Wob (g) om hals in hannen:
Fytters (h) djagg'ler (i) bye ruwz. (k)
Lycket dat ney 't môy fen uwz?
Jiette dwaen y klear to witten,
Dat jon jeugd al iz forjietten.
Schoene wy, az âde ljoe,
Schoarje' (l) oon' Tjercke weag' (m) by djoe, (n)
Mey

(dit deed KAÏN, door ABEL dood te slaan) verg. hier boven v. 77. — HEEL, daarentegen, is *Geheel.* b. v. bl. 84, 7. „ 't *Hele* Lân fen Waefe' iz uwzers." — het *geheele* Land van Waas is het onze. Hier ook wordt van eene *geheele*, of ganfche Kraam gefprooken. — Beide Woorden koomen in tegenftellinge bij elkander voor in G. J. II D. bl. 116, 16. „ So folle for ien *heale*, az in *heele* deihire jaen." Zo veel voor eene halve, als voor eene geheele daghuur geeven.

(g) *Wob*] „ Web." Weefzel, Geweefzel. Dus II D. bl. 85, 16. „ Dit libben iz naet oorz, az it *Wobteecke* fen PENELOPE." dit Leven is niets anders, dan de Web van P. — In de O. Fr. Wett. bl. 112 is „ *goed Wob*" goed Weefzel; goede, fraaie geweevene Klederen. Z. ald. de Aantek. Hier op deze pl. heeft men te denken aan *Spjealdwirck* (bl. 8, 3) d. i. Kanten, Halskraagen, en Poingnetten, of Handkraagen.

(h) *Fijtters*] beter Fijters. „ Veters, Banden, Linten." Het Yslandfche is FIOTUR, volgens t. KATE I, 458. — Hier van *Fiteren*, of *Fiterjen:* met banden binden. O. Fr. Wett. bl. 152. „ finfen ende *fitered.*" gevangen en gebonden. Verg. G. J. II D. 63, 21. —— Misfchien behoort hier toe het nog in Friesland gebruikelijke *Vijteren*, of *Fijteren*; het geen dan eig. beteekenen zou *Voort zweepen.* — Van de geringe waarde eenes Veters is herkomftig de Spreekwijze: Geenen Veter ergens om geeven, voorkoomende bij G. J. bl. 191. Ps. x. „ Hij fchil om fromheijt naet in *fyter* jaen.'

Van klaaren noodeloozen pronk (die goede Mannen)
Met een Kantgeweefzel om hals en handen.
Veters wapperen 'er bij de hoop.
Gelijkt dat naar het fraai van ons?
Nog doet Gij klaar te weeten,
Dat Uwe Jeugd al vergeeten is.
Zouden wij, als oude Lieden
Staan te draalen aan den Kerkweg, bij dag,

jaen." Hij zal om Vroomheid geenen Veter geeven! en geenen Veter achten. bl. 27. 12. „ Dyn kleyen ick nin *fyter* acht'."

(*i*) *djagg'ler*] Vol-uit; *djaggelje'er*. Waarom mijn Vriend EPKEMA meende, dat men verbeteren moest; *djagg'lj'er*. waarmede ik mij graag vereenige. —— Daar dit Werkw. gevormd is ter navolginge en Uitdrukkinge van de Zaak zelve (even als de in Gebruik en Betekenis overeenkomſtige gewoone Nederduitſche *Wapperen*, *Flodderen*, vald het niet moeielijk 'er de Betekenis van te raamen. Verder beſcheid weet ik 'er niet van te geeven.

(*k*) *Bye ruwz*] z. ons Idiot. Friſ. op het w. ROEB. bl. 80.

(*l*) *Schoarje*] " draalen" In dezen ſin wordt *Schooren* ook gebruikt door v. D. VEEN bl. 255. "Neen, Bruijt, en wilt niet *ſchooren*: Al uw moeijten is verlooren." Hier van *Schoorvoeten*; anders Aarſelen: tergiverſari, pedem ſtruere. —— Dit gedeelte, gelijk ook een volgend van ons Gedicht, is in N-D bevallige Dichtmaat overgebracht door R. KOOPMANS. z. de Voorr. voor het 1 ſt. dez. Bijdr. bl. 3. Aan deze Vertaalingen zullen wij hier achter plaats geeven.

(*m*) *Tjercke-Weag*] " Kerkweg, Kerkpad." *Weg* heet wel gewoonelijk in dezen Tongval WEI; maar ook ſomtijds WEAG. Zo bl. 79, 7. " Tjesck-moar ſeag ſen fiere Weagen." en bl. 151, of Pſ. XXV, 1. " Noch — guwch-donsſje mynent *Weagen*, enz.

(*n*) *by djoe*] " bij den dag." KOOPMANS vertaalde: al-

Mey in druwg forklomme praetje?
Alle Famnen foene' (o) uwz haetje.
Jeld njoet, (p) de Jeugd hette wyld,
De Jeld kearig, de Jeugd myld.
Jeld God-tjienſtig (q) ynne Tjercke,
Jeugd licht-ſchoncke' (r) in bly to Mercke,
Jeld by huwz, in Jeugd to bjear,
Dat 's foor beyd in âd menear.
Drinckjen, keatsjen, donsjen, ſpyljen,
Ealjen (s), ſtjoeyen, borttjen (t), lyljen, (u)

Gyz-

---

eldendag, in de Zon. Het gewoone is: *by dei.* Zo volgt 'er ſtraks: trog in *dei*, v. 133. *By djoe* komt nog eens voor bl. 94. „ Den gjealpt ſât ſchomme' oer 't druwg *by djoe.*" en bl. 178, 15. waar men leest *by djue.*

(o) *Soenc*] Lees, zo als in het voorgaande, en elders: *Schoene.* Zo ſchrijft GYSB. meestal *Schil* v. *Sil.* enz.

(p) *njoet*] Zie het Idioticon op het W. bl. 65.

(q) *Jeld God-tjienſtig ynne Tjercke.*] Het Spreukachtige van dit zeggen van JOLLE bracht ons te binnen het welbekende Griekſche Spreekwoord:

Ἔργα Νέων· βουλαὶ δὲ Μέσων· Εὐχαὶ δὲ Γερόντων.

d. i. Werkdaadigheid is eigen aan de Jeugd: rijpe Raad aan middelbaare Jaaren: *Gebeden* aan den *Ouderdom*! Z. ERASM. Adag. III, V, 2. — Volgens SOCRATES bij XENOPHON, in de Gedenkſchrr. I, IV, 16. is de Mensch in dien tijd des Levens, wanneer zijn Verſtand tot de meeste Rijpheid gekomen is, ook het meest Godsdienſtig! (Αἱ φρονιμώταται ψυχαὶ θεῶν ἐπιμελέσταται.) Dat dit in het voorbijgaan!

(r) *licht-ſchoncke.*] Luchtig, of vlug ter Been." *Schonck*, naamelijk, is *Been.* Bl. 5. „ Y brecke' in *Schonck.*" Gij breekt een Been. bl. 233, Ps. 129. „ Fen berns-*Schoncke'* oon." van kindsbeen af. II D. bl. 95, 15. „ In lang-*ſchoncke* Migge." een langbeenige Mug, bl. 108, 12. „ Meye iene *Schonck* yn 't græf." met het eene Been in het graf.

Digitized by Google

Met een droog verkleumd praatjen?
Alle Meisjens zouden ons haaten.
De Ouderdom mak; de Jeugd eenigsins wild:
De Ouderdom karig; de Jeugd mild.
De Ouderdom Godsdienstig in de Kerk;
De Jeugd ligtvoetig en blijgeestig naar de Kermis.
De Ouderdom bij Huis, de Jeugd te Bier.
Dat is voor beiden eene oude Gewoonte.
Drinken, Kaatzen, Dansen, Speelen,
Mallen, Stoeien, Dartelen, Zingen, (Kweelen)

(s) *Ealjen*] „raazen, of, met een zachter woord, *Mallen*." Bacchari, Insanire. EALJEN komt over een met het gewoon N-D. *Ylen*. bl. 33, 21. „Bin ick gick! het *ealje*' ick? — ben ik gek! wat raaskal ik? — bl, 7, 1. Ick bin *foreald* op dij." Ik ben verzot op U. Zo ook II D. 65. „Dij *foreald* wier op DAPHNE." Kwalijk staat 'er bl. 17 ond. aan, *dlje*.

(t) *borttjen*] „speelen, dartelen." bl. 7, 14. „Ick lijlle, ick *bortte*, ick sobbe." — ik kweelde, ik speelde, ik zoende. II, 87, 15. „hij wit nauw het *borttjen* is." — *borttet* hij den. hij weet naauwelijks wat speelen is. — speelt hij dan. W. GR. BRUIL. bl. 5. „Jo *borttje* so ljæflijk to gerre." De Kinders in het grasrijk Friesland zijn wel eens gewoon de *Hanneke-Maaiers* (doorgaans *Poepen* genoemd) dit spreukjen na te roepen „Poepen, Poepen binne djoer: sân om in stoer; Acht om in ortzen; den rinne dij Poepen to *borttjen*." van *Borttjen* komt *bortlijk*, speelziek. z. 11, 71, 19. I, 38, 3. 34, 3. enz. —— Misschien was het in den beginne *Borntjen*, puerorum more ludere, παίζειν. van *Born*, anders *Bern*.

(u) *lylljen*] „kweelen," dit heette ook in oud N-D. *Lullen*, waarvan *Lulle-pijp*, d. i. Doedelzak. z. het Woordenb. v. WEILAND. — G. J. heeft het Werkw. *Lylljen* hier, en bl. 6, 14. en *Lylle-pypjen* bl. 11, 14. waarvan *Lylle-pypker*. bl. 5, 12. *Lylle-seck* is bij hem *Doedel-sak*. bl. 12, 18.

Digitized by Google

Gyzjen (*v*), gobbjen, trog in dey,
Foegget uwz: Jeugd bringt it mey.
Lit ick de' hynst (*w*) fenn' ſtal reyz liede,
Az yen folle (*x*) wol beſchiede,

Boeyts

(*v*) *gijzjen*] „ Lacchen, Spotten." Jong zijnde leerde men mij dit Frieſche Land-ſpreukjen: „ AUKE BOL„ TJES het in Wijf, Dij kin tjernje; Dij kin tjijsje; Dij „ kin fortje; Dij kin fijsje; dat me ſoene 'er ien ſlop fen „ *gijzje*." Vergel. het Idiot. op GIJS, bl. 35. —— GOBBJEN, dat volgt, heb ik vertaald *Ginnegappen*. Beide zijn het Nabootzende woorden. *Gobbjen* is mij elders bij G. J. niet voorgekomen.

(*w*) *Hynst*] „ Hengst." anders ook in Friesland *Hyngst*, en elders *Hingst*. De Fries noemt een *Paard*, of ook wel, in het Meervoud *Paarden*, HIJNSER. G. J. bl. 91, 15. „ Dij 't *Hynſer* wit to preamjen." die het paard weet te praamen, d. i. te drukken en te dwingen. —— bl. 201, Ps. XXXIII, 17. „ 't *Hynſer* jouwt nin fjuecht-ſeyn'." het Paard geeft geen zegepraal. —— en Meervoudig: bl. 13, 2. „ d' *Hynſer* reste, jout mes' jouwer. —— de Paarden rusten, wanneer men hun haver geeft. —— bl. 63, 20. „ Dog dyn *Hynſer* rinne." doe uwe paarden loopen. —— Het lijdt geen twijffel, of deze woorden: *Hyngst*, *Hynst*, *Hynſer*, zo wel als het Lat. *Hinnire*, en het gew. N-D. *Hinniken*, koomen af van het welbekend geluid, (HY, HY, HYA) dat de Paarden maaken. De Frieſen zijn dan wederom den oorſprong (welke in het gewoone HENGST verlooren is gegaan) nabij gebleeven.

(*x*) „ Lit ick de' hijnst fenn' ſtal reis liede,
Az in *folle* wol beſchiede."]

Bij deze Plaats des Dichters heb ik dikmaals en zeer lang ſtil geſtaan, voor dat ik het waagen durfde 'er den ſin van te bepaalen. 'Er zijn drie Oorzaaken, die haar

Lacchen, Ginnegappen door den dag,
Voegt ons; de Jeugd brengt het mede.
Laat mij den Hengst eens leiden van den Stal,
Wanneer een Veulen beſcheiden wil. —

Klop

---

haar moeielijk maaken. De eerſte zwaarigheid is eene bedorvene Leezing niet ſlechts in de Leeuwarder, maar ook in de oorſpronkelijke Bolswarder Uitgave. 'Er ſtaat FOLLE, d. i. *vele*; waar uit niets, dat zamenhang, ſin of ſlot heeft, te maaken is. 'Er moet ſtaan FÔLE, d. i. *Veulen*. Dus in W. Gribb. Br. bl. 8. „ Az dy Fôle-tied wer oon komt." — als de tijd, dat de Merrien werpen, weder aankomt. —— en vervolgens: „ 't Iz oors neat, oftet ien *Interfôle* iz." — 't Is anders niet, dan of het een jaarig veulen is. —— Eene tweede zwaarigheid veroorzaakt de geheel ongewoone Betekenis, waar in het w. BESCHIEDE, d. i. *Beſcheiden* (door HUIDEKOPER zo naauwkeurig behandeld in de Proeve bl. 2 — 4) hier voorkomt, en waarvan ik nergens nader beſcheid heb kunnen erlangen. Ondertusſchen meen ik, met genoegzaame waarſchijnelijkheid, uit den ſin te moeten opmaaken, dat BESCHEIDEN, van *Paarden* ſpreekende, hier ſoortgelijk *kuisch* woord is, als anders, van *Koeien* ſpreekende, TOKOMMEN. z. ons IDIOTICON bl. 107. —— De derde zwaarigheid is, dat hier eene Verſwijginge (ἀποσιώπησις) plaats heeft, en de Dichter den ſin onaangevuld heeft gelaaten. Zie hier wat Hij, of liever JOLLE wilde zeggen: „ Laat mij den Hengst eens van de ſtallinge leiden, wanneer eene jonge Merrie *paardig*, of *tochtig* is: —— *Wat zal 'er gebeuren?* —— *Welke vreemde en dertele ſprongen zal hij maaken!*" —— Zij, die eenen Hengst bij zodanige gelegenheid hebben gezien, zullen (vertrouw ik) het juiste der Vergelijkinge onzes Dichters bij de dartele Sprongen en Kuuren der Jeugd gereedelijk inſtemmen!

Digitized by Google

Boeyts (*y*) ick immen oon syn tuwt (*z*),
Dat 's de Jeugd, dy wol 'er uwt.
Az wy to jon jieren binne,
Sille wy (az y) beginne
Om to tinsen (*a*) one Bier. (*b*)
Den iz 't tyd, 't iz jiette' al t' yer.

Haytse-Yem.

Sinne-lease Nârre-grill n! (*c*)
Wier to ljeacht fen kersse' in Brillen,
Az in Uwle naet sjean wol,
In so blyn bljeut az in Moll?
't Mjean (*d*) fen nye' uwt-schett'ne Kruwden,
't Merckjen (*e*) senne Kealle-huwden,
't Bern-

(*y*) *Boeyts*] „ Klop, Sla, Stoot." Beter stond 'er *Buwts*. zo schreef G. bl. 37, 5. „ *Buwts* ick oon, her portte iz sletten." klop ik aan, haar poort is geslooten. en II D. bl. 69, 4. „ De sjeucht-storme æf to *buwtsjen*." den vecht-storm af te slaan. bl. 101. ond. „ dy elckoorme *buwtsje* om socke sodderye." die elkander kloppen, om zulke vodderije. Doe 'er bij SCHERN-BUWTZEN, verklaard in het IDIOTIC. bl. 82. — Het schijnt ons geen ander woord te zijn, dan het gewoon N-D. BOTZEN.

(*z*) *tuwt*] „ Muil." —— TUWT (het gew. N-D. *Tuit*) is in den Frieschen Tongval minder hoffelijk, dan *Muwlle*, het gew. N-D *Muil*, dat bij ons tot de onhoffelijken behoort. — bl. 79, 12. „ In de see seag yn syn *Tuwt*." en de zee zag in zijnen Muil. bl. 90 eind. (spreekende van den Dood) „ so tomle' ick yn syn *tuwt*." — so tuimelde ik in zijnen Muil. —— De verkleinende Vormen *Tuwtel*, en *Tuwtelke* bij G. J. koomen over een met het gew. N-D *Bekjen*.

(*a*) *om to tinsen*] zo heeft de O. Uitg. te recht. In de Leeuwarder is *to* weggelaaten. Zulke Onachtzaamheden komen in dezelve veelvuldig voor z. het 1 stuk de-

Digitized by Google

Klop ik iemand op zijnen muil,
Dat is de Jeugd; die wil 'er uit.
Als wij tot Uwe Jaaren zijn,
Zullen wij, als Gij, beginnen
Om te denken aan de Lijkbaar.
Dan is het tijd: 't is nu nog al te vroeg!

Haytse-Oom.

Sinneloze Narregrillen?
Waar toe het Licht van Kaars en Brillen,
Als een Uil niet zien wil,
En zo blind blijft als een Mol.
Het afmaaien van nieuwlings uitgeschotene Kruiden,
Het te markt brengen van de Kalverhuiden,

Het

---

dezer Bijdragen bl. 191. Dan nergens wordt deze Slordigheid meer bespeurd, dan in G. J. Vertaalinge van de Verhandelinge des Heeren *de* MORNAIJ over Leeven en Sterven, II D. bl. 83 en vollg.

(*b*) *oone Bier*] „ aan de Baar, of Lijkbaar." — Het Engelsch en Friesch koomen in dit woord wederom volmaakt overeen. — De Woorden *Baar*, *Bier*, *Berrie*, *Burrie* zijn allen van denzelfden Oorsprong. Die oorsprong is *Baaren*, of *Beeren*, (Gr. Φέρειν) Van *Beeren* kwam verder *Beuren*, *Opbeuren*. enz. z. HUIDEKOP. Pr. bl. 450 enz. — In het oud Fransch was het insgelijks *Biere*. z. FR. BURMAN over de N-D Taal I D. bl. 97.

(*c*) *Sinne-leafe Narre-grillen.*] Ook dit gedeelte van ons Gedicht is door den Heer KOOPMANS vertaald, en hier achter te vinden.

(*d*) *'t Mjean.*] „ het afmaaien." zoo op bl. 44, 4. in PARIS en ENONE „ Och! dat ick de Styckels niet *mjeen* (l. *mjean*) mey." — Och! dat ik de Distels niet maajen, of afmaajen mag!

(*e*) *'t Merckjen fenne Kealle-huwden.*] Het ging, derhalven, nu in Friesland niet, zoo als te vooren, toen men

't Bern-belieden (*f*) oon in oon,
Myg, het ſeyt dat? O Broärs-Soon!
Mennig jongh in dertten (*g*) Minſche
Suwn, in kreft, ney wâd (*h*) in winſche,
Juwnz fol-noegge giet ney bed,
Wirt mey Sinne' opgong belet.
Dy Reyn kin dy eack bedrippe.
Ljeapſte (*i*) juwn, Moorn meyſte krippe. (*k*)
Kiemſte joed dyn krolle-holle'-hier,
Moorn, moylck, reckeſte' ynne Bier. (*l*)
Tinck, Myg, dy ynne ſuwne ſmoarje,
(Lit'et fry dyn hert trog-boarje)

In

---

men de pas geboorene Kalvers (die, naamelijk, welke men niet opvoeden, of aanzetten wilde) doodde en weg wierp, doordien het eeten van Kalfvleesch aldaar zeer langen tijd onbekend bleef. De beroemde VIGLIUS ſchreef aan zijnen Vriend HOPPERUS (in Anal. Papendrecht. T. 1. p. 588)" dat zulks eerst *onlangs* (de Brief is van d. 6 Octob. 1570) veranderd was. Wij oordeelen deze Bijzonderheid merkwaardig genoeg om de eigene woorden te laaten volgen: „ *In Friſia reperiri eas* (membranas) *negat*, *quum vitulos teneros*, *ac iam primum natos*, *fere* occidant, abjiciantque: *rariusq. eos ad maturitatem aliquam illic pervenire ſinant. Et vitulina* (*uti ſcis*) *caro* non ita pridem *ibi in uſu eſſe cœpit.*"

(*f*) *'t Bern-belieden*] „ Het luiden der Klokken bij het Affterven van Kinderen." — Deze oude Gewoonte is genoeg bekend. z. bened. v. 154. en HUIDEKOP. Pr. bl. 491 en 641.

(*g*) *dertten*] zo ſchrijft G. J. voor het gewoone *Dertel*. z. bl. 6, 7. 16, 6. 69, 1. enz.

(*h*) *Wâd in winſcke.*] Deze woorden voegt onze Dichter doorgaans bij een. zo bl. 69, 11. „ Jæ habbe macklyk *Winſck in wâd.*" bl. 22, 6. „ 'k Hie *wâd* in *winſche.*" bl. 176, 10. „ O loekſilige *winſck'* in *wâd.*"

Het beluiden van Kinderen, alweer en alweer aan,
Neef! wat zegt dat? O Zoon mijns Broeders!
Menig jong en dertel Mensch,
Gezond, in kracht, naar begeerte en wensch,
Gaat 's avonds ten vollen vergenoegd naar bed,
Wordt met Sonnen-opgang beluid.
Die Regen kan U ook bedruipen.
Springt gij heden avond, morgen moogt gij kruipen.
Kemt gij heden uw gekruld hoofdhaar,
Morgen, mogelijk, geraakt gij in de Baar.
Denk, Neef! die in de Sonde smooren,
(Laat het vrij uw hart doorbooren!)

En

---

wad." — *Wâd* nu is *Woud*; met aflaating van het voorvoegzel voor *Gewoud*, d. i. (niet *Geweld*, maar) *Wil*, *Begeerte*. — vergel. HOOGSTRAATEN en KLUIT, in de Geslachtlijst op het W. —— Evenzo heeft men in den Frieschen Tongval KÂD v. *Koud*. SÂT v. *Sout*. z. de Voorrede van G. J. in gewoon N-D voor de Gedichten geplaatst, voort in het Begin.

(*i*) *lieapste*] „ Springt gij." Dus bl. 31, ond. „ It *ljeapt* uit my yn dy." het springt uit mij in u. —— bl. 91. „ so *ljeapt* to Hôars Lans Jieff're puwck, SIBILLA." zo springt te paard 's Lands Juff'ren puik Sibilla. enz. —— Het is A-S, waarvan het *Eng*. heeft *to Leap*, springen, en *Leaper*, springer; juist zo als bij G. J. bl. 60. ond.

(*k*) *krippe*] „ kruipen." bl. 61, ond." Jæ benimme uwz hert in moed — dat uwz schoncken *krippe*." Zij beneemen ons hart en moed, dat onze beenen kruipen, d. i. niet dan traaglijk voort willen, of na sleepen.

(*l*) *ynne Bier*] „ In de Baar." Bij ouds, schijnt wel, was men niet gewoon de Lijken te *kisten*, maar enkel te *Baaren*, d. i. in de Baar te leggen. Dus vinden wij in zekere plaats bij eenen ouden Schrijver, aangehaald door v. HASSELT op Kil. W. *Baere*. „ Ende

In yn wrâdſche tjienst forgaen,
Het ſchil (*m*) dy, hier ney, omtſeân!
Dogge' ick lit dat dear by blieuwe.
'k Nim: Dyn jieren mogge klieuwe
To myn jeld, æf jiette meer,
(Ney myn winscke' in dyn bejear)
Schoene den dyn ſtrame Schoncken, (*n*)
Flesck-fortorre (*o*) huwd in boncken,
Kâde, Kromme, Lame Ljea,
Stjonckende' Amme fuwl in quea; —
Schoe dyn Mulle (*p*) ſonder tosken (*q*),
Rachel-quyl, in qualſter — (*r*) bosken,

Ægen,

---

de dair zal men den Doden *baren*." —— Een uitſteekend Hoogachter van G. J.ſ mijn Neef ARNOLD WASSENBERGH, te Leeuwarden, heeft mij het bericht mede gedeeld, dat dit *Baaren*, of liever *Bieren*, nog aan den Wouddkant in Friesland in gebruik is; wen men b' v. vraagt: „ *Is hij al* BIERRE?" en 'er geantwoord wordt: *Nee! Jæ moatte him jiette* BIERRE!"

(*m*) *Het ſchil.*] „ Wat zal." — Daar 'er in het Meervoudige voorgaat: *ſmoarje*, *forgean*, —— volgt het, dat hier ook Meervoudig moet geleezen worden *ſchille*, voor *ſchille*, zullen.

(*n*) *Strame Schoncken* enz.] Het kan niet ontkend worden, dat de Boerſche Ongemanierdheid door den Dichter (die de Schilderij met opzet afzichtelijk wilde maaken) hier wat ver gedreeven is, vooral in het 172 vers. Verlangt iemand een beſchaafder Voorſtel van dezelfde zaak, hij hoore den Christelijken DRELINCOURT in zijne Sonnets Chrétiens I, XII. a la Jeunesſe.

„ Mais veux tu dans le Ciel refleurir pour toujours?
Ne garde point a Dieu l' Hiver, qui des vieux jours
Tient ſous ſes dures loix la foiblesſe aſservie.
Conſacre lui les Fleurs de ton jeune Printems,
l' Elite de tes jours, la Force de ta Vie!
Puiſqu'il est et l' Arbitre, et l' Auteur de tes Ans."

Digitized by Google

En in wereldſchen dienst vergaan,
Wat zullen die hier namaals ontvangen?
Doch ik laat dat daar bij blijven.
Ik neem eens, Uwe Jaaren mogen klimmen
Tot mijnen ouderdom, of nog meer,
(Naar mijnen wensch, en uwe begeerte)
Zouden dan uwe ſtramme Beenen,
Uw Huid en Gebeente, waarvan het Vleesch verdord [is,
Uwe koude, kromme, lamme Leden,
Stinkende Adem vuil en kwaad,
Zou uwe Mond zonder Tanden,
Rochel kwijl, en aan een hangende ſlijmdraaden; =

D Oogen,

(o) *flesch-fortorre*-enz.] Dus bl. 29, 15. *'t Flesch fortorret* ſen myn ribben." II D. bl. 108. „ Fielt meer kreft yn ſyn fortorre *flæsch*, (l. flesck) az ynne Gaest." 'Er wordt daar, gelijk hier, geſprooken van den Ouderdom.

(p) *Mulle*] L. Muwle. Zo op bl. 14, 15 „ Twing dyn *Muwle*." bedwing uwen Mond. bl. 37, 15. „ Kâtje ick drock, jæ 's ſonder *muwle*." Kout ik druk, zij is zonder mond. Het Verkleinend *Muwlckje* (mondjen) komt voor bl. 33, 2. en *Muwlckjen*, in de Betekenisſe van *Kusſen*. (die TEN KATE te recht daar aan toekent, I D. bl. 705.) komt onder anderen voor II D. bl. 71. „ om her bloei-rea lippen to *muwlkjen*." Om haare bloeiende, of bloedroode, lippen te kusſen. Wij hebben reeds hier voor opgemerkt, dat *Muil* (ſchoon bij ons gewoonelijk van Beesten, of met Verachtinge wordende gebruikt) het zelfde Woord is, als het Frieſche *Muwle*.

(q) *Tosken*] „ Tanden." Dat dit A-S is leeren de Engelſche Woorden *Tushes*, en *Tusks*, ſchoon bijzonder van *Hoek*- en *Uitſteekende Tanden* gebezigd. *Swijne-Tusch* vinden wij in de O. Fr. Wett. bl. 187. De laatere Uitſpraak is ſteeds TOSK. W. GRIBB. Br. bl. 10. „ Myn *Tosken* ſwitte my fen droefheid ynne Muwle." *Tosck-Seertme* is Tandpijn bij G. J. 11, 86.

(r) *qualsterbosken*] z. het Idiot. Friſ. op het woord KWALSTER, bl. 53.

Ægen, Æren blyn in doaf,
Yn 't kirt, Stamme ſonder loaf,
Tjienje', az heagſte' in wirdigſte' eere,
't Offerjen uwz ljeave HEERE?
Heert de Wrâd de Reame'? (ô Sot!)
In de dræge Môlcke (s) God?
God de Struwck, de Wrâd de Blomme?
Jonge Tjierl! (t) dat kin naet komme.
't Wier by adz (u) in oor menneer:
't Eerst, dat God joeg, joe me weer.
Lit uwz jiette, ney dy wyze,
God fenn' jeugd oon tjienje' in pryze.
Lit, az oor' Ljoe uwz misdwaen', 185
Herre' uwt ljeafde dat forjaen.
Lit uwz op uwz Steardey tinsſe:
Lit uwz de' earme nead-drift ſchinsſe.
Lit uwz, al uwz libben langh,
Hadde' uwz quea bejearte' yn (v) twang'; 190
Yer

(s) *dræge Molcke*] z. wederom het Idiot. op het w. DRAAGE MELK, bl. 26. — Ik wil, echter, hier aan den Lezer niet onthouden eene van de mijne verſchillende Afleidinge aan mij medegedeeld door mijnen Vriend EPKEMA. „ *Dreagjen*, of dreegjen is in het oud Friesch zo veel als *droogen*, *afdroogen*. Zo zegt men: "*dreagje* de Ierapels reis. „ d. i. Giet de Aardappels eens af. [eigentlijk maak de Aardappels eens droog] Zo ook: "De Molcke oefdreagje „ voor, de Melk afgieten, afſcheppen, afroomen."

(t) *Tjierl*] „ Karel, Man." Dit woord, op veelvuldige plaatzen voorkoomende, vindt men zeer verſchillende bij G. J. geſpeld, als *Tzjerl*, *Tsyrl*, *Tsjerl*, *Tjirl*, *Tjierl* en *Tjerl*, — z. bl. 5, 3. 7, 23. 8, 7. 40, 20. 79, 13. II D. 63, ond. 108, m. enz. Wij verkiezen de ſpellinge TJERL, die ook gevolgd in

TAYLOR INST. OXFORD

Digitized by Google

Oogen, Ooren, blind en doof,
In het kort, ſtam zonder loof,
Dienen, om als hoogſte en waardigſte eere
Te offeren aan onzen lieven HEER?
Behoort aan de Wereld de Room, o Sot!
En de getapte Melk aan God?
Aan God de Struik, aan de Wereld de Bloem?
Jonge Man! (Karel) dat kan niet koomen.
Het was bij ouds eene andere Gewoonte;
Het eerſte, dat God ſchonk, ſchonk men wederom.
Laat ons thans ook, naar deze wijze,
God van de Jeugd af dienen en prijzen.
Laat (ons,) als andere Lieden ons misdoen,
Hun uit liefde dat vergeeven!
Laat ons op onzen Sterfdag denken!
Laat ons aan de Armen nooddruft ſchenken!
Laat ons, al ons Leven lang,
Onze kwaade begeerte in bedwang houden!

---

wordt in W. GRIBB. Br. b. v. bl. 9 en 54. — Het A-S of *Eng.* is CHURL. Vergelijk voorts over dit W. dat in zijnen nadruk eenen *dapperen Man* betekent, en aan den Eigennaam KAREL den oorſprong gegeeven heeft, de O. Fr. Wett. bl. 100, en daar de aant. T. KATE 1 D. bl. 434. HUIDEKOP. op Melis St. 111, bl. 11. FR. BURMAN Aanm. ov. de N. T. 1, 38 volg. en WEILAND op het W.

(*u*) *bij âdz*] enz. de Dichter herhaalt dit beneden bl. 121. „ 't Eerst, dat God joe, joe me' him weer Ynne' âd' Wets tijd." —

(*v*) *in twang*] Zo heeft ook de eerſte Uitgave, maar het moet zijn *yn* tw. Voorts hebben wij op het Slot van dit Gedicht geene verdere Aanmerkingen te maaken, maar zullen ons vergenoegen hetzelve, naar zijnen trant, eenvoudig, en zo nabij mogelijk, in gewoone N-D Dichtmaat over te brengen, als volgt:

Laat

Yer in let ney de' Hymmel tiachtje,
In om 't Yvigh 't yerdsck' forachtje.
Den ſil God uwz, ney dizz' tyd,
Yvigh ſillig meytſe' in blyd.

* * *

Laat ons op onz' Sterfdag denken,
Aan den Armen Nooddruft ſchenken;
Houden, als ons Leven lang,
Kwâ begeerten in bedwang:
Vroeg en laat naar 't Hemelsch trachten,
En om 't Eeuwig 't Aardsch verachten.

Dan

Vroeg en laat naar den Hemel trachten! —
En om het eeuwige het aardsche verachten! —
Dan zal God ons, na dezen tijd, (hier namaals)
Eeuwig zalig maaken en blijde!

* * *

Dan zal God, is 't Aardsch voorbij,
Ons doen zalig zijn en blij!

* * *
* *
*

Digitized by Google

BYLAGE,

tot vers 19 behoorende.

Op syn Friesk.

Dy ien Boer it bird kin scherre,
In ien foege Plaster smarre,
In hett' laapje, foor in ney,
Neamtme MASTER, alle dey.

✠

Dy de Plak wit hett' te drieuwen,
In de Bern bringt oon it schrieuwen,
Æf it A B C her leert,
Wirt al mey for MASTER eerd.

✠

Kin dit wezze, lit it rinne!
Mar me moat him wol besinne,
Wa dizz' Namme komt to winst,
Ney syn alderbeste tjinst.

✠

Dit 's hy, dy syn kreft, in ginsten,
Oonleit to de *Frye Kinsten*;
Dy de *Wolspraak*' wol omfet,
In syn sinnen der to set.

✠

Dy *Natuwr*, mey al her rinnen,
Het yn 't binnenst fen syn sinnen

Dy

✱

Dy trognoas' het, in beſint,
Het op *Huwz-* in *Steatkund* rint.

✱

Sjog! Dy ſokke dingen wyte,
Mogge tyge MASTERS hyte:
WUBBENA wirt dit foreerd,
Om dat hy ſo heag is leerd.

✱

Mâster WUBBENA, lit 't fort gean,
So kin 't jiette op ien kort ſchæn,
Dat jon *Mâsterlyke* eer
Trog'e Wrâd rint hinn' in weer.

J. ARCERIUS.

Digitized by Google

II BYLAGE,

tot vers 59 behoorende.

Over de Naamen van de Dagen *der* Weeke, *in het Friesch.*

De Naamen van de DAGEN der WEEKE in het Friesch worden ons opgegeeven in den *Tegenwoordigen Staat* van FRIESLAND I Deel, bl. 121. Maar dewijl het geen aldaar ter neder is gesteld verre af is van naauwkeurig te zijn, dacht het mij niet ongepast daar over nog eens herzieninge te doen.

Dezelve behooren aldus geschreeven te worden: MOANDEY, TYESDEY, WÂNSDEY, TONGERSDEY, FREED, SNIUWN, SNEYN.

MOANDEY is de Dag der MAANE, in het Friesch MOANE. G. J. bl. 33, 7. „ Sinne in *Moane* rysje' in duwckje." Voorhêen was het *Moâne-dey*, en *Maanendag*, gelijk *Sonnendag*. Zo sprak men bij ouds.

TYESDEY, in het A-S *tywesdæg* (z. TEN KATE II D. 529, b. WACHTER Glosf. Germ. 113) Eng. *Tewesdæye*, *Twesday*, *of Tuesday*. In het N-D niet alleen DINGSDAG, maar ook wel oulings en hedendaags DYNSDAG, DYSSENDAG of DISENDAG. Deze benaaminge (wat anderen hier omtrent mogen gesteld hebben) is ontleend van TUISTO, een der voornaamste Goden der Germaanen, van welken TACITUS zegt (in *Germania*, Cap. 11) „ Celebrant carminibus TUISTONEM Deum — originem Gentis conditoremque." en is dit gevoelen te recht gestaafd door den Schrijver der Nederlandsche Oudheden (gedr. bij J. v. Roijen Amst. 1701) bl. 138, 139. —— Deze God (aan wien men denkt dat de *Duitschers* en *Duitschland* zelven hunnen naam verschuldigd zijn) was, voorzeker, veel bevoegder, om ook aan eenen der Dagen van de Weeke den naam te geeven, dan de Godinne DISA, Echtgenoote van THOR, over welke men leezen kan de Schriften van OLAUS WORMIUS en RUDBECKIUS, beide aangehaald door WACHTER t. gezegd. pl. Alwaarom wij denken, dat

Digitized by Google

dat men, bij deze Naams afleidinge, verkeerdelijk aan Haar gedacht heeft.

WÂNSDEY, of, zo men dit liever wil, WOÂNSDEY, wordt bij verkortinge gezegd voor WODANSDEY, en ontleent den naam van den bekenden God der Duitschers WODAN, geensſins overeenkoomende met den Romeinſchen MERCURIUS, zo als het gemeen gevoelen medebrengt (om dat de Dag in het Latijn is de *dies Mercurii*) maar met MARS: het welk de naam WODAN zelf te kennen geeft, als zijnde van eenen oorſprong met *Woede!* Men zie dit uit ADAM BREMENSIS beweezen door FR. JUNIUS in *Gloſſar. Gothico* p. 409, en op het geleide van VOSSIUS de Idololatr. 1, 37 enz. aangenomen door HUIDEKÖPER op Melis St. 1, 155.

TONGERSDEY heeft den naam van *Tonger*, d. i. Donder. zo G. J. 82, 12. „ Az de See- guwlt, in boppe *Tonger* beert." — Hij was geheiligd aan den *Dondergod*, bij de Noordſche Volkeren geheeten THOR. z. JUNIUS en t. KATE op de aangehh. pll. — De oude naam was, naar onze gedachten, THORSDEY.

FREED wordt bij verkortinge gezegd voor FREEDEY, of FREADEY, zijnde deze dag gewijd geweest aan de Godinne FREA, anders FRIA of FRIGA, Huisvrouwe van *Wodan*, en dus genoemd, omdat zij het opzicht over *Liefde*, *Vriendſchap* en *Echtverbintenisſen* had. Wat dat onze woorden *Vrijen*, *Vrijer* en *Vriend* met den naam dezer oude Godinne eene zelfde herkomst hebben, lijdt geen twijffel. Vergelijk WACHTERS Gloſſar. Germ. in *Freien* en *Freitag*. — Volgt nu verder

SNIUWN. Ook in de ſpellinge van dit W., dat iemand, die geen gebooren Fries, noch met de Landtaale bekend is, niet lichtelijk naar den echten Klank zal uitſpreeken, is onze Dichter zich zelven ongelijk. bl. 5, 7 ſchreef hij *Snjeons*. bl. 68, 2 ſtaat *Snjuen*. Anderen ſchrijven *Snion*, of *Snioun*. z. den Schrijver des Tegenwoordigen Staats v. Friesl. t. a. pl. met wien ik overeenkoom ten aanzien der Afleidinge. Bij ouds, naamelijk, heette deze dag, voluit, *Sinnejuwn*, d. i. Sonne-Avond; en zo heet nog de *Saturdag*, tot op heden, in het H-D. *Sonnabend* De reden der benoeminge is, om dat dag en avond gingen voor den volgenden Feestdag toegeheiligd

Digitized by Google

aan de Son. Te recht is dit Gevoelen geſtaafd met de Voorbeelden *Paaschavond*, de dag voor *Paaſchen*; en *Kersavond*, de dag voor het *Kersfeest*; waarbij wij voegen zouden *Vastelavond*, en S. *Niklaasavond*, ten ware B. Huidekoper dit ſtuk reeds ten uitmuntendſten had bewezen en opgehelderd in zijne Aantekk. op *Melis St.* II D. bl. 165 282, 283. — Dus was *S. Laurens-avond* de 9 August. maar S. *Laurensdag* de 10. z. denzelfden in den Bladwijzer achter het III D. op het W. *Dag*. — Ons ſchiet nog over

Sneyn. Dat dit woord zou te zamen getrokken zijn uit *Sinne-eyn*, d. is „ eigen aan de Sonne" volgens het gevoelen van den meergem. Schrijver des Teg. ſt. v. Friesl. komt mij, wanneer ik de andere Dagnaamen vergelijk, geensſins zo voor. Zo veel te minder, wanneer ik bedenk, dat onze Voorvaders op ſoortgelijke Toeſpeelingen nog geheel niet gevat waren. Voor nog onaanneemelijker houde ik het gevoelen van Junius, voorgedraagen in Glosſar. Goth. p. 310, waar hij ſpreekende van *Snidan*, *Snithan* (ſnijden, ſnijen) volgen laat: „ *Aliquando etiam ſubiit animum ſuspicio, an non* veteres Friſii *diem* Solis *vulgo* Sneyn *dixerunt, quod non minimam illius diei partem* Commesſationibus *impendendam putarent.*" Sneyn zou, derhalven, heeten van *ſnijden*, om dat de oude Frieſen het grootſte gedeelte van den Sondag met *Gastmaalen* (waar op *ſnijden* immers te pas kwam!) doorbrachten. Men ziet dat deeze Groote Taalkenner, die twéé jaaren lang het onderwijs van onzen G. J. in de Frieſche Landtaale genoot, en met dezen zijnen Leermeester zeker ook wel over het w. Sneyn zal gehandeld hebben, met den naams oorſprong verleegen was! — En wij zijn het ook; daar wij ons niet vermeeten durven ſtellig te zeggen waar de Letter *n* in dit woord van daan is gekomen. Aangenaam zou het ons zijn, zo iemand dit Taalkundig wist aan te wijzen!

Digitized by Google

V. 121-142 van het voorenſtaand Dichtſtuk van G. J. in gewoon N-Ddichtmaatig overgebragt door R. KOOPMANS.

Zouden jonge vlugge knaapen
Aan den Kerkmuur, al den dag,
In de Zon, als oude lieden,
Staan te prev'len? bits gelach
Zou dit bij de Vrijsters wekken,
Deftigheid zij Grijsheids merk;
Oude luidjes, zuinig, karig;
Oude luidjes ſtipt ter kerk.
Wilde losheid paſt de jaaren
Van de milde wufte jeugd.
Reeds van ouds was het de mode,
Vrolijk, bij een kermis vreugd,
Drinken, kaatſen, danſen, zingen,
Dart'len, ſpeelen op de fluit,
Raazen, tieren, 't meſje trekken;
't Is de Jeugd; zij moet 'er uit. —
Klimt de Jeugd tot uwe Jaaren,
Dat zij dan, nog is 't te vroeg,
Aan den dood en 't graf gedenke! —

V. 143-194 door denzelfden.

Zinnelooze! dus ontvlugt Gij
Als een Uil het Zonnelicht.
Zo ontwijkt een Mol die Straalen!
Waarom ſluit Gij d' oogen digt?
Daaglijks ziet gij, hoe de Maajers
Vellen 't pas ontlooken kruid.
Daaglijks hoort gij, hoe de doodklok
't Pas gebooren kind beluidt.
Menig Jong'ling, ſterk en vrolijk,
Legt zich vergenoegd ter rust;
s' Levens lamp, nog 's avonds helder,
Is des ochtens reeds geblusscht!

Hoe,

Digitized by Google

Hoe, mijn Zoon, is 't dan onmooglijk
Dat die regen u bedruipt?
Onbedachte! heden ſpringt gij,
Daar gij morgen traaglijk kruipt.
Heden ſiert gij nog de lokken
Van uw blond en krullend hair,
Heden pronkt g' u — morgen ligt gij
Stijf en zielloos op de baar.
Vreeslijk voor den ſlaaf der ondeugd,
Onvoorziens van d' aard' gerukt,
Die de wrange vrucht der dwaasheid
In een ander leeven plukt.
Maar offchoon uw' jaaren klommen
Boven mijnen ouderdom;
Zouden dan uw' dorre beend'ren,
Stijve leden, lam en krom,
Zouden tandelooze kaaken,
Oogen, ooren, blind en doof,
Zoud' een oude zwakke boomſtam,
Half vermolmd en zonder loof,
't Offer zijn voor uwen Schepper?
Geeft gij d' aarde room, ô Zot!
En de melk, als z' afgeroomd is,
Schenkt gij die te rug aan God?
Gode een ſtruik, der waereld bloemen?
Neen, 't geen oudtijds werdt gewijd,
Was het eerst, het eêlst der kudde.
Heilig dus den ſchoonſten tijd
Uwer jeugd des leevens Oorſprong;
Denk reeds vroeg aan dood en graf;
Vestig 't oog op hooger kringen;
Trek van 't laage d' aandacht af;
Tem uw driften; wees vergeeflijk;
Lenig armoeds grievend lot;
Vrees de Godheid; en haar gunſte
Schenkt u 't eeuwig heilgenot!

Digitized by Google

II.

VERHANDELING

OVER DE

EIGENNAAMEN

DER

FRIESEN.

MET ZES BIJLAGEN DAAR TOE BETREKLIJK.

(TWEEDE DRUK, ZEER AANZIENLIJK VERMEERDERD EN VERBETERD.)

Digitized by Google

Aanmerkelijke woorden uit eene Reſol. *der Staaten van Friesland d.* 12 *December* 1583, *gebruikt bij den Schrijver der* Memorie *voor de* eigenerfde Grietslieden. *Z.* Jaarboeken *Febr.* 1770, *bl.* 165, 166.

„ Ende zijn alle de Edelluyden, die den titel „ alleenlyk voeren, zonder heersaftige goederen „ te beſitten, meer niet geagt — dan de Eigen„ erfde, hebben mede in voortyden geen *cognomi*„ *na* van Heerſchappye gehad; dan alle tyden heb„ ben hun Vaders gevoerd, *loco cognominis*, als „ andere gemeene Luyden. uitgezonderd dat de „ Edelluyden van buyten innegekomen *familie* „ naamen ingebragt hebben, en eenige zulks op „ hun eigen hand nagevolgd, en nu in eenige „ posſesſie daar van zijn.

Vergelijk *le Long*, Beſchrijv. der Reformatie van Amſterd. bl. 81, 82.

Voorts de algemeene *Voorrede* voor dit IIde Stuk der BIJDRAGEN.

De

Digitized by Google

De Frieſche Landtale, welker overeenkomst met het Engelsch algemeen erkend is, ſchoon zeminder ſcherp wordt uitgeſprooken; heeft, voorzeker, iet bevalligs, iet, dat welluidt en de ſlaauwe uitſpraak ten minſten van het in Friesland gewoon Nederduitsch zeer verre te boven gaat. Dat zij geſchikt zij om de verhevenſte gedachten in welklinkende Maat voor te ſtellen, zal geen bevoegd oordeelaar over de ſchoone Dichtſtukken van onzen Gijsbert Japiks ontkennen. Deze uitmuntende Man was, in de daad, een der grootſte Dichters, welke de Menſchelijke Natuur immer voortbracht. Is nu eene Taal hier vatbaar voor, dan behoeft men niet veel meer voor derzelver uitmuntendheid te pleiten. Het is waarlijk jammer, dat 'er zo weinigen zijn, welke zich (ſchoon andere ook Liefhebbers) over de oorſpronkelijke Frieſche ſpraake bekommeren! En dit, daar men weet, hoe groot weleer de Macht en het Gebied der Frieſen ware: welke gemeenſchap zij met andere Volkeren gehad hebben: hoe hunne taale onverbastert gebleeven zij tot in de ſestiende Eeuwe, en dien tijd, toen vreemde Heeren de Natie met Vreemdelingen vermengden, en in alle openbaare Handelingen eene vreemde Taale invoerden. Men kan niet ontkennen, dat de oude Frieſche ſpraak, ſedert dien tijd, zeer vele verandering heeft ondergaan; (ſtaande hier in

ge-

gelijk met alle overige Taalen en Tongvallen) maar wij durven verzekeren, dat zij, verre van iets van haare waarde te verliezen, evendaardoor meer beſchaafd en geleenigd is geworden. De beroemde ten Kate *bericht ons* (1 *D. bl.* 49) „ *dat zij,* van toen aan hand overhand afnam. *Het is meer dan LXXX. jaaren, dat* t. Kate *dit ſchreef: en, evenwel, is 'er nog geen Mensch in Friesland, of hij weet, dat bijkans alle onze Inboorlingen dezelve gemakkelijk ſpreeken, ten minſten verſtaan kunnen; dat zij, tot op den dag van heden, de Taale des Landaarts is en blijft; dat zij zelfs in de kleenere Steden nog van zeer veelen onder de Burgers gebezigd wordt; dat men ze, zo ver 'er ſchepen vaaren door Frieſche Schippers beſtierd, en met Frieſen bemand, hoort ſpreeken! Zeker! dit alles gelijkt zeer weinig naar* hand over hand afneemen! *Het is waar; men gebruikt ze niet meer in openlijke Bedrijven: — 'er zijn van tijd tot tijd bastaarawoorden ingeſloopen: maar, in de daad, veel minder, dan in het Nederduitsch. Het is en blijft eene levendige, en, wat meer is, eene rijke Taal. Van haare Rijkheid nu kan ten duidelijken blijke verſtrekken de* Verhandeling, *welke wij thans voor de tweede reize uitgeeven,* over de EIGENNAAMEN der FRIESEN, *herzien, verbeterd en vermeerderd. Elk oplettende, die hier op onderzoek mogt willen doen, zal bevinden, dat 'er onder ons, in het ge-*

Digitized by Google

gewoon N-D, maar zeer weinige Eigennaamen in zwang gaan, en dat deze, nog daarenboven, grootendeels vreemde *zijn! Wij durven ſchier verzekeren, dat zij het getal van C niet te boven gaan. Hoort men door den dag bijkans wel anderen, dan* Albert, Adolf, Arnold, Alexander, Antonij, Andries; Bernard, Bartolemeus; David, Dirk; Everhard; Frans, Florens; Gerrit, Georg; Hendrik, Herman; Jan *of* Johannes, Jeroen, Joſep, Iſak, Jeremias, Jacob; Kornelis, Kristiaan, Kristoffel, Karel; Lodewijk, Lambert, Lukas, Leonard; Matthias, Marten; Nikolaas; Paulus, Philip, Pieter; Rutger; Steven, Samuel, Simon; Thomas, Theodorus; Ulrik; Willem; Zacharias? — *en de meesten derzelver zijn, insgelijks, bij de Friezen in gebruik!*

Hebben dan onze Nabuuren bij de eerſte Uitgave verbaasd geſtaan over het zo groot Getal van Eigennaamen *bij de Friezen in gebruik, zij zullen zich nu niet minder moeten verwonderen, dat dit Getal nog zo aanzienlijk heeft kunnen vermeerderd worden! ſedert het Jaar* 1774 *was ik ſteeds opletend om de* IV *Bijlage dezer Verhandeling, dat is, de* groote Lijst *van* Frieſche Mans- *en* Vrouwen naamen, *aan te vullen, en te vergrooten; waar toe, wel inzonderheid, de* Leeuwarder Couranten, *zo rijk in Aankondigingen van Ver-*

koopingen, enz. mij telkens zo goede gelegenheid verſchaften, dat 'er, bij de Uitgave van het 1ſte Stuk dezer Bijdragen, reeds meer dan CL nieuwe Mansnaamen (zonder die der Vrouwen te rekenen) alle met het noodig gezag bekleed, bij de voorigen ſtonden opgetekend. Mijne verdere naſpooringen, en vooral de Goedheid, welke de Beroemde en Werkzaame Harderwijker Godgeleerde, ANN. YPEIJ gehad heeft, van mij zijn Exemplaar, waar in de Lijst door 's Mans beijvering zeer talrijke Bijvoegzels bekoomen had, toe te zenden, hebben het getal nog verder vergroot: terwijl tevens het een en ander mij heeft overtuigd, dat zeer velen van die Eigennaamen, welke voorhenen door mij als verouderd waren opgegeeven, nog volkoomen in gebruik zijn, welke ik, dien ten gevolge, nu met de gewoone Letter heb laaten drukken.

Zeker zullen 'er onder de Naamen, welke hier als echte Frieſchen opgegeeven worden, ook wel zijn, die in de Gewesten van Oost-friesland en Groningen veelvuldig voorkoomen! Doch wat zijn deze anders, dan gedeelten van het oude Friesland. In Oost-Friesland heeft een geleerd Man, de Geheimſchrijver van dat Landſchap, TILEMAN DOTHIAS WIARDA, nu vier jaaren geleeden, een Geſchrift aan het licht gebracht: Ueber Deutſche Vornamen und Geſchlechtsnamen (Berlin 1800), waar-

waarin wij, voor het nog te hebben ingezien, veel gehoopt hadden te zullen vinden, dat ons hier kon dienen. Dan wij zijn in deze verwachtinge, grootendeels, *te leur gesteld, door dien het doel van dit Stuk van het onze meestal verschilt, en maar zeer weinige Friesche Eigennaamen in het zelve worden aangeroerd. Dit belet, echter, niet, dat wij het zelve overwaardig keuren, om in het N-D vertolkt, en van onze Vaderlandsche Taalkundigen gekend te worden!* (*)

(*) Het Stuk van den Heer WIARDA is in *drie* Afdeelingen verdeeld. De 1*ste* gaat, in 38 Onderdeelen, over de *Voor*- of *Doopnaamen*; en is vooral merkwaardig door het onderzoek naar de *Betekenissen* van de Oud-Duitsche, of Germanische Eigennaamen. — Een soortgelijk onderzoek omtrent de Friesche was, bij het schrijven dezer *Verhandeling*, mijn oogmerk niet.

De 2*de* gaat, in 41 Onderdeelen, over de *Stam*- of *Geslachtnaamen*.

De 3*de*, wederom in 41 §§, gaat over het *Geoorlofde* en *Ongeoorlofde Gebruik* der Voornaamen en Geslachtnaamen, en doet den Schrijver als zeer uitmuntend Rechtsgeleerden kennen.

Digitized by Google

VERHANDELING

OVER DE

EIGEN NAAMEN

DER

FRIESEN.

---

§ I.

Van de vroegſte Eeuwen af, en, zo het giſſen geoorlofd is, ſedert dat het Menſchelijk Geſlacht zijn Kroost door Naamen onderſcheidde, was men op die Naamen zeer keurig. Veeltijds wierden zij al ontleend van Sterkte, Moed, Dapperheid: dikwijls afgeleid van een of ander Geval, dat bij de Geboorte plaats greep: ſomtijds ook van het een of ander bijzonder teken, het welk zich in het teder Lichaam openbaarde. Niet zelden gaven de verheugde Ouders, door den naam, welken zij aan het jonge Wicht toevoegden, hunne tederhartige genegenheid voor het zelve te kennen. Die Deugd en Braafheid beminden, zochten voor den nieuwgeboorenen eene benaaming van deze, of gene edele Hoedanigheid afgeleid; bij voorbeeld, van Wijsheid, Schranderheid, Waarheid, Zachtmoedigheid, Her-

Digitized by Google

bergzaamheid, enz. Nijvere Landbouwers koozen 'er eene, welke den benoemden, tot jaaren van onderſcheid gekomen, ten prikkel kon verſtrekken ter vervullinge der betekenisſe, dat is, tot Noeſtigheid en Vlijt.

§ II.

Dat de Volkeren van het Ooſten deze Gewoonte hebben gehad, zou men uit vele Voorbeelden, die daar van in de Heilige Schrift voorhanden zijn, zonder moeite kunnen betoogen. Doch nademaal dit, als genoegzaam bekend, kan onderſteld worden, zal het voor ons oogmerk tegenwoordig voldoen, dat wij zulks hebben herinnerd. †

§ III.

Met zeer vele ſchijnbaare Redenen zou men, dunkt ons, ſtaande kunnen houden, dat 'er onder het Menschdom nooit eene rijkere, beſchaafdere, meer welluidende, of fraaiere Taale geſprooken is dan de *Griekſche!* Zij die derzelver kundig zijn; die weeten, tot welk een toppunt van Voortreffelijkheid en Rijkheid zij reeds voor de tijden van PHILIPPUS, den Macedonier, gebracht is geweest: hoe lang zij, ſedert, de algemeene en geliefde Taal der beſchaafde Wereld was; (welke Meer-

(†) Zie b. v. *Genes.* XXV, 25, 26. XXIX; 32, volgg. XXX, 6 volgg. XXXVIII, 29, 30. XLI, 51, 52. 1 *Chron.* IV, 9, 10. WIARDA Ueb. Deutsch. Vornam. 1, § 7, § 10.

Digitized by Google

Meerderheid haare Dogter, de *Romeinſche*, haar eerst in barbaarſche tijden afhandig maakte!) zullen dit gezegde geredelijk inſtemmen. En zo iemand nog mogt twijffelen, heeft men maar alleen bij de Eigennaamen der Grieken ſtil te ſtaan, en derzelver verbaazende Menigte van naarbij te beſchouwen. Die gene, welke zich met oplettendheid in de oude Geſchiedenisſen hebben geoeffend, kunnen niet onkundig zijn dat even dit groot getal van Griekſche Eigennaamen een groot gemak verſchaft, en zeer vele zwaarigheden beſpaart in het verhaal der Gebeurtenisſen van Griekenland. Terwijl de Gelijkheid der Naamen bij andere Volken, uit derzelver Schaarsheid ontſtaande, ons te meermaalen doet verleegen ſtaan.

§ IV.

Dit laatſte is, inzonderheid, waar ten opzichte der *Romeinen*. Want, ſchoon veelen hunner *vijf*, ſommigen *ſes*; de meeſten *vier*; allen *drie* naamen droegen, was hunne Taal, niettemin, zeer arm in het verſchaffen vooral van *Voornaamen*: daar evenwel door dezen de Menſchen, doorgaans, worden onderſcheiden. Voorts ſchijnen de Romeinen op hunne Naamen bij lange zo keurig niet te zijn geweest, als de Grieken. CATO van *Utica*, (en wie wordt ſchier meer onder hen geacht?) ontleende zijnen Stamnaam van het Latijnſche Woord *porcus*, betekenende een *Varken*. — Gelijkſoortig, en van dezelfde waarde zijn de Romeinſche Stamnaamen, *Suillius*, *Aſinius*! — *Paetus* betekende eenen Scheelzienden, en *Varus* een' krombeenigen. Nochthans waren het

Digitized by Google

de Toenaamen van aanzienelijke Huizen. †

§ V.

Wat de Duitſchen, onze Voorouders, betreft, het komt ons waarſchijnelijk voor, zo wel uit het geen wij van hun weeten voor dat zij den Chriſtelijken Godsdienst omhelsden, als uit de overgebleevene Duitſche Naamen onder ons, en elders, dat zij grooteren overvloed van Eigennaamen hebben gehad, dan de Romeinen: of ſchoon hunne Vorſten vaak met dezelfde naamen zijn benoemd geweest, even eens als die van andere Volkeren, in gevolge eener gewoonte, waar van de redenen genoeg bekend zijn.

§ VI.

Sedert de Chriſtelijke Godsdienst, allengs veld winnende, allerbitterst door wreede Gemoedsgeweldenaaren vervolgd en beſtreeden wierd, en velen van deszelfs getrouwe aankleevers de felſte folteringen en ſmertelijkſten dood niet ſchroomden te verkiezen boven de afzweeringe van hun allerheiligst Geloof: — ſedert men, onder de Chriſtenen, dezer Bloedgetuigen Gedachtenis jaarlijksch plechtig begon te vieren: — ſedert is ook de gewoonte ingeſloopen om Kinders, op zulke Feestdagen gebooren, of plechtig ten doop gehouden, door de hooggeëerbiedigde naamen van die

(†) z. de Levens van PLUT. III D. het Lev. van CORIOLANUS bl. 24 volgg.

(‡) z. een zeer groot aantal van dezelve is opgegeeven door WIARDA, t. a. pl. § 22. bl. 42 volgg.

Digitized by Google

die heilige Mannen, of Vrouwen van anderen te onderſcheiden. Eene gewoonte, waaraan het toeneemend Bijgeloof niet weinig krachts bijzettede; naar dien men zich voor liet ſtaan, dat zulke Kinderen, geduurende hun Leven, op eene meer bijzondere beſcherminge van den Heiligen, naar welken zij genoemd waren, mogten hoopen, of, op deszelfs voorbeeld, tot Chriſtelijke deugd en Heiligheid zouden worden aangeprikkeld. †

§ VII.

Naar gelang, dat dëze Gewoonte ſterk doordrong, ging 'er (en hoe kon dit anders zijn?) eene groote menigte van de oudſte en minst gebezigde Einennaamen bij alle Chriſten-Volkeren verlooren. De namen tog der Heiligen, eens in de Geſlachten ingevoerd, bleeven beſtendig in dezelve; terwijl zij, inmiddels, op de plechtige Feestdagen telkens op nieuw gegeeven, en dus van Jaar tot Jaar merkelijk vermeerderd wierden. — Wanneer, vervolgens, de duiſtere Wolken van onweetendheid van voor het oog eens grootendeels van het beſchaafd Europa verdweenen, en

(*) Vergelijk WIARDA t. a. pl. 1, § 29, volgg. die ons op bl. 77 deze merkwaardige plaats opgeeft uit den *Catechismus Romanus* van ANDREAS FABRICIUS: „ Nomen, quod ad extremum baptizato imponitur, ab aliquo ſumendum est, qui propter excellentiam animi, pietatem et religionem in SANCTORUM numerum relatus est. Ita enim facile fiet, ut quis nominis ſimilitudine ad ſanctitatis et veritatis imitationem excitetur, ac propterea quem imitari ſtudeat, eum quoque precetur et ſperet ſibi Advocatum tum ad ſalutem Animi, tum Corporis defendendam."

Digitized by Google

het Bijgeloof zijn kracht, hier en elders, verloor, hadden die vreemde naamen, zo beſtendig gebezigd, zo algemeen aangenomen, reeds lang de gedaante van Vaderlandſchen gekreegen, en bleeven, daarom, in gebruik: waar toe meer dan eene menſchelijke Zwakheid, of Gezetheid (hoe zal ik het noemen?) grootelijksch geholpen heeft.

§ VIII.

De afkeer van de *Jooden*, hoe onbeſonnen ſomwijlen ook gaande gemaakt en gevoed, heeft nogthans nimmer zo veel kracht op de Christenen gehad, dat zij zich ſchaamden met hun dezelfde Naamen te draagen. In tegendeel heeft men altijd bij de Christenheid eene ſterke geneigdheid beſpeurd, om de *Hebreeuwſche* naamen der Aardsvaderen en beroemde Mannen en Vrouwen onder de Israëliten, van welke in de gewijde Boeken wordt gewaagd, aan hunne Kinderen te geeven. En deze zucht, aangewakkerd door de hoop, dat zulks eenigen invloed op de Zeden der Benoemden hebben zal, blijft ook nu nog velen bij.

§ IX.

Onder den onderling zeer verſchillenden Nederlandſchen Landaart hebben de FRIESEN, ten allen tijde, eene ongemeene en ſtandvastige verkleefdheid betoond aan de oude Vaderlijke Wetten, Herkomens, Zeden, Kleedinge en Taale. Vooral leiden zij deze zucht aan den dag door het zorgvuldig bewaaren van de oude en Voorvaderlijke *Eigennaamen:* het welk, wel is waar voor

Digitized by Google

voor hun door die bijgeloovige gewoonte, waarvan zo even geſprooken is, wel eenigſins moeielijk wierd gemaakt! dan, hoe zeer zij 'er ook toe gebracht wierden om eenige vreemde, of, zo men wil, *heilige* naamen op den raad der Geestelijkheid aanteneemen, nimmer evenwel waren zij achterlijk, om tevens de Vaderlandſche zorgvuldig en met alle oplettendheid voort te planten. Hoewel 'er, dus, door het voorzeide gebruik, eenige weinige hunner Eigennaamen achter den bank geraakten, bleef 'er, nochthans, eene ongelooffelijke menigte onder hen overig, waardoor zij zich allergemakkelijkst, tot op dezen dag, zonder veel omſlag, niet alleen van andere Volken, maar ook van hunne Nabuuren en van elkanderen onderſcheiden.

Wij kunnen niet nalaaten, ter bevestiginge hier van, ons te bedienen van eene zeer aanmerkelijke plaats, welke wij vinden bij den beroemden Frieſchen Historieſchrijver Ubbe Emmen, een Man, wiens gezach bij alle Kundigen zeer zwaar weegt.

Deze dan, na eenige aanmerkingen omtrent de Frieſche Taale te hebben medegedeeld, doet daar het volgende bij: * „ Ook

(*) Ubb. Emmius Hiſt. L. II, p. 33. „ Nomina quoque gentis diverſa prorſus a gentibus caeteris, usque eo, ut horum argumento genuinum Friſium ab aſcriptitio inſititiove ſoleant quondam discernere. Quis in alia gente Germanica audiit Haijones, Boijones, Vbbones, Vdones, Foccones, Vcones, Siccones, Sitiones, Feijones, Pibones, Remetos, Ulbetos, Geroldos, Aijoldos, Dicones, Herones, Harones, Kenones, Occones, Ennones, Edſardos, Emmones, Bolones, Onnones, Sircios, Emones, Edones, Eddones,

Digitized by Google

„ Ook zijn de Naamen van dit Volk volſtrekt „ verſchillende van de andere Volken, en wel „ zo, dat men door het kenteken, dat zij ver- „ ſchaften, eenen echten Fries van eenen nieu- „ weling, of ondergeſtookenen bij ouds pleegde te „ onderſcheiden. Wie hoorde immer onder de „ andere Duitſchen van de *Haije's*, *Boije's*, *Ob-* „ *be's?* — De *Oede's*, *Fokke's*, *Okke's*, *Sik-* „ *ke's*, *Sictje's?* De *Feije's*, *Piebes*, *Rimmert's*, „ *Wiebes*, *Gerrolt's*, *Aijolt's*, *Dekken's?* — Van „ de *Heere's*, *Haaren's*, *Kunne's*, *Okke's*, *En-* „ *ne's*, *Idſert's*, *Emme's*, *Boele's:* — de *Onne's;* „ de *Sierk'en*, *Ieme's*, *Iede's*, *Eâde's*, *Haijke's*, „ *Agge's*. *Siebout's*, *Melle's?* Van de *Tjerk'en*, „ *Tiede's*, *Pope's*, *Tamme's*, *Tanne's*, *Tke's*, *Wil-* „ *les*, *Sicbe's*, *Romke's*, *Luerd's*, *Amſes?* — „ Van de *Binne's*, de *Minnes*, *Folkert's*, *Hik-* „ *k'es*, *Wierd's?* welke allen zeer gemeene *Mans-* „ *naamen* zijn in Friesland. — Wie vernam „ ooit bij anderen de *Vrouwennaamen: Eâtske*, „ *Teâtske*, *Detje*, *Iedtje*, *Frouwkje*, *Houwkje*, „ *Luerdtje*, *Sjoerdje*, *Wijtske*, *Sijtske*, *Geeltje*, „ *Doed-*

---

nes, Haicones, Aggones, Sibetos, Mellones, Tiarchones, Tiadones, Poppones, Tammones, Tannones, Icones, Willones, Sibones, Remkones, Luerdos, Amſones, Benones, Mannones, Folkerdos, Hikkones, Wiardos, quae Virorum nomina tritisſima habentur in Friſia? Quis Ettas, Tettas, Deddas, Idas, Frouwas, Moderas, Houwas, Liuras, Cijweras, Witias, Sitias, Gelas, Dodas, Tedas, Hiemas, Hisſas, Hiſas, Eijas, Awas, Tetas, Eiſas, Iccas, Tiacas, Asſas, Esſas, Liavas, quae fœminarum?

Digitized by Google

„ *Doedtje*, *Tietje*, *Hijmkje*, *Hiske*, *Hidtje*, *Hij-*
„ *ke*, *Aukje*, *Tetje*, *Eijske*, *Yke*?" (**)

§ X.

De Armoede der Romeinen, met opzicht tot de Eigennaamen, is, onzes oordeels, de eerste en voornaamste oorzaak geweest, door welke zij zich gedrongen vonden dezelve te verdubbelen en Toenaamen aan te neemen, welke bij de oude Grieken geheel onbekend waren. (†) Naderhand wierd de menigvuldigheid dier Toenaamen te Rome ook op andere wijzen, en d or andere Beweegredenen veroorzaakt, welke genoeg bekend zijn.

§ XI.

Wanneer, volgens eene voorgaande Aanmerking, door het gewoonelijk aanvaarden van de Naamen der zogenoemde Bloedgetuigen het getal der Vaderlandsche naamen, dierwijze verminderd was,

(**) Ik heb in deze vertaaling eenige Naamen, door EMMEN opgegeeven, overgeslagen, omdat ik mij in derzelver bepaalinge niet kon voldoen, daar ze in het Latijn zeer aanmerkelijk veranderd en verboogen zijn. Dit zal, echter, niemand onzen uitmuntenden Geschiedschrijver kwalijk neemen, die weet op welke wijze de beroemde DE THOU, bij wien EMMEN zo hoog te boek stond, met de Fransche en andere Naamen in zijne in het Latijn geschreevene Historien is te werk gegaan.

(†) Die, welke EMMEN opgeeft in *Schediasm. de Nominibus Familiarum nobilium & prae reliquis celebrium in Frisia*, (het welk hier achter, als I Bijlage, vertaald zal volgen) zijn eigentlijk niet zodanigen.

Digitized by Google

was, dat men, wegens derzelver schaarsheid, zich zeer bezwaarlijk wist te onderscheiden; waardoor, vooral in het verstaan van Uiterste Willen, en toewijzen van Erffenissen, zich straks verdrietige, en niet zelden onoverwinnelijke zwaarigheden openbaarden: — toen eindelijk heeft het gebruik van TOENAAMEN onder ons eenen aanvang genomen, en is, in vervolg van tijd, schier algemeen geworden, doordien men zag, dat de evengemelde zwaarigheden op deze wijze, meerendeels, het best uit den weg geruimd konden worden. (*)

§ XII.

Nu zal elk gereedelijk toestemmen, dat in die Streeken, waar het bewust bijgeloovig gebruik het sterkst doordrong, en eene algemeene schaarsheid van Eigennaamen te wege bracht, de Toenaamen ook algemeen en in de Steden, en ten platten Lande noodzaakelijk wierden, en dus als het

(*) Een Toenaam heet bij ons, gemeenlijk, een VAN. De reden daarvan is, dat dit Woordjen in het begin door de Edelluiden en Aanzienelijken tusschen den naam en toenaam geplaatst wierd; welke toenaam, doorgaans, van een Landschap, Stad, Dorp, Kasteel of Heerlijkheid, onder het gebied van zulken Heer staande, ontleend was. Hiervan daan komt het, dat nog in Duitschland alleen de Edellieden dit *Von* voor hunnen Toenaam voeren, en men aldaar de Nederlanders, bij welken deze onderscheidinge onbekend is, wanneer men bij hunne Naamen *van* vindt, voor loutere Edelluiden aanziet.

het ware ongemerkt in zwang raakten. En dit Gevolg is het, dat men in alle de Gewesten schier van ons Gemeenebest ontwaar wordt, alwaar ook zelfs de anders eenvoudige Landman zich veelal van eenen Toenaam vindt voorzien.

§ XIII.

Geheel anders is het met deze zaak in Friesland gelegen. Want hoewel in de Steden, voornamelijk de Hoofdstad, de meeste Burgers zich van Toe- of Geslacht-naamen voorzagen, was men op het Land, onder de Huisluiden, altijd van deze nieuwigheid afkeerig. In de Steden, voornamelijk daar de Koophandel bloeide, zetteden zich, van tijd tot tijd, vreemde Inwoonders neder, welke reeds, Geslachtnamen hadden aangenomen. De handel verschafte Rijkdommen; en deze, gevolgd van Weelde, Pracht en Hoogmoed, deeden de oude Eenvoudigheid ras verdwijnen. — De Burgerij der Steden kreeg smaak in den langen en weidschen klank der Toenaamen. Men veranderde 's Vaders naam in een VAN, en gaf 'er eenen Friesschen †), Griekschen *), of Latijnschen *)

(†) Op deze wijze gingen de Voornaamste Friesche Heeren al vroeg te werk; en zijn aldus geboren de beroemde Geslachtnaamen, door de aanzienlijkste Huizen aangenomen, waarvan wij 'er eenigen ter proeve zullen laaten volgen. Van *Haring* is dus gevormd *Haringsma*, *Harinxma*; Van *Sikke*, *Sikkesma*, *Sixma*; van *Oene*, *Unia*; van *Ruurd*, *Roorda*; van *Joeke*, of *Ioëcke*, *Iuckema*; van *Gosling*, *Goslinga*; van *Eisse*, *Eisinga*; van *Heere*, *Heeringa*; van *Lijckle*, *Lijcklama*;

schen *) uitgang aan. — Anderen, zonder zich met den Vaderlijken naam op te houden †), leiden den Geslachtnaam af van hun Beroep, of Handteering. *) Somtijds volgde men ook, in het ontwerpen

---

ma; van *Ids*, *Idsinga*; van *Schelte*, *Scheltinga*; van *Sake*, *Sakema*, of *Saakma*; van *Hidde*, *Hiddema*. — Hoe groot het aantal is der Toenaamen op deze wijze gevormd, zal uit de V*de* Bijlage blijken.

(*) Zodanige Geslachtnaamen zijn *Nollides*, d. i. *Arnolduszoon*; *Phocilides*, *Foekes*, of *Fokkeszoon*; *Hayonides*, *Hermannides*, *Menssonides*, *Oneides:* van *Haije*, *Herman*, *Minse*, *Oene*. enz.

(*) Naar de Griekfche wijze, met eene Latijnsche buiging, zijn, bij voorbeeld, gemaakt de Toenaamen *Tjallingi*, *Wigeri*, *Idsardi*, *Ruardi*, *Gabini*, *Renici*, *Wibrandi*: behoorende tot de eigennaamen *Tjalling*, *Wyger*, *Idsert*, *Ruurd*, *Gabe*, *Rienk*, *Wybren*. — Soortgelijken vindt men veelvuldig bij de Duitschen, als *Ernesti*, *Jacobi*, *Nicolai*, *Ruperti*, *Conradi*, *Friderici*, *Leonardi*. Vergel. WIARDA Ueb. Geschlechtsn. bl. 122.

(†) Eene zeer gemakkelijke wijze, om van 's Vaders naam een Geslachtnaam te maaken, was, 'er enkel een *n* bij te doen. Dus kwamen van *Boele*, *Teye*, *Fokke*, *Sippe*, *Feyke*; de Toenaamen van *Boelens*, *Teijens*, *Fokkens*, *Sippens*, *Feijkens*. —— Maar nog gemakkelijker was het, wanneer men niets veranderde. b. v. *Binkes*, *Tabes*, *Sannes*, *Douwes*.

(*) Te recht schreef de Geleerde HENR. CANNEGIETER in de Voorr. voor de Gedichten van HARIUS, p. 11. „ *In Urbibus appellationes ab* opificibus (opificiis) *fere arcessebantur*." Dus ging het in Gelderland en zo ook veeltijds hier. Want een Bakker noemde zich *Baksma*; een Slager, *Bijlsma*, of *Schraagsma*; een Timmerman *Latsma*, of *Schaaffma*; een Mandemaaker *Tiensma*; een Bleeker *Osinga*. Hier toe behoo-

ren

pen van Toenaamen, het Voorbeeld der Nabuuren, door ze van Steden, Dorpen, Plaatzen, of allerhande voorkomende dingen af te leiden. (**) In de Frieſche Dorpen, daarentegen, beſpeurde men ſteeds eenen geweldigen en beſtendigen afkeer van dezen weidſchen en vreemden klank. Zelfs in onzen tijd durven het, onder de Landluiden, nog maar weinigen waagen, om, ten kosten van, bij alle gelegenheden, hier over beſchimpt te worden, de Grooten, Aanzienlijken, en Stedelingen hier in na te aapen. Daar en boven zal hij, die onder hen eenen Toenaam heeft aangenomen, daarom, op het Land, en onder zijne Bekenden, even zeer, met achterlaatinge des VANS, bij zijnen gemeenen naam genoemd en aangeſprooken worden, offchoon hij hen ook in Rijkdommen, Jaaren, Gezach, of anderſins, overtreffe.

§ XIV.

'Er moet dan een zeer groote Overvloed van Eigennaamen bij de Frieſche Dorpelingen, ten

ren nog *Smedema*, *Hoornſma*, *Ratſma*, *Hammerſma*, *Draadſma*, *Ramkama*, *Pompſma*, *Pekelſma*. Niemand denke, dat dit verdichte Toenaamen zijn! zij zijn ons allen, van tijd tot tijd, voorgekomen.

**) Het is ſchier overtollig van dezelve Voorbeelden op te geeven. Zie hier eenigen: *van Slooten*, *van Achlum*, *van Wijkel*, *van Arum*, *van Oostrum*, *van Marrum*, *van Marſum*, *van der Zwaag*; — of ook op eene andere wijze: *Holwerda*, *Marnſtra*, *Ferwerda*, *Grouwſtra*, *Leekſma*, *Feenſtra*. — Van voorkomende dingen zijn afgeleid: *Dijkſtra*, *Miedema*, *Eijdsma*, *Graanſtra*, enz.

Digitized by Google

platten Lande gevonden worden: anders, immers, zouden zij, hoe vasthoudende ook aan de Vaderlijke Zeden en Gewoonten, hunnes ondanks wel genoodzaakt worden, ten einde verwarringe voortekoomen, zich door Toenaamen te onderscheiden. In plaats dat zij nu, geheel naar de wijze der Grieken, aan hunne Kinderen maar éénen naam *) geeven, bij welken, vervolgens, die des Vaders, onderscheidshalve, wordt gevoegd: zonder dat dit meer verwarringe of twijffel verwekt, dan men bespeurt in Landen of Steden, daar meest alle Menschen Toe- of Geslacht-naamen draagen.

§ XV.

Dat 'er nu, waarlijk, zulk eene, in de daad verbaazende, en bijkans ongelooflijke Menigte van Eigennaamen nog heden ten dage onder de Frieſen in zwang gaan en overal gebruikt worden, zullen de Honderden derzelver, hier bij een verzameld, en in onze IV*de* Bijlage volgende, welke wij ten zekerſten weeten, dat, uitgezon-

*) De Oostfrieſche Geheimſchrijver, WIARDA, bewijst (Afd. I, § 8) „ dat de Duitſchers aan hunne Kinderen tot aan de XVI Eeuwe niet meer, dan éénen naam hebben gegeeven. Sedert is men daar van af gegaan, en heeft de Naamen, tot in het beſpottelijke verdubbeld. (z. ald. bl. 16) Geheel anders handelden de Frieſen! zij hielden zich ſtipt aan de oude eenvoudigheid, welke tot heden toe gehandhaafd wordt, zo, dat men de echte Frieſche Eigennaamen ten platten Lande, ook nu nog, nimmer ziet verdubbelen!

Digitized by Google

zonderd eenige weinigen; nog ſteeds in gebruik zijn, overvloedig bewijzen. Men ga nu eens bij onze Nabuuren, welke zich, grootendeels, armelijk met één gering aantal vreemde, en nog weiniger Vaderlandſche Naamen behelpen! — Laaten die zelfde Nabuuren nu aanmerkingen maaken: *dat de Friesen zulke* wonderlijke naamen *hebben!* Het zijn de Naamen, welke hunne Voorvaders voor meer dan Duizend jaaren droegen! — Is het eene eer, wanneer men zeggen kan, dat wij eene zeer rijke Taale ſpreeken: het is, voorwaar, niet minder eene eer, dat men in zijne Taale zulk een aantal van echte oorſpronkelijke, EIGENNAAMEN heeft, waar bij geen ander Volk kan haalen!

Digitized by Google

I

OBBE EMMENS

KORT BERICHT

WEGENS DE NAAMEN DER EDELE

EN

AANZIENELIJKE GESLACHTEN

IN

FRIESLAND. †

HET was van ouds bij vele Volken eene gewoonte, dat, niet alléén Mannen van geringere geboorte, maar ook Zij, welke uit de beroemd-

† Wij hebben dit Kort Bericht van EMMEN; het welk onze gedachten grootelijks bevestigt, zo aanmerkelijk gevonden, dat wij het, uit het Latijn, meenden te moeten vertaalen. Doch in de vertaaling hebben wij ſomtijds iets, het geen ons minder dienſtig ſcheen, uitgelaaten, ſomtijds ook het oorſpronkelijke een weinig verkort; zonder dat wij gelooven hier meê ſchade aan den Nederduitſchen Leezer gedaan te hebben. Het ſtukjen zelf is geplaatst voor des Schrijvers Frieſche Geſchiedenisſen, in Folio.

Digitized by Google

roemdſte Huizen hunne Afkomst rekenden, bij geenen anderen Toenaam bekend waren, dan dien welken zij verkreegen door de naamen hunner Vaderen bij de hunne te voegen. — Dus noemden zij zich zelven, dus wierdenze ook van anderen genoemd. — Om nu niet te ſpreeken van de Hebreen, onder welke Vorſten en Koningen dus te werk gingen; omtrent de Lydiers en Perſiaanen is dit ſtuk duidelijk uit het geen Herodoot, en andere oude Schrijvers ons berichten. — Cyrus wilde, dat zijne Graffteé dit opſchrift droege. IK BEN CYRUS, DE ZOON VAN CAMBYSES. en op het ridderlijk ſtandbeeld, het welk Darius, bij zijne komst tot den troon, tot een gedenkteeken dezer gebeurtenis oprichtte, las men deeze woorden: DARIUS, DE ZOON VAN HISTASPES, IS, ZO DOOR DEN MOED VAN ZIJN PAARD, ALS DE TROUW VAN ZIJNEN STALMEESTER OEBARES, OP DEN PERSIAANSCHEN TROON VERHEEVEN. —— Aangaande de Grieken is de Zaak overbekend. — Zelf zijn ook de Romeinen deezer gewoonte eenigſins nabij gekomen, hoewel ze de naamen der Stammen, en Geſlachten, en daarboven het woord *filius* (zoon) 'er bij voegden. — Gansch anders gingen, bijna van de vroegſte tijden af, de meesten der oude Duitſche Volken te werk. — Want de Koningen onder hen, en grootere Vorſten, als doorluchtig en bekend genoeg door zich zelven, wilden geenen anderen, dan hunnen eigenen en eenvoudigen naam draagen, en namen hierom noch den Vaderlijken, noch een' Geſlachtnaam aan. Maar de overige Adel heeft, inzonderheid zedert vijf

Digitized by Google

of seshondert Jaaren, de Geslachtnaamen gretiglijk aangenoomen, en achter de Eigen-naamen gevoegd. Dit nu geschiedde niet alleen, op dat elk, op deze wijze, dies te naukeuriger betekend, en van anderen, welke denzelven naam droegen, mogt onderscheiden worden, maar ook, op dat men van zijne hooge Geboorte eenigen zwier en luister verkreege. Voornaamelijk heeft deeze smaak veld gewonnen in de laatste Jaaren, wanneer de Eerzucht is toegenomen, en men op zijne hooge afkomst een hoog hart begon te draagen. Verders is dit gebruik van den Adel ook, allengs, tot de overige Ingezeetenen doorgedrongen, bijzonder in de grootere en kleinere Steden. Men nam doorgaans een' Geslachtnaam aan afgeleid of van de plaats, aan welke het Hoofd van dit, of dat Geslacht zijnen oorsprong verschuldigd was; of van zekere aanmerkenswaardige gebeurtenis; of van eene andere zaak, welke den Stamheer eenen toenaam, en roem verworven had: somtijds ook van het bezit van een Kasteel, Burgt, Heerlijkheid, Landgoed of iets diergelijks. Onze Voorvaders, de Friesen; edel zo wel als onëdel, volgden, voor eenige eeuwen, in dit opzicht, de gewoonte der Grieken. Want in plaats van eenen Toenaam, zetteden zij bij hunne naamen dien van hunne Vaderen; welk gebruik ook bij de meeste Noordsche Volken, inzonderheid de Zweeden, bespeurd word. Want onder dezen gaan de machtigste Heeren, en voornaamste Adel op de gemelde wijze te werk; zo nochthans, dat bij 's Vaders naam, in den Teeler (of Genitivus) gezet, doorgaans gevoegd worde het woord *Son.* bij voorbeeld *Gustaff Eriksson*, waar van *Sleidanus* in het Latijn maakte *Gustavus Erixonius.* Somwij-

wijlen handelden de Friesche Adel, en het Volk hier in ook op een' en dezelfde wijze. Dus vindt men geboekt de naamen van Focke Vsten soen/ Vste vnd Vde Focken soens/ Edzardt Ennen soen/ Enno Edzardt soen/ Enno Haitets soen. Sivet Eden soen/ en meer andere. Doorgaans, evenwel, wierd het woord *zoon* achtergelaaten, en men zettede alleen maar 's Vaders naam in den Teeler, welke tweede naamval, in het Friesch, uitging op *a*; en wel op verschillende manieren, als in *ga*, *ma*, *na*, *da*, *ta*, *la*, *ia*. Waar van de voorbeelden deze zijn. *Okke Kenesna*, of *Keensena*. *Kene Keensena*. *Folcmar Allena*. *Wiard*, en *Louwerd Wiardisna*. *Ede Wymkena*. *Maurits Kankena*. *Enne Edzardsna*. *Enne Haitetsna*. *Fokke Ukena*, of *Ukama*. *Hidde Ewesma*. *Omke Snelgersna*. *Haye Wybema*. *Haye Ompteda*. *Gise Aukama*. *Bokke Dodinga*. *Renic Bokkama*. *Kampe Gaykema*. *Harke Sikkama*. *Hedde Altama*. *Nitard Tiebbesma*. *Ritske Haykema*. *Hemke Helmersma*. *Poppe Eenema*. *Rette Wydesma*. *Mense Heerema*. *Tiabke Dyudesma*. *Ige Galema*. *Janke Douwema*. *Heere Onema*. *Poppe Feddema*. *Wybe Bottinga*. *Foppe Bottinga*. *Foppe Tiarda*. *Gosse Okkinga*. *Siurd Hummema*. *Juke Alema*. *Hepke Edama*. *Haring Harinxma*. *Agge Harinxma* *Wilke Onnama*. *Ripperd Ripperda*, *Fokke Ripperda*. *Hidde Tadinga*. *Sikke Feitsma*. *Wilke Ruerda*, *Sye Siardsma*. *Sikke Mellema*. *Juw Juwinga*. Alle welke Geslachtnaamen niet anders zijn dan de Vaderlijke Eigennaamen, in den tweeden naamval: waar van de noemer (nominativus) ons oplevert de naamen *Kene*, *Alle*, *Wiard*, *Wymke*, *Kanke*, *Edzard*, *Haitet*, *Uke*, *Ewe*, *Snelger*, *Wibe*, *Omptet*, *Auke*, *Doede*, *Bokke*, *Gayke*, *Sikke*, *Atte*, *Tiebbe*, *Hayke*, *Helmer*, *Ene*, *Wydse*, *Heere*,

Dyud, *Gale*, *Douwe*, *Oene*, *Fedde*, *Botte*, *Tiard*, *Okke*, *Homme*, *Ale*, *Ede*, *Haring*, *Onne*; *Rippert*, *Tade*, *Feite*, *Ruerd*, *Siard*, *Melle*; welke alle bij onzen Landaart, zo wel onder de Edelen, als gemeenen, en voormaals, en tegenwoordig, dagelijksch gebruikt worden. In vervolg van tijd wierden deeze tweede Naamvallen, of Teelers, de Geslachtnaamen van aanzienelijke Huizen, zo zij, naamelijk, gedraagen wierden door Mannen, welke in Deugd, Rijkdommen, of uitgevoerde daaden uitmunteden. Gelijk nu deze Teelers in de Taal' van elkander verschilden, zo verschilden ook somtijds de Eigennaamen, welke daar van waren afgeleid. Dit kan door voorbeelden beweezen worden. van *Juw* komt *Juwinga*, en *Juwesma*. van *Wymke*, *Wymkama*, en *Wymkena*. van *Edzard*, of *Idsard*, *Edsardsna*, en *Idzarda*. van *Uke*, *Ukema*, en *Ukama*. van *Gayke* *Gaykama*, en *Gaykinga*. van *Sikke*, *Sikkama*, en *Sikkinga*. van *Okke*, *Okkama* en *Okkinga*. van *Heere Herema*, en *Heringa*, van *Douwe*, *Douwema*, en *Douwena*. van *Botte*, *Bottinga*, en *Botnia*. — Voor het overige, het geen ik gezegd heb van de Geslachtnaamen der aanzienlijke Huizen, dat zelve moet men, ongetwijffeld, ook zeggen van de meeste anderen, welke noch van deeze of geene plaats, noch van eenig aanmerkelijk geval herkomstig zijn. Dus zijn van gedurig voorkomende Frieſche Mansnaamen, ook nog deeze naamen der Geslachten: van *Ise Isinga* van *Manne Manninga*, van *Beene Beeninga*. van *Adde Addinga*. van *Tamme Tamminga*. —— van *Houwe* of *Houwer*, *Houwerda* van *Gokke* of *Gouke*, *Gokkinga*. van *Benne Benninga*. —— van *Huge Huginga*. van *Wicher Wicheringa*. van *Eitse Eitsinga*. van *Hot-*

Digitized by Google

Hotte Hottinga. van *Mekke Mekkema.* van *Oene Unia.* van *Hanne Hannya.* van *Rovert Roorda.* van *Syart Syarda*, en *Syardama.* van *Eme*, en *Ewe*, *Eminga*, en *Ewinga.* van *Rewe Rewinga.* van *Schulte Schultinga.* van *Hune Huninga.* van *Ryke Rykena.* — †

† Het geen EMMEN van den verſchillenden uitgang des Teelers opgeeft, en op deze zijne ſtelling verder bouwt, ſchijnt ons met eene gezonde Taalkunde niet zeer te ſtrooken. In welke taal dog vindt men zulk eene verbaazende verſcheidenheid van eenen en denzelfden Naamval? Wij houden alle die Woorddeeltjes: *ga*, *ma*, *na*, *da*, *ta*, *la*, *ia*, voor verſchillende Frieſche Uitgangen der Geſlachtnaamen, geſchikt, om dezelve, zo wel onderling, als van de Eigennaamen te onderſcheiden, en 'er de gedaante van Geſlachtnaamen aan te geeven. Vergelijk onze Verhandeling §. XIII. bl. 73, en de Aantek. †.

Digitized by Google

II.

LIJST VAN EIGENNAAMEN DER FRIESEN.

volgens de opgaave van

HUNDIUS, BIJ LEIBNITZ,

Collectan. Etym. p. 235.

Abbo, Acro, Ado, AEpko, Aggo, Aico, Ailko, Alco, Allo, Amco, Amſo, Apco, Asco, Aſigo, Auco.

Bebbo, Beno, Bento, Betto, Bocco, Bolo, Boſſo, Botto, Bouwo, Boyo, Bredo, Bruno, Buco, Buto, Butto.

Cammo, Campo.

Daco, Deuvo, Dido, Diudo, Diurdeco, Dodo, Dodeko, Douvo, Douwo, Dowo.

Ebo, Ebbo, Eco, Edo, Eddo, Eggo, Eilco, Eiſo, Elbo, Eliko, Eltco, Emo, Emco, Eno, Enno, Epo, Eppo, Euvo, Ewo.

Falco, Feddo, Feddeko, Feico, Fejo, Feyo, Focco, Foppo, Friſo, Fruto.

Gaico, Gailo, Galo, Gasſo, Gatto, Geerco, Gerco, Gerrico, Gruno.

Hab-

Digitized by Google

Habbo, Hajo, Haico, Haro, Harco, Hazo, Hedo, Heddo, Hemco, Hemmo, Hepco, Hesso, Hetto, Hewo, Heyo, Hicco, Hiddo, Hillo, Hiro, Homco, Hommo, Hompo, Hotto, Hoyo, Hugo, Hummo, Huno.

Jacbo, Janco, Ico, Idso, Jeltco, Jemmo, Jeppo, Igo, Ilico, Imelo, Ino, Juco, Jutho, Juvo, Juwo, Izo.

Kempo, Keno.

Leo, Lubdo, Ludeco, Lutto.

Manno, Meco, Mello, Menno, Mento, Meyo, Nomo, Nono,

Occalo, Occo, Odo, Offo, Omko, Ommo, Onneco, Onno, Otto, Ouwo.

Pibo, Popko, Poppo.

Quino.

Remco, Renico, Retseco, Retto, Rewo, Riko, Saco, Scelto, Sceltko, Scotto, Sculto, Sibo, Sicco, Sippo, Siso, Sittico, Siveko, Syo, Syzo.

Tako, Tammo, Tanno, Tearcho, Tedo, Teto, Thezo, Thyo, Tiabco, Tiacco, Tido, Tiebco.

Ubbo, Uco, Udo, Uffo, Unico, Upko.

Vitho.

Wabbo, Waltco, Waltzo, Weno, Wibo, Wilko, Willo, Wineco, Witio, Wobbo, Wopko, Wynko, Wyntio.

VROUWENNAAMEN.

Adda, Almeda, Amka.

Bawa, Bindelefa.

Diudleta, Doda.

Elborga, Essa, Etta.

Foelqua, Fossa, Frowa, Fya.

He-

Digitized by Google

Gela.
Heba, Hebrigis, Hilleda, Hima, Hiſſa, Hyca.
Jueſa.
Kemolda.
Occa.
Reinolda.
Tetta, Theda, Tiadera.
Ulsca, Wiska, Wopka.

Digitized by Google

III

LIJST VAN EIGENNAAMEN

WELKE DE

FRIESEN

MET ANDERE GEMEEN HEBBEN. †

A.

Abel.
Abraham.
Adam.
Adriaan, g. Ariaan, Arjen.
Albert.
Allardus, g. Allert.
H. Ambrosius.
H. Andreas, g. Andries, Anders.
H. Antonius g. Antony, *ook* Thonis, Teunis.
Arent.
H. Augustinus.

H. Agatha, g. Aagtje.
Agnes, g. Agniet, Angniet, Angnietje.
Adriana, g. Arjaantje.
Alegonda.
Anna, g. Antje, Anke.
Antonia, g. Teuntje.
H. Apollonia, g. Pleuntje.

(†) Deze Naamlijst wordt geensſins opgegeeven als eene volledige Verzameling, maar behelst alleen de meest gebruikelijke oud- Duitſche en vreemde Naamen, welke der Taale zijn ingelijfd. De bijgevoegde Letter H betekent den Oorſprong van naamen der *Heiligen*; terwijl de lett. g. de *gewoonlijke* uitſpraak aanduidt.

Digitized by Google

B.

H. Balthasar.
Barend, g. Beern.
H. Bartholomeus, g. Meewis.
H. Benedictus.
Beniamin.
H. Bernardus.
H. Bonifacius. Boudewyn.

H. Barbara, g. Berber. Beerntje.
Bartha, g. Bartje.
Beatrix.

H. Brigitta, g. Brecht, Brechtje.

C.

H. Casper, g. Kasper.
H. Claas, Claus. zie Nicolaus.
H. Cornelis, g. Knillis.
Christiaan, g. Krist.
H. Christophorus, g. Christoffel, Stoffel.

H. Catharina, g. Katrijn, Kaatje, Tryntje.
Clasina, g. Klaaske. behoort tot lett. N.
Cornelia, g. Knillske.
Christina, g. Styntje.

D.

Daniel.
David.
Diederik, Dirk, Durk.
Didmar en Dithmar.
H. Dominicus.

Dirkje.
Dorothea, g. Doortje, Doorke.

E.

Edsard, Edsert, Idsert.
Eduard, Edwert, Evert.
Egbert, g. Eibert.
Engbert, g. Eingbert.
Ernestus, g. Ernst, Eernst.
Everhard, g. Evert.

Elbrech, Elbrich.
H. Elisabeth, g. Lijsbet, Lijs, Lijske.
Eve.
Evertje.
Eibertje.

F.

Digitized by Google

F.

Floris.	
H. Franciscus, g. Frans.	Francijntie.
Frank.	
Frederik, g. Freerk.	Freerkje, Freerke.

G.

H. Gabriel.	
Georg, g. Jurjen.	Jurriaantje.
Gerardus, g. Gerryt, Geert.	Gerritje, Gertje, Geertje, Geert.
Gerbrandus, g. Gerben.	Gerbentje.
Gerlof, g. Gellof, Gellif, Gelf.	Gerbrig.
	Gelfke.
Gerrold.	H. Gertruda, g. Geertruy, Truyke.
Gilbert.	
H. Gillis, g. Jilles, Jielis.	
Godefridus, g. Govert.	Govertje.
Gysbert, *van* Gisebertus, Gisbertus.	Gysbertje.

H.

Hans.	Hanske.
Hartman.	
Hector.	
Hendrik, en Hein.	Hendrikje.
Herman, g. Harmen.	Harmke, Harmkje.
H. Hillebrand, g. Brant, *ook* Brantje.	Hester.
	Hillegonda.
Hugo, g. Huige.	
H. Huibert, v. Huibertus.	

Digitized by Google

L.

H. Jacob, g. Japik.	Japikje.
Jasper.	Jaspertje.
Joachim, g. Jôchim.	
Job, g. Jop.	
H. Johannes, g. Jan.	Jantje, Janneke, of
Jonas.	Jantsen.
Joost.	
H. Joris.	Judik.
H. Joseph.	
Isak.	

K.

Karst.	Karstje.
Koenraad, g. Koen.	Knierke.
Koert, *ook* Coert.	Koentje.
Krijn.	

L.

H. Lambertus, g. Lammert.	Lammertje.
H. Laurentius, g. Lourens, Louw.	
Leonardus, g. Leendert.	Leendertje, Leentje.
Lubbert.	
H. Lucas.	H. Lucia, Lucyke, Lucke.
H. Ludgerus. g. Ludger.	
Ludolphus, g. Lulof.	

M.

H. Marcus, g. Markes.	H. Magdalena, g. Leentje.
H. Martinus, g. Marten.	H. Margareta, g. Margriet, Mat-

Digitized by Google

H. Matthæus, g. Matthys, Thys, Teewis.	Griet, Grietje, Margje.
Meinardus, g. Meinert, Meindert.	H. Maria, g. Maryke, Mieke, Maaike.
Melis.	Martha, g. Martje.
Mennout.	Martyntje.
H. Michael, g. Mechiel, Michiel.	Meinertje, Meindertje.

N.

H. Nathanael.	
H. Nicolaus, g. Klaas.	Klaaske

O.

H. Odulph, g. Olof, Olf. Olphert.	
Otto, g. Otte.	Ottje.

P.

H. Paulus.	Pauluske, g. Pouk.
H. Philippus, g. Flip.	Philippyntje.
Petrus, g. Pieter.	Petronella, g. Neeltje; *ook* Neltje, Nel: — *ook* Pietertje, Pietje.
Pilgrom. †	

G R.

† Deze Eigennaam treft men aan bij VAN SANDE, gewijsde zaaken, bl. 209; ook vond ik nog, in den Somer van 1786, eenen GERRIT PILGRUMS, woonende te Weidum. PELGRIM is, insgelijks, een Eigennaam bij VAN WYN, in de Bijvoegzels op WAGENAAR, II. D. bl. 78. — De Voorouders van hun, die denzelven droegen, of nog draagen, hadden, zeker, in de Middeleeuwen, Bedevaarten gedaan naar het H. Land.

Digitized by Google

R.

Regnerus, g. Reinder.	Reindertje.
Reinout, g. Reint.	Reintje.
Renik, g. Rienk.	Rienkje.
Rippert.	
Ritſert.	
Robbert.	
Rombert, g. Rommert.	Rommertje.
Rudolphus, g. Roelof, Roel.	Roeltje.
Rutger.	

S.

Samuel.	
H. Sebastiaan, g. Bastiaan.	
Sibrand, g. Sybren.	Sybrigje, Sybrig.
Sibolt, g. Sibout.	
Sigebert, g. Sivert, of Sievert.	Sievertje.
H. Simon, of Symeon, g. Symen, Simen.	Symentje, of Symkje.
H. Stephanus, g. Steven, *ook* Steffen.	Suſanna, g. Sanne, Santje.

T.

H. Tobias.	
H. Thomas, g. Tomes.	Thomaske.
Tymon, g. Tymen.	Tymentje.

U.

Ulrik.	
Unico, Unike.	
H. Urbanus, g. Urbaan.	H. Urſula, g. Urſeltje, Urſel.
Volkert.	

W.

Digitized by Google

W.

Warnar, Warnart.	
Wesſel.	Wesſeltje.
Wigbert.	
Wigbolt.	
Wilbert.	
Willem.	Willemyntje, of
Wouter.	Willemke.
Wybrand, g. Wybren.	Wybrentje.
Wynand.	
Wynout.	

Y.

Ysbrand, g. Brandt.	Yda.

Z.

Zacharias.

Digitized by Google

IV.

GROOTE LIJST,

ZO VAN OUDE, ALS HEDENDAAGSCHE ECHTE

FRIESCHE

MANS- EN VROUWEN-NAAMEN. *

A.

Aalke.
Aalker, *ook* Ælker, *of* Alkar.
Aan, *ook* Aane, Aant.
Aanke. Aafke, Aaf.
Aarn.

* De oude en thans min gebezigd wordende Naamen, welke met eene *curſieve*, of loopende, Letter door den Druk zijn onderſcheiden, komen voor bij *Emmen*, *Winſemius*, *Schotanus*, *Gabbema*, *Gysbert Japiks* en anderen.

De overige, en hedendaags gebruikelijke, zijn ons, bij eene langduurige verzameling, van tijd tot tijd voorgekomen.

Hoe zeer deze Lijst, na de eerſte Uitgave nog vermeerderd heeft kunnen worden, hebben wij hier achter aangeweezen.

Digitized by Google

Aarn.
Aart.
Abe.
Abbe.
Abele.
Ade.
Adel.
Adde.
Adfer.
Æle.
Age.
Agge.
Ale.
Alef, *ook* Alof.
Alger.
Alle.
Alkar, z. b.
Alke.
Alte, *Alteke*, *Altet*, Alt, Altke.
Amel.
Andele, *Andelof*, *Anlof.*
Amke.
Anjes, Arnjes, Annius.
Anne.

Aaltje, † *ook* Aalke, Aal.

† Men dient opteemerken, dat in de meeste Vrouwennaamen eenezamentrekkingplaats heeft. *Aafke* wierd, bij ouds, uitgefprooken *Abeke*, en is de Vrouwennaam van *Abe.*— Van *Ale*, *Aleke*, kwam eindelijk de laatere uitfpraak *Aaltje.* Het zal gemakkelijk vallen, volgens dit voorbeeld, over de anderen te oordeelen.

Digitized by Google

Anſche, Anske.	Aatje, Aat. †
Aploon. *	Aatske.
Arie, Arys.	*Ade*, Adje.
Arp.	Ake.
Arsſe.	Akke,
Asmus.	Anskje, Ansk.
Aſſe.	As, *of* Astje, Ask, *of*
Ate.	Askje.
Atte.	Asſeltje.
Atſe.	Atje, Atke, At.
Auke.	Atske, Atsk.
Aule.	Aukje, Auk.
Aut.	
Aye.	
Ayke.	
Aylke.	
Ayold.	Aye.
Ayſe.	*Ayle.* (Aylia.)
Aytſe.	

B. Baan.

* Het is niet onwaarſchijnlijk, dat dit de Mansnaam *Apollonius* zij, gegeeven ter eere van de H. *Apollonia.*

† De Vrouwennaamen wierden bij ouds algemeen, en nu nog in den gemeenzaamen omgang bij de Frieſen, in één Lettergreep uitgeſprooken, b. v. *Ansk*, *Auk*, *Bauk*, *Bieuwk*, *Doed*, *Els*, *Frouk*, *Goyk*, *Houk*, *Jiesk*, *Lolk*, *Mints*, *Pierk*, *Reinsk*, *Saap*, *Teats*, *Ulk*, *Wyts.* Bij de *Hindeloopers* is dit nog in doorgaand gebruik.

Digitized by Google

B.

Baan.	
Baard, Baarde, Baart, Baarte, Beert.	
Babe.	Baafke.
Baade.	Baardje, Bartje, Beertje.
Baatje.	Baatje.
Baling.	
Balle.	
Balling, Bolling.	
Banne.	
Barre.	
Bartele, Bartle.	
Bauke, Bauk, Bouke.	Baukje, Bauk.
Baye.	Bayke.
Bea, Beæ.	Beatje, Bætje.
Beeke	Beefke.
Beene.	Beeuw.
Beert.	Beitske, Beits.
Bein.	
Beinte, Beynte, Beint.	
Beuwe.	
Benke.	Benskje.
Benne.	Bentje, Bent.
Bente.	
Berke.	Betske, Bets.
Beute.	Bientje.

Digitized by Google

Beye.	Bieuwkje, Bieuwk.
Bien.	Binke.
Biente.	Bintje, *ook* Bin.
Bientſe, Bynſe, Binſe.	Bintske, Bints.
Bindik.	
Binglum.	
Binke.	
Binne.	
Binnert.	
Bode.	Boeltje.
Bodſe.	
Boele.	
Boete.	
Boite.	
Boke.	Bokje.
Bokke.	
Bole.	Bontje.
Bolte.	
Bonge.	
Bonne.	
Bonte.	Bootje.
Bontje.	
Boote.	
Borgert.	Botje.
Borrit, Borrith.	Bouwkje, Bouk.
Botte.	
Bouwe, *Buwe.*	
Boute.	

Boye,

Digitized by Google

Boye, of Boyen.
Boyke.
Boytſe.
Broer.
Bronger.
Bruetik.
Brug, *Brucht*, of Brugt.
Brum.
Bruyn.
Bruiſe.
Bruiſe.
Buche. Buwkje, Buwk.
Budde.
Buger.
Buhe, *of* Bue.
Burde, *of* Birde.
Busje, *of* Bosje.

D.

Daam.
Damt.
Danker, Dankert.
Daytje.
Dedde. Dedke.
Dekken, *Deken*, *Deke:*
Dette. Detje.
Deytſe.

Digitized by Google

Diemer.	
Djeuwe.	Dieuwke, Dieuwk.
Diltje.	Diltje.
Dingle.	
Djoerd.	
Djud.	
Djurre, *Djoere.*	
Doede, *Dode*, *Dote.*	Doedke, Doetje, Doed.
Doeye.	
Doeke.	Doekje.
Doekele, Doekle.	Doekeltje.
Doen.	
Dokke.	Doey.
Dotte.	
Douwe.	Douwtje.
Doye, *of* Dooye.	
Doyke.	
Doytje.	
Doytſe.	Doytske.
Dreewes.	
Dreuwe.	
Drieſe.	
Duird, *of* Duurd.	
Duiterd.	
Dye.	Dybe.
Dylke.	
Dyud.	

E. Eâbe,

Digitized by Google

E.

Eâbe; Eebe.	Eâbke, Eâpke.
Eâble.	Eâbel, Eâbele, Eâbeltje.
Eâde.	
Eâdje.	
Eâdſe.	
Eâke, (Ekke.)	Eâkje, Eâk.
Eâle.	
Eâlſe.	
Eâltje, Eeltje.	
Eâmke.	
Eârnſe.	
Eâsge.	
Eâske.	
Eâsſe.	Eâtke, Eât.
Eâte, Eete.	Eâtske, Eâts.
Ebbe.	
Ebbing.	
Ede.	Eduw, *of* Edouw.
Edger.	
Edſe.	
Edsge.	
Edsger.	
Eelke.	Eelkje, Eelk.
Eeltje.	
Eene.	Eentje.
Eentje.	

Eere.

Digitized by Google

Eere.
Eerde, Eerd.
Eetſe.
Eeuwe, *Ewe.*
Eeuwke.
Egge.
Egger.
Eggerig, Eggering.
Egle.
Eile.
Eilert.
Eilke.
Einte.
Eite, Eit, Eyte.
Eke.
Ekke.
Elart, Elert.
Elder.
Elger.
Eling.
Elle.
Ellert.
Elſe.
Elske.
Elt, Eltje.
Eme.
Eemke.

Eefke.

Eile.
Eke.

Ekje.
Elbrig.
Elske.
Emkje, Emk.

Emke.

Digitized by Google

Emke. †
Ene.
Engel.
Engle.
Enke.
Enne.
Ente.
Entje.
Epe.
Epke.
Eppe.
Ererth, Erit, Errit.
Esger.
Eske.
Esse.
Ete.
Ette.
Eye.
Eyold.
Eyse, Eise.
Eyske, Eiske.
Eyte, z. b.
Eytse, Eitse.

† Het schijnt ons toe, dat men alle zulke Naamen, als b. v. *Eemke, Emke, Doytje, Eelke, Eeltje, Eentje, Eeuwke, Eilke, Etje*, enz. te houden hebbe voor *formae diminutivae*, of een soort van verkleinde Naamen van *Eeme, Doye, Eele, Eene, Eeuwe, Eile, Ette.* — Zij wierden eerst aan de *Kinderen* uit vriendelijkheid gegeeven: daarna ook aan de *Vrouwen.* Toen de *Kinders* vervolgens *Mannen* wierden, behielden zij, niettemin, deze verkleinde Naamen, welke op deze wijze der Taale wierden ingelijfd. Hieraan is het, insgelijks, toe te schrijven, dat Mannen en Vrouwen vaak dezelfde Naamen voeren.

Engel, Engeltje.
Epkje.
Erkje, (Ericia.)
Etje, Etta.

F.

Falke.
Febbe.
Fedde.

Fardu.
Fekje.
Fentje, Fenne.
Feddrik.

Digitized by Google

Feddrik.	Fetje.
Feer.	
Fekke.	
Ferk.	
Fermer.	
Fetje.	
Fetſe.	
Fette.	Feikje, Feik.
Feye.	
Feyke.	
Feyte.	
Feytſe.	
Finke.	
Foegle.	
Foeke.	Foekje, Foek, *Fuek.*
Foekele.	
Foke.	
Fokele.	Foelke.
Fokke.	Fokel, Fokeltje.
Fokkle.	Fokje.
Folke.	Folkje.
Folkert.	Fook.
Folle.	
Folmar, *Folkmar.*	
Folpert,	Fopkje.
Fonger, *Funger.*	
Fopke.	
Foppe.	*Fosſe.*

Former.

Digitized by Google

Former.
Forte.
Foye.
Franke.
Fredſe, Fridſe.
Friede.
Fries.
Friesſe.
Frieske.
Fritte.
Fouw.
Freena.
Froukje, Frouk.
Fryke.
Frytſen.
Fymkje, Fymk.
Fytje, Fy.

G.

Gaatſe, Gatſe.
Gabe.
Gabbe.
Gade.
Galke.
Galtje.
Garelt.
Gatje, Gatke.
Gauke:
Gauwe.
Gayke.
Gaytſe.
Geâle, Gale.
Geâlke.
Gedſer.
Geld, Gelt.
Gaatske, Gatske.
Gâbke, Gaapke, Gapke.
Gakkle.
Gas.
Gaukje, Gauk.
Gaykje.
Gaytske.
Gealtje, Geeltje, Geel.
Geb.
Geeske.
Geertſen, (Geertje.)
Gelle.

Digitized by Google

Gelle.	Geiske.
Gemme.	Gelske.
Gepke.	Gepkje, Gepke, Gepk.
Gerbe.	Gerbrig.
Gerke, Gerk.	Gerkje.
Gesse.	Gertske, Gerts, Gertsje.
Gible.	
Giel, Giele.	
Gielt.	
Giolt, *Gialt.*	
Gise.	*Gisla*, (Gisela.)
Goerd.	
Goffe.	
Gokke.	
Gootje.	
Gorre.	
Gorrelt.	
Gosling, Goslik, Goslyk, Goslig.	
Gosse.	
Gortse.	
Gotte.	
Gouke.	Goukje, Gouk.
Gouwe.	
Goye.	Goykjen, Goyk.
Goyfert.	
Goyke.	
Goytje, Goytjen,	Goytse,

Digitized by Google

Goytſe, Goytſen.
Greâtske.
Grate.
Graats.
Greeld, *Graald*, Greild, *Greold*, Greuld, Greul.
Gyeke.
Gribbert.
Gurbe.

H.

Haane.
Haakje.
Haans.
Haantje.
Hak.
Haare, Haaren, Haarent, Haart.
Halbe, *Halbet.*
Hanke.
Halle.
Hamke.
Hamme.
Hanke, Hank.
Hanne.
Hante.
Hantje.
Haring.
Harinkje, Haring.
Harke, Herke.
Harkje.
Harnke.
Harryt, Harrit.
Hartje.
Hart.
Hartman.

Digitized by Google

Hartſen.	
Hatte.	Hatje.
Hattum.	
Hauke, Hauk.	Haukje, Hauk.
Hauwert.	
Haye.	Hayke.
Hayke.	Haykje.
Hayte, Haytet.	Haytje.
Haytſe.	Haytske.
Heâbele, Hebele.	Hebeltje, Hebel.
Hebbe.	
Hebbele.	Hebbeltje.
Hedde, Hed.	
Hedman.	
Hedſe.	Hedske.
Hedſert, Hedſer, Hidſer.	
Hedsge.	Heile.
Heere, Heer, Herre.	Heiltje.
Heere, Heer, Herre.	
Heerke, Herke.	
Heert.	
Heiman.	
Hein, Heyn, Heyne.	
Heinſe.	
Helbe.	
Helke.	
Helmer.	
Hemke.	

Hemme.

Digitized by Google

Hemme.	Hemkje.
Hempke.	Hempkje, Hempk, Hiempk
Henke.	
Henne.	
Hente.	
Hepke.	
Herbrand.	
Herne.	
Hertſen.	
Hesſe.	
Hesſel.	
Hesling.	
Hette.	Hetje.
Heye.	
Hibbe.	
Hidde.	
Hiere.	
Hilderd, Hildard.	Hiltje.
Hille.	
Hilme.	Him, Hime.
Hiltje.	
Hinke.	
Hinne.	Hinke.
Hiske.	Hiskje, Hiske, Hisk, His.
Hisſe.	
Hitte.	Hitje, Hitke.
Hobbe.	
Hoeke.	

Digitized by Google

Hokke.	
Holle.	Holkje.
Holding.	
Holke.	
Holst.	
Holte.	
Homke.	Homkje.
Homme.	
Hopke.	
Hoppe.	
Hopper.	
Horne.	
Hortſe.	
Hotje.	
Hotſe.	Hotske.
Hotte.	
Houke.	Houkje, Houk.
Houwe.	
Houwer.	
Hoyte, Hoite, Huite.	Hoykje.
Hoytge, Hoytje.	Hyke.
Hume, Humme.	
Hune.	
Hyle.	Hylkje, Hylk.
Hylke.	Hymkje, Hymk.
Hyltje.	Hyltje, Hylts.
Hymen.	
Hytte.	

Digitized by Google

I.

Jaan, Jaane.	Jaantje.
Jaare.	
Jadde.	Jadske.
Jake.	
Jakkele.	
Jalke.	
Janne.	
Janke.	
Jappe.	Japke.
Japke.	
Jarig, Jaring.	Jarigje.
Jauke.	
Jaye.	
Jaytje.	Jatje.
Jaytſe.	Jaukje, Jauk.
Ibele.	Jayke.
Ide, *ook* Iede, Yde.	Ibeltje.
Ids.	Iedtje, Ied.
Idske.	Idske, Idsk.
Jeb.	Idskje.
Iebe.	
Jeble.	
Jeen.	
Jeep.	Jeepkjen.
Iege, *ook* Yge.	Ieg.
Iegele, Igle, Ygle.	

Digitized by Google

Ieke, Yke.	Jelkje.
Jelbe, *Jelbit*, Jelbout.	Jeltje, Jel.
Jelger.	
Jelis.	
Jelke.	
Jelle.	
Jelmer.	
Jelſe.	
Jelte, Jelt.	
Jeltje.	
Jeltke.	
Jeltſe.	
Ieme, *ook* Yme, *Icmet*, Imme.	Iemkje, Iemk; Ymkje, Ymk.
Iemke.	
Jemme.	
Jenke.	Jepke.
Jenne.	
Jenſe, Jens.	Jerrekje, Jerrelske.
Jente.	
Jentje.	Iedt.
Jepe.	Jetje.
Jeppe.	
Jeske.	Jetske, Jets.
Iete.	
Jetſe.	Jiesk.
Jetje.	Jietske, Jietsk, Jitsk.
Jette.	

Jeye.

Digitized by Google

Jeye.
Jeyp.
Iggele, Igle, Ygle. *Jilda, Jilduw.*
Igram.
Jielke, Jilke. Jilſen.
Jiesk.
Jildert, Jilfert, Jeldert. Jinske.
Jille.
Jiltje.
Jippe, Jippert. Jipk.
Jitſe. Jislyk, Jislykje.
Ine.
Inne. Jisſeltje.
Inſe. Jits.
Inte, *Intit*, *ook* Ynte.
Intje. Intske, Yntske, Ynts.
Joeke, *Jukke.*
Joekele. Joekje, Joeke, Joek.
Jolle. Jolkje, Jolk.
Jolling.
Joltje.
Jonge, Jonger.
Jooi.
Joon.
Jore, Jorerd.
Jork, Jorke.
Jorre, Jurre.
Jorryt, Jorrit. Jorritje.

Digitized by Google

Jotje, Jottie, Jot.
Jouke, Jouk. Joukje, Jouk.
Joute.
Jouw, Juw. Jouwkje, Jouwk.
Jouwirt, Jouwer. Jouwerke, Jouwer.
Ipe, *ook* Ype, Epe.
Ippe.
Ipke, Ypke.
Ijse.
Itse.
Jurk.
Jut.

K.

Kabe.
Kampe.
Kanke.
Kanter.
Keeme, Keme.
Keene, Kene.
Kenne.
Kempe, Keimpe. Keimpke.
Kinge.
Kinne.
Kleis. Kleiske.
Kling.
Kluurd. Kluurtje.

Koen,

Digitized by Google

Koen, Koene, Kunne.
Koop.
Kuner.
Kyne.
Knier, Knierke.
Kunera.
Kunske, Kunskje.

L.

Laas.
Lam.
Lauke, *Liauke.*
Lauwe.
Leeuke.
Leeupke.
Lel.
Lelke.
Lenſe.
Leppe.
Letſe.
Lette.
Libbe.
Lidſer.
Liebbe.
Lieffert, Leffert.
Liepke.
Lieppe.
Lieuke, *Liuke.*
Lieurk.
Lieuwe, *Liouwe.*
Linſe.
Lamke, Lamkje.
Leélt.
Lenske.
Letje.
Liebk.
Lieuwkje.
Like.

Digitized by Google

Liobbe, Lieubbe.	
Lioedſe.	
Lipke.	
Liſe.	Liskje, Lisk.
Loilif.	
Lolke.	Liukje, Luikje.
Lolle.	Lolkje, Lolk.
Lomme.	
Loos.	Lol.
Louwe.	
Louwert.	
Lubbe.	Lubrig.
Lude.	
Ludger.	Ludske, Luts.
Ludmer, Lutmer.	
Ludſer, Ludſert.	Luibkje.
Luime, *ook* Lieumme, Liumme.	
Lune.	
Luitje, Luite, *Luit*, *Lutet.*	
Luitſe, Luitſen.	Luitske.
Lupke.	Lupke.
Luppe.	
Lurk.	
Luurd, Luu.	Luurdje.
Luurtſe.	Lyfke.
Lyentje.	Lykeltje.
Lykle.	Lylts, Lyltſen.

M.

Digitized by Google

M.

Maark.	Maatje.
Makke.	Makke.
Mamme.	
Manne.	
Meeuwe.	Meinouw, Meinu.
Meile.	
Mein.	
Meine.	
Meinouw.	
Meinſe.	Meinskje.
Meinte, Meint.	Meintje.
Meke.	
Mekke.	Mekke.
Melle.	
Melke.	
Menke, Minke, Mink.	
Menne, Minne.	
Menne, Minne.	
Mennolt, Minnolt.	
Menſe, Minſe.	Ments, *of* Mints.
Mente, Minte, Ments.	
Mentje, Mintje,	Metje, Metke.
Metske.	Metske.
Meye.	
Mienke.	Mientje.
Mokke.	Minke.

Molle.

Digitized by Google

Molle.	Mintje.
Monne.	
Monſe.	
Monte.	
Monts.	
Murk, *Mark*, Merk, *Mirk.*	Murkje, Merkje.
Myke.	
Myntje.	

N.

Naantje.	Namkje.
Nammen.	
Nanke.	Nanke.
Nanne.	Nantje.
Nanning.	Neeltje.
Nette, *Nitte.*	Neôntske.
Ninne.	Neyne.
Nittert, *Nitard.*	Nieske.
Noed.	Nintske.
Nol, Nolle.	
Nolke.	
Nutte.	

O.

Obbe, *Ubbe.*
Obe.
Ode.

Oebele,

Digitized by Google

Oebele, *Uwble.*	Oebeltje.
Oeds.	
Oedſe.	Oeaske.
Oege.	Oegje.
Oeke.	
Oeltje.	
Oene.	Oentje.
Oentje, *Oenke.*	
Oenſe, Oentſe.	
Oepke.	Oepkje.
Offe, *Uffe.*	Ofke.
Ofke.	
Orte.	
Okele, Okkele, Okkle.	
Olbert, *Olbet*, *Olibert.*	
Olbrand, Olbrant, *Olbren.*	
Olke.	
Olphert.	
Olpke.	
Omke.	Omkje.
Omptet.	
Onne.	Ontje.
Onke.	
Opt.	
Ork.	
Orte.	
Otſe.	

Ouren.

Digitized by Google

Ouren.
Outger.

P.

Paale.
Pabe. Paapke.
Pals.
Pape. *Peák.*
Paye, Peye.
Peer, Pier.
Perk. Perkje, (*Perkia.*)
Piebe. Pierke, Pierk.
Piel.
Pôpé.
Popke. Popkje.
Poppe.
Pyl.
Pylger.
Pylgrum. *
Pylk.

R.

Redmer.
Redert.
Redle.
Redmer.
Reid.
Reiger.
Reimer,

* Zie Bijl. III.

Digitized by Google

Reimer, *Roimer.*
Reimpe.
Rein.
Reinske.
Reinte.
Reintje.
Reiſe.
Reit.
Reitje.
Reitſe.
Rem.
Remke.
Remmelt.
Remmert.
Rempt.
Renger.
Renike.
Renke.
Rentje.
Renwer.
Repke.
Rette.
Reve.
Reylof.
Ridſert.
Riemer.
Rienk, *Renie.*
Rienſe.

Reinouw.
Reinskje, Reinsk.
Reintje.
Reitske.
Rem.
Reönts.
Riemke, Riem.
Rienkje.
Rientje.

Rientſe;

Digitized by Google

Rientſe, Rients.	
Rieuwke.	
Rigt.	
Rikke.	Rikje.
Rimmer, Rimmert.	
Rinke, Rink.	Rink.
Rinne, *Rine.*	
Rinnert, Rindert, *Rennert.*	Rintje.
Rinſe.	
Rinske.	Rinske, Rinsk, Rins.
Rintje, Rint.	
Rintſe.	Rints, Rintſen.
Ripke, Rypke.	
Rippert.	
Ritſe.	
Ritske, *Rixke.*	Rixt, Ryxt.
Robyn.	
Rodmer, Rudmer, Rotmer.	Rodmertje.
Roeder.	
Rogge, *Rocche.*	
Roimer, Roymer.	
Rolle.	
Romke.	Romkje.
Roppert.	
Rouke.	Royts.

Ruurd,

Digitized by Google

Ruurd, Ruurt, *Riovert*, Rivert, Rieuwert, Rioerd, Ryard, Rovert.	Ruurtje.
Ryk.	Rykje, Ryk.
Ryke.	
Rykle.	

S.

Saake.	Saakje, Saak.
Saalt.	
Sakele, Sakle.	Saapke, Saap.
Saling.	
Salvus.	Samkje, Samk.
Sander.	
Sanne.	Santje.
Sape.	
Sappe.	
Sasker.	
Sasbout.	
Sasſe, Sas.	
Sauke.	
Schele.	
Schelte.	
Schenne.	
Schetſe.	
Schienke.	

Digitized by Google

Schouke.	
Schulte.	
Schutte.	
Seerp, Sjerp.	Seerpke.
Seine.	
Sekle.	
Selke.	
Semme.	Semkje, Semk.
Senne, Sinne.	
Sent, Sint.	Sentje.
Sentje, Sintje.	
Seppe.	Sepkje, Sepk, Sep.
Setje.	Sets, *Seâts.*
Siaard.	Sjaartje.
Siabbe.	
Sibbe.	Sibbeltje, Sibbel.
Sibbele.	Siebke, Siepke.
Sibout.	
Siebe, *Siebet.*	
Siebele.	
Siede.	
Sieds, Syds.	Siedske, Sydske, Syds.
Sieger, Siger, Syger, Seger.	
Siek, Syk.	
Sierd, *Siard.*	Sierdje, Siertje.
Sierk.	Sierkje.
Sieuwe.	

Sikke.

Digitized by Google

Sikke.	Sikje.
Simke.	Simkje, Simk.
Simme.	
Sin.	
Sinne.	
Sint, Sent.	
Sintje.	
Sjoek, Sjuk.	Sjoekje, Siuke.
Sjoeke.	
Sjoerd.	Sjoertje.
Sjolle.	
Sjouke.	
Sjouwe.	Sjoukje, Sjouk.
Sipke. *	Sipkje, Sipk.
	Sippe.

* Hebben wij hier boven (Verh. § IX) gemeld, dat de Frieſen ſteeds eene groote zorg betoonden in het bewaaren hunner vaderlijke Eigennaamen, en blijkt het uit deze breede Naamlijst, dat die zucht hun nog bij blijft; het ſpijt ons, niettemin, te moeten bekennen, dat die zucht niet altijd algemeen is geweest. Velen hebben, ſedert lang, hunne echte voorouderlijke Naamen verworpen, en 'er vreemden voor in plaats genomen. Met wat oogmerk toch? — Wij laaten het liefst aan den Lezer, om hier op, bij zich zelven, te antwoorden. De Nazaat, die de wigtige en geduchte Slagzwaarden, welke zijne heldhaftige Voorouders in het veld, voorheên, zo mannelijk met ſterk geſpierde armen zwaaiden, en zo gevoelig wisten te doen treffen, naauwelijksch, en niet zonder het bijeenroepen van alle

Sippe. Sjuwkje, Sjuwke, Sjuwk;
Sitte. Sjuw.

Snelger.

zijne krachten, kon behandelen, oordeelde, evenwel, dat die oude Frieſche Naamen, welke zijne Vaders droegen, voor hem te laf waren! — Men had wel iets geleezen, of hooren verhaalen van de dappere daaden der Romeinen. Fluks veranderden de *Sipke's* in *Scipio's*; de *Tjerken*, de *Tjaarden*, in *Tarquiniusſen*. — Een *Pope* wierd een *Pompeus*; een *Jelle*, wederom een *Julius*. Voor de *Lolle's*, *Lykle's*, *Gabe's*, *Tiete's*, *Lieuwe's*, *Sape's*, zag men *Laeliusſen*, *Gabiniusſen*, *Titusſen*, *Liviusſen* of *Leo's*, en *Sabinusſen* te voorſchijn komen! Is het dan grooter eer eenen vreemden, dan vaderlandſchen naam te draagen? — Of waren de Romeinen zo veel dapperder, dan onze Voorouders? Doch het is bij de Romeinſche Naamen niet gebleeven. Men heeft, tegen de Frieſchen, ook Griekſchen en andere uitheemſchen geruild, welke zwieriger ſcheenen, en eenig vertoon van Geleerdheid konden maaken. Zo wierd de naam van *Homme* verwisſeld in *Homerus*; *Seerp* in *Serapius*, of *Serapio*; *Fokke* in *Phocaeus*; *Minne* in *Menelaus*; *Dye* in *Dion*; *Oene* in *Onias*; *Tedde* in *Thaddaeus*; *Doytſe* in *Dothias*; *Sikke* in *Sixtus*; *Bokke* in *Bocatius!* — Hoe veel rechtſchapener dacht over dit ſtuk de beroemde WIGLE VAN AYTTA, ſchrijvende aan eenen zijner Neeven, die zijnen Frieſchen naam *Seerp* verbasterd had: *Ego* Vigilius, *aut* Virgilius *nominari pro* Viglio *poteram*, *niſi* avitum, propriumq: *nomen retinere maluiſſem!* d. i. Ik had mij, in plaats van *Wigle*, ook wel *Vigilius*, of *Virgilius* kunnen laaten noemen, indien ik mijnen voorouderlijken en eigenen Frieſchen naam niet liever had willen behouden! z. de *Analecta* van *H. v. Papendrecht*, I, 1. bl. 65.

Digitized by Google

Snelger.
Solke.
Stein.
Stientje.
Sweitſe. Sweitske.
Swier, Sweer. Swobke, Swob.
Sye. Sybkje.
Syke. Syke.
Syne. Sykje.
Syp, Sype. Symkjen, Symk.
Sypke. Syt.
Sypt. Sytske, Syts.
Sytje, Sytge. Syxt.
Sytſe.
Sytte.

T.

Tabe. Taabke, Taapke.
Tading, Tadig, Tating.
Talte. Taatje.
Tame. Tamke.
Tamme.
Tane.
Tanne.
Tanke. Taye.
Tayke. Tayke.
Teâde, *Tade, Teede.* Teâkele, Teâkel.
Teâdſe. Teâtske, Teâts.
Teâke.

Digitized by Google

Teâkele.	
Ted.	
Telle.	
Teger.	
Teie, *of* Teye.	
Teiſe, *of* Teyſe.	
Temme, *voor* Tamme.	
Tenne, *voor* Tanne.	
Tetman, Tatman.	
Tetſe, Teâtſe.	
Tette.	Tetje, Tet, Tetke.
Tjalle.	Tetske, Tets.
Tjalke.	Tjallinkje.
Tjalling.	Tjaltje, Tjal.
Tjamke, Tjemke.	Tjamke, Tjamk.
Tjamme.	Tjeb.
Tidde.	Tjemk.
Tjebbe, Tjibbe.	
Tjebbele, Tjibble.	
Tiede.	Tied, Tieds, Tiedske.
Tiedger.	
Tjeerd, Tjaard, Tiard.	Tjeertje.
Tiele.	
Tieme.	
Tjepke, Tjipke.	
Tjerk.	
Tjerne, of *Thierne*.	
Tjesſe, Tjisſe.	

Tiete,

Digitized by Google

Tiete, Teete.
Tietje.
Tjetſe, Tjitſe, Tjits.
Tjeuke.
Tjidger.
Tjitte.
Tinke, *Tenke.*
Tjomme.
Tonke.
Totte.
Turke.
Tymen.

Tietje, Tiet.
Tjempk.
Tjepkje, Tjep.
Tjerkje, Tjerk.
Tjesk.
Tjetske, Tjets, Tjitske, Tjits.
Tjomkje. Tjomke.
Tuik.

U.

Ude.
Uke, *Ukke.*
Ule.
Ulbe.
Ulbert.
Volke.
Upt.
Uteke.
Uwe.
Uylke.
Uyltje.

Ulbetje.
Ulk.
Ulpke.
Ulske.
Vrouk.
Uylkje.
Uiltje.

Digitized by Google

W.

Waaie.	
Waalte.	
Wabe.	Waabke, Waapke.
Wabbe.	
Waling.	
Walke.	Walkje.
Walle.	
Walte.	Waltje.
Wapke.	Wapkje, Wapke.
Wate.	
Watje.	
Watſe.	Watske.
Watte.	
Welbe.	
Welke.	
Wepke.	Wepkje, Wepk.
Wetje.	
Weyke.	
Weyt, Weit.	Weytske.
Weytſe, Weitſe.	
Widmer, Wirdmer.	
Wiede, Wyde.	
Wieger, Wyger.	
Wielke.	
Wierd, Wiard.	
Wif.	
	Wigbele.

Digitized by Google

Wigbele.	Wikje, Wik.
Wigge.	
Wiggert, Wigger, Wicher.	
Wiggering.	
Wigle, Wiggele.	
Wild, Wilt.	
Wilke.	
Wille.	Wiltje, Wiltſen.
Wilte.	
Wiltje.	Wimkje.
Wisſe.	
Witte.	Win.
Wobbe.	Wink.
Wol.	Wiskje, Wisk.
Wolf.	Wobbeke, Wob.
Wolmer.	Wobbelke, Wobbel.
Womke.	Womkje, Womk, Wompk
Wopke, Wop.	
Woppe.	Wopkje, Wopk.
Worp, *Warp*, *Werp.*	Worpke, Worp.
Wybe.	Wybke, Wyb.
Wybert.	
Wybren.	Wybrig.
Wykje.	Wyke, Wyk.
Wymer.	Wymkje, Wymk.
Wymke.	Wynske, Wynsk.
Wyne.	Wyntje.

Digitized by Google

Wyneke, Wyntje.
Wynering.
Wynſe.
Wynſen.
Wynſer.
Wytje.
Wytke. Wypkje, Wypk.
Wytſe. Wysk.
Wytske. Wytske, Wytsk, Wyts.

Y.

Yb.
Ybele.
Yde.
Ydſe.
Ye.
Yete, Yette. Yd.
Yff, Yfke. Yfke.
Yke. † Yke. †
Yle.

† † De Eigennaamen zijn op verſchillende wijzen gevormd, en van elkanderen afgeleid, als b. v.

I. Door *Verdubbeling* der Letters. Dus van *Abe*, *Abbe*; van *Ade*, *Adde*; van *Age*, *Agge*; van *Ale*, *Alle*; van *Ate*, *Atte*.

II. Door *Verlenginge*. — Zo kwamen van *Abe*; *Abele*; van *Doeke*, *Doekele*; van *Fokke*, *Fokkele*; van van *Hebbe*, *Hebbele*; van *Jake*, *Jakke*, *Jakkele*; van *Bientje*, *Bientſe*; van *Doye*, *Doytſe*; van *Haye*, *Haytſe*.

— Van

Yle. Ykjen.

Yltje.

Ynke

— Van *Balle*, *Balling*; van *Tjalle*, *Tjalling*; — van *Eile*, *Eilert*; van *Folke*, *Folkert*; — van *Gorre*, *Gorrelt*; — van *Houwe*, *Houwer*; van *Jelle*, *Jelmer*; — van *Jorre*, *Jorryt*, enz.

III. Door *Verkleining*. Waar door veroorzaakt is, dat de Mans en Vrouwen naamen (het geen in deze Lijst door den oplettenden Lezer dikwijls zal zijn opgemerkt) vaak dezelfde zijn, als *Hiltje*, *Bontje*, *Diltje*, *Eentje*, *Fetje*, *Hinke*, *Japke*, *Lupke*, *Minke*, *Nanke*, *Ofke*, enz. Vergelijk onze Aantek. bij de Naamen *Aaltje* en *Emke*.

Geenszins zou het mij verwonderen, indien 'er, bij dezen of genen, zelfs bij geboorene Frieſen, meer of min twijffelinge ontſtond omtrent de echtheid van eenige der *zeldzaamſte* hier opgegeevene Eigennaamen. Ik zal daarom uit de zodanigen eenige weinigen uitkippen, en aanwijzen, op welk gezach men ze hier geplaatst vindt. Van allen kon dit niet geſchieden, wilde ik de Lijst niet te zeer doen uitdijen. Deze Proeve (des vlei ik mij) zal de zaak, zo ver het nood is, voldingen.

Den Mansnaam AALKE vindt men in de Gewijsde zaaken van J. V. D. SANDE, bl 322.

AALKER was opgetekend door den Hoogl. ANN. YPEY. Mij was ook *Ted* ALKARS, van Hindelopen, bekend geworden uit de Leeuw. Cour. van 20 Octob. 1787. zo als ADSER *Iedſes* uit dezelfde Cour. van 14 Dec. 1782.

BALLE komt voor by SANDE IV B. bl. 46. Hier van de naam van het Dorp *Ballum*.

BEA,

Digitized by Google

Ynke. Ynskje. Ynsk.
Ynse. Ynts.
Ynte.

BEA, BEÆ wierd mij aangeweezen door den geleerden en werkzaamen Sneeker Geneesheer M. V. PHELSUM, in zekeren Brief, waar van hier onder nader; met verdere aanwijzinge, dat de *Beabuuren*, geleegen bij *Tjerkwert* in Wonseradeel, en doorgaans, doch kwalijk, de *Babuuren* geheeten, daar van den naam ontleenen. Die zelfde naam *Beæ* is ook nog te *Franeker* voorhanden.

BEEKE geeft de L. C. v. 7 Januarij 1775. in *Klaas* BEEKES.

DJEUWE geeft de L. C. v. 26. Febr. 1780 in DJEUWE *Douwes*.

DREUWE geeft de L. C. v. 9 Nov. 1776. in *Tjerk* DREUWES.

DUITERD geeft de L. C. v. 30 Sept. 1789. in DUITERD *Dirks*.

EÂDSE leverden mij de aantek. van Prof. ANN. YPEY.

EYSKE het Friesch Charterb. II D. bl. 558, en de L. C. van 12 Mei 1787. in EYSKE *Murks* van Makkum.

FRIESSE, SANDE bl. 63.

FREDSE L. C. 9 Nov. 76. PRIDSE dezelfde in *Rintje* FRIDSES 15 Febr. 1777.

GIBLE *Karstens* te Arkum onder Tjerkwerd L. C. 2 Nov. 1791.

GOTTE, de aantek. van Prof. YPEY.

GURBE L. C. v. 5 Nov. 1788. in GURBE *Jakobs* van Ureterp.

HEINSE de Leeuw. Bataafsche Cour. van M. KOON, van 27 Aug. 1803, in HEINSE *Bodses*, Timmerman in de Dragten.

HERTSEN

Digitized by Google

Ynte.
Yntſe.

Ype.

HERTSEN diezelfde Cour. v. 5 April 1804. in HERTSEN *Dirks* van Oudega in Hemelumer Oldephaart.

JORKE vond ik in zekere geſchreevene aantekening ten jaare 1775. in *Klaas* JORKES.

KUNNE gaf mij de L. C. v. 10 Mei 1786. in KUNNE *Sybolts.* en den Vrouwennaam KUNSKE de aantek. van Prof. ANN. YPEY.

LOMME trof ik aan in een *Lekkumer Collectboek*, den Vrouwennaam LIEBK in de *Analecta* van H. v. PAPENDRECHT I, bl. 271. en LISK bij *Sande* bl. 89, en IV. bl. 58.

MAKKE, waar van *Makkum* den naam ontleent, komt voor in het *Fr. Charterboek*, II D. bl. 558.

NITTERT, te vooren als niet meer gebruikelijk opgegeeven, vond ik in de *Leeuw. Couranten* van 1 Oct. en 19 Nov. 1774. van 15 Febr. 1777. van 24 Nov. 1781.

ORTE leverde mij de L. C. van 20 Oct. 1787. in ORTE *Martens* van Koudum.

PALS dezelfde *Cour.* van 8 Nov. 1800. in *Jan* PALS, voor PALSES. Zo vindt men *Sasker* PALSES Hoek in den *Tegenwoordigen Staat van Friesland* III D. bl. 345.

RENWER komt ter evengen. pl. voor (bl. 368) in *Hylke* RENWERS van Hindelopen.

SEKLE leverden mij de L. C. van 22 Juni 1776. in *Eeltje* SEKLES van Midlum: gelijk ook de aantek. van Prof. YPEY. SIMME en SJOUWE de *L. Cour.* van 7 Nov. 1789. 8 Nov. 1800. in SIMME *Minnes* van Dronrijp, en SJOUWE *Ellerts* van Koudum.

TJEUKE ſchijnt mij den naam te hebben gegeeven aan het

Digitized by Google

Ype.	Ypkje.
Ypke.	
Yſe.	
Yske, Ysk.	Yskje, Ysk.
Ytte.	Ytje.
Ytſe, Ytſen.	Ytske. Yts, Ytſen.

het *Tjeuke meer*: ook geloof ik, dat de Vrouwennaam daar van is TUIK, (eig. TJEUK) welke mij voorkwam in de L. C. v. 29 Nov. 1777 in TUIK *Reinskes* van Stavoren.

ULK, een Vrouwennaam, komt voor bij SANDE bl. 83. in ULK *Eâbes*, en in de *Genealogia Ayttana* bij H. v. PAPENDR. I, bl. 264. ónd.

WOL kan men vinden bij SANDE IV, bl. 13. waar een zekere WOL *Ottes* ſtaat vermeld.

YB heette de vader van *Lolke* YBS te Tjerkwert.

YE, zo ik voorheen meende, een oude verloorene naam, bleek naderhand nog gebruikelijk te zijn, daar ik in de L. C. van 26 Maart 1774 aantrof eenen *Simon* YES; en in die van den 24 Nov. 1781. eenen YE *Kornelis*, woonende te Kollum.

Bedroegen de echt-Frieſche *Mannelijke Eigennaamen* (zonder de *Vrouwennaamen*, de *Verouderden* en de *Onechten*, in de III Bijlage opgegeeven, mede te rekenen) bij de eerste Uitgave een getal van ruim CCCCLX; wij tellen 'er thans meer dan DCCC!

VER-

Digitized by Google

V.

VERZAMELING

VAN ECHTE FRIESCHE

GESLACHTNAAMEN,

WELKE VAN

EIGENNAAMEN

OORSPRONKELIJK ZIJN. *

Van *Aane*, Anema. *Aarn*, Aarnsma. *Abe*, Abinga. *Abbe*, Abbinga, Abbema. *Ade*, Adama, Adema. *Adde*, Addinga. *Age*, *Agge*, Agema,

* In deze Verzameling van Frieſche Geſlachtnaamen hebben wij maar alleen de zulke opgegeeven, als waar van EMMEN hier boven, in onze Iſte Bijlage, gewaagt, d. i. die eenen echten Frieſchen uitgang hebben, en van Frieſche Eigennaamen afſtammen. Anderen, welker oorſprong onecht, of onzeker is, hebben wij achter wege gelaaten, b. v. *Andringa*, *Arentsma*, *Aylva*, *Burmania*, *Bama*, *Birnia*, *Bliema*, *Bomminga*, *Frielsma*, *Glinſtra*, *Hansma*, *Martena*, *Pama*, *Rollema*, *Ringia*,

Digitized by Google

Agema, Aggema. *Ale*, Alema, Alma. *Alle*, Allinga, Allema, Allena. *Alte*, Altama, Altena, Alta. *Amke*, Amkama. *Andele*, Andela, Andla. *Asſe*, Asſema. *Atte*, Attama, Attena. *Atſe*, Atſena. *Auke*, Aukinga, Aukema. *Aye*, Ayama, Aysma, Ayta. *Ayke*, Aykama. *Aytſe*, Aytſema, Aytsma.

Van *Baard*, Baarda. *Babe*, Babinga. *Balle*, Ballama. *Banne*, Banga, Bannema. *Beene*, Beninga. *Benne*, *Benke*, Benninga, Benkema. *Beye*, Beyema, Beyma. *Beynte*, Beyntema. *Binke*, Binksma. *Bole*, *Boele*, Bolsma, Boelama, Boelema, Bolta. *Bokke*, Bokkama, Bokkema, Bokma. *Bonge*, Bonga, Bonginga. *Bonne*, Bonninga, Bonnema. *Boote*, Bootsma. *Botte*, *Butte*, Botma, Botnia, Bottinga, Buttinga. *Bouwe*, *Buwe*, Bouwema, Bouta, Buma. *Bouke*, Boukema. *Boyke*, Boykinga. *Boytſe*, Boytſema. *Broer*, Broersma. *Bronger*, Brongersma. *Bruyn*, Bruynsma, Bruinsma.

Van *Dedde*, Deddinga. *Deke*, *Deken*, Dekama, Dekema. *Dode*, *Doede*, Dodinga, Dotinga, Doedinga. *Doeke*, Doekema. *Douwe*, Douwma, Douwena. *Doye*, Doyema, Doyinga. *Doyke*.

gia, *Roxda*, *Reinarda*, *Schutsma*, *Tiara*. — Voorts zal het naauwelijksch noodig zijn te herinneren, dat veele Geſlachten, tot welke deze Naamen weleer behoorden, voorlang zijn uitgeſtorven.

Digitized by Google

Doyke, Doykama. *Doytſe*, Doytſema, Doytsma. *Djud*, Diudesma.

Van *Eâbe*, Eâbinga. *Eâde*, Eâdinga. *Eâke*, Eâksma. *Eâlſe*, Eâlsma. *Eâmke*, Eâmkema. *Eâsge*, Eâsga, Eâsgema. *Eâte*, Eâtsma. *Ede*, Edema. *Eelke*, Eelkema, Eelksma. *Emie* (*Ieme*) Eminga. *Eene*, Eeninga. *Eere*, *Ere*, Eringa, Eerſtra. *Eeuwe*, Eeuwinga. *Eke*, Ekama, Ekema. *Elger*, Elgersma. *Eling*, Elinga, Elingsma, Elinxma. *Epe*, Epema. *Eppe*, Eppinga. *Eyſe*, Eyſinga, Eysma. *Eytſe*, Eytſinga.

Van *Fedde*, Feddama, Feddema, Feddinga. *Feer*, Fernia, Farnia. *Feye*, Feyinga. *Feyke*, Feykema. *Feyte*, Feytama, Feytema. *Feytſe*, Feytſema, Feytsma. *Folle*, Follinga, Folta. *Folpert*, Folperda. *Foppe*, Foppema, Foppinga. *Forte*, Fortema. *Foye*, Foyinga. *Franke*, Frankena. *Friede*, Friesma. *Frite*, *Fritte*, Fritema, Frittema.

Van *Gabbe*, Gabbema, Gabbinga. *Gade*, Gadema. *Galke*, Galkinga. *Gauwe*, Gauwma. *Gayke*, Gayka, Gaykema, Gaykinga. *Geâle*, *Gale*, Galama, Galema. *Gerke*, Gerkama, Gerkema. *Gokke*, Gokkinga. *Gosling*, Goslinga. *Grate*, *Grete*, Gratama, Gratema, Gratinga, Gretinga. *Greeld*, *Graald*, Gralda.

Van *Haane* of *Hanne*, Hania, Hanya, Hanjama, Hannya, Hannema. *Haare*, Harama,

Digitized by Google

Haarda, Haarla, Haarsma. *Halbe*, *Halbet*, Halbetsma. *Hanke*, Hanka, Hankema. *Haring*, Harinxma. *Harke*, *Herke*, Harkema, Herkema. *Hart*, Hartsma. *Hatte*, Hattema. *Haye*, Hayema, Hayinga. *Hayke*, Haykema. *Haytet*, Haytetsma. *Haytſe*, Haytſema, Haytsma. *Hedde*, *Hidde*, Heddinga, Hiddinga, Hiddema. *Heere*, Heerama, Heerema, Heerma, Heeringa. *Helbe*, Helbada. *Helmer*, Helmersma. *Heemke*, *Hemke*, Heemkama. *Hemme*, Hemmema, Heminga, Hemſtra, Heemſtra. *Herbrand*, Herbranda. *Hesſel*, Hesſelinga, Heslinga. *Hette*, Hettema, Hettinga. *Heyne*, Heynema. *Hiere*, Hierema. *Hildard*, Hildarda. *Hille*, Hillama, Hillinga. *Hinne*, Hinnema. *Hobbe*, Hobbema. *Hoeke*, Hoekema. *Holle*, *Hólding*, Hollinga, Holdinga. *Holke*, Holkema. *Homme*, Hommema. *Hotte*, Hottinga. *Houwer*, Houwerda. *Hoyte*, *Hoytge*, Hoytema, Hoytgema. *Hoytſe*, Hoytsma.

Van *Jaare*, Jaarla, Jaarsma. *Jadde*, Jaddama. *Jarig*, *Jaring*, Jarigsma, Jaringa. *Jaye*, Jayema. *Jaytge*, *Jaytſe*, Jaytjama, Jaytſema. *Ids*, Idſinga, Idsma. *Iede*, Iedema. *Iege*, Iegema. *Jelger*, Jelgersma. *Jelke*, Jelkama. *Jelle*, Jellema, Jellinga. *Jelmer*, Jelmersma. *Jelte*, Jeltinga. *Jeltke*, Jeltkama. *Jeltſe*, *Jeltje*, Jeltjema. *Ieme*, Ieminga, Imminga. *Jemme*, Jem-

Digitized by Google

Jemna. *Jens*, Jensma. *Jeppe*, Jeppema. *Jetſe*, Jetsma. *Jildert*, Jilderda. *Jippert*, Jipperda, *Ine*, Inia. *Inte*, *Ynte*, *Intje*, Intisma, Intidsma, Intinga, Yntema, Intjema. *Joekke*, *Jukke*, Jukkema. *Jonge*, Jongema, Jongma. *Jorre*, Jorringa, Jerusma, Jorna. *Jorrit*, Jorritsma. *Jouw*, *Juw*, Jouwsma, Juwsma, Juwinga. *Ippe*, Ippinga.

Van *Kanke*, Kankena. *Keeme*, Keeminga. *Kene*, Kenesna, Keenſena. *Keympe*, Keympema. *Kinge*, Kingma. *Kinne*, Kinnema. *Kleis*, Kleisma. *Kluurd*, Kluurda. *Kyne*, Kynema.

Van *Lauwe*, Lauta, Lauwema. *Lette*, Lettinga. *Leuke*, Leukema. *Liauke*, Liaukema. *Lieuwe*, Lieuwema. *Lolke*, Lolkema. *Lude*, Ludinga. *Lune*, Lunia. *Lykle*, Lyklama.

Van *Mamme*, Mammema, Mamminga. *Manne*, Manninga. *Meile*, Meilema, Meilsma. *Mein*, *Meine*, Meinema, Meinsma. *Meke*, *Mekke*, Mekama, Meekma, Mekkama, Mekma. *Melle*, Mellama, Mellema, Mellinga. *Menne*, Menſtra. *Menſe*, Menſinga. *Minne*, Minnema. *Minnolt*, Minnoltsma. *Mokke*, Mokkama, Mokkema. *Molle*, Mollema, Molma. *Monne*, Monnema, Monsma. *Monts*, *Montſe*, Montsma, Montſiema.

Van *Nanne*, Nanninga. *Nette*, *Nitte*, Net-

Digitized by Google

tema, Nittema. *Nitard*, Nitardsma. *Nolle*, Nollema.

Van *Obbe*, *Ubbe*, Obbema, Obbena, Ubbena. *Oeds*, Oedsma, Oetsma. *Oene*, *Une*, Oenama, Oenema, Oentia, Unia, Uninga. *Offe*, Offinga. *Okke*, Okkama, Okkinga. *Olbet*, Olbetsma. *Omptet*, Ompteda. *Onne*, Onnama, Onnega, Onga. *Otte*, Ottama, Ottema. *Ork*, Orksma, Orxma.

Van *Pabe*, Pabinga. *Pape*, Papinga. *Paye*, *Peye*, Payma, Peyma. *Piebe*, Piebinga. *Pier*, Piersma. *Pope*, Popma, Popta. *Popke*, Popka, Popkama, Popkema.

Van *Reamer*, Reamersma, Remersma. *Redert*, Redertsma. *Reid*, Reidsma. *Reiger*, Reigersma. *Reiſe*, Reisma. *Remke*, Remkema. *Rewe*, Rewinga. *Reylof*, Reylofsma. *Reytſe*, Reytsma. *Riemer*, Riemersma. *Renik*, Reniksma. *Rikke*, Rikkinga. *Rinne*, *Rine*, Rinia. *Rennert*, *Rinnert*, Rennarda, Rinnarda. *Rinſe*, Rinſema, Rinsma. *Ripperd*, Ripperda. *Ritſe*, Ritsma. *Rodmer*, Rodmersma. *Roeder*, Roedersma. *Rolle*, Rollema. *Romke*, Romka, Romkema. *Rommert*, Rommerda. *Roppert*, Ropperda. *Rouke*, Roukema. *Ruurd*, *Rovert*, Ruurda, Roorda. *Ryk*, Rykena.

Van *Sake*, Saka, Saakma. *Sape*, Sapema. *Sappe*, Sapma, Sappema. *Sasker*, Saskera.

Schel-

Digitized by Google

Schelte, Scheltema, Scheltinga. *Schulte*, Schultinga. *Siebe*, *Siebet*, Sibada, Sibetsma. *Sieger*, Siegera, Sigersma. *Sierd*, *Siard*, Sierdsma, Sjaarda, Sjaardema. *Sierk*, Sierkſena, Sierkema, Sierksma. *Sikke*, Sikkama, Sikkema, Sikkinga, Sixma. *Sinne*, Sinnema. *Sjoek*, *Sjuk*, Sjoeksma, Sjukma, Siuksma. *Sjoerd*, Sjoerda. *Sjolle*, Sjollema. *Sippe*, Sippama, Sippema. *Snelger*, Snelgersna. *Syne*, Synada, Sinia. *Sytge*, *Sytje*, Sythia, Sytiama, *Sytſe*, Sytſama, Sytſema, Sytsma.

Van *Tabe*, Tabinga. *Tading*, Tadinga. *Talte*, Taltema. *Tamme*, Tamminga. *Tane*, Tania. *Tanke*, Tankena. *Teâde*, *Tade*, *Teede*, Teâdema, Tadema, Tedinga. *Teâke*, Taka, Teâkema. *Tjalle*, Tjallema, Tjalma. *Tjalling*, Tjallinga. *Tidde*, Tiddinga. *Tjebbe*, Tjebbesma, Tjepma. *Tjeerd*, *Tjaard*, Tiarda, Tjaarda. *Tjeſſe*, Tjesſama. *Tjeuke*, Tjeukema. *Tonke*, Tonkama.

Van *Uffe*, *Offe*, Uffinga. *Ubbe*, *Obbe*, Ubbinga. *Uble*, *Oeble*, Ublinga. *Uke*, Ukama, Ukena. *Une*, *Oene*, Unia, Unema, Unga, Uninga. *Uylke*, Uylkema.

Van *Wabbe*, Wabba. *Walle*, Wallema, Walma, Wallinga. *Walke*, Walkama. *Walte*, Walta, Waltinga, Waltia. *Watſe*, Watsma. *Watte*, Wattama, Wattinga. *Welbe*, Welbinga. *Wierd*,

Digitized by Google

Wiard, Wiarda, Wiardisna, Wierdsma, Wiersma. *Wigge*, Wiggama. *Wigger*, *Wicher*, Wicheringa. *Wigle*, Wiglama, *Wisse*, Wisſema, Wisma. *Witte*, Wittinga. *Wobbe*, *Wubbe*, Wobbema, Wobbena, Wubbena, Wobbinga, *Wybe*, Wybalda, Wybema, Wybena, Wybinga, *Wybren*, Wybranda. *Wyf*, *Wif*, Wyffringa, *Wyger*, Wygara, Wygera, Wygersma. *Wymer*, Wymersma. *Wymke*, Wymkama, Wymkena, *Wyne*, Wynia. *Wytke*, Wytkama. *Wytse*, Wytsma, Wytſera.

Van *Ytle*, Ylema. *Ynte*, Yntema. *Ytse*, Ytsma.

*

TAYLOR INST. OXFORD

VER-

Digitized by Google

VI.

OVER DE NAAMEN SOMMIGER STEDEN EN DORPEN IN HET HEDENDAAGSCH FRIESLAND, WELKE VAN EIGENNAAMEN OORSPRONKELIJK ZIJN.

Bij het verzamelen der Frieſche Eigennaamen was niets natuurlijker, dan dat ook de gedachten vielen op het groot aantal van *Steden* en *Dorpen*, welke hunne benaamingen daarvan hebben afgeleid. Het zal, derhalven, niet ongepast zijn over de zodanigen eenige Aanmerkingen en Opheldering hier te laaten volgen: — te meer, daar wij niet weeten, dat 'er over deze ſtoffe door iemand met opzet iets is voorgedragen.

Een groot aantal van *Dorpsnaamen* in Friesland hebben den uitgang op WERT, UM, RYP, GA, TERP, WEER, of WIER. Deze Uitgangen

Digitized by Google

zullen wy nu, den eenen na den anderen, gaan beſchouwen.

I. Op WERT gaan uit *Liouwert*, *Boälswert*, *Ferwert*, *Hartwert*, *Tjerkwert*, *Kimswert*, *Rauwert*, *Wiewert*, enz.

Waard, *Weert*, *Weer*, en in den Frieſchen tongval, *Wert*, *Wirt*, *Wier*, betekenden, voormaals, eene *Sterkte*, of *Burg*, waarin men zich tegen den vyand *verweerde*; ook eene *Verſchanſinge*, *Borstweeringe*, of *Dyk* tegen allen overval; maar inzonderheid tegen het geweld des *waters* opgeworpen (*a*). KILIAAN verklaarde het daarom te recht door *Propugnaculum*, *Agger*. — WIER komt, daar van daan, bij GYSB. JAP. in *Tjeskmoars* See-ængſte bl. 79. voor in de betekenis van *Zeedyk*, of *Duin*.

"Dearſe' oppe hæge *wier*-del bocke."

De *Weert* te Leeuwarden ſchijnt bij ouds een dijk geweest te zijn tot *waterweeringe* opgeworpen. Voorts waren de Sterkten, Burgten of Stinſen, eertijds zo menigvuldig hier te Lande, met grachten, en hooge wallen veelal omgeeven. De-

(*a*) Vergel. E. IPPIUS, Inleid. van het Omland. Landr. in het Iſte Deel der Verhandd van het Gron. Genootſch, *pro excolendo Jure patrio*, bladz. 332. enz.

Digitized by Google

Deze nu ontvingen den naam van den Heer, die 'er de Stichter, of Bewooner van was, en gaven, vervolgens, aanleiding tot het bouwen van huizen daaromtrent, waar uit, eindelijk, eerst Dorpen, daarna ook Steden te voorſchijn kwamen.

Uit het gemelde valt het niet moeielijk te beſluiten, dat men, in het afleiden der opgegeevene naamen, tweederlei weg kan inſlaan. En juist dit is ook geſchied bij het naſpooren van den oorſprong des naams van Frieslands Hoofdſtad, thans verbasterd in LEEUWARDEN. Wij merken vooraf op, dat dezelve oulings, en nog hedendaags in de Landtaale, wierd en wordt genoemd *Liouwerd*, of *Liauwerd*. GABBEMA oordeelde (*b*), dat daar ter plaatze een *Weerd* zij geweest van den Stroom LEA, welke de oude naam zou zijn van de tegenswoordige, en onder dien naam voorlang bekende *Ea*, of *Ye*; en dat de Stad, derhalven, eerst geheeten hebbe *Leawerd*. Hij had, om zijn gevoelen te ſtaaven, in vergelijking kunnen brengen den Dorpsnaam *Bornwert*, ontleend van den Dijk, of *waterweeringe*, aldaar tegen de Rivier de *Borne* weleer opgeworpen. Dan, voor *Gabbema*, had UBBO EMMIUS (*c*) een ander en meer waarſchijnelijk gevoelen omhelsd,

(*b*) Verhaal van Leeuwarden. bl. 6.

(*c*) De Rep. Friſior. in Descript. Leovardiae. p. 37.

Digitized by Google

helsd, denkende aan eenen LIEUWE, Landheer en Bewooner van deze ſtreek, van wien hij den naam der Stad ontleend meent te zijn. Dit gevoelen nu, zeggen wij, is waarſchijnelijker. Rivieren, naamelijk, en Stroomen droegen bij onze Voorouders, en nu nog, hier en daar, wel den naam van *Ea*, *Aa*, *Ee*, *Ie* (*d*): noit, zo veel ik weet, dien van *Lea*; en het bewijs daarvan ontbreekt bij *Gabbema*. Dan had ook de *Eewal* te Leeuwarden nu nog wel de *Leewal* geheeten! Verder is de uitſpraak in de oude Landtaal niet *Liewirt*, maar *Liauwirt*. Men denke dan met *Emmen* aan eenen Eigennaam, het zij dan aan *Lieawe*, welke oulings ook uitgeſprooken wierd *Liouwe* (*e*); of aan *Liauwe*, of *Liauke*, waarvan *Liaukewird*, bij zamentrekkinge *Liauwird*, *Liouwird*.

Dat men nu hier liefst aan eenen Eigennaam te denken hebbe, blijkt daaruit, dat de naamen van Dorpen en Steden van dezen uitgang meestal op deze wijze zijn gevormd. Zo heeft men in Friesland BOLSWERT, eigenlijk, *Boles-wert*, *arx Bolonis*. *Ferwert* heette weleer voluit *Feddewert*; *Rauwert Radewert*; *Wiewert Wiede-wert*.

— *Tjerk-*

(*d*) Zie LUD. SMIDS, Schatkamer der Nederl. Oudhed. bl. 1 en 2. en WEILANDS Woordenb. in *Aa*.

(*e*) Zie de Analecta van PAPENDR. 1, 5, 292, &c.

Digitized by Google

— *Tjerkwert* ontleende 'er den naam van eenen *Tjerk*. *Jorwert* van eenen *Jorre*: *Kimswert* van eenen *Keeme*. Ook buiten Friesland zijn 'er gelijkſoortige, als *Feerwert*, *Jukwert*, *Drewert*, enz. (*f*).

Zeldzaamer is, in het tegenwoordig Friesland, de plaatzelijke Naams-uitgang op WEER, b. v. *Langweer*. Elders vindt men hem menigvuldiger, in gedeelten van het *oude Friesland*, en wel zo, dat aan eenen oorſprong van *Eigen-* of *Geſlachtnaamen* niet te twijffelen is. *Menkeweer*, *Okkeweer*, *Marienweer*, *Windeweer*, *Tjamsweer*, *Bellingaweer*, *Menſingaweer*, leveren daar van voorbeelden op.

WIER, daarentegen, komt meermaalen voor. *Abbewier* was weleer de Stins van *Abbe*; *Jouwswier* die van *Jouw* of *Juw*; *Syewier* die van *Sye*; *Pylkwier* die van *Pylk*. — Somtijds wierd 'er ook wel door aangeduid een *ſtreek Huizen*, of *Buurt*, aan een *Water* of *Vaart* gelegen, of ook op eene andere wijze van het Hoofddorp afgeſcheiden. Hoedanige Buurten, bij vervolg, zelve Dorpen wierden, b. v. *Allingawier*, *Offingawier*, *Poppingawier*.

II. Wij gaan over tot den uitgang UM, welke de gemeenſte van allen is, en waarin het woord *Heem*,

(*f*) Zie EMMIUS, t. a. pl.

Digitized by Google

Heem, *Heim* of *Hiem* verſchoolen ligt (*g*).

Het woord *Heim*, bij de Frieſen *Hiem*, is te bekend, om 'er veel van te zeggen (*h*). 'Er wordt nu veelal door verſtaan "een ſtuk Lands, waarop een Huis gebouwd, en het welk met eene Heininge omgeeven is." — *Hiemſteden* noemt men bij ons "zulken grond, waarop eertijds Huizen ſtonden." Voorheên ſchijnt dit woord eene ruimer betekenis te hebben gehad, wordende ook *Hiemen* genoemd, "*Bezittingen*, *Eigendommen*, *Haveſaaten*, *Heeren Huizen* met derzelver onderhoorige Landen en bijgebouwde Wooningen", waaruit, bij verloop van tijd, *Dorpen* zijn hervoort gekomen, welke daar nog den naam van draagen; en wel ſommigen openlijk; ſommigen, meer of min, bedekt en veranderd.

In Westdongeradeel vind ik een oud Landhuis, *Hot-*

(*g*) Dit gevoelen is omhelsd door den Schrijver des *Tegenwoordigen Staats van Friesland*, II. bl. 6. in de Aantek. "Daar veele Frieſche *Dorpsnaamen*, zegt hij, op *um* eindigen, zal de Lezer gelieven op te merken, dat dit UM waarſchijnelijk herkomſtig is van *heim*, waarvoor men in Friesland met eene kleine letterverzettinge, nog hedendaags *hiem* gebruikt, ter betekenisſe van dien grond, op welke de Boerewooningen en Schuuren gebouwd zijn."

(*h*) Voeg bij die, welke ik aanhaalde in het *Idiot. Friſ.* op het woord HIEM, WEILANDS Woordenboek op *Heem* en *Heim*.

Digitized by Google

Hotſehiem genaamd; in Achtkarſpelen *Keiſersheem.* — Waren deze tot Dorpen aangegroeid, men zou ze nu *Hotſum* en *Keiſerſum* noemen.

Niet verre van Stiens is *Bartelehiem*, dat, even als *Hotſehiem*, den naam voluit behouden heeft.

Bekend zijn de Frieſche Dorpen *Oosthem*, *Westhem*, *Kortehem*; waarin het oorſpronkelijke bijkans is bewaard gebleeven.

De letter H (zo die anders eene letter is) wordt duidelijk weggelaaten in de naamen der oude *Hiemſteden*, of *Staten*; *Beyem*, *Doyem*, *Goyem*, *Hayem*. Weleer was het voluit *Beyehem*, *Doyehem*, *Goyehem*, *Hayehem*.

Dat men eertijds niet geſchreeven hebbe *Zwichum*, *Winſum*, blijkt ten klaarſten uit de afgeleide zeer bekende naamen *Zwichemius*, *Winſemius*, welke de oude ſchrijfwijze *Zwichem*, *Winſem* aanduiden. Het laatstgemelde ſchijnt ons zamengetrokken te zijn uit *Windesheim*; want dit is ook de naam van een Dorp in Overyſſel, niet ver van Zwolle, en elders vindt men *Windeweer*, zo als boven is gezegd.

Wil men een nader bewijs, men denke aan de Steden *Gornichem*, *Woudrichem*, welke in den dagelijkſchen omgang *Gorkum* en *Workum* worden genoemd.

Deze Aanmerkingen vooraf hebbende laaten gaan,

Digitized by Google

gaan, zullen wij nu trachten eenige andere plaatzelijke naamen, van deze soort, tot den ouden Oorsprong te herroepen, en van echte Frieſche Eigennaamen af te leiden.

Onder de verouderden, door ons opgegeeven, is ook *Dokke*. 't Is deze, waarvan de Stad *Dokkum* haare benaaminge heeft ontleend. Want van *Dokke-hem* (het *Hiem* van *Dokke*) kwam *Dokkem*, *Dokkum*. Op gelijke wijze zijn gevormd van *Lolle*, *Lollum*; van *Beynte*, *Beyntum*; van *Dedde*, *Dedgum*; van *Bokke*, *Bokkeshem*, *Boxum*; van *Baye*, *Bayum*; van *Drieſe*, *Drieſum*; van *Engel*, *Engelum*; van *Eâge*, *Eâgum*; van *Eâlſe*, *Aalſum*; van *Tjommehem*, of *Tjitſehem*, *Tjum*; van *Hidde*, *Hitſum*; van *Manne*, of *Mante*, *Mantgum*; van *Wolf*, *Wolfshem*, *Wolſum*. Meer zullen wij hier niet bijvoegen (*i*).

III.

(*i*) In de Iſte Uitg. had ik hier bijgevoegd *Donjum*, als afgeleid van *Dode*, of *Doede*. Ook had ik kort te vooren gezegd: "Men ſchrijft en zegt nu *Donjum*; doch bij *Schotanus* vind ik *Doedeghuu*." Spoedig ontving ik een' naamloozen Brief, waarvan de Schrijver mij ſedert gebleeken is te zijn de kundige Geneesheer MURK VAN PHELSUM; in welken de naamsoorſprong naauwkeuriger bepaald wierd te zijn de Geſlachtnaam *Dodenga* of *Doedenga*; waarvan *Dodenga-hiem*, bij zamentrekking eindelijk verbasterd in *Donjum*.

Digitized by Google

III. De derde uitgang RYP ſchijnt afkomſtig van het Latijnſche *ripa*, en wel eer te hebben betekend "eenen Wal met ſteenen beſtraat, hebbende aan de eene zijde het Water, en aan de andere eene ſtreek Huizen, of Buurt." Merkwaardig is het hierbij, dat men in Groningen de eene zijde van de ſtraat, welke met kleine ſteenen is gevloerd, en langs de huizen loopt (in Friesland, *het Slecht*; elders, *de kleine ſteenen*, of *ſteentjes*) gewoon is *de Rype* te noemen.

Veele zulke Buurten nu, als wij zo even hebben aangeduid, vindt men overal in Friesland, afgeſcheiden van de Dorpen, en *Dronryp* heeft naam en daad ten dezen opzichte. *Garyp* was eigenlijk de Buurt buiten het Dorp zelven, of de *Dorpsbuuren*; — *Hardegaryp* en *Goyingaryp* waren weleer de *Uitbuuren* (zo ſpreekt men in Friesland) van de oude Dorpen *Hardega*, en *Goyinga*. *Ryperkerk* ontleende den naam van eene Kerk in zulk eene Buurt geſticht.

Minder gewoon was het, dat deze *Rypen* benoemd wierden naar den Stichter of Eigenaar. *Jorryp*, nu gewoonelijk *Jutryp*, kreeg den naam van *Jorre*, of *Jurre*. *Eâkmaryp* was de *Ryp* of *Buurt* van de Familie of het Geſlacht *Eâkma*, en behoort dus tot den Eigennaam *Eâke*.

Het zij ons geoorlofd, bij deze gelegenheid ons wat langer op te houden bij den naam van het

Digitized by Google

het Dorp *Welsryp*, het geen oulings heette *Wielsryp*, d. i. de *wal* of *kant* van de *Wiel* (*k*).

WIEL betekende eertijds (ook bij de Frieſen) *een diep Water*; ook een *Kolk*, *Draaikolk*, *Afgrond*. Dus bij *Gabbema* Verh. v. L. bl. 10. "Zeker *Wiel*, tuſſchen beide eilanden, noemt me 't Borndiep." In dien zelfden zin komt het woord voor in het beroemde Vetkopers ſprookjen, dat *Winſemius* heeft geboekt op het Jaar 1480, fol. 299. en in mijn *Handſchrift* dus geleezen wordt:

Der oude Frieſen beclachte over de Onmaticheit.

De Leytſche laape/
De Haarlemſche tape/
En de Schier iel
Bringt Frieſlan ſyne wiel.

En is dus verandett:

De forwielen laape/
De rijnſche tape/
De haege ſtaet
Mentze Frieſlaan blaet.

Het eerstgemelde vindt men kwaalijk geſchreeven, en kwaalijk begreepen door den Schrijver des

(*k*) *Wielsrip* ſtaat 'er in de Genealog. Ayttana, bij *H. v. Papendr.* Anal. I. p. 269.

Digitized by Google

des *Tegenwoordigen Staats van Friesland.* I D. bl. 426 in de Aantek. Men ſchrijve het dus:

De Leidſche Lape/
In Haarlimmer Tape/
In Schiere iel
Bringt Frieſlan ijn'e wiel.

De ſin van het ſprookjen is deze: De *Leidſche Lap*, d. i. het *Leidsch Laken*; en *Haarlemmer Tap*. d. i. het Haarlemmer Bier, bij uitnemendheid *Haarlemmer Kuit* genaamd, waar op de Frieſen zeer verſlingerd waren (*l*) en *Schiere aal*, eig. *graauwe*, of *grijze Paling* (*m*), helpt Friesland in den grond, ſtort Fr. in het verderf; doet het verzinken."

Men vindt nog eenige groote Waters in ons Gewest, welke den naam van *de Wielen* draagen. Een *Wieg* wordt, van het heên en weder draaien, nog

(*l*) Zie onze Aant. op *Nysg. Jolle*, v. 36. bl. 17.

(*m*) Dit moet niet eigentlijk worden opgevat, als of "de *Schieraal* weleer met vrij wat pracht en kosten op de gastmaalen plag opgedischt te worden." Dit blijkt nergens uit. De Schieraal heeft Friesland altijd niet dan voordeel gedaan. Maar het is een ſpot- of ſchimpnaam, waardoor de *Schieringer Factie*, of Aanhang, wordt bedoeld. Derzelver vijanden, de *Vetkoopers*, weeten daar aan 's Lands bederf. Wie verwondert zich daarover, die eenige menſchenkennis heeft?

Digitized by Google

nog te Hinlopen eene *Wielewarle* geheeten, en om die zelfde reden heet een *rad* in het gewoon N-D. een *Wiel*. *Wel* en *Wiel* zijn dezelfde woorden (*n*). Bij KILIAAN is *Wiel* eene *Kolk*, *Wielinge*; *Vortex*.

IV. De vierde uitgang GA, een Dorp betekenende, wordt bij de Frieſen uitgeſprooken Geâ. Daar van is *Geâ-feijnt* bij GIJSB. I. bl. 9. een *Dorpeling*, *Vennoot*, *Makker*. — *Eiusdem pagi conſors*, *aequalis*. Bl. 29 leezen wij bij hem:

" Swietſte Tjeafke fen uwz jeld,
" Fen uwz Boertt', *gea*, goa in Lannen,"

zoetſte Diefje van onze Geſpeelen (eig. van onzen *Ouderdom* — *aequalium*) *van onze Buurt*, *ons* Dorp, *Go en Landen*, en bl. 63.

" O! dit wijtget naet, as queæ,
" Oer elk Sted, oer goa in *geae!*"

o! dit ſpelt niets, dan kwaad over elke Stad, over Go en *Dorp*." — In beide plaatzen zien wij hem *Goa* van *Gea* onderſcheiden. Go, naamelijk, is een zeker *Diſtrict*, of grooter gedeelte, *certus terrae tractus*. Zo worden twee deelen van Frieſland

(*n*) De oorſprong is *Wallen*, *Wellen*. Zie ons *Idioticon*, bl. 113. die daar worden aangehaald, en STEENWINKEL op Maarl. 1, 82, 83, 84.

Digitized by Google

land *Oostergo* en *Westergo*; en twee deelen van de Ommelanden *Hunsingo* en *Fivelingo* geheeten (*o*).

De Uitgang nu op *Gea* wordt in de naamen van zeer vele Friesche Dorpen aangetroffen (*p*). Zodanige zijn *Brongergea*, *Abbegea*, *Follegea*, *Augustinusgea*, *Offingea*, *Poppingea*, *Hardegea*, *Goyingea*, *Idsegea*, *Jubbegea*, *Minnertsgea*, *Allingea*, *Wolvegea*; (van de Eigennaamen *Bronger*, *Abbe*, *Folle*, *Augustinus*, *Offe*, *Poppe*, *Harde*, *Goye*, *Ids*, *Jubbe*, *Minne*, *Minnert* of *Meindert*, *Alle*, *Wolf*) *Ipekolsgea*, *Warregea*, *Parregea*, *Pepergea*, *Adegea* (Oudega) *Nyegea*, *Sonnegea*, *Eâstergea*, *Schuuregea*, *St. Niklaasgea*, *Doniagea*, *Uitwellingergea*. — Uit vergelijkinge van de Dorpsnaamen *Finkum*, en *Finkingea*; *Makkum*, en *Makkingea* kennen wij de oude Eigenmaamen *Finke* en *Makke*. Het Dorp *Grouw* heette wel eer *Grouwergea* (*q*), Dat *gea* is sedert kortheidshalve weggelaaten. Misschien is het met anderen ook wel zo gegaan.

De betekenis van *Dorp*, welke wij aan het woord

(*o*) Zie WACHTER Glosf. Germ. in *Gau*. IPPIUS Inleid. van het Omland. Landr. in de Werken van het *Gron. Genoodsch. p. exc. J. P.* p. 353.

(*p*) Vergel. de Aantek. op de *O. Fr. Wetten*, bl. 88.

(*q*) Zie de Analecta van *Hoynck v. Papendr.* 1, 56, 57.

Digitized by Google

woord *Gea* hebben toegekend, is evenwel, naar onze meeninge, de oudſte en eerſte niet. Wij gelooven, dat het in de eerſte plaats betekend hebbe *eene Verzameling*, *te Gaêrkomst*, of *Vergadering*. De algemeene veiligheid ried den menſchen, welke eerst in het wild woonden, al vroeg zich in *Buurſchappen* en *Dorpen* bij elkander te voegen, — Men denke hier bij aan *Gade*, (conjux) *Gader*, *Gaderen*, *Vergaderen*.

V. Wij komen, eindelijk, tot den uitgang TERP, aanduidende "eene hoogte tot berging van goederen en leven in vroegere tijden, vooral tegen watersnood opgeworpen (*r*)." Zodanige hoogten wierden weleer ook zeer eigenaartig *Vlieterpen* genoemd; en wie is onkundig, dat zulk een voorzorg weleer zeer noodzakelijk was, toen de Overſtroomingen menigvuldig, en de Dijken ſlecht voorzien waren. Van zulke *Terpen* nu hebben vele Dorpen en Buurſchappen den naam gekreegen, en daar onder zijn 'er die tot *Eigennaamen*, of *Geſlachtnaamen* behooren, als *Laasterp*, *Wijnje-*

(*r*) Zie ons *Idioticon* op het woord, bl. 105, en die wij daar hebben aangehaald. Zo ook WEILANDS Woordenboek op *Dorp*. De Afleidinge van dit Woord TERP, door velen (ook door den naauwkeurigen ZACH. HENDR. VAN ALEWYN in de N. Bijdr. I. bl. 393. volgg.) beproefd, ſchijnt ons, tot hiertoe, vrij onzeker te zijn.

Digitized by Google

jeterp, *Doniaterp*. — Waar van daan *Ureterp*, *Greonterp*, *Slappe-* of *Slapper-terp* den naam ontleenen, is minder bekend. Bekender van oorſprong zijn *Baarderterp*, *Drieſumerterp*, *Olterterp*, *Kleiterp*, enz.

Met een woord maaken wij hier nog gewag van *Kerk*, als uitgang van ſommige Dorpsnaamen, waar onder ook zijn, die van Eigennaamen afſtammen. Als *Tietjerk*, eig. Tietes-kerk. *Oudkerk*, voorheen Ottokerk (*s*). *Oenkerk* behoort tot den Eigennaam *Oene*; *Giekerk* tot den Vrouwennaam *Gieke*. *Roodkerk*, weleer Roorda-kerk, tot den Geſlachtnaam *Roorda*.

(*s*) Zie WINSEMIUS fol. 396.

*

Digitized by Google

Digitized by Google

III.

BERICHT

AANGAANDE EEN OUD

HANDSCHRIFT

Betrekkinge hebbende tot de

EIGENNAAMEN

DER

FRIESEN,

ENZ.

Digitized by Google

Digitized by Google

BERICHT

AANGAANDE EEN OUD

HANDSCHRIFT

Betrekkinge hebbende tot de

EIGENNAAMEN

DER

FRIESEN.

Het gebruik dezes geheel in het Latijn geſchreevenen Handſchrifts ben ik verſchuldigd aan den Heere J. F. M. HERBELL, bekend, onder anderen, door de Uitgave van het Vde Deel des *Frieſchen Charterboeks* (*a*), en thans Geheimſchrijver der Stad Sneek: wiens beſtendige werkzaamheid en ijver ons de blijde hoop verzekert op meerdere Lettervruchten.

Dit Stuk was, weleer, indien ik mij niet bedrieg, in handen van SIMON ABBES GABBEMA, wiens ſchrift ik meen te herkennen zo in de opgave des inhouds, als in zeker Voorbericht: „Dat de

(*a*) Zie Letterb. van het jaar 1804. N. 7. bl. 102. en volgg.

Digitized by Google

de Auteur in den jaare 1531 zij geweest *Syndicus* en *Secretaris* der Stad *Groningen*, volgens zekeren Brief geschreeven aan REINIER van *Dokkum*, Abt in Jerusalem, anders Gerksklooster (*b*).

Zelf, echter, noemt de Schrijver zich op het Titelblad dezes Boeks (dat in den jaare 1551 gezegd wordt door hem vermeerderd, beschaafd en verbeterd te zijn (*c*) REGNERUS BOEGERMAN, Dokkumer, der Rechten Doctor, en *Secretaris* of *Pensionaris* der Stad CAMPEN (*d*), en deze zelfde Titels worden herhaald, op bladz. 3, in eenen Brief door hem gericht aan Mr. EVERHARDUS NICOLAI de MIDDELBURGA, Presidént en eersten Raadsheer in het Hof zijner Keizerlijke Majesteit in Westfriesland (*e*).

Het

(*b*) Anno CIↃIↃXXXI *erat* Author *huius Libri* Syndicus *et* a Secretis GRONINGENSIS Urbis, *ut patet ex Epistola quadam ad* Reinerum Doetekum, *Abbatem in Hierusalem, alias Gerkxkloester. Nomen Authoris in illa Epistola scribitur* Reynier van Dokkum, *postea additit* Bogerman.

(*c*) *Nunc anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo a partu Virginis presens opus tripartitum denuo per suum Authorem — ampliatum, castigatum & correctum est.*

(*d*) REGNERUM BOEGHERMAN Doccumanum *Legum Doctorem, & Senatus* CAMPENSIS *a Secretis Pensionarium.*

(*e*) *Clarissimo, Magnanimo ac Disertissimo Viro, Domino* M. EVERHARDO NICOLAI de MIDDELBURGA, *presidi ac*

Digitized by Google

Het Werk zelf is verdeeld in *drie* Deelen: handelende het eerſte over den *oorſprong* der Frieſen. Het tweede over derzelver *Eigennaamen*: terwijl het derde, eindelijk, *Frieſche Spreekwoorden* oplevert (*f*). Gewichtige onderwerpen, zeker; was maar de Schrijver, of deszelfs leeftijd geſchikt geweest om dezelve grondig en naar waarde te behandelen.

Op bladz. 2 treffen wij, onder anderen, eene voorloopige vermaaninge aan, waar bij de Frieſen worden opgewekt om ſteeds in hooge waarde te houden het zeggen van VIRGILIUS. [A En. I. 207.]

Durate, & vosmet rebus ſervate ſecundis.

en daarop volgen deze Frieſche Dichtregels:

" Harckie haat Doctor *Regnerus* hijr wool ſchryuwe.
Ey Ele Freſe, by Keyſer *Karols* wird wollé blyuwe,
Soe lang als ien freeſche namme op eerde ſchal durie;
So jou Goad, dat y end ſyn ſchyrm moate glurje.
Houde jo deer waal fast oen, ſoe mey jo naet ſchile.
Ick ſydst jo forweer, en wol het naet mey verhile.
Dy ſyffte es *Karolus*, kenighe, keyſer en hertog van Borgonien,
Is ite (lees *jiette*) waldiger, dan *Alexander* van Macedonien."

Ver-

ac primario Ceſaree Maieſtatis Curie Phryſie occidentalis Conſiliario &c. REGNERUS BORGHERMAN *Documanus, L. L. Doctor, Senatusq.* CAMPENSIS *a Secretis Penſionarius.*

(*f*) *De* Origine Friſonum. — *De* Nominibus & loquela *eorum; ſive* Adagia Friſonica.

Digitized by Google

Vervolgens achter den hier boven aangehaalden Brief aan *Everhardus Nicolai*, en het antwoord op denzelven, voorkomende bl. 3, 4 en 5, vinden wij eene briefwijze Opdracht (*g*) aan de FRIESEN, *Inboorlingen en Ingezetenen van West- en Oost-Friesland.*

Voort daar achter volgt het *eerſte* Deel dezes Werks *over den* oorſprong *der* Frieſen, in XVII §§, op XIX Bladzijden: waar in de Schrijver tracht daar te ſtellen, " dat de Frieſen van de *Trojaanen*, *Grieken* en *Romeinen* herkomſtig zijn."

Reeds op den Titel had hij gezegd, " betoogd te hebben, dat de Frieſen van edele *Trojaanen*, *Grieken* en *Romeinen* afſtamden, en geensſins van die *Jooden*, waar van 'er XXX om éénen penning wierden gekocht; zo als de ſpotters praatten (*h*)."

Aan het einde dezer Verhandeling herhaalt hij de te vooren aangepreezene ſpreuk van VIRGILIUS, en

(*g*) Ad Friſones *Epiſtola Exordialis.* Nobilibus, Strenuis & honorabilibus utriusque climatis & *Orientalis* & *Occidentalis Phryſie terrigenis* & *incolis*, tam imperatorie Maieſtati (ut naturalibus ramis arbori) quam generoſo ac illuſtri Dno Comiti rite inherentibus. . . . .

(*h*) *Hinc potisſimum patet demonſtratio*, *quod* Friſones *non ſunt orti ex illis* Judeis, *quorum* triginta *emebantur* uno numismate, *ut irriſores lallant; verum ex Nobilibus* Troianis, Grecis *ac* Romanis.

Digitized by Google

en voegt 'er bij: " Noit, immers, groeit de *Kern*, dan in haare eigene *Noot* ingeſlooten, volgens dit uwlieder eigen Friesch Spreekwoord: *Da bicleune ſtrucke ſchilme naet uthlucke* (*i*)." dat is "de beklooven ſtruik moet men niet uittrekken."

Bij eenige hier achter volgende getuigenisſen uit PLINIUS, en TACITUS omtrent de *Nederlanders* vindt men nog meldinge gemaakt van zekere merkwaardige POORT aan de westzijde der Stad *Keulen*, in de gewoone ſpreektaal *der Vryſen porte* genaamd, door welke de Schrijver zegt menigmaalen gegaan te zijn (*k*).

Nu volgt het *tweede* Deel des Werks, handelende over *de Naamen der Frieſen*, met het Opſchrift: *Adſit Deus omine dextro.*

Eene Aantekeninge, die voor af gaat, laat ik hier liefst in het *oorſpronkelijke* volgen. Dan, zo voorbeeldeloos moeielijk is geheel dit ſtuk of Handſchrift te leezen, dat ik naauwelijksch hoopen

(*i*) *Durate* igitur, *& vosmet rebus ſervate secundis*; — Nusquam enim *Nucleus*, quam in ſua propria *Nuce* coalescit, iuxta vestrum phryſonum hoc adagium: *da bicleune* enz.

(*k*) Quae Civitas (Agrippinenſis) in hodiernum diem ipſis friſonibus memorabilem tenet *portam*, ubi Favonius afflat. Hec appellatur in vulgari *der Vryſen porte*: per quam ſepe tranſivi.

Digitized by Google

pen durf overal het rechte woord te hebben getroffen, offchoon ik daar aan noch tijd, noch vlijt heb geſpaard.

" AY, dictio Phriſonica est affirmativa maxime inter illos ffryſones, qui vocantur *Dungger-ffreſen* (*l*). Latine dicitur *ita*. Theutonice, ſeu Alemannice *ja*. Hebraice vero JA, i. e. *Dominus*, vel *Dominator*. Cum igitur ab ipſo omnium Dominatore Deo, (testante Apostolo) omnis est potestas & paternitas in celo & in terra, apud quem custoditur liber vite, in quo beatorum nomina conſcripta ſunt, paterna inſpecta reverentia ab omnium mortalium parente ADAMO exordiamur quantum ad terrena; celestia enim non ſunt in hoc propoſito (ne videamur os in celum ponere) nostre ſpeculationis. Nec obſtare michi poſſe [puto], quod ab Hebreorum nominibus in prima parte Eulogii nostri pollicitus ſum velle abſtinere propter eos Hebreos, ſive potius Judeos, qui Christum *Salvatorem* crucifixerumt. Cum hec ante illa nomina hebraica, quibus uti intendimus, ante *Noe* diluvium diu, ut procul dubio ex eis, quorum triginta uno emebantur argenteo in everſioneIheruſalem (*m*) per

(*l*) Zie daar den oorſprong der benaamingen van DONGER-deel, Oost-DONGER-deel, West-DONGER deel.

(*m*) Hier is de opheldering van het geen aantek. (*h*) was gezegd.

Digitized by Google

per *Titum* & *Vespasianum* Imperatores, facta fuere."

De Verzameſinge van *Frieſche Eigennaamen*, door onzen Doctor REGNERUS als zodanige opgegeeven en behandeld; dat is, met *Trojaanſche*, *Griekſche* en *Romeinſche*, ook eenige *Hebreeuwſche*, in vergelijkinge gebracht; vangt nu aan met den naam van ADE, waar bij hij vergelijkt de Hebreeuwſche ABO, *ſervus Domini.* ADA, *teſtificans.* ADAM, *homo terrenus*, bij welken laatſten hij zich bepaalt.

De volgende, het zij dan breedvoeriger, of korter, op de hem eigene wijze (welke wij hier beneden nader zullen kenbaar maaken) behandeld, zijn deze:

Ado.	Ago.	Aule.
Ada.	Aalt.	Alle.
Abel.	Aacht.	Alke.
Able.	Atocle.	Ama.
Apule.	Abbe.	Aamle.
Apke.	Aba.	Amiaan.
Appe.	Abacke.	Achle *vel* Aachle.
Aploon.	Abarte.	Aaſcha, *vel* Asgha.
Ack.	Ayl.	Aalff.
Agge.	Ayle.	Agille.
Achatie.	Ale.	Adulff.
Agha.	Ala.	Alffe.
Agatoppe.	Alryck.	Auwe.

Adolff,

Digitized by Google

Adolff.
Aalwyn.
Affedde, *vel* Affe.
Aula.
Affel.
Aue.
Atte.
Attylle.
Attalle.
Alasſche.
Alant.
Aat.
Attaly.
Alger.
Alcko.
Aatke.
Autyn.
Aatſche.
Ancke, *vel* Anſſche.
Anne.
Ansch.
Aone, *vel* Oene.
Anthio.
Antyge.
Ante.
Aapke.
Appe.
Apitſche.

Albyne.
Albane.
Albina.
Albutie.
Aſa.
Auſontie.
Aſyn, *vel* Aswyn.
Atha.
Aſo.
Alley.
Aleyd.
Ack.
Alyth.
Arghe, *vel* Argelist.
Archille.
Ariaan.
Aris.
Ancke.
Anſtaas.
Aycke.
Aucke, *vel* Auple.
Aupe.
Autt.
Aſtane.
Aarnt.
Aggherp.
Arſtippe.
Arche.

Aucke, *vel* Aughst.
Ane.

B.

Bathe.
Battye.
Batte.
Bache.
Bauck.
Ballynck.
Balla.
Balde.
Bats.
Bax.
Barra.
Barbara.
Barle.
Broſe.
Bye.
Bleſe.
Basſe.
Baasle.
Bythie.
Bitter.
Batter.
Bartte, *vel* Bartelt.
Barsſe, *vel* Barſyn.

Digitized by Google

Baue.
Bau.
Baſe.
Brant, *vel* Brantje.
Barnas.
Bebe.
Bele.
Bala.
Bene.
Beetka.
Belle.
Borra.
Bukar.
Boyge.
Boeke.
Bonno.
Bolo.
Bere.
Borne.
Bibbil.
Biba.
Bibulle.
Brenne.
Bulgar.
Bularke.
Bulla.
Burre.
Buwo.
Buwa.

Bute.
Burne.

C.

Celi.
Caſſe.
Cele.
Celsſe.
Calla.
Cathe.
Caule.
Cryn.
Crispe.
Cippe.
Cirle.
Came.
Cynne.
Cyghe.
Cyko.
Criſe.
Creſe.
Contye.
Carpo.
Caye.
Cytie.
Ceytie.
Cyntie.
Cynna.

Cynnane.
Cleme.
Cone.
Coenhart.
Croſe.
Canne.
Conome.
Crasſe.
Cuſar.
Cuſe.
Codde.

D.

Dauwe.
Dedde.
Deida.
Dyone.
Dele, *vel* Deloff.
Deothie.
Date.
Diore.
Deke.
Darre.
Dulcko.
Doed.
Diosſcker.
Diagher.
Drouwa.
Douwe.

Digitized by Google

Douwe.
Daune.
Dore.
Dake.
Daam, *vel* Dama.
Damet.
Damo.
Dadde.
Daghe.
Day.
Daytie.
Dole.
Daaff.
Dappe.
Dareytie.
Dide.
Dyd.
Douwe.
Dude.
Dege.
Daſe.
Diane.
Donna.
Depe.
Dora, *vel* Dorke.
Domke.
Dodo.
Deme.
Demar.

Druſe.
Deuwer.
Dole.
Doke.
Dulcke.
Doſe.
Dioye.
Daard, Darde.
Dyrde.
Dey.

E.

Eva, Vrouwenn.
Eua, Mansn.
Eua, ——.
Ebe.
Eeble.
Ecke.
Ede.
Eetye.
Ediko.
Emont.
Eedwart.
Erckontie.
Eusghe.
Eemke.
Eemle.
Eesſche.

Edzardt.
Eule.
Epa.
Eepe.
Eepke.
Eghe.
Egho.
Eya.
Eye.
Eryck.
Egyde.
Eryck.
Ene, *vel* Enno.
Enno.
Eiakle.
Era.
Eutie.
Ethe.
Ethie.
Eto.
Ewodt.
Eualte.
Egger.
Egge.
Eake, *vel* Aeke.
Egle.
Ento.
Ente.
Ele.

Eelck.

Digitized by Google

Eelck.
Eisse.
Eso.
Ema.
Eemko.
Emer.
Eumer.

F.

Falcke.
Fabe.
Fecke.
Fauste.
Fed.
Fanne.
Freed.
Fedrick.
Foka.
Fest.
Feye.
Felb.
Folke, *vel* Folcent.
Folck.
Fem.
Fen, *aut* Ven.
Fokel.
Fy.
Fyd.
Fylo.
Fam.
Fidentie.
Focko.
Frytse, *vel* Phryxe.
Fausse.
Fentie.
Fulcke.
Fulff.
Feelcke.
Fole.
Frutie.
Feytie.
Froonne.
Floor.
Floorette.
Firmyntie.
Fylck.
Fyle.
Fyltie.
Filmuske.
Frouck.
Feyse, *vel* Fosse.
Figle.

G.

Gabe.
Goffe.
Gaye, *vel* Gaytje.
Gule.
Galtze.
Graard.
Garrold.
Godslyck.
Godsschalck.
Gemma.
Garck.
Gracke.
Gaarryck.
Gebbel.
Geb.
Garmant.
Gosse.
Gelmar.
Germyn.
Gatye.
Gauwer.
Garloff.
Garle.
Gaudentie.
Gere.
Gerunte.
Gaud.
Goud.
Gaucko.
Genno.
Gentie.

Digitized by Google

Gentie.
Genna.
Gemke.
Gemk.
Ghyſe.
Galle.
Gale.
Gaalcke.
Gelle.
Geourick.
Gaal.
Gelmer.
Glaucke.
Gyle.
Gilpe.
Geel.
Gents.
Goordt.
Grate.
Gye.
Gratie.
Grayts.
Gratille.
Goris.
Grille.
Glyptet.
Gyarch.
Genke.

H.

Harmck, *vel* Harick.
Haye.
Hanne.
Hanbolle, Hannible.
Hantie.
Hero.
Here, *vel* Herne.
Hera.
Helle.
Herckle.
Herck.
Homme.
Hypa.
Hida.
Hiddo.
Hotte, *vel* Hottie.
Horte, *vel* Horste.
Hocke.
Hilger.
Hille.
Hil.
Hiero.
Hildgardt.
Hirp.
Heyn.
Heme.
Hammo.
Hyre.
Hyrone.
Hesſel.
Hecke, *vel* Hector.
Hyle.
Holle.
Hyspo.
Hebe.
Heble.
Hypck.
Hyſck.
Hippo.
Hycke.
Hoſa.
Hyanne.
Hert.
Hermyn.
Helpid.
Hamilcker.

I.

Jape.
Japke.
Ighe.
Jopa.
Jeppe.

Jou.

Digitized by Google

Jou.
Juppe.
Jouke.
[Joachimus.]
Juust.
Ile.
Jugger.
Jucka.
Julle.
Juwe.
Jut.
Jouck.
Jaſo.
Ika.
Ide.
Itsſche.
Ide.
Ids.
It, *vel* Ydt.
Jarich.
Jourick.
Ipo.
Jey.
Iſe.
Ivo, *vel* Iwe.
Jedda, *vel* Jetta, *vel* Jettia.
Jella.
Jolla.

Jeltetus. (*ſic*)

K.

Karolus. (*ſic*)
Kampe.
[Kampeius.]

L.

Laus.
Lauwe.
Latie.
Lotia.
Lockere.
Lotha.
Lon, *vel* Lod.
Lywe.
Leed.
Lyb.
Leopck.
Leontie.
Leu.
Luppolt.
Lupck, *vel* Leopck.
Lupe.
Luparcke.
Lelle.

Leli.
Labe.
Leuck.
Labere.
Ludger.
Lolle.
Luck.
Lucye.
Lydue.
Leuck.
Larch.
Lucka.
Lyca.
Lybatie.
Licyne.
Lutien.
Latyn.
Lampo.

M.

Marten.
Mate.
Meynt, *vel* Mente.
Meynſe.
Meke.
Meynko.
Merck.
Merquart.
Merckloff.

Digitized by Google

Merckloff.
Marck.
Meus.
Meu.
[Barthelomeus.]
Mela.
Melle.
Melis.
May.
Menno.
Mane.
Menna.
Meent.
Menoud.
Menio, *vel* Menenio.
Monta.
Mile.
Monaye.
Maryn.
Macharis.
Muka.
Menne.
Mako.
Mantie.
Maſche.
Maas.
Mosſche.
Mosteyn.

Myrck.
Magnus.
Materne.
Manille.
Mucker.
Molentie.
Mane.
Mopſche.
Malyn.
Maure.
Metſche.
[Mestrianus]
Murra.
Musſche.
Mume.
Minotie.
Mentie.

N.

Nyd.
Nate.
Nenne.
Nyne.
Nume.
Nepe.
Nupe.
Nouwe.
Nuke.

None.
Necke.
Neuw.
Narck.
Nera.
Nolla.
Nomus.
Niſe.

O.

Ogho.
Opt.
Osſche.
Oble.
Orp.
Ods.
Ocka.
Olbert.
Ope.
Offe.
Opſche.
Ogg.
Orontie.
One.
Ode.
Olda.
Owe.
Oesbrant.
Odger.

Digitized by Google

Odger.
Ofyr.
Obbe.

P.

Palla.
Pey.
Polla.
Pelle, *vel* Pele.
Pito.
Pure.
Plonis.
Plotie.
Pike.
Pile.
Pibe.
Procule.
Pyr.
Pyrrus. (*sic*)
Posse.
Pota.
Poppe.
Pulle.
Priske,
Popile, *vel* Pope.
Probe.
Pontie.
Picent.
Podeman.
Plaris.
Puble.
Pene.
Pample.
Pape.
Pere.
Plaus.
Paaske.
Pete.
Pompe.
Paco.

Q.

Quartie.
Quintie.
Queet.
Quyrd.
Quyrle.
Quintille.

R.

Rado.
Romaka.
Rare.
Ripa.
Rodo.
Ruffe.
Rese.
Reynod.
Reyneer.
Roger.
Rogatie.
Repke.
Rabe.
Rettie.
Rete.
Rypo, *vel* Rytsche.
Regle.
Romma.
Rase.
Reuke.
Rord.
Reeloff.
Reme.
Rusche.
Rewert.
Rippert.

S.

Syrick.
Sene, *vel* Seyn.
Sander.
Serge.

Digitized by Google

Syds.
Salynck, *vel* Tſa lynck.
Sitia
Syagher.
Samme.
Sygher.
Silue, *vel* Sille
Siſintie.
Seste, *vel* Sexte.
Strako.
Seuver.
Steven.
Sibute.
Stellinck.
Sippe.
Sinna.
Schelte.
Soſe.
Seel.
Sybult.
Syouck.
Syuck.
Sepe.
Syrck
Scypke.
Serp.
Sceula.
Semp.

Saap, *vel* Saapk.
Sapha.
Styghe.
Sey.
Styn.
Staas, *vel* Statie.
Syurd.
Seula.
Salm.
Syu.
Syaard.
Sibbel.
Strato.
Saue.
Stade.
Saasker.
Sake.
Salko.
Sotie.
Silka.
Sillo.
Sicka.
Sole.
Sabe.

T.

Tyarck.
Tama.

Teet.
Tet, *vel* Teetke.
Tore.
Teoffe.
Tede.
Teoſe.
Tyebbe.
Theoure.
Theord.
Thale, *vel* Tiake.
Thiesſe.
Type.
Tytie, *vel* Tyeetje.
Tyelle.
Telle.
Take, *vel* Tatie.
Tribe.
Tutie.
[Toriobandus.]
Tyle.
[Terentie.]
Teel.
Teem, *vel* Tyemck.
Tuber.
Teye.
Thaſe, *vel* Tyaſe.
Tym.

Digitized by Google

Tym.	Wulka.	Victor.
Tenaye.	Wurb.	Wob.
Taad, *vel* Tay.	Weghe.	[Vulturius.]
Trebbe	Vólke.	Urane.
Theoppe.	Uffe, *vel* Uffke.	Ulpe.
Tyde.	Wicke.	Ulcke.
Traie.	Wyrd.	Wetie.
Tyb.	Westie.	Watie.
Tite.	Uble.	Walis.
[Tertule.]	Werb.	Wale.
Teeſe.	Wyrbe.	Urſſe.
Turne.	Veryn.	Wyrck.
	Wentye.	Wiuen.
V.	Wye.	Veneke.
	Ughe.	Wytie.
Wybe.	Wulreie.	Verutie.
Wybart.	Vecke.	Wiggle.

En hier mede nu eindigt de Schrijver zijne Verzameling van *Frieſche Eigennaamen*, beſluitende dezelve met deze Aanſpraak:

" *Verblijdt U, beminde* Frieſen, *dat Uwe* Naamen *in dit Boek te rug zijn gebracht tot derzelver* kennelijken Oorſprong. *Maar neen! — Verblijdt U liever, indien Uwl.* Naamen *opgeſchreeven zijn in de* Hemelen!" Lukas X (*n*).

Een

(*n*) Gaudete, charisſimi Friſonides (ſic), quia Nomi-

Digitized by Google

Een aandachtig Lezer zal, bij het doorloopen van deze Lijst, reeds verſcheidene Aanmerkingen hebben gemaakt, als, eerſtelijk, dat de volgorde der Letteren van het A B daarin geensſins is in acht genomen; wijders; dat de Mans en Vrouwen-Naamen onder een vermengd ſtaan; zo ook, dat dezelfde Naamen nu en dan worden herhaald.

Daarbij worden 'er in dezelve niet alleen Naamen als Frieſchen opgegeeven, waaraan men met recht mag twijffelen; als *Apule*, *Abacke*, *Agille*, *Bythie*, *Bularke*, *Contye*, *Diagher*, *Erckontie*, *Florette*, *Gerunte*, *Hyanne*, *Jugger*, *Lockere*, *Mosteyn*, *Podeman*, enz. maar men vindt 'er ook, die door BOGERMAN, om zijne ſtelling goed te maaken, blijkbaar zijn verdicht. Waar toe wij brengen *Achatie*, *Arſtippe*, *Bibulle*, *Bibbil*, *Craſe*, *Dyone*, *Fauſte*, *Gaudentie*, *Hanbolle* of *Hannyble*, *Hippo*, *Hamilcker*, *Labere*, *Materne*, *Oſyr*, *Procule*, *Picent*, *Romaka*, *Sceula*, *Turne*, *Wulteie*, *Urane*, enz.

Echter willen wij geensſins ontkennen; in tegendeel, wij zien het met genoegen, dat 'er hier ver-

na vestra in hoc Libro reducta ſunt ad *Originalem Typum*. Imo potius gaudete, ſi Nomina veſtra ſcripta ſunt in celis. Luce X.

Digitized by Google

verſcheidene Mans en Vrouwen-Naamen te voorſchijn zijn gebracht, welke op onze GROOTE LIJST niet worden aangetroffen, en nochthans het merk draagen, dat zij echte Frieſchen zijn. b. v. *Achle*, *Apke*, *Appe*, *Aut*, *Ayle*; *Bate*, *Batte*, *Bute*, *Bye*; *Diede*, *Drouwe*; *Eule*, *Eumer*; *Felb*, *Folke*, *Fulke*, *Fyle*; *Gaye*, *Gaytje*, *Gemke*, *Graatje*, *Home*, *Hilgar*, of *Hilger*; *Jeltet*, *Jourik*; *Lelle*, *Lupe*; *Mate*, *Mantje*; *Nate*, *Nouwe*; *Odger*, *Orp*, *Ouwe*; *Pieke*, *Polle*; *Rade*, *Reme*, *Reuke*, *Romme*; *Salke*, *Samme*, *Semp*, *Silka*, *Sille*; *Werb*, *Wurb*, *Wikke*, *Wye* — en de Vrouwennaamen *Ayl*; *Batje*, *Bau* of *Bou*, *Bouw*; *Day*, *Dyd*, of *Died*, *Deuwer*; *Fed*, *Folk*, *Fylk*; *Gaal*, *Gaud* of *Goud*, *Geb*, *Gebbel*, *Gemk*, *Grayts*; *Hil*; *Jey*; *Leuk*, *Lupk*, *Lyb* of *Lib*; *Og* of *Oeg*; *Pey*; *Saapk*, *Sey* of *Sy*; *Taad*, *Tay*, *Teed*, of liever *Teâd*, *Teel*, of liever *Teâl*, enz. — Deze LXXVII mogen, derhalve, veilig het groot aantal der door ons opgegeevenen nog vermeerderen! Schoon het bij ons zeker is, dat 'er ook nog onder de overigen vele echte ſchuilen.

Volgens belofte wacht men nu van mij, dat ik de wijze, op welke BOGERMAN deze Eigennaamen tot zijn oogmerk heeft behandeld, nader zal doen kennen. Ik zal, daarom, eenen en ande-

Digitized by Google

deren uitkippen, en dezelve, naar het oorſpronkelijke, getrouwelijk afgeſchreeven, mededeelen.

ACHLE, vel AACHSLE, Friſo: ACHILLES Grecus, filius Pelei, Regis Theſſalie, ex Thetide coniuge, vir fortisſimus.....

AASCHA, vel ASGHA, Friſo: ASCHANIUS Troianus, Enee filius....

ALFFE, Friſo: ALPHENUS, Romanus Jurisconſultus....

ALASSCHE, Friſo: ATHLAS Troianus, fuit Muſicus & citharedus inſignis —

AONE vel OENE, Friſo: AONIUS Grecus, Neptuni filius....

APPE, Friſo: APPIUS Romanus, qui crebro ſolitus fuit dicere: Negocium Populo Romano melius, quam ocium committi....

AUSONTIE, Friſo: ſit AUSONIUS Grecus Philoſophus fuit.... Gell. N. Att. v, 1.

ASYN, vel ASWYN, Friſo: Sit ASINIUS POLLIO, Romanus, qui Ciceronis erat adverſarius. Copioſisſime tamen Ciceronem laudat apud Senecam Suaſor. 6 Libro 1. Ad Aſinium Pollionem ſcripſit od. 1. Libri II. Carminum Horatius.

ARGHE, vel ARGELIST; Friſo istius nominis, in *Zuurhuſum* natus, Campis notus est inter Tabernarios. ARGUS inter Grecos computatur apud Ovidium. Qui licet oculatisſimus erat tamen a Mercurio fuit interfectus...

AUTT *Jaddama*. Huius nominis novi Friſonem in *Auguſtini villagio* prope *Hieruſalem* (o). AUTEMIUS, Roma-

(o) *Auguſtinusgea*, bij het Klooster *Jeruſalem* in Achtkarſpelen.

Digitized by Google

manus, prefectus pretorius erat, cui ab Imperatoribus Honorio & Theodoſio adſcribebatur Lex *Mercator.* C. *de Commerc.* & *Merca....*

CAAM, Friſo: CAMILLUS Romanus....

DAAM, vel DAMA, Friſo: DAMASUS Grecus, Democriti frater —— Plin. XVIII. 35. —— & DAMASUS, Papa Romanus. —

ECKE, Friſo: ECCELADUS (ſic) Grecus Gigas a Jove fulminatus.... Fuit & hoc nostro tempore quidam inſignis ſacre Theologie profeſſor, et heretice pravitatis Inquiſitor, et ſtrenuus redargutor, cuius cognomen erat ECCIUS, & opus egregium pro defenſione Eccleſie Catholice adhuc extat.

ENE, vel ENNE, Friſo: ENEAS Troianus, filius Anchiſe.

EEMKO *Jarlle* Friſonicum plane nomen est. Quondam EELKONEM quendam novi cognomento *Jarle* = qui fuit cointendens meus....

FEYSE, vel FOSSE: utrumque nomen est Friſonicum femininum. Novi enim & FEYSAM juvenculam, & FOSSAM aniculam. Nusquam tamen inter *Troiana*, *Greca* vel *Romana* reperiuntur....

GABE, Friſo: GABIUS Romanus extitit, a quo GABIORUM vulgatisſima ſcaturivit propago illa, cuius meminit Juvenalis Poeta in ſatira VII. *Balneolum Gabii* (!) & GABIORUM in Friſia nostra inter Nobilium Capitaneorum (*p*) parentelas adhuc viget amplisſima ſpecies; unde GABE HOLDINGA, GABE SCHELTINGA, GABE SYNCKSEMA, GABE LEAUKEMA — MOCKEMA....

GEM-

(*p*) d. i. Edelen, *Patriciorum*, zo ſpreekt hij elders van eene *Capitanea*, d. i. eene Vrouw van aanzien.

Digitized by Google

GEMKE, Friſo: GEMICIUS Romanus, vel GEMINUS, aut GEMINIUS, quorum in Epiſtolis ſuis frequenter meminit *Plinius Secundus*, Nepos. Et GEMINO aſcribitur in Corpore Juris Ceſarei Lex, Qui inter virum C. de jure dotium....

GEMK, Friſonica extitit etiam mulier. Novi enim quandam illius nominis nobilem.

GILPE, Friſo: GILIPPUS Grecus.

GORIS, Friſo: GORGIAS Grecus. —

HERCK, Friſo: HERCULES Grecus —

HYPCK, Friſonica mulier: HYPPIA Romana, cujus meminit *Juvenalis* ſatira VI. [82] ſic — *Comitata est* Hyppia *ludum*. Vel ſit HIPPONA, Dea ſtabuli, apud *Apuleum* libro 2do.

JOU, Friſo: JOVIANUS Romanus — — — vel ſit denominatus JOU a JOVE, de quo in Ecloga Virgiliana: *Ab* Jove *principium Muſe*....

JOLLA, Friſius: IOLAUS Grecus: filius Herculis, de quo in Metam. tractat *Ovidius* —

JELTETUS, Friſo manſuetus. Hujus nominis novi Sacerdotem, qui ad multos annos habuit ſibi Focariam, ſeu Concubinam vetulam. Et eo tempore quo Illustrissimus Dux Gelrie KAROLUS habebat ipſam urbem Groningam, et eius circumiacentes terras, in ſubiectione ſua publicari fecit, ne Presbiteri tenerent Concubinas. Iste autem D. JELTETUS obtulit preces ad eius Prefidem, ut permitteretur ſibi (ob longam conſuetudinem) dicta focaria ſervanda. Reſpondit Preſes, dicens: *Domine, oſtende nobis focariam tuam, ut ex qualitate perſonæ deliberemus!* Comparuit Focaria, rugoſa, turpis, annoſa, vetula, carens omnis libidinis occaſione. Conceſſit D. JELTETO Concubinam ſuam retinendam, dicens:

ſi

E talis una sibi non sufficeret, caperet eiusdem forme secundam! — JELTETUS soluto simbolo recessit letus.

LUPCK vel LEOPCK, Frisonica mulier: LUPA Romana fuit Romuli & Remuli nutrix.

LABE, Frisius: LABEO, Romanus... Gell. XIII. 12..

TYEBBE, Frisius: TIBERIUS Romanorum Imperator fuit. vel sit THEOPOMPUS, historicus Grecus.

THIESSE, Frisius: THIESTES Grecus, filius *Pelopis*....

TREBBE, Frisius: TREBATIUS Romanus, inter Jurisprudentes eximius —

WIGGLE, Friso: VIGILANTIUS, Tridentinus Archiepiscopus, fuit vir sanctus. Exi titit & VIGILIUS Papa sanctus. VIGLIUS Zuichemius, quondam mihi notus, utriusq. Juris Doctor apud Cesaream Maiestatem in secreto Consilio Preses. Hic fuerat nepos Domini BOCCATII, seu BERNARDI BUCHO, Decani & Consularis Viri Curie Hollandie, undecunque doctissimi. VIGLIUS iste *Commentaria in X Titulos Institutionum* Juris Civilis satis elegantes edidit, quae dedicavit spectabili Viro M. GERARDO MULART, Juris consultissimo, & a consilio magno Cesaree Maiestatis apud Mechliniam; tandem presidi Groninge.

Men ziet uit deze Proeven, dat dezelven, onder het Kaf, ook nog goed Koorn bevatten, en nu en dan geene ongewichtige bijzonderheden opleveren. Vooral verkrijgen wij 'er de zekerheid door, dat de Opsteller, Doctor REGNERUS BOGERMAN, in zijn leven met de daad geweest is *Abt van Jerusalem*, of *Gerkes-klooster; Syndicus* en *Secretaris* te *Groningen* (misschien onder

der den HERTOG van GELRE: het welk bevestigd ſchijnt te worden door zeker verhaal bij hem te vinden onder den naam FREED) en *Secretaris* of *Penſionaris* der Stad *Campen.*

Dat zijn dienst ook nog tot andere zaaken van belang is gebruikt geworden, blijkt uit het geen hij aantekent op den Vrouwennaam OGG.

" Ogg, Friſonica mulier. Hanc habui hospitam meam in Wynſchoten, anno 1537, in Julio, dum redii *Legatus* ex *Lunenburga.* Maritus eius vocabatur BOLO."

En in de daad! zijne Rechtsgeleerde kundigheden en beleezenheid blinken overal door; inzonderheid ook zijn ſmaak voor de *Latijnſche Dichtkunde.* Zo geeft hij bij de Letter I den naam JOACHIMUS, en haalt daar bij aan een den geest der Oudheid ademend *Epigramma* van zekeren JOACHIMUS *Poeta Vadianus, ad Lectorem* Plinianum *in Libris* Naturalis Hiſtoriae; *hetwelk* mij van elders niet bekend was. En bij den naam LABERE, vergeleeken met den Romeinſchen LABERIUS, heeft hij zich niet kunnen onthouden de beroemde Verſen van den Romeinſchen Ridder en Mimographus, LABERIUS, alle uit *Macrobius* afteſchrijven.

Op de *Eigennaamen*, derwijze behandeld, als wij hebben gezien, volgt, eindelijk, een AAN-

HANG-

Digitized by Google

HANGZEL, "*over de* Spraak *der* Frieſen; *uitmaakende het* derde Deel *des Boeks* (*q*)."

Niemand vermoedt, zeker, dat dit gedeelte eenig en alleen beſtaa (gelijk het evenwel doet) uit eene Verzameling van zogenoemde *Frieſche Spreekwoorden*, zo *Geeſtelijke*, als *Wereldlijke* (*r*), alle in Rijm geſteld, en met gezegden, uit de oude Latijnſche Schrijvers, vooral *Dichters*, bij eengebracht, vergeleeken: voorafgegaan van een *Prohemium ad Lectores*, waarin de Auteur zich, wegens zijnen arbeid in het bijeenverzamelen van zo vele plaatzen uit de *Heidenſche* Dichters, in het breede verontſchuldigt.

Van deze BERIJMDE FRIESCHE SPREEKWOORDEN zouden wij nu een breedvoeriger verſlag moeten doen: waren wij zelve niet, ingevolge der redenen, in onze VOORREDE opgegeeven, genoodzaakt geworden de voorgenomene en beloofde uitgave van *echte oude Frieſche Spreekwoorden* (waar bij eenig meerder Bericht omtrent die, welke hier voorkomen, eigenlijk paſſen zoude) of geheel af-, of ten minſten op te ſtellen!

Dus

(*q*) Appendix *de* Loquela Friſonica. *Et eſt* tertia pars *huius* Preconii.

(*r*) Adagia Sacra, & *prophana*, ſive *temporanea*.

Digitized by Google

Dus verre dan het Handſchrift van Doctor REGNERUS BOGERMAN (s).

(s) Zeer verkeerd is het Bericht medegedeeld aan, en gemeld van den Hoog Leeraar VRIEMOET (*Athen. Friſ.* p. 266.) „ dat deze REGN. BOGERMAN aan de Ingezetenen van *Camperveen*, op naam van den Bischop van Utrecht, bevestigd zou hebben de Privilegien aan hun toegeſtaan door Keizer KAREL V, volgens *Dumbars* Analecta II (niet I) bl. 485. De waarheid is, dat onze BOGERMAN aan voorzeide Lieden heeft uitgereikt eene *Certificatie* en *Raport* van het geen Bischop FREDERIK *van* BADEN in 1505 ter vernieuwinge hunner Vrijdommen had beſlist. Keizer KAREL bevestigde *die* van *Camperveen* eerst bij hunne Voorrechten in het begin van den jaare 1549. (Zie de gem. *Analecta* t. a. pl. —) Ook komt het mij niet waarſchijnelijk voor, dat de Hoogleeraar JOHANNES BOGERMAN onzen REGNERUS in den bloede zoude hebben beſtaan.

Digitized by Google

IV.

VRIJMOEDIGHEID

VAN EEN'

HUISMAN.

(Getrokken uit de voorbeeldzels *der* Oude Wijzen, Hoofdd. XXII. bl. 669 volgg.)

Digitized by Google

Digitized by Google

VRIJMOEDIGHEID

VAN EEN

HUISMAN.

Het is gebeurd in het eerſte jaar, wanneer mij (*a*) door mijne Vorſten het Indiaanſche Rijksbewind opgedraagen wierd, ik in den Raad zittende, dat 'er een arme HUISMAN kwam, welke van mij regt begeerde tegens een Stadhouder, welke de Landlieden, woonende aan de Perſiaanſche Golf, met al te zwaare en overdaadige ſchattinge drukte. Deze Boer was kort van Perzoon, hebbende een ingedrongen aangezigt, dikke lippen, holle oogen, het hoofd met zwart en hard hair bewosſchen. Zijn kleed was van geiten hair. Zijn ſchoenen van een wild ſwijn, en de gordel,

Waar-

(*a*) De *Voorbeeldzels der Oude Wijzen*, waar uit dit Stuk is ontleend, ten einde het te kunnen vergelijken met de *Zuidhoek-Frieſche Vertaalinge* daarvan, door ons mede gedeeld in het 1ſte Stuk dezer BIJDRAGEN, bl. 151 volgg. beſtaan doorgaans uit een leerzaam onderhoud tusſchen DISLES, een vermaard Koning onder de *Indiaanen*, en zijnen wijzen Meester SENDEBAR. —— Het is Koning DISLES, die hier ſpreekt. —— Wij hebben in het afſchijven de ſpelling, welke wij vonden, behouden.

Digitized by Google

waar mede hij omgord was, van groene waterlieſen (*b*).

Waarlijk, ik dagt niet anders, wanneer ik hem ter Raadkamer zag inkomen, of het was een wild gedrogt, 't welk eenige gelijkenisſe na een menſch hadde: maar zo haast ik hem hoorde ſpreeken geloofde ik hem een God te zijn, zoo 'er anders eenige onder de menſchen verkeerden.

Wij nu de gewoonte hebbende van de klagten der Armen aldereerst aan te hooren, wierd dezen Boer gewenkt, om te zeggen, waar toe hij gekomen was. Hij trad met een verwonderlijke vrijmoedigheid na ons toe, hebbende een witte Olijftak in zijne hand, en dezelve opſteekende, liet hij zig aldus hooren:

"Ik ALCAZAR, woonagtig omtrent de Zeeſtedekens, die aan de groote Perſiaanſche vloed leggen, groet u Heer Koning, en uw zijne Vorſten, welke alhier in den Heiligen Raad vergaderd zijd.

(*b*) Ik wil een oogenblik ſtilſtaan bij dit Woord, om dat het eigen is aan den *Frieſchen Tongval*, overgeſlagen van KIL. en WEIL. en niet te wel overgezet, of verklaard door onzen Zuidhoekſchen VERT. — LIESEN zijn een Watergewas, veelvuldig in Wateren en Poelen in de hoogte groeiende, en wel te onderſcheiden van *Riet*, en die Gewasſen, welker *bladen* op de Oppervlakte van het water *drijven*, waar aan onze VERT. ſchijnt gedacht te hebben. — In gewoon N. D. noemt men ze BIESEN.

Digitized by Google

zijd. 't Is de noodschikkelijke wille der Hemelsche Goden, welke ons verlaaten, en zig op uw zijden begeeven hebbende, te weeg bragten, dat wij bedroefd volk, zig moesten buigen onder het Juk van de Indiaansche Heirmagten. Uw ontzaggelijke Heerlijkheid, o Koning, is groot; en uwe magt weêrgadeloos, waar door gij de geheele wereld den last des oorlogs gevoelen doed! Maar ik en twijfel geenzinds, of de onbegrijpelijke wreedheden uwer Hoofd-lieden en Hop-mannen, waar mede zij een iegelijk zonder onderscheid bejegene, zullen maaken, dat uw naam in vervloekinge bij de volgende eeuwen weezen zal.

Het waaren mijne Voorouderen, welke voor zeer veele jaaren hun woonplaatze verkooren aan de oever van de Persiaansche Zee, op dat, nadien de dorre Wildernisse haar niet voeden en konde, zij aan vogtige plaatzen haar spijze vinden mogten; — en wederom zoo de ongestadigheid der wateren haar lastig viel, zij zig op de gebergtens zoude mogen vertrekken. Maar wat zal ik zeggen? Uwe overmaatige begeerlijkheid om andere lieden van het haare te berooven, is zoo overdaadig, en uw bedwinglijke Hoogmoed zoo alom berugt geweest, dat ons de zee in haar grondelooze dieptens niet heeft kunnen in veiligheid stellen, nog de Aardbodem in haar hoolen verbergen, nog de Heuvelen door

Digitized by Google

onbeklimmelijke ſteiltens maaken, dat we ongeſchonden uw roofzieke klaauwen ontkwamen. Dog ik ſmeek de rechtveerdigheid der Hemelſche magten, dat ze, gelijkerwijs gij ons zonder reden, als Veldhoenderen, uit onze wooningen hebd gejaagd, zij andere zullen opwekken en gaande maaken, om u na verdienſten uit uwe Bezittingen door een diergelijk geweld te ſtooten.

De Vaderlijke Wetten van ons Land, welke op de billijkheid gegrondvest zijn, zeggen: dat de geene, die andere het haare beneemen, daar door het regt verliezen, het welk zij tot hunne eigene goederen hebben. Dog gij, Indiaanſche Vorſten, en Raaden, niet tegenſtaande ik een arm en eenvoudig Huisman ben, zo dank ik nogtans de Goden daar voor, dat ze mij zo veel gezigts hebben gegeeven, om te kunnen zien, hoe ſlegt een vergeldinge daar vast is aan een dwinglandſche Regeeringe; als ook, dat den rechtveerdigen Hemel, 't geen van booze menſchen in lange jaaren met groote zorgen is opgeſtapeld, zij het haar in minder, dan eenen dag, wederom zullen doen verliezen; daar 'er echter niets onmooglijker vald, dan dat men de goeden de ſchat haarer vroomheid ontrooven zoude kunnen. Men heeft maar zeer weinig ervaarendheids van nooden, om zo klaar als het ligt te bemerken, dat

de

de (c) onregtmaatige verkrijginge van tijdelijke goederen, door de roofzugt der ouderen hun kinderen niet zelden het bittere pak van een behoeftige armoede doet draagen. En of wel de Goden zo aanſtonds niet gereed zijn met de Boosdaaden der menſchen op het gevoeligſte te ſtraffen, zekerlijk, het uitſtel, dat ze hieromtrent neemen, geſchied ſlegts, om op het onverwagtst te komen, en dan gelijkelijk weg te neemen, 't geen waar op de onvroomen hun meeste vertrouwen en gelukzaligheid gevestigd hebben. Zij, die hun vermaak eeniglijk daar in pleegen te ſtellen, om alle menſchen tot een verdriet en last te zijn, moeten, wanneer de ouderdom haar kruin met grijze hairen kroond, niet zelden ondervinden, hoe ze van elk, ja tot jonge Lafbekken en wufte Booswigten toe, met voeten op het hart getrapt worden.

Het ſchijnt mij in waarheid een onmoogelijke zaak te zijn, hoe een eerlijk Man daar toe kan komen van met geweld een anderens goederen te begeeren, en zulks doende egter den naam van eerlijk tragt te behouden; want ik meen niet, dat zodanig eenen in veele jaaren een uur gerust lee-

(c) Mijne gisſing (I St. bl. 154) als of het Voorzetſel *Trog*, dat is, *door*, hier in de Vert. zou zijn weggevallen, neem ik thans te rug.

Digitized by Google

leeven hebben kan. In tegendeel, bij aldien hij zijn gewisse niet met alle geweld heeft verkragt, zoo moet hem bewust zijn, dat hij met zulks te doen de gelukzalige Goden verongelijkt, zijn Vrienden aan hem doet argeren; zijn vijanden stof verschaft tot lasteringen, en die geene, welke hij van haare bezittinge beroofd gelegendheid tot de rampzaligste wanhoop te geeven komd. Maar boven al stapt hij in dezen over het gewigtigste heenen, stellende zijn lijf en goederen bloot voor meer als duizend belaagingen, durvende nauwlijks zig zelven, om het dierbaare Leven te behouden, in de sterkste Vestinge vertrouwen.

Waarlijk! die mensch is de eerlooste onder alle menschen, en de aldermisdaadigste voor het gerigte des Hemels, welke diermaaten den teugel aan zijne begeerlijkheden vierd, dat het weinige, 't geen de Behoeftige bezitten, hem groot schijnd, en nogtans zijne overvloedige Rijkdommen niets met allen waardig agt. Ik zegge rond uit, vervloekt zijn ze, 't zij Persiaanen, of Indiaanen, welke door een weg van onverschillendheid hun daar toe begeeven, om te verwiszelen de eere met de oneere; de geregtigheid met de ongeregtigheid; de wet der betaamlijkheid met dwinglandije; de waarheid met leugenen; het vaste met onzekere; en die hun eigene goederen haaten,

ten, om die van andere te willen en te moeten hebben. Zij die zo verre kunnen vervallen van het spoor des deugds, dat ze om tijdelijke middelen in overvloed te verzamelen hun eigene agtinge in de waagschaal stellen, verdienen, dat ze eindelijk zonder goederen en eere hunne dagen eindigen. Wij, die bij u, ô Indiaanen, voor woeste en Barbarische Volkeren geboekt staan, hebben onder ons nogtans die Wet, dat niemand de agting van een waare edeldom verwerven kan, ten zij hij aan alle deelen van de uitdeelende geregtigheid voldoed: En dus is ieder een verpligt, wil hij anderzinds voor een eerlijk Man gaan, ieder het zijne vrediglijk te laaten behouden, en 't geen hem zelfs, door wettige middelen verkreegen, toekomd (*d*), tot nut allerwegen aan te leggen. Zekerlijk, aangezien zij, die met groote moeiten, zorgen en zuinigheid, sweeten en swoegen eenige aanmerkelijke Rijkdommen hebben tot een loon van haren arbeid verkreegen, egter doorgaans moeten schrap staan voor de allerbitterste lasteringen des Nijds, ja verdragen, dat elk hun met een dwars gezigt aanziet. Hoe veel te meer regtmaatige vervloekingen laaden den geenen op hun-

(*d*) Het blijkt nu dat de Vertaalinge hier van dus moest luiden: *en* het geen *him salm*, trog rogte middelen kreggen, to komdt, enz.

Digitized by Google

hunne zielen, welke, als of het een blinken de deugd was, hun werk daaglijks maaken van den armen, weduwen en wezen geweldadiglijk op het alderſchelmagtigſte te berooven.

Ik heb met de aldergrootſte verbaasdheid gezien, hoe alle menſchen betuigen, geſlagene vijanden te zijn van de Hovaardije; maar niemand weet te zeggen, wat de Nedrigheid is: Elk vervloekt het overſpel; maar niemand heeft lust om kuis en eerbaar te leeven. De Gulzigheid wordt bij iedereen gewraakt; dog van de Matigheid weet men niets te zeggen, de goude Lijdzaamheid willenze een overgroote deugd te zijn, maar Geduld verſtaanze geenzinds, dat noodig is om geoeffend te worden. Zij willen, dat Leedigheid volſtrekt kwaad is; maar om goede Oeffeningen bij der hand te neemen vind men zelden iemand thuis. Wat de Gierigheid betreft, elk verkettert ze, verband ze en vervloekt ze, als een alderonmenſchelijkſt misdrijf; dog ondertusſchen ſpannen zoo wel kleinen als grooten alle hunne kragten in, om met woekeren, raapen en ſchraapen goederen te verkrijgen, en daar door hun lasterlijke grootsheid ten uiterſten top op te vijzelen.

Daar is nog een ding, welkers uitterſte ſpoorloosheid ik niet en weet of men belagchen, of beweenen moet; namendlijk, dat ieder mensch met de

TAYLOR INST. OXFORD.

Digitized by Google

de tong zeer loffelijk van de Deugd weet te ſpreeken, ja dezelve door een iedel gerammel van woorden tot aan de wolken komd te verheffen: daar nogtans elk zijn Ligchaam als verhuurd ſchijnt te hebben, om greetiglijk allerhande ſoorten van verdoemelijke boosdaaden te bedrijven. Ik zeg dit niet om de Indiaanſche Krijgsvolkeren, welke thans mijn Vaderlijke erflanden verwoest en 't onderſte boven gekeerd hebben, bij u ſwart en gehaat te maaken: Maar ik wil, o Koning, en gij alle zijne Vorſten, welke hier een Raadsvergaderinge ſchijnt uit te beelden, waar in het regt en de Geregtigheid behoorde voor te zitten; dat ge deeze mijne reedenen als tot u allen bijzonderlijk geſprooken ter harten neemen zoud. Gij voert in uwe banieren deze aanmerkelijke woorden met goude Letteren geſchreeven: *Het betaamd de Indiaanen de Hoogmoedige te fnuiken, en de Nederigen voor te ſtaan* (e). Maar zonder liegen, ge mogt uwe wapenen veel eer met deze woorden doen praalen: *Het is een Indiaanſche Deugd den onnozele, en weerloozen te veronderdrukken, en zij, die gerustelijk leeven, met rooverijen te plaagen.* Want of ik het ſchoon van mijn tong verwerven kón, deze uwe laſterlijke bedrijven voor Goden en Menſchen te ſwij-

(e) *Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.*

Digitized by Google

ſwijgen, zekerlijk de naare gehugten en ijzerharde rotzen zouden uitroepen; *Gij Indiaanen zijd het volk, dat tot verderf van vrienden (f) gebooren is, en zig gulziglijk vet maakt met het geplonderde bloed en ſweet der Vreemdelingen!*

Dog ik vraag u, o Koning! en U die rondom hem als Raaden neder zit, wat voor gewigtige redenen het geweest zijn, welke u dwongen, op ons, die zoo verre van u in een eenzaam gewest woonden, als een deel onnozele en weerlooze Lammeren aan te vallen? Is het U oit ter ooren gekoomen, dat we Vrienden van uwe *Vijanden* geweest zijn? Heeft ook ons iemand bij u aangeklaagd, dat we onze Vaderlijke wooningen verlaatende den Vreemdelingen het haare hebben ontroofd, en onze huizen op hun erven gebouwd? Zijnder ook zulke, welke ſtaande durven houden, dat we onze natuurlijke Heer niet gehoorzaamende daar door oit andere Koningrijken in verwarringe en oproer gebracht hebben? Of hebd gij gezanten aan ons gezonden, met last om onze Vriendſchap af te vergen, en is zulks immermeer van ons verworpen geworden? Hebben wij U ooit den oorlog aangezegd, of den uwen aangedaan? Wel-

(f) Dewijl het W. *Vrienden* hier ook in het oorſpronkelijke ſtaat, ſtrijke men onze *Aantek.* I. St. bl. 158 n. 16, door!

Welke Koning over ons heeft aan u bij uiterſte wille zijne Landen, en onze dierbaare vrijheid en goederen weggemaakt, of geſchonken? Hebd ge oit onder u eenige wet gevonden, waar bij wij verpligt zijn ons uwe Roofzugt en dwinglandije te onderwerpen? Zekerlijk, het is in alles zoodanig geſteld, dat men in Perſien eerder gevoelde de doodelijke wonden van uwe raazende wreedheden, als we uw berugte naame noemen hoorden. Noit zouden we geweeten hebben, wat onbeſchaamde Dwinglanden waren, ten zij wij kennis van de wanbedrijven der Indiaanen gekregen hadden.

Ik weet niet, of het bij de onagtzaamheid der Goden, waar door ze de ondermaanſche dingen op haar loop laaten tobbelen, toekomd; dan of men het de ſchelmagtige ſtoutheid der ontmenſchte menſchen wijten moet, dat alles zoo jammerlijk en verkeerd in de weereld toegaad; want zij, die door tijdelijke middelen, 't zij ze regts of links verkreegen zijn, boven andere uitmunten, trappen als met ſtaale laarzen hun mindere op het hart. De ſtrikſte wetten verbinden een iegelijk; maar zij alleenlijk ſtappen, der over heenen. De Deugd van vreedelijk een ieder het zijne te laaten genieten veragten ze; de ſchaamte beſpotten ze; de opregtigheid vervloeken ze: en in tegendeel twist, twedragt, roof, moord en onnoo-

zel-

Digitized by Google

zel-bloedvergieten zijn de paarlen aan hun arm en halsbanden. Ja, wat zeg ik! zo verre zijn de gemoederen der Indiaanen verbasterd, dat ze liever ſtaande voet volſlagen rampzalig zouden willen ſterven, dan door een eerlijke weg gelukkig hunne dagen eindigen.

Waarlijk het ſchijnd mij toe, dat de onveranderlijke eeuwigheid der Hemelſche Magten moeten ophouden; of het menſchelijk geſlagt vernietigd werden, of de aardkloot door vuur verbranden; of het wisſelbeurtige geval een onwrikbaare ſtand krijgen, bij aldien gij, Indiaanen, *niet in agt dagen* tijds kwijt raakt, 't geen ge met zoo veel ongeregtigheids in *agt hondert jaaren* gewonnen hebd. Verdraaglijker was het, dat de Goden alle menſchen zonder onderſcheid blind gebooren lieten worden, dan dat de Nakomelingen niet zouden zien, hoe gij, heerſchende Heeren, en dwingende dwingelanden, de dag zult beleeven van uwer ſlaaven gekogte Lijfeigenen te zijn.

Ik zie de Pragt, de Praal, de Lust van zig door kunst kostelijk op te toojen wel in uw aller aanzigt uitblinken; maar de Edelmoedigheid, zoo welvoegelijk aan de Mannen; nog het doordringende oordeel, zoo noodzaakelijk in Vorsten, moet men hier, na ik beſpeur, gantſchelijk niet zoeken. In tegendeel: uwe Daaden, Woorden en Gebaarden drukken niet anders als een laffe Ver-

wijfd-

Digitized by Google

wijsdheid uit. Uw zoogenaamde Raadzaal schijnt een geschilderde kamer, waar in zig de doorlugtige perzoonen, gelijkerwijs de Stokbeelden, door het ligt van een fakkel beweegen.

Gij hebt in onze overheerde Landen Manneri tot Regters gezonden, welke niet alleen niet wisten, wat haar eigene Wetten inhielden, maar daarenboven onbekwaamer als Kinderen waaren om de onze te leeren. Het is mij onmooglijk te raaden, wat hun van uwendwegen hier bevoolen word; maar dat kan ik U wel zeggen, hoe ze tot onzent huis houden. Zij neemen alles aan, wat men haar gedwongen geeft: 't geen ze opendlijk hebben willen, laaten ze heimelijk plonderen: niemand doen ze meer leeds, als arme en onvermoogende menschen: met de Rijken leeven ze in vriendschap, zoo lang, tot dat ze dezelve behoeftig gemaakt hebben. De schelmstukken der Vagabonden laaten ze openbaarlijk toe, om door geduurige nieuwe boetens hun geldzakken op te proppen. Zij die ontbloot van goederen zijn, behoeven op geen regt altoos bij haar te hoopen. Ja, zo verre komen ze, dat ze volmondig zeggen durven, alles te mogen schatten, scheeren en opeeten; en zulks, om dat ze *Indiaansche* Regteren en Bevelhebberen zijn.

Waar wil dit heenen, o Koning! en wat zal 'er van u worden, gij zijne geheiligde Vorsten en

Raadsheeren? Kan dan uw overdaadige hoogmoed in het gebieden, nog uwe begeerlijkheid om te rooven, nimmermeer een einde neemen? Is het u te doen om onze dierbaare en kostelijke Kinderen? Wel aan beslaat ze in ijzere banden, en voerd ze voor onze oogen in een eeuwigduurende ballingschap weg! Hebd gij het oog op onze goederen? neemd ze na u. Kunnen wij u niet paaien met onze Dienstknegten? slaat ons met een slag alle gelijkelijk het hoofd van de romp af! Waarlijk het vuur onder onze voeten, nog het swaard in onze harten zal ons lang na zoo gevoelig en bitter vallen, als uw dwingelandsche Regeeringe het binnenste van onze bedroefde zielen doed.

Maar een ding moet ik u nog vraagen: weet gij wel, wat wij Persiaansche Mannen te zaamen gedaan hebben? Ik geloof het niet, en overzulks voel ik mij verpligt van het u *opendlijk te* zeggen. Wij hebben onderling met gestaafden Rede gesworen ons gantschelijk te onthouden van de pligten des Huwlijks omtrent onze Huisvrouwen. Wij zullen onze Zoonen en Dogteren met onze eigene handen om het leeven brengen, ten einde zij niet en vervallen in de bloeddorstige klaauwen van zulke roof en moordzieke gieren, als gij, alderonmenschelijkste Indiaanen, zijd. Waarlijk het vald ons duizendmaal makkelijker,

voor

Digitized by Google

voor de tijd van XX of XXX jaaren de verbreekinge van onze Lighaamen te bevorderen, dan een leven te leiden, waar aan een geduurig ſterven onafſcheidelijk verknogt is.

Ik beken, het gaad de woestheid der onredelijkſte Dieren verre te boven moordaadige handen aan de vrugt zijner eigene Lendenen te ſlaan. Maar u alle, gij die mede Menſchen wild zijn, en mooglijk wel eer vermaak pleegd te hebben in uw kroost te zien opkoesteren en voeden, geef ik het te bedenken, hoedaanig gij te moede zoud weezen, wanneer ge met uw oogen zien moest, hoe uwe jonge zoogelingen, als van verſcheurende Tijgers uit de armen haarer Moeders gerukt, hoofd en lendenen tegens de ſteenen gekneusd wierden? Dat men uw vrijgeboorene Zoonen tot ſlaven verkogt? Uwe Dogteren verkragtede? Uwe Dienstboden wegvoerde? Huis en Hof door het vuur tot puinhoopen maakte? en welke andere ongehoorde veronderdrukkingen meer, die wij daagleijks gewoon zijn van u, en de uwen te verdraagen. Zekerlijk, ik overreede mij ligtelijk, dat het met u allen zoo in, als uitwendig niet beter geſteld gevonden zouw worden.

Daarom, o onbarmhartige Indiaanen, laat het u in goede ernst van een arm en eenvoudig Huisman gezegd zijn: Ge handeld niet alleen zeer onregtveerdig met ons: maar uwe bedrijven daar

en boven hebben de allerminſte ſmaak nog geur na eene regtſchaapene ſtaatkunde. in tegendeel, ze drukken een alderuitterſte plompheid en diepe onwetendheid uit. Overheerde Landen, en die door enkel geweld verkreegen zijn, moeten op een zeer zagte en ſtreelende wijze gehandeld worden. Want wanneer de overwonnene zullen zien, dat ze, tegens alle verwagtinge aan, bij verwisſelinge van HEER, egter gehandhaafd worden in zaaken, welke het regt en de geregtigheid tot een grondbeginzel hebben; zoo houd hun verſchillendheid omtrent deze of geene Overigheid met den eerſten, of ten uitterſte na verloop van zeer korte tijd op. Ze vergeeten hier door de aangedaane Ongemakken, en gepleegde wreedheden; ja buigen gewilliglijk hunne nekken onder een nieuwe gehoorzaamheid. Maar, o Goden! wat word ik niet al gedwongen door uw ongerijmde bedrijven te moeten *zeggen*? Komen wij u met kookende vogten van droefheid, op bleeke en beſturven wangen klaagen het onlijdelijk ongelijk, dat ons van uwe Regteren, Bevelhebberen, Bezoldelingen, ja tot Hoeren en Trosboeven toe, daaglijks en alle uuren aangedaan werd; ge lagt met ons kermen, ſpeeld met ons hartenleed, en de blaasbalg van uw ijdele waan doed alle onze uit de ziel opgehaalde zugtingen in de lugt weg vliegen.

Zie

Zie hier een elendige Boer voor uwen Regtbank ſtaan: Hij bid, hij ſmeekt om regt, en ſchreeuwd uit, dat hem en de zijnen het grootſte ongelijk ter wereld aangedaan werd. Maar wat is het? Geld heeft hij niet om weg te ſchenken; nog gulde olie om roofzieke handen te zalven, nog ook wijn om gulzige en opſlokkende Balgen te verzadigen. Hier van daan is hij verpligt zig met bloote klanken zonder zin en met ijdele woorden te laaten paaijen. Het weinige, dat hij, om andere niet laſtig te vallen, op reis mede genomen heeft, doet men hem in bitterheid verteeren, en niets ter wereld verkrijgt hij van 't geen hij zoo demoedelijk verzoekt. Kortom men draagd alhier zorg, dat zij, die om klagten te doen herwaards komen, wederom met een overſtolpend hart vol droefheid na huis keeren; dat ze haar beklaagelijke rampzaligheid vervloeken, ja den Hemel door verwijtingen moeten doen ſcheuren, ten einde de Goden zig haarer en haare zaak aantrekken.

Voor dezen, wanneer uw overſtroomende vloed van onderaardſche dwinglandije niet en was geſpoeld aan de oevers, op welke wij Perſiaanſche Boeren onze ſlegte hutten geplant hadden, leefden wij aldaar in volle vrede bij de gewasſchen, welke het milde aardrijk uit haaren ſchoot door

handen arbeid dede ontſpruiten. We hadden ook nog tijd, om onze gedagten op deze en geene ernſtige zaaken te laaten ſpeelen. Ja onze geest was zelden zonder ſtof te hebben tot vrolijkheid en vergenoeginge. Maar, o Hemel! wat gebeurd 'er nu! Wilde vrugten in eenzaame Bosſchen te zoeken; des nagts op harde keien zijn hoofd tot rust neder te leggen; in de vellen van wilde beesten gekleed te gaan word ons thans, als te veel zijnde, misgund: men vervolgd, men verjaagd ons hier om; en zulks met zoodanig een verhitheid, dat een iegelijks leeven van ons veel ſmertelijker en zuurder, dan de Dood zelfs vald.

Dit onlijdelijke verdriet, o ſtrenge Indiaanen, heeft mij te raade doen worden, om, als een onzaalig menſch, mij uit het zoete gezelſchap van Vrienden en Maagen na de wijd afgelegendſte gewesten voor eeuwig te begeeven, ten einde ik aldaar het overige van mijne dagen zoude mogen eindigen. 't Vald een eerlijk Man ſwaar geduurig te moeten worſtelen met de tegenheden des gevals; maar nog moejelijker is het, wanneer men het kwaad met 'er daad gevoeld, dat men als dan ontbloot blijft van middelen om het tegen te kunnen gaan; dog nog oneindig lastiger is het, wanneer men ziet, dat 'er onmoog-

lijk.

lijkheid is om uit zijn elende gered te worden, en dat niemand van die het doen kunnen daar de handen aan willen slaan.

O Gij onbarmhartige en harde *Indiaanen*! bij aldien het zoodanig is, dat mijn tong traag, mijn gehemelte droog word, mijn leden van den anderen wijken, mijn oogen bloed weenen, mijn vleesch verdord en de kragten van mijn ziele ten eenemaal verflappen, alleen wegens het bloote herdenken en verhaalen van alle die jammeren, welke gij ons aandoed; zegd mij, dat bid ik u, wat zouw het weezen, wanneer gij alle deze dingen met eigene oogen te zien kwamd? Wanneer uwe oorén het moesten hooren? Maar boven alles, zoo gij zulks in uwe eigene Ligchaamen, Vrijheid en Goederen gedwongen wierd het te ondervinden. Waarlijk ik meen, dat zig uwe harten door enkele droefheid in twéen ſplijten zouden, uwe zielen in onmagt geraaken, uwe ingewanden haar natuurlijke plaats verlaaten, en dat ge Hemel en Aarde zoud beweegen om zulke bitterheden van u af te weeren!

Ik derhalven ben in geenen deele voorneemens u, o Indiaanen, te bidden, om mijne woorden wel op te neemen, nog zig aan mijne redenen niet te ergeren; want bij zo verre gij-

lieden nog Indiaanen, of (g) redelijke menſchen zijd, zoo wil ik niet twijffelen, of gij weet wel, dat de moeielijkheden, die, onder de menſchen, ons van menſchen, en door de handen der menſchen gedaan werden, wij die niet nalaaten kunnen als menſchen te gevoelen, en daar over met innige droefheid en harteleed aangedaan te zijn. Daar is ook maar één éénig ding in de Weereld, 't geen mij het vermogen doed hebben van nog eenigzinds troost in mijn uitterſte verdriet te vinden. Dat is, dat ik weet, hoe de Regtveerdige Goden meenigmaal verborgene misdaaden opendlijk, en voor het oog van het gantſche menſchelijke Geſlagt ſtraffen.

En dus gebeurd het mooglijk, dat de zonden van ons Vaderland de oorzaak zijn, waarom wij van u, als vreemde Beulen, zoo veel te lijden hebben. Maar egter kan ik mijn gemoed nimmermeer hier in voldoen, wanneer ik zie, hoe den Hemel de zonden van een goedaardig Mensch zoo ſwaar weegd, en die der openbaare en bekende Godloozen over het hoofd ziet. Ja wat meer is, de vroomen laaten ſtraffen van de zulke, die niet waardig zijn, dat ze haare koppen op hunne ſchouderen draagen! Geloofd mij

(g) Op gezach van het *Oorſpronkelijke* moet or ook in de *Vertaalinge* behouden worden.

Digitized by Google

mij, was 'er regt in de weereld te vinden, en handelde men een iegelijk na zijne verdienſten, daar zouden 'er geen andere leeven, als die nu voor uitſchot aan de Hoven der Vorſten gehouden worden. Dit wil ik, o Indiaanen! dat gij u allen uitdrukkelijk toepast; want geduurende den tijd van vijftien dagen, dat ik mij ter dezer plaatze hebbe opgehouden, heb ik hier, bij grooten en kleinen, in Burgerwooningen en Regtbanken, zodanige dingen ondervonden, welke in gevalle zij aan de Perſiaanſche Grenzen gebeurde, men zouw 'er de galgen met meer Dieven zien pronken, als de weelderigſte Wijngaardsranken met Druiftroſſen.

Ik hebbe nu alles gezegd, wat mij op het harte lag. Mijn gemoed is nu ontlast van die doodelijke ballast, waar onder het ſcheen, bij gebrek van te ſpreeken, te moeten verſtikken. Heb ik u nu beleedigd? door mijne woorden vertoornd? of met mijn gebaarden gehoond? Zie daar, ik ſtrekke mij op de aarde voor u allen neder. Laat mijn ongelukkige nek alles boeten, wat mijn onbetcugelde ſpraaklit verbeurd heeft. Ik ben niet zeer eergierig, maar ik wil nogtans veel liever, door een vrijwillige aanbieding mijn rampzalig leven eindigen, dan dat ik het zonder reedenen, ten gevalle van moed-

willige Dwingelanden zonder schuld opofferen zoude!"

Zie daar, mijn waarde Vriend (zeide Koning DISLES tegens zijnen wijzen Meester SENDEBAR) welk een raare en onbesprookene vrijmoedigheid in dezen veragte en onaanzienlijke Huisman? Wat een kostelijke keerne uit een onzuivere bolster? welk een dierbaar goud uit het stroo? wat een zoet merg uit doode beenderen? welk een geurige en geheel liefelijke rooze onder de doornen is 'er niet uit de zoetvloeiende mond van dezen ontdekt geworden? *Waarlijk* nooit vond men klemmender redenen, cierlijker bewoordingen, waaragtiger waarheden, en met meer beleid doorwrogte argligtigheden. Ik besweer u op mijn Koninglijk woord, en zo waarlijk moet ik van alle kwaad bevrijd zijn, dat deze Huisman een geheel uur lang, op zijn aangezigt tegens de grond nederlag; en dat niemand van ons allen het vermogen had, om een eenig woord te kunnen spreeken. Onze tongen waaren verstijfd, onze harten beklemd, ja wij zaten als gevoellooze en marmere beelden. Doch des anderen daags op nieuws in den Raad vergadend zijnde, besloten we, andere Regters na de Persiaansche Gewesten te zenden, en het ganssche Land van den overlast des Krijgsvolks

te

te ontslaan. Wij gelasten den Boer ons zijne reedenen in geschrift over te langen, ten einde zij bij de welgezeide woorden der Wijzen bewaard mogten worden. Het welk van hem gedaan zijnde, zoo beschonk hem den Raad met een Jaarlijks inkoomen, maakte hem Burger van onze Stad, en alzoo hij nog onlangs eerst (*h*) gestorven is, vervaardigt men tegenwoordig alles, wat zulk een edelmoedige ziel bij de Nakomelingen in goede geheugenisse houden kan.

(*h*) Wij laaten het aan den LEZER, met doorhaalinge van onze twee Aantekk. I St. bl. 169, uit dit oorspronkelijke den Sin van het Slot der Vertaalinge beter te bepaalen, en het ontbreekende aan te vullen.

Digitized by Google

Digitized by Google

V.

EENIGE FRIESCHE GEDICHTEN

VAN DEN

UITGEVER

DEZER

BIJDRAGEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

EENIGE FRIESCHE GEDICHTEN

VAN DEN

UITGEVER

DEZER

BIJDRAGEN.

Oon

ALEXANDER HINDRIK METELERKAMP,

AZ 'er dispetearre oer it Riucht fen 'e *Kodefillen* op 'e heege Schoâle to FRENTJER, dy 8 fen Wjoede-moânne 1763.

Myn lieave Frieoun, in beste Maat,
Harkje eak reis ney dit boerske praat.
Der ommers joed so folle Minsken
Dy prysfen, in dy lok soa winsken,
Woe ik nou eak ien bytje mey
Opsjonge in rymje', op dizze dey;
My tocht, ik koe it neat ontlizze,
'k Moast eak hett' noglyks fen dy sizze.

Dou

Digitized by Google

Dou leiste 't Riucht uwt mey forſtân;
So tyge az ien yn 't heele Lân!
Dou kinste wakker dispetearje,
Ja! tjien 'e beste riddenearje.
Ho mâl 't eak mey oon 't kibjen gean;
Dou blieuwſte nearne neat for ſtean:
Ja moâtte allegearre wyke,
In eltz for dy de wimpel ſtryke.

Al dogge 's nog ſoa wol har best;
Ja wurde allegearre lest;
Ja meye ſizze, hett' ja wolle,
Dou hâſte 't Riucht al yn dyn holle.
Ja, Feint! dou kinſte, wrammels wier,
Dyn Muwlle reppe ney 'e ſwier.
Wer helleste allis dogs fen dinne?
Ik kin it, ſyker, neat forſinne.

Derom brek ik nou eak mar ôf,
In ſis nin wurd meer toa dyn lôf.
Win yn 't forfolg mar jield az wetter
Mey 't pleytjen, Man! ho meer ho better.
Trouw den ien Famke; ien lieaf, myld Djier,
Fen trye ôf fjouw'r in tweintig Jier.
Kruwp der.... mar lit uws 't hier by litte:
Swy Sjong-Faam! lit it rymjen ſitte!

1763.

Digitized by Google

Yn it Stamboek fen

DAN. JOS. SLOTSBOO.

Neat kin oppe' hiele Wrâd by riuchte Frieounſchip hélje,
Me kinſe mey nin Jield, nin Koſſelheid betelje.
Mar wer, oon'e oore kant, ſoa is 'er neat ſoa tjoed,
Az dat me hiet ien Frieoun, in falsk iz ſen gemoed.
Fen ſokke Minsken ſil ik al myn libben ſpye!
In Dou, riuchtſchapen Frieoun, dou meyſte ſ'eak neat lye.
Hâd der den, DANIEL maat! toolf rygels ſen myn hân,
Toa ien oontinken oon dy ſtielne Frieounſchips-bân,
Dy uwz yn Frentjer koe ſoa feſt toa gearre byne,
In dy de Dead op 't lest allinne ſil ontwyne.
Wer hinne Dy den 't Lok mey ſiere, tink der oon
Him, dy dit oon Dy ſchrieuwt, dyn EVERT ABRAMSZOON!

1764.

Digitized by Google

Oon

ADAM CAMPHUYSEN,

AZ ja him Doktir makkin.

Wotte 't habbe, lieave Jonge?
wotte 't habbe, brauwe Feint?
Moat ik op it boersk den dichtje?
(dat mey my jiette' neat hurd eint)
Kom oon, 'k wol de pinne fatte,
ſjonge wol ik, Maat! ſoa goed,
Az ik kin; in ſoe'k neat kinne?
der UWZ ADAM my jouwt moed!
Ja! myn êle Frieoun! dyn Namme
iz allinne wol yn ſteat,
Om to meytſen dat ik for dy
rym ien rym wol bjeuſter great.
Frieounſchip iz 't, dy uwz to gearre
ing forbuwn hât, beste Maat!
Frieounſchip iz 'et, dy my joeddeys
helpt oon 't ſjongen. Heer myn praat;
Heer myn dichtjen, dy it dwaan wol:
dy 't neat dwaan wol, lit it ſtean;
Want ik wol, ſen iender ſtuwn', nou
loekwol oon it rymjen gean!

ADAM

ADAM wier ien gaauwe Jonge,
fen dat hy kaam op 'e wrâd:
Eltz hie nygheid oon fyn leeren,
wa't mogt wezze, jong in âd.
Hy koe lezze, hy koe fchrieuwe
mey ien fnap: foa 'n klook forftan;
Roop eltz (in 't hie folle reden!)
fil nog wurde 't Puwk fen 't Lân.
Hy gieng fen 'e iene Schoâle
ney 'e oore: Nimmen fen
Al de Knaapen koe it hâde
tjien foa'n fnood in fchrannir Bern.
In foa leerde hy folle dingen,
fniddig, hânnig, wonner red;
Fen Littynsk, fen Grieksk, fen oor goed;
'k wit it wrammels alles neat.
Sont iz hy hier komd toa Frentjer:
in hier fpyle hy neat flim by:
Is 'er ien, dy fyn Forftân hier
better hoffene' hat, az hy?
Hy ftoddearre nacht in dey trog;
hy ftoddearre boppe uwt;
Fen Ixftoorjes, in fen Riuchten.
Syker! 't iz ien flimme Guwt;
't Iz ien Bies-feint! Leauw myn fizzen!
Lit jimme' him mar ftil betjen:
Hy hât fe' yn 'e Mouw befchuwle:
hy wyt wralyk oeral fen.

Is 'er ien, dy dat ik feid hab
uwt ien leeltz gemoed ontkint; —

Brauwe Lieuwe binne' 't plokhierjen
mey 'e Nydigheid wol wind.
Folle wurden hier de hals to
brekken wier mar wurk forlern.
Het 'er dien hat op 'e ſtudje
kin eltz uwt ſyn wurk hier ſjean.

Folle lok den, Màstir Doktir!
folle lok, dat winskje ik Dy,
Nou 't wy Dy ſoa heeg forheven
ſjeugge wol to free in bly!
Lieave Hoântjes, myn Komfratirs!
kom nou allegearre: *rop*
Folle lok oon Doktir ADAM!
Ho! wy wierne' ir boppe op
Koene' wy dit Iximpel folgje!
Sok ien iz ſyn MASTIRS Kroon'.
Hy mey lang in lokkig libje! —
Dit winskt EVERT ABRAMS-Zoon.

1765.

*

BRUL-

Digitized by Google

BRULLOFTS-RYM

oon

KLAAS IN MARYKE, (†)

AZ ja boâsken toa Frentjer, dy trye- in tweintigſte dey fen Wjoedemoânne yn 't Jier Santien hondirt fief in ſextig.

'k Siet reis yn forlynne wyke
(Tongers-dey juwn lieauw ik hast)
Der ik wenje, op myn Keamer:
'k tôcht, dat 'k eak hette' rymje moâst.
Derom noâm ik ſtraks de Pinne,
mey ien flartje wyt Pompier,
In der ſchreauw ik dizze rygels
op, dy 'k jimme mey ien ſwier
Op dit Miel nouw foor wol lezze.
Mogt it immen neat oonſtean,
Dy kin ſoa lang mey fyn Famke
den wol uwt toa bortjen gean.

Jim

(†) NICOLAAS SORK en MARIA DORÉ.

Digitized by Google

Jimme binne it, Jonge Lieuwe!
der ik hett' for dichtje woe,
Az ik mar ien Brulloftsrymke
mooy in fraay opsjonge koe:
Mar it giet, az jimme fieanne,
yn it boersk 'er flieucht mey wey.
Nou! dat iz allyke folle!
Hark 'er nammers tyge ney!

Het iz 't fwiet for jonge Lieuwe,
az ja boâskje ney har fin;
Az me har mey ruwne wierheid
beide lokkig hyte kin!
Soks iz nommel; foks iz noglyk;
foks iz 't hunig-fwietfte fwiet!
Iz 'er op 'e wrâd ien Minske,
dy dit Wurkje neat oonftiet,
Dy iz wrammels wol ien botten,
ien riuchtfchapen Oxe! dy
Iz, ik fis it, folle botter,
folle minder, az de Ky.
Want rea-bonte, grieſe, fwarte,
muwskis-feale, op har tied
Komme f'al din bruy toa Bolle,
dy him eak neat lang beriet.
Sieug de Mosken op 'e goâtte,
fleug de Frosken yn 'e fleat,
Alle Djier het fin oon 't Boâskjen!
ja! 't iz dizze' oerfilge fleat,

Dy

Dy de Minsken eak oontuwlket;
dy dit gneppe, nye Pear
Op dizz' Dey to gearre knotte' het,
in den buwte har nog meer.

Het iz 't ſwiet for jonge Lieuwe,
az ja boâskje ney har ſin;
Az ja boâskje uwt kleare Lieaſde,
boâskje' uwt ſoeker-ſwiete Min!
Soks mey jimme eak nou barre,
Breygeman in lieave Breyd!
Jimme meye mey formeitſen,
in yn inkel ſwietigheid,
Eltjor yn 'e earmkes nimme,
eltjor partje, dat it giert.
Wa ſoe neat ſoan libben lestje,
der me nagts in deys pleſiert?
Derom ried ik 't jonge Folkje
hier ſoa by 'e rygel ruwn,
Dat ja eak ſoa gaauw mar boâskje,
az ja kinne, al wier 't moârn.

Het iz 't ſwiet for jonge Lieuwe,
az ja eltjor wol forſtean!
Soa winskje ik, KLAAS in MARYKE,
mey 't mey jimme altied gean!
Holpje' eltjor ſoa fraay opyten
't ſwiet ſen 't boâskjen mey it ſuwr,

Soa blieuwt jimme hiele libben
freugde' in wille lang fen duwr.
'k Winskje' eak, dat ien lytze KAY'-man
trog it huwz hâst bortje mey:
In den yn 't forfolg meer oore,
dy jimme' opp'e âde dey
Treâst in Bliedfchip meytfe meye!
Dit winskt eltz hier yn it ruwn.
Der flag lok toa! der flag lok toa!
'k Winsk 'et. EVERT ABRAMS Zoon.

1765.

Op

Digitized by Google

Op it' Boâsk fen

GOVERT IN HILTJE. (†)

(Ien lyts Rymke, wer yn beſchrieoun ſtiet, hoa folle bruyen in wurk dat 'er oon feſt iz om de Fammen toa it boâskjen te bepraaten!)

GOVERT, brauwe Breegeman!
'k Sil myn hart dy iepen lizze.
'k Woe dy jern ien wurdje ſizze.
Hâste tied, wol, harkje den.

'k Hie hier ien lyts brok Pompier
Mey hett' ſchruft for dy gear-makke:
Dat woe 'k lezze, koe 'k 'it bakke,
In 't ſoa mey dyn wille wier.

Mar ik door hier ſyker neat!
'k Bin hett' myen; 'k lit it blieuwe.
Hier binn' ſoa foll' twange Lieuwe;
Soa foll' Famkes, tjep in gled!

Lier-

(†) Den Heer GODEFRIDUS ADAMA en Mejuffer HILTJE REYNALDA, getrouwd te Franeker den 8 van Hooimaand 1766.

Digitized by Google

Lierre jouw 'k 't pompier oon Dy:
Want ik kin it dogs neat lezze,
Soa 't it den beheart toa wezzen.
'k Tins, ik rin wer ney 'e Ky.

Mar dat wier loekwol to flieucht,
Dat ik wer foa wey foe rinne:
Wyls wy by eltjor nou binne,
Wol ik 't lezze flieucht in riucht!

't Boâskjen wol foms ~~neat~~ *hurd* rinne!
(Pligt uwz Orremem uws faak
Wol toa fizzen) Jimme binne
Jong, in tinke, 't iz nin faak.
Mar, de Dieker, 't mogt hett' wezze:
Het hât Pake al by my ruwn,
For dat hy my koe belezze
Dat 'k him naam? hoa mennig Juwn
Siet hy wol by my to fryen
For dat hy my partje mogt?
'k Woe 't yn 't eerst gruwn-uwt neat lye.
't Sobjen iz altied nin nogt.
Folle Feynten moatt' de Fammen
Soms neyrinne jier in dey;
Tuwzen reys dy lieave Lammen
Freegje', eer 't boâskjen oongean mey.
d' Iene feyt: Ik wol neat trouwe!
d' Oore: Allinne Baas iz best:

't Koe

't Koe my wol to bieuster rouwe!
In den wier 't ien evels nest. —
Folle, dy hett' grutsker binne,
Litte s', ney ien wieke of ſân,
Faak mey iepen' ſchienen hinne
Gean, in hompelje trog 't lân.
Binne ir den eak al forſchate,
Dy ien Fryer ney har ſin
Fyne, dy har kin bepraate,
't Het loekwol ien Deuls gerin! —

Govert, az 'k jouw freegje mogte,
Ik fortrouw for fest, y ſeyn':
Mogt ik ſizze, het ik togte,
't Ad wief hie 't by 't riuchte eyn!
Mey het arbeid, earme Jonge!
Kryggen y it der oon toa:
Het moast y al nieuwer ſjonge,
For dat Hiltje ſey ſen Ja!
Den wier 't: „ Govert, rin mar hinne;
Blieuw my, ſis ik, ſen 'o huwd:
't Leit ſoa by my, 'k blieuw allinne.
't Boâskjen lyket my to tjoed?" —
Den: „ Dou bist' neat by 'e riuchte:
Rin ien oore faam op 't lief!" —
Govert teag den wer oon 't fieuchten:
„ 'k Wol dy habbe toa myn Wief!
Hiltje, hunigſwiete Famke,
Wez ien bytje goed op my!

Liea-

Lieave HILTJE, frieounlyk Lamke!
Seagſte mar, het 'k om dy ly!
Mogt ik ſtadig by dy wezze,
'k Soe nin tomm'- brie ſen dy gean.
Famke! koe ik dy belezze,
'k Liet 'er 't yten ſels for ſtean.
Sis reys: GOVERT, 'k mey 't wol lye.
'k Wol dy nimme toa myn Man.
Lieaf! het ſoe 'k my ney dy flye?
Soepe' in Way! ho blied wier 'k den!" —

't Barde einlings dogs, tin lesten,
Dat ja ney ſyn ſin reys die,
In him 't Jawurd joeg tin besten.
Da hy dy toa-tynge hie,
Ruwn hy dalyk, om toa ſchuwren,
Ney ſyn MEM, in ſeag ſoa blier,
Dat ja oon dat bliere loeren
Wol fett' het 'er geande wier.
„ Mem, ſey hy, ik hab 't forkryge!
Syker wier! de kean iz klear!
Ja 's myn Breyd: iz dat neat tyge?
Bin ik nou nin Banjerheer?" —

GOVERT, ja! y habbe 't rekke,
Man! y binn' 'er boppe op.
Mey ſoa'n Breyd meye' y wol ſprekke.
't Is ien Fromminske', az ien top.

Der

Der geane' y nou hinne ſtryken
Mey it Puwkje ſen 'e ſted.
Sok ien ſoe my eak wol lyke:
Mar it iz myn tied jiett' neat.
Loekwol, reyts 'k oon 't frygezeljen,
'k Stouw 'er dalyk eak op uwt,
Al moâst ik et fort betelje
Mey ien tyge lange ſnuwt!

Mar 'k ſoe jimme wol forjiette
Trog ſok raebjen, lieave Poai!
'k Winsk jimme, yn ien romme miete,
Alles ney jimme' eyn bejear:
Bern, in Jield, in ſwiet toa yten,
Spek in Liere, dey oon dey;
Fleask in Prommen ſoms, by ryten,
(Dat ik eak mooy ſlordig mey!)
Govert! libje yn dyn trouwen
Mey 'et Wief yn great pleſier!
't Mey Dy moarn noch oermoarn rouwe,
Noch oer trye' in ſantig Jier!

1766.

TRIE-

TRIENEN

uwtgetten op 't Greaf fen dy tyge Manminske

GABE MICHIELS, Byker,

forstoarn om 'e streek fen ien uwre op 'e stoel by DOUWE HAYES, Huwsman toa Miedum, dy fiefintweintigste fen Maye 1766.

O My! o neare tied! wer hear ik der fen sprekken?
Wa hat de gryme Dead wer mey syn seine rekke?
't Iz GABE! GABE iz by DOUWE HAYES stoarn;
In hat et for altied yn dizze wrâd opjuwn.
Nooit fil hy holle wer uwt syn Foronder stekke:
Syn Byen binne eak har Mastir nuw kwyt rekke.
De pleats wier WYNS, der 'er for 't eerst stoep yn 'e wrâd;
In MIEDUM iz 'et, der 'er stoarn is, gries in âd.
By Winter wier 'er al mooy folle yn 'e Schuwte:
Mar Simmers seag me him de measte tied 'er buwte.
Nuw! oon het onrie dat 'er stoarn is, in forteyn,
Dat leit yn 't tjeuster! in soa rint myn Rym toa eyn!

1766.

Hett

Hett' âd-Frieske Rym-rygels

op 't Boâsk fen

TJEERD SIEDSES

in

AALTJE ANDERS (†)

twa danige tyge Jonge Lieuwe.

(wer uwt Feynten in Fammen lezze kinne, dat, ney 'et fizzen fen âde Bartele-om, onnir fyn twaïn to fliepen ien Hymmel op 'e Yerde iz.)

Soa, TJEERD SIEDSES, dat mey 'k lye,
'k Sil 't neat twyë,
Man, dou gieste' 'er leep mey wey!
Mey foan-brauwin Faam, az dizze,
Meyfte fizze
Feynten, dog my dat reys ney!

Der

(†) Den Heer TJEERD BANGA, J. V. D. en Mejuffer ALIDA SALVERDA, getrouwd te Franeker, d. 18 van Lentemaand 1767.

Digitized by Google

Der ſoms oore ſtean az gekken,
Sonner ſprekken;
Kom ik joed neat, den kom 'k moârn!
Wistou 't al hette' oors to reytſen,
In to meytſen,
't Wurk gieng dy al better oan.

Gouden! ſeyste tjien 't ſwiet Lamke:
Lieave Famke!
'k Bin ſoa wonner trog 'e leâ:
Az ik dy neat kin befrye,
Dy neat krye,
Moât ik yn ien moânne deâ!

Az ik den om dy moâst ſtearre,
In fordearre;
Soa Jongfeynt ney 't Tjerkehoâf wey:
In de Deadklok teâg oon 't beeren
Yn dyn ecren,
'k Wed dou gierſte ien heâle dey!

't Soe dy wol ien langé ryte
Wakker ſpyte:
't Wier for my eak hiel nin nogt
Soa yn 't neâre Greâf toa kruwpen,
Wey to ſluwpen,
For dat d' âde dey 'et dogt!

Kom,

Digitized by Google

Kom, Pop! lit dy den beleżze.
't Moât ſoa wezze!
Sjeug! wy wurde feſt ien Peârl
Az wy uwr ien ſneyn twa trye
Uwz mar flyc
For 'c ſtoel, iz 't Boâsk fort klear.

Bern! het ſille wy ſwiet libje!
Nooit neat kibje;
Sneyne juwnen jiemmer ſtruw: —
Simmers greâte beâne yte;
Winters wyte! —
Lieave Bout! het ſeyſte nou?

'k Sis, ſey ja, dastou mar hinne
Meyſte rinne!
't Boâskjen het neat yn, az lest,
Praat ſoa ſwiet mar, aſte wotte,
Man! de knotte
Is jiette' op nin parten feſt!

Haſte ſin oon 't boâsk, ſiekje' oore,
Dy 't oondoore.
Om my, TJEERD, iz 't wurk forlern.
Hoâ ſoe 'k 't meytſe, wol 'k reys ſprekke,
Az 't ſoa rekke,
Mey ien ſnies twa trye bern?

Digitized by Google

d' Iene ſoe tjien 'e oore tjiere,
Knorje, giere,
In plokhierje, dey oon dey.
Nimmen ſoe ney ſchoâle wolle:
O! de holle
Roon, forſyker, mey my wey!

Nagts ſoe 'k for ien lytſe Jonge
Gapje' in sjonge;
Wyls 't de Widze gieng hop op,
Nany, Nany! ſwy myn knewel,
Lytſe ſchewel!
Sliep hy mooy! hy 's Memme pop.

Siet ik deys ſoms ſwiet to yten,
Den oon 't kryten:
Taate! Memke! — jiemmer wey.
't Boâsk ſoe my foa kort fortriete.
'k Sis 't dy jiette:
't Lyket my 'er lang neat ney!

Da'z nin praat, ſey TJEERD; myn Snuwtje,
Soeker Tuwtje!
Hie jiemme' Memke eak ſoa tôgt,
Siet ik hier oon 't heâl-wey tryen.
Neat to fryen.
Ljeaf! 'et Boaskjen iz ſoa'n nogt!

Sim.

Digitized by Google

Simmers uwr 'e gledde dyken
Sill' wy ſtryke
Mey 'e Karre, of Hoârnſe Weyn:
Winters mey 'e Hyngst in Slyde
Flean'e in ryde
Heyn in fier; — de Wrâd toa eyn!

Az 't Uwz ſimmers lest, by ryten,
't Ierbey yten,
Jeye wy ney Belſum toa:
Al uwz Mygen ſill' w' oonſprekke;
Az 't ſoa rekke,
Jou! hett' wille ſoen' wy ha!

Az de Kielde winters 't boost iz,
't Hurde froost iz;
Gers in Kruwd op 't Field forstoarn,
In wy ſwiet to gerre lizze,
Sitte ſizze:
Kom; TJEERD; kruwp dou my hette' oon!

Trog ſok praaten; trog ſwiet fryen,
(Ney lang lyen)
Kryge' uwz Feynt 'et dogs ſoa ſier,
Dat 'et hunigſwiete Famke,
't ſefte Lamke,
Eynlings him toa wille wier!

Digitized by Google

Koe 'k nou, brauwe jonge Lieuwe!
Hett' bedrieuwe;
Koe 'k hett' mey myn winsken dwaan,
EVERT makke trog ſyn winsken,
Tyge Minsken!
Jiemme 't lokkigst Pear feu 't Lân.

TJEERD in AALTJE moâtte libje;
Nooit neat kibje;
't Boâsk har rouwe joed noch moarn;
Jier op jier brauw Berntjes kryë
By twa tryën!
Partje der op tyge yn 't ruwn!

1767.

(*)

74753011

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google